

1956

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 16

27 april—3 maj

Debatter m. m.

Fredagen den 27 april Sid.

Svar på interpellation av herr Elofsson, Gustaf, ang. bankernas räntemarginal 3

Svar på fråga av herr Elofsson, Gustaf, ang. jordbrukares förlustrisker vid vissa isoleringsåtgärder 7

Anslag under sjätte huvudtiteln:

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen 10

Beräkningen av väganslagen m. m. 11

Underhåll av enskilda vägar m. m. 18

Anläggningar av vattenförsörjning och avlopp 26

Statens bilinspektion 30

Postverkets ersättning för befordran av tjänsteförsändelser 33

Ändring i förordningen om automobilskatt m. m. 35

Ändringar beträffande garantibeskattningen m. m. 40

Ang. anmärkning mot statsrådet Norup 52

Onsdagen den 2 maj

Svar på interpellation av herr Åkesson ang. indragningen av fasta poststationer på landsbygden 55

Enhetligt Ortsavdrag vid beskattningen 58

Ändring i skogsvärderingsinstruktionen 68

Ersättning till J. Rasmusson och hans maka 97

Inrättande av en civil reservläkarkår 98

Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen 99

Näringslivets lokalisering m. m. 107

Fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m. 109

Interpellation av herr Weiland om minskad annonsering i riks-

telefonkatalogen m. m. 129

Samtliga avgjorda ärenden

	Sid.
Fredagen den 27 april	
Statsutskottets utlåtande nr 6, ang. utgifterna under sjätte huvudtiteln (kommunikationsdepartementet)	9
— nr 87, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdepartementet	35
— nr 88, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	35
Bevillningsutskottets betänkande nr 23, ang. ändring i förordningen om automobils katt m. m.	35
— nr 35, ang. vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.	40
Onsdagen den 2 maj	
Bevillningsutskottets betänkande nr 36, ang. införande av enhetligt ortsavdrag för hela riket	58
— nr 37, ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen	68
Bankoutskottets utlåtande nr 24, ang. utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.	97
Jordbruksutskottets utlåtande nr 20, ang. reglering av priserna på fisk m. m.	97
— nr 21, ang. ersättning till J. Rasmusson och hans maka	97
— nr 23, ang. eftergivande av viss återbetalningsskyldighet till statsverket	98
— nr 24, ang. avgiftsfri upplåtelse av viss kronoegendom till stiftelsen för föreningen Nordens institut	98
Utrikesutskottets utlåtande nr 2, ang. en redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	98
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, ang. utredning av frågan om omläggning av riksdagens budgetarbete	98
— nr 7, ang. ändring i lagen om kommunalstyrelse i Stockholm	98
Statsutskottets utlåtande nr 89, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	98
— nr 90, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet	98
— nr 91, ang. verksamheten vid Apelvikens och Kronprinsessan Victorias kustsanatorier	98
— nr 92, ang. organisationen av polisväsendet i vissa delar av Norrbottens län	98
— nr 93, ang. inrättande av en civil reservläkarkår	98
Bevillningsutskottets betänkande nr 38, om ändrad lydelse av 10 § förordningen ang. tullrestitution	99
Sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen	99
Bankoutskottets utlåtande nr 25, ang. näringslivets lokalisering m. m.	107
Första lagutskottets utlåtande nr 24, ang. ändrad lydelse av 12 kap. 2 och 3 §§ rättegångsbalken	109
— nr 25, ang. ändrad lydelse av 12 § lagen om dödande av förkommen handling	109
Andra lagutskottets utlåtande nr 26, ang. ändring i lagen om nykterhetsvård m. m.	109
— nr 27, ang. ratifikation av en konvention mellan Sverige och Italien rörande social trygghet	109
— nr 28, ang. fondering jämlikt 39 § lagen om allmän sjukförsäkring	109
Tredje lagutskottets utlåtande nr 15, ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.	109

Fredagen den 27 april

Kammaren sammanträdde kl. 13.00.

Herr Möller anmälde, att han åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 20 och den 24 innevarande månad.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 194, i anledning av väckta motioner om höjning av bidragsförskottens och de särskilda barnbidragens maximibelopp; samt

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående omreglering av vissa ersättningar på grund av statsunderstödd olycksfallsförsäkring för fiskare, m. m.

Ang. bankernas räntemarginal

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Gustaf Elofssons interpellation angående bankernas räntemarginal, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Med första kammarens tillstånd har herr Gustaf Elofsson till mig riktat följande interpellation:

1. Anser herr statsrådet att den nu av bankerna tillämpade räntemarginalen är skälig?

2. Om så inte är förhållandet, är herr statsrådet beredd att medverka till att bankernas utlåningsränta står i rimligt förhållande till inlåningsräntan?

Med anledning härav vill jag framhålla följande.

De överenskommelser som riksbanken under en följd av år ingått med kreditinstituten har i allmänhet endast innehållit allmänna riktlinjer för kreditpoliti-

ken. När räntefrågor berörts, har de huvudsakligen gällt räntesatserna för in-tecknings- och kommunlån, för vilka vissa högsta räntor avtalats. Som framgår av bankofullmäktiges berättelse till bankoutskottet i början av detta år förnyades överenskommelserna vid ingången av år 1955 och är alltså i kraft. De har således inte såsom interpellanten antytt frångåtts i samband med diskontohöjningen och den i anslutning därtill företagna jämkningen av räntesatserna på nyssnämnda lån. I samband med denna jämkning förklarades från riksbankens sida även, att det finge ankomma på vederbörande kreditinstitut att fastställa övriga räntesatser med utgångspunkt från det nya ränteläget. Förklaringen innebär blott ett konstaterande av vad som redan tidigare gällt, nämligen att kreditinstituten varit fria att själva fastställa sina räntor för annan utlåning än in-tecknings- och kommunlån.

Räntehöjningen i april 1955 ingick i den skärpning av kreditpolitiken som utgjorde ett led i strävandena att hålla tillbaka de inflationsdrivande krafterna. Såsom framhållits av herr Elofsson, var meningen att höjningen skulle slå igenom över hela kreditområdet. Så torde också ha skett, även om räntesatserna inte höjts helt likformigt inom alla sektorer. Vad särskilt beträffar affärsbankerna framgår av undersökningar, som bankinspektionen varje år verkställer per den 30 november, att medelräntan för hela *utlåningen* mellan undersökningstillfällena 1954 och 1955 stigit från 4,33 till 5,49 procent eller med 1,16 enheter. Ökningen av medelräntan för bostadskrediter understeg detta tal och stannade vid 1,09 enheter. Ökningen av medelräntan för växelkrediter uppgick till 1,28 enheter.

Även *inlånings*räntorna har helt naturligt påverkats av diskontohöjningen. Enligt beräkningar gjorda inom bankinspektionen steg medelinlåningsräntan

Ang. bankernas räntemarginal

mellan den 30 november 1954 och samma dag 1955 från 2,10 till 3,04 procent, d. v. s. med 0,94 enheter. Att ökningen blivit så stor kan synas egendomligt, eftersom räntesatsen inte på någon inlåningsräkning ökat med mer än en procent och medel insatta å checkräkning fortfarande inte förräntas. Förhållandet får emellertid sin förklaring i den förändring av inlåningens sammansättning, som ägt rum under 1955. Inlåningsmedel har sålunda i betydande utsträckning överförts från de korta och för bankerna billigare räkningarna till de långa och för bankerna dyrbarare räkningarna, en i föreliggande situation ganska naturlig företeelse.

Av vad jag sagt framgår, att skillnaden mellan *medelutlånings-* och *medelinlåningsräntan* — den s. k. räntemarginalen — något vidgats, nämligen från 2,23 till 2,45 procent, alltså med 0,22 enheter. Härigenom har bankerna visserligen tillfört ökade ränteinkomster, men ökningen har dock inte varit större än att den i huvudsak konsumerats av de stegrade administrationskostnaderna, främst löneutgifterna. I detta sammanhang förtjänar nämnas, att kostnadsstegringarna under 1955 inte såsom under tidigare år i någon nämnvärd utsträckning kompensats av inkomstökningar beroende på en växande utlåningsvolym. Den ökning av bankernas nettovinst — bortsett från extraordinära inkomster till följd av bland annat bokvinster vid avveckling av äldre engagement i aktier m. m. — som likväl blivit resultatet av 1955 års verksamhet, uppgår till omkring sju miljoner kronor, motsvarande något mer än tre procent. Ökningen är enligt min mening inte av den storleksordning att den för närvarande påkallar särskilda åtgärder i det av herr Elofsson angivna syftet. Detta konstaterande gäller emellertid för ränteutvecklingen i stort hos bankerna; det är därmed inte sagt att inte räntedebiteringen i enskilda fall möjligen kan diskuteras. Jag vill i detta sammanhang inskjuta, att den ytterligare begränsning av utlåningen som tillkännagivits i dagarna, givetvis minskar räntabiliteten hos bankerna.

En annan sak är, att bankerna, främst till följd av de små kreditförlusterna, kunnat under en följd av år avsätta mycket betydande belopp till mötande av befarade förluster i framtiden. Dessa avsättningar, som legat inom ramen för vad skattemyndigheterna accepterat, har i och för sig varit av stort värde, då de ökat bankernas motståndskraft mot påfrestningar i nedgångsperioder. Skulle det emellertid visa sig, att den fulla sysselsättningens politik mera varaktigt kan minska kreditriskerna, behöver räntemarginalen självfallet inte framdeles inrymma möjligheter till reserveringar i samma utsträckning som för närvarande. Frågan om marginalens skälighet kommer då i ett annat läge.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag skall be att till finansministern få framföra mitt tack för svaret. Jag kan inte säga, att det gick i något mer positiv riktning. Finansministern har emellertid berört en del punkter, där även han erkänner att skäl kanske föreligger till antagande att marginalerna är för stora.

Finansministern framhåller, att när räntefrågor berörts har det i huvudsak gällt räntesatserna för intecknings- och kommunlån. Andra krediter har fått röra sig fritt, och det är just beträffande de andra krediterna som man finner marginalerna vara väl stora. Under lågräntepolitikens tid hade vi en inlåningsränta på 2—2,5 procent och en utlåningsränta på 3,5—4 procent. Utlåningsräntan var då följaktligen en enhet, om vi skall kalla det så, större än inlåningsräntan.

För närvarande har vi ju emellertid en inlåningsränta på 4 procent och, när det gäller växelkrediter, på 6—6,5 procent vid utlåning. Om man skall omsätta en växel, kan det förekomma att ett bankföretag begär ännu mer, om det inte finns något konkurrentföretag på platsen.

Nu säger finansministern, att kostnaderna för bankerna har stigit — man har övergått från korta till långa kre-

diter, vilket medfört ökade omkostnader. Jag vill påminna om en diskussion som fördes här i kammaren för någon tid sedan. Man framhöll då de svårigheter som uppstått för bankerna på grund av de små krediterna, som medförde mycken bokföring och stora omkostnader och därför föranlett bankerna att de senaste åren utöver räntan taga ut en extra avgift för »expeditions-kostnader». Nu synes det som om det skulle ha vänt sig åt andra hållet. Man säger, att kortare krediter inte kostar så mycket; det är de långa krediterna som kostar mer.

Jag vill inte göra gällande annat än att bankerna bör ha en skälig marginal. Men jag vill ändå ifrågasätta, om det här inte vore skäl att något närmare undersöka, om den marginal är skälig som nu tillämpas beträffande de kortfristiga krediterna.

Finansministern talar här om att dessa kreditrestriktioner nu slagit igenom över hela linjen utom i enstaka fall. Ja, om de slagit igenom över hela linjen, hade kanske återhämtningen gått fortare och räntan kanske inte behövt hållas på den nivå som för närvarande tillämpas. Finansministern säger ju, att inlåningsräntan stigit med en procent över hela linjen, under det att utlåningsräntan stigit vida mer, till följd varav räntemarginalen vidgats. Jag vill gärna medge, att det var en kanske alltför knapp marginal under lågräntepolitiken, men nu har man ökat den kraftigt, och av finansministerns svar framgår också att bankerna gjort en mycket god vinst och kunnat avsätta en hel del till riskfonder. Han finner visserligen, att sju miljoner kronor inte är något stort belopp, men jag skulle tro att alla företagare skulle bli tacksamma, om finansministern hade samma synpunkter när det gällde andra inrättningar i vårt land, och de således finge ha en sådan vinstmarginal och avsätta medel till riskfonder och dylikt som det här är fråga om.

Jag skulle i detta sammanhang vilja säga, att när vi instiftade Sveriges kreditbank — som var mycket omdiskute-

Ang. bankernas räntemarginal

rad — framhöll man särskilt från det parti, som finansministern företräder, att Sveriges kreditbank var oundgängligen behövlig därför att den skulle hålla räntemarginalen inom vissa gränser, något som man befarade att de privata bankerna inte skulle göra. Men hur har det gått med den utvecklingen? Jag tror visst att vi träffar överenskommelser om räntemarginaler såväl med Sveriges kreditbank som med övriga banker, men jag skulle vilja fråga finansministern: Har Kreditbanken vid något tillfälle tillämpat andra räntesatser än som tillämpats av privatbankerna? Jag skulle vara tacksam att få veta detta, ty banken inrättades ju för att den skulle hålla räntemarginalerna nere.

Jag anser också, att det här skulle ha varit anledning för finansministern att föranstalta om att man även när det gäller de löpande kortfristiga krediterna träffar överenskommelse med bankerna och inte släpper det helt och hållet fritt. Nu är det ju de små företagarna, som behöver låna på växlar, och det rör sig om mycket stora belopp. Det blir då de sämst ställda i samhället som får betala fiolerna med, som jag ser saken, omkring en procent för hög ränta på dessa lån. Det hade säkerligen varit av behovet påkallat att göra en översikt över dessa förhållanden, och jag trodde att finansministerns svar skulle utmynna i ett sådant uttalande. Han säger visserligen, att i enstaka fall kan uppkomma fråga, om inte räntemarginalen är för hög, men han finner ändå inte skäl föreligga för något ingripande.

Jag skulle också vilja fråga: Vad gör på detta område den mycket beryktade priskontrollnämnden, som nu efter vad man har sagt skall försvinna? Om den är arbetslös, skulle här ha varit ett tillfälle för den att sätta till alla klutar för att se till förhållandena på detta område lika noggrant som på de områden den förut har kontrollerat och undersöka, om inte här föreligger skäl för ett ingripande.

Jag skall än en gång be att få tacka för svaret. Jag hoppas att finansministern följer utvecklingen och kanske

Ang. bankernas räntemarginal

kommer till den slutsatsen, att ett ingripande på detta område kan vara nödvändigt.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Med hänsyn till interpellantens mycket lugna reaktion efter mitt anförande har jag begärt ordet bara för att svara på en direkt fråga som han ställde. Han frågade: Har Kreditbanken tillämpat andra räntesatser än bankerna i allmänhet? Bakom den frågan låg väl den icke utsagda uppfattningen från herr Elofsson, att därest Kreditbanken inte har gjort det, vore det lämpligt att banken såsom varande statens egen bank gjorde det.

På detta kan jag svara, att Sveriges kreditbank ju är fri och självständig när det gäller att tillämpa de räntesatser, som banken anser vara de lämpliga med hänsyn till att banken skall drivas såsom en affärsbank. Banken är således inte konkret bunden av några överenskommerelser i förhållande till övriga banker. Jag skulle emellertid tro, att skillnaden i fråga om räntesatserna är ytterst obetydlig i dagens läge. Men en förklaring kan ju helt enkelt vara, att den nuvarande penningpolitiken — med kreditåstramning och åtföljande räntestegring, låt vara inte alltför onyanserad — som ju ändå har sanktion från den svenska riksdagen skulle i viss mån motvägas, därest statens egen bank skulle demonstrativt hålla ett annat ränteläge än de övriga affärsbankerna. I den specifika situation, där vi är i dag, tror jag alltså att jag inte kan svara herr Elofsson i den riktning han önskar. Men jag tror också att det har varit riktigt, att Kreditbanken har hållit en räntemarginal och fört en räntepolitik som i stort sett har stämt överens med de övriga affärsbankernas.

Jag fick nog, herr talman, det allmänna intrycket av herr Elofssons anförande, att han tycker att finansministern är för välvillig mot bankerna över huvud taget. Det kan man naturligtvis tycka. Men efter en sådan bedömning som jag har försökt göra i interpellationssvaret — jag har redovisat medeltal för inlå-

ningsräntor och utlåningsräntor och räntemarginaler och som en konklusion av detta fått fram, att bankerna har kunnat redovisa en ökning av nettoinkomsterna på ungefär 3 procent — är det knappast riktigt att göra gällande, att läget i dag är sådant att regeringen bör gå till aktion och föreslå riksdagen exempelvis att ränteregeeringslagen sätts i kraft.

Skillnaden mellan herr Elofssons bedömning och min är väl närmast den, att jag här som nämnts redovisar medeltal för inlåningsräntor av olika slag och för utlåningsräntor av olika slag och redovisar medeltal av räntemarginalerna, under det att herr Elofsson har från en mera lokal synpunkt fastnat på en specifik kort växelränta och sedan har haft en viss benägenhet att generalisera över hela fältet. Jag tillät mig säga i mitt interpellationssvar, att det självfallet kan förekomma på ett och annat håll att en bank har utnyttjat speciellt de korta växelkrediterna för att hugga för sig en ränta, som vid en objektiv prövning måste framstå såsom väl hög. Men att på grund av en sådan enstaka företeelse slå till över hela fältet med en ränteregeering tycker jag är att använda litet större våld än nöden kräver. Om herr Elofsson från riksdagens talarstol talar om vad det är för bank som lokalt utnyttjar läget på ett sätt som stör den allmänna anständigheten, kan det väl vara ett tillräckligt allvarligt memento för vederbörande bank att vara försiktig, när herr Elofsson och hans medbröder i fortsättningen hälsar på den banken.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag kan i alla fall konstatera, att Sveriges kreditbank inte har fyllt den uppgift som man gjorde gällande att den skulle fylla när banken kom till — det har finansministern här upplyst om. När banken beslöts motiverades ju detta med att den skulle vara ett organ för kontroll av de privata bankerna. Nu säger finansministern att detta inte behövs, utan Kreditbanken skall följa de andra bankerna. Det skul-

Ang. jordbrukares förlustrisker vid vissa isoleringsåtgärder

le vara orätt, säger han, om banken skulle ta lägre ränta, ty då blev det inte den kreditåstramning som man hade önskat. Jag tror dock inte, att det hade skett någon större skada, om Kreditbanken hade hållit en något lägre räntesats än privatbankerna. Då hade man ju kunnat följa den princip som man fastslog när man startade banken.

Sedan säger finansministern, att jag har stannat inför de små krediterna, under det att finansministern har redovisat medeltal. Ja, hade finansministern stannat inför de små krediterna, hade han fått fram helt andra räntemarginaler än svaret visar, men jag vill inte förneka att det är rätt att slå ut räntemarginalerna över hela linjen. Jag vill framhålla för finansministern, att det är mycket bekymmersamt för mindre företagare och andra mindre inkomsttagare att till en skälig ränta skaffa det rörelsekapital som de för närvarande behöver. Det skulle vara mycket tacknämligt, om man hade kunnat hjälpa dem därvidlag.

Sedan frågar finansministern vilken bank det är som har tagit för hög ränta. Jag har redovisat 5 och 6,5 procent. Det är alla banker, herr finansministern, som som tillämpar sådana räntesatser. Den saken går att studera i vilken bank som helst. Om man lämnar en växel, får man betala 6 procent första gången, och om man sedan vill omsätta den med halva beloppet, blir räntan 0,5 procent högre. Det skulle nog vara skäl att titta litet närmare på den saken.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. jordbrukares förlustrisker vid vissa isoleringsåtgärder

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Elofsson, Gustaf*, till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet framställt en så lydande fråga:

»Har herr statsrådet observerat de förlustrisker, som jordbrukare m. fl. utsattes för genom av myndigheterna på-

bjudna isoleringsåtgärder i samband med smittosamma djursjukdomar såsom svinbrucellos m. fl., och kan enklare och effektivare ersättningsbestämmelser härför erhållas?»

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet **NO-RUP**, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara nämnda fråga, och nu yttrade:

Herr talman! Herr Gustaf Elofsson har frågat mig, om jag observerat de förlustrisker, som jordbrukare m. fl. utsattes för genom av myndigheterna påbjudna isoleringsåtgärder i samband med smittosamma djursjukdomar såsom svinbrucellos m. fl., och om enklare och effektivare ersättningsbestämmelser härför kan erhållas.

Med anledning härav får jag till en början framhålla, att myndigheternas åtgöranden vid fall av smittsam husdjursjukdom i en djurbesättning har till ändamål *dels* att söka hindra smittämnet spridning till andra besättningar, *dels* att oskadliggöra smittkällan, som vanligtvis är att söka hos ett eller flera av djuren i besättningen. Det första syftet söker man nå genom *smittförklaring* av den gård, där besättningen är uppställd, det senare genom *nedslaktning* av det eller de av sjukdomen angripna djuren, eventuellt av hela besättningen. Herr Elofssons fråga avser de förluster, som kan uppkomma genom åtgärder av det förstnämnda slaget.

I samband med att smittförklaring utfärdas ankommer det på vederbörande myndighet, bland annat, att anbefalla isolering av det smittade eller för smitta misstänkta stället eller området, att meddela förbud att begagna viss betesmark samt att meddela förbud mot införsel till eller utförsel från sådant ställe eller område som nyss nämnts. I fråga om brucellosepizootien har det ansetts nödvändigt att utfärda förbud mot utförsel av svin från Blekinge län och de båda Skånelänen.

Det är klart, att de bekämpningsåtgärder, som sålunda måste tillgripas i samband med smittförklaring, mången gång

Ang. jordbrukares förlustrisker vid vissa isoleringsåtgärder

medför kännbara driftförluster för de berörda djurägarna. Man måste emellertid hålla i minnet, att åtgärderna syftar till sjukdomarnas utrotande och alltså måste anses gagna den näringsgren, varom fråga är. En viss möjlighet till ersättning för djurägarna har dock skapats. I 9 § 8 mom. kungörelsen 1935: 106, sådant detta författningsrum numera lyder, stadgas nämligen, att om någon genom isolering eller annan dylik åtgärd vållas väsentligt intrång i näring eller avsevärd minskning i arbetsförtjänst, kan — om särskilda skäl därtill föranleder — ersättning beredas honom av allmänna medel. Ansökning om sådan ersättning prövas av veterinärstyrelsen, om det begärda beloppet icke överstiger 200 kronor, och eljest av Kungl. Maj:t.

Det torde ligga i sakens natur, att det med den utformning ifrågavarande ersättningsregler fått är svårt att genomföra några förenklingar av desamma. Det är ju fråga om en ren skälighetsprövning i varje särskilt fall. Jag får emellertid erinra om att Kungl. Maj:t den 25 september 1953 uppdragit åt veterinärstyrelsen att företaga en översyn av bestämmelserna om ersättning för inkomstbortfall vid isolering på grund av epizooti. Med hänsyn härtill och då, enligt vad jag inhämtat, veterinärstyrelsen vid sin tillämpning av de nyssnämnda ersättningsreglerna synes iakttaga största möjliga hänsyn, anser jag mig i avvaktan på resultatet av utredningen icke för närvarande ha anledning att vidtaga några ytterligare åtgärder i ämnet. Jag kommer dock givetvis att med uppmärksamhet följa frågans vidare utveckling.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag skall be att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra mitt tack för svaret, och jag gör det så mycket hellre som svaret går i positiv riktning. Det är självklart, att den nya sjukdom, som drabbar svinbesättningarna, nämligen svinbrucellos, medfört och medför mycket stora förluster för jordbrukarna. Inom Kristianstads län har inte mindre

än 236 besättningar varit misstänkta för denna sjukdom och måst isoleras. 29 av besättningarna har nedslaktats, men de övriga har vid provtagningarna befunnits inte ha varit smittade. Det har tagits över tre tusen prov, och det tar ju en ansevärd tid innan dessa prov hinners behandlas. Detta gör, att det dröjer tre månader från det gården förklaras för misstänkt och isoleras till dess den får idka handel med djur igen. På grund därav uppstår den svårigheten, att många djur blir för stora. Priserna blir nedsatta, och mycket stora förluster uppkommer.

När man skall vidta åtgärder för att hindra en smittfarlig sjukdom, kan detta självfallet inte ske genom så raska ingripanden som skulle vara önskvärt. Men jag tror i alla fall, att de metoder som man hittills har använt har varit litet föråldrade. Därför ser jag med glädje, att Kungl. Maj:t i september 1953 uppdragit åt veterinärstyrelsen att företaga en översyn av bestämmelserna om ersättning för inkomstbortfall för de gårdar som drabbats av denna sjukdom.

Jag får hoppas att jordbruksministern, som han också har meddelat här, skall följa ärendet med mycket stor uppmärksamhet. Jag tror även att det förhållandet att man begär nya bedömningsmetoder från veterinärstyrelsen kan bidra till att isoleringarna inte skall behöva räcka så länge som nu. Det skulle vara mycket tacknämligt om så kunde ske, men om detta inte låter sig göra på grund av att man måste vara på den säkra sidan innan man häver isoleringen, så är det ju rättvist att den enskilde djurägaren, som inte själv är orsak till att besättningen blivit smittad av sjukdomen, inte skall bära hela bördan, utan den bör åvila staten liksom när andra epidemiska sjukdomar utbryter i vårt land.

Jag hoppas därför att jordbruksministrerna efter detta sitt svar också fullföljer vad han här har meddelat, så att om flera sådana här epizootier skulle utbryta litet bättre och förenklade metoder kan användas än som sker för närvarande.

Ang. jordbrukares förlustrisker vid vissa isoleringsåtgärder

Jag ber som sagt att få tacka för svaret.

Herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Av herr Elofssons anförande kan man kanske få den uppfattningen att isoleringsåtgärderna skulle ha varit oerhört ingripande. Emellertid är isoleringen vid den sjukdom det här gäller inte på långt när av samma omfattning som vid mul- och klövsjuka. Här får handel med djur till slakt förekomma fritt liksom annars. Dock måste de slaktas enligt epizootilagen, vilket kan medföra lägre pris. Handel med livdjur blir, då sjukdom är konstaterad i en bosättning, förbjuden. I detta fall är det ett mycket ringa fåtal besättningar som säljer livdjur. Jag medger att det kan uppstå en del svårigheter för dem som vill sälja avelsdjur men inte får avyttra dem. Det kan medföra stora förluster. Slaktdjuren åter behöver inte bli för gamla. De kan i vanlig ordning föras till slakteri, men de får icke slaktas tillsammans med andra djur, utan slakteriet måste företa s. k. epizootislakt, varvid man mycket noga ser till att djurkropparna förs till charkuteritillverkning och blir kokade. De får inte säljas på sådant sätt att de skulle kunna medföra spridning av smitta utanför företags område.

Det pris som de här djuren betingar när de förs in till epizootislakt motsvarar ungefär hälften av vad som annars betalas. Jag har i dag hört mig för med veterinärstyrelsen om vilka belopp det kan röra sig om. Styrelsen säger att på detta stadium då man inte absolut behärskar omfånget av sjukdomen det är svårt att uttala sig, men då man kan tro att botten nu är nådd, eftersom så pass lång tid har förflutit att man inte har någon större anledning befara vidare smittspridning, så vill styrelsen taxera värdet av de djur som slaktats enligt epizootilagen till bortåt 50 000 kronor. Därifrån avgår ungefär halva värdet, 25 000 kronor, som man får ut för de sålunda slaktade djuren. Nettoförlusten skulle alltså bli ungefär 25 000 kronor.

Jag har sagt i interpellationssvaret att

vederbörande djurägare får komma in med sina krav fall för fall, och i den mån de har lidit förluster är det klart att detta måste tas upp i vanlig ordning. Sedan är det givet att här behöver man inte »uttala förhoppningar» att jag skall fullfölja vad jag har sagt. Jag har omtalat vad som redan har satts i gång, och det är meningen att dessa skall fullföljas. Där blir det ingen ändring. Vederbörande kommer att i den mån de har gjort förluster genom denna sjukdom och i den mån möjlighet därtill finns med nuvarande författningar erhålla ersättning för förlusterna. Jag hoppas liksom interpellanten att i den mån de jordbrukare som genom förhållanden som de inte kunnat råda över lidit förlust, så skall någon hjälp också vara möjlig att ge dem. Dessa ärenden skall behandlas i vanlig ordning. Jag vill nog säga att för olika näringsidkare kan man vid skilda tillfällen möjligen fråga sig om vederbörande får ersättning för den förlust som de har lidit. Alla medborgare bör behandlas lika, och enligt min mening bör jordbrukarna ingalunda komma i sämre ställning än andra samhällsgrupper.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 172, angående godkännande av överenskommelse mellan Sverige och Förbundsrepubliken Tyskland rörande tyska tillgångar i Sverige, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr Larsson, Nils Theodor, m. fl. väckta motionen, nr 583.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1956/57 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen*Punkterna 1 och 2*

Vad utskottet hemställt bifölles.

*Punkten 3***Anslag till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen**

I denna punkt hade utskottet, med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag, hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) godkänna under punkten införd avlöningsstat för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att tillämpas tills vidare fr. o. m. budgetåret 1956/57;

b) till Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 8 003 000 kronor, varav nio tiondelar att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att motionerna I: 197 och II: 362, såvitt de avsåge frågan om väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I de likalydande motionerna I: 197, av herr *Mannerskantz*, och II: 362, av herr *von Seth* m. fl., hade — såvitt nu var i fråga — yrkats, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta företaga en utredning rörande väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation och arbetsformer m. m. under beaktande av vissa i motionerna anförda synpunkter.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Under denna punkt finns en motion redovisad, som jag har avlämnat och som rör väg- och vattenbyggnadsstyrelsens organisation. Då utskottet har skrivit välvilligt om motionen och tydligen har haft samma anda som den, kommer jag inte här att ställa något yrkande.

Motionen rör entreprenadförfarandet vid vägväsendet. Det förhåller sig på det sättet, att det har gjorts en viss utredning angående i vilken utsträckning entreprenadförfarande har förekommit

gentemot arbeten i egen regi. Det har framkommit förvånansvärt höga siffror för arbeten utförda i den egna regionen. Detta förhållande har motiverat att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måste ha en så pass omfattande organisationsapparat. Detta har vi motionärer tyckt vara onödigt, både därför att det inte är lämpligt att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har en så stor organisationsapparat och även därför att arbetenas utförande säkerligen blir dyrare och mera drar ut på tiden.

Genom en undersökning har det framkommit att under 1954 bedrevs 69 procent av arbetena i egen regi och 31 procent på entreprenad. Under 1955 bedrevs 63 procent av arbetena i egen regi och 37 procent på entreprenad. Detta är en oriktig proportion, även om det är riktigt som utskottet skriver härom både under denna punkt och även under punkten 9, där utskottet utförligast har behandlat denna fråga, som sålunda har behandlats under två punkter, nämligen att man kanske inte bör slå fast någon procentsiffra. Jag anser inte heller att man bör göra det, utan jag anser att ledstjärnan på detta område bör vara att lysa ut sådana här arbeten på entreprenad, så snart det inte finns några bestämda skäl för att bedriva dem i egen regi.

Jag har under de senaste två åren sett mycket tydliga åskådningsexempel i min hemtrakt. Där har ett arbete drivits i egen regi av vägförvaltningen, medan ett annat arbete på samma väg har utförts av en entreprenadfirma, och dessa arbeten har pågått samtidigt. Alla som har farit fram på denna väg har frapiperats av att se hur mycket bättre organisationen är på arbetslag, maskinavvändning och allt sådant på entreprenadvägen, där det även råder en bättre arbetstakt, än på den andra delen av vägen.

Jag vet ju inte om detta är ett typfall för riket i sin helhet, men jag tror inte att det visar mycket fel. Jag menar därför att den utredning som nu är igångsatt kanske borde ta i anspråk expertis även utifrån. Utredningen tillsattes i an-

ledning av en motion i föl och skall ju bedrivas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen själv med hjälp av statens organisationsnämnd och sakrevisionen. Jag tror att det skulle vara lyckligt, om man vid detta utredningsarbets verkställande toge hjälp ifrån människor stående utanför den statliga organisationen. På detta sätt skulle man kanske kunna få några friska impulser, så att utredningen inte bleve så, låt mig säga, betungad av verksblindhet.

Jag har på denna punkt, inte något yrkande utan jag har endast velat påtala det synnerligen viktiga i att de bilskattemedel, som motorismen här i landet skaffar fram, kommer till sådan nytta att det blir mesta möjliga antal vägkilometrar gjorda för varje miljon som används, och detta sker enligt mitt förmenande inte på det sätt som hittills har praktiserats när det gällt dessa medel.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Då herr Mannerskantz inte ställde något yrkande på denna punkt, har jag ingen anledning att här taga upp någon ingående debatt. Det är nog att konstatera att förra årets riksdag hemställde om en utredning beträffande det förhållande, som motionärerna har påtalat, och att denna utredning har kommit till stånd. I avvaktan på denna har det inte ansetts vara rimligt att nu gå längre än vad utskottet har gjort. Vi har följaktligen inte kunnat biträda motionärernas yrkande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 4—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Ang. beräkningen av väganlagen m. m.

Under punkten 9 av sjätte huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl.

Ang. beräkningen av väganlagen m. m. Maj:t — före behandlingen av de olika anlagen till vägunderhåll och vägbyggnader — lämnat en översikt över beräkningen av väganlagen m. m.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Mannerskantz* och *Birke* (I: 75) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Krokstorp m. fl. (II: 151), i vilka hemställts att riksdagen måtte uttala, att de anslag, som anvisats för vägbyggandet under innevarande och nästkommande år, i full utsträckning borde utnyttjas för de angivna ändamålen;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 197) och den andra inom andra kammaren av herr *von Seth* m. fl. (II: 362), i vilka, såvitt nu var i fråga, hemställts, att riksdagen som sin mening måtte uttala, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen med beaktande av vad i motionerna anförts borde sträva efter att i angiven omfattning bereda ökat utrymme för vägbyggande på entreprenad;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Spetz* (I: 321) och den andra inom andra kammaren av herr *Kristensson* i Osby m. fl. (II: 252);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz* (I: 322) och den andra inom andra kammaren av herrar *Östlund* och *von Seth* (II: 363);

dels ock slutligen en inom andra kammaren av herr *Löfgren* m. fl. väckt motion (II: 508).

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på åberopade grunder hemställt,

I. att motionerna I: 321 och II: 252 samt I: 322 och II: 363, i vad de avsåge förslag om återgång till budgetårsberäkning av anlagen till den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten, icke måtte bifallas av riksdagen;

Ang. beräkningen av väganslagen m. m.

II. att motionerna I: 197 och II: 362, i vad de avsåge frågan om entreprenad-systemets omfattning inom vägväsendet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att motionen II: 508 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av föredragandens uttalande under förevarande punkt samt motionerna I: 75 och II: 151, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört.

Reservation hade anmälts av herrar *Alfred Nilsson, Axel Andersson, Sunne, Birke, Skoglund* i Doverstorp, *Malmborg* i Skövde, *Ståhl* och *Löfroth*, fröken *Karlsson* samt herr *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 321 och II: 252 samt I: 322 och II: 363, såvitt nu vore fråga, besluta om återgång till budgetårsberäkning av anslagen till den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten.

Herr **BIRKE** (h):

Herr talman! Statsutskottet har i sitt utlåtande genom en viss kompromiss i skrivningen kunnat få praktiskt taget full enighet i alla de frågor som avhandlas under punkt 9. Det är endast i en fråga, som det är anfört en reservation.

Den reservationen rör ingen ny fråga, ty förra året avgav högern och folkpartiet liksom i år en gemensam reservation. Jag kan därför, herr talman, fatta mig mycket kort, när jag går att motivera reservanternas ståndpunkt.

Reservanterna anser att det är bestämda olägenheter med det system, som vi har för närvarande, att anslagen till den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten beräknas per kalenderår. Medelsanvisningen bör enligt reservanternas mening anpassas efter de verkliga utgifterna och räknas per budgetår.

Det finns ytterligare ett skäl för reservanternas ståndpunkt, nämligen att

riksdagen bestämmer vissa utgiftsramar, vilka Kungl. Maj:t sedan i efterhand justerar. Förra året blev det en reducering med icke mindre än 80 miljoner kronor. Därigenom har systemet i stort sett förfelat sin verkan.

Om anslagen anvisas på det sätt, som utskottsmajoriteten här föreslår, till kalenderår, så kommer det att uppstå stora reservationsbehållningar. Det innebär väl ingenting annat än att man tar ut skatt i förskott. Behållningarna kommer att uppgå till icke mindre än 750 miljoner kronor. Det är tydligt att bensin- och bilskatterna är för höga; bilisterna får betala för höga skatter. Det kan inte fortgå i längden. Reservanterna anser att av det belopp, som utskottet föreslagit, 390 miljoner kronor, endast halva beloppet skall avräknas mot automobilskattemedel för nästa budgetår.

Beträffande medelsanvisningen inom den föreslagna investeringsramen kan reservanterna ansluta sig till Kungl. Maj:ts av utskottet tillstyrkta förslag.

Med denna korta motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation under punkt 9, som är avgiven av herr *Alfred Nilsson* m. fl.

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Anledningen till att jag i allmänhet intresserar mig mycket för vägarna och kommunikationerna är att de spelar en så utomordentlig roll för hela vårt näringsliv, och för övrigt inte bara för näringslivet utan även för de enskilda människorna i deras dagliga handel ochandel. Under denna punkt är redovisad en motion, som avhandlar frågan huruvida Kungl. Maj:t skall äga rätt att reducera användningen av de anslag från bilskattemedel, som riksdagen har anvisat till byggande av vägar och broar. Den stora skillnaden mellan min uppfattning och den som regeringen företräder är att enligt min mening har regeringen på ett alltför teoretiskt sätt bedömt den inverkan på den samhällsekonomiska balansen, som användningen av dessa medel för vägbyggnader kan ha. Föredragande statsrådet har såsom ett

skäl för nödvändigheten att göra en ram-begränsning anført bl. a., att arbetskraften inte skulle tillåta att vi bygger vägar i den omfattning, som riksdagen anvisat medel för.

Jag har i någon mån antytt min mening härom redan i remissdebatten, men en diskussion i saken hör nog egentligen hemma vid denna punkt när sjätte huvudtiteln behandlas.

Om vi ser hur det går till vid ett större vägbygge, vare sig det är utlämnat på entreprenad eller drives i verkets egen regi, finner vi att det behövs en viss mängd kvalificerad personal för att sköta maskinerna — grävsopor, schaktningsmaskiner av olika slag och allt sådant som numera finns och som utgör en så betydande del av arbetet. Redan detta visar att arbetskraften inte spelar samma roll vid vägbyggnaderna nu som förr, utan det är maskinerna som är det viktigaste. Om maskinerna redan finns men får stå oanvända en del av året på grund av att de pengar, som riksdagen anvisat, inte får tas i anspråk, så fördärvar man väl inte den nationalekonomiska balansen, om man i stället ordnar det så att maskinerna användes mera. Jag kan hålla med om att de blir uttagna för litet mer slitage och att det behövs litet mera reparationer, men om å andra sidan maskinerna inte brukas, ligger det stora kapital, som är nedlagt i dem, dött och till ingen nytta. Delvis på grund av rambegränsningen har det varit så under de sista åren, att en stor del av det kapital, som är nedlagt i dessa stora maskinparkar, både hos enskilda firmor och hos väg- och vattenbyggnadsverket, förhindrats att komma till nytta.

Vid sidan om den arbetskraft som skall betjäna själva maskinerna behövs för vägbyggnaderna givetvis en hel mängd grovarbetare. Man har kunnat konstatera att när ett väbygge drar fram i en bygd anmäler sig en hel del tidigare döld arbetskraft. Den arbetskraften har inte varit fullt utnyttjad tidigare och alltså inte genom arbete producerat nyttigheter, som skulle kunna inverka på den samhällsekonomiska balansen. Den

Ang. beräkningen av väganslagen m. m.

har varit delvis outnyttjad på samma sätt som maskinerna, när de inte användes. Det är min tro att om man bara söker uppskatta hur mycket man kan investera i pengar på ett visst område, så kommer teori och praktik i konflikt med varandra. Det innebär enligt min uppfattning ett förödande av existerande värden att inte låta vägbyggnadsverksamheten bedrivas i sådan omfattning att man utnyttjar alla de medel som finns upptagna i budgeten. Genom att inte göra det får man alls inte till stånd någon bättre balans i samhällsekonomin, utan resultatet blir endast att tillgängliga produktiva krafter inte till fullo utnyttjas.

I detta sammanhang vill jag även säga några ord om förhållandet mellan anslagen till arbetslöshetsbekämpande åtgärder och vägbyggnadsanslagen. Sammanlagt anslås nu för arbetslöshetsbekämpande åtgärder 121,5 miljoner kronor. En del av dessa pengar går till arbetslöshetskassorna, och en annan del används för direkta arbeten i arbetslöshetsbekämpande syfte. Dessa senare arbeten ordnas antingen av arbetsmarknadsstyrelsen eller av väg- och vattenbyggnadsverket. Jag förstår mycket väl att sådana arbeten i viss utsträckning är nödvändiga, ty man kan på det sättet kanske bättre och snabbare gripa in där ett lokalt behov av sysselsättningsmöjligheter plötsligt uppkommit. Men jag tror att det är en oriktig politik att använda så många miljoner kronor under anslagsposten till åtgärder i arbetslöshetsbekämpande syfte. Det är bättre att då se till att de ordinarie vägbyggena, till vilka pengar finns anvisade, får bedrivas i full omfattning. Man förbrukar ju då inte alls mer pengar och riskerar alltså inte att rubba den nationalekonomiska balansen. Dessutom blir det mer utfört för pengarna om de används för vägarbeten i vanlig ordning.

I min hemtrakt har jag under vintern fått se, hur ett 30-tal man gått och stämplat i tre à fyra månader. Det har faktiskt inte hela den tiden varit så sträng vinter, utan åtminstone hälften av tiden har väderleken varit sådan att man kun-

Ang. beräkningen av väganslagen m. m.

nat bedriva vägarbete. I samma trakt har man ett färdigplanerat arbete på riksfyr. Allt har varit klart för att lämna ut det på entreprenad. Meningen var faktiskt redan i höstas att lämna ut det på entreprenad, och det fanns firmor som var beredda att omgående sätta i gång med arbetet. Enligt vad jag inhämtat på vägförvaltningen i Kalmar måste man emellertid på grund av gällande rambegränsning uppskjuta arbetet till 1956. Jag är övertygad om att många av dessa 30 man, som nu gick där och stämplade hela vintern, på ett naturligt sätt hade kunnat få arbete, om en entreprenör fått hand om vägbygget i höstas och kunnat sätta i gång med det. Då hade vi fått vägen byggd, och dessutom hade vi fått bättre valuta per satsad krona. Dessa människor hade också sluppit att gå där och stämpla.

Jag har velat anföra detta exempel för att klargöra vad jag menar. Ett liknande felaktigt utnyttjande av anslaget till arbetslöshetsbekämpande åtgärder i stället för anslaget till vägarbeten förekommer säkerligen på flera håll i landet. Nu är ju vederbörande statsråd inte närvarande i kammaren — det tycks praktiskt taget alltid vara så att andra kammaren har prioritet, så snart något ärendet råkar behandlas samtidigt i kamrarna. Jag hoppas i alla fall att vad som säges i denna kammare ändå skall tränga fram till vederbörande statsråds kännedom. Jag måste beskylla de statsråd som närmast har med denna sak att göra — det är socialministern och föredragande vägministern — för att inte ha samordnat det hela tillräckligt väl. Vad jag åsyftar är endast att det på denna punkt skall bli en bättring. Såsom vi i vår motion framhållit, behöver man nämligen inte, om man låter vägbyggena bedrivas till det belopp, som riksdagen anvisat, vara så rädd för den samhällsekonomiska balansen. Att som hittills spendera tjugotals miljoner kronor på arbetslöshetsbekämpande åtgärder i form av vägbyggen, medan de ordinarie vägarbetena måste installeras med hänsyn till rambegränsningen, måste vara ett mycket sämre sätt att använda pengarna.

I samband med frågan om väganslagen vill jag med några ord beröra en annan sak. Om någon tid får kammaren till behandling ett ärende från andra lagutskottet rörande axel- och boggietrycket. Jag skall då återkomma och närmare utveckla min uppfattning. Under föredragningen i utskottet har påvisats, att man för långa sträckor av våra vägar skulle kunna medge högre axel- och boggietryck, vilket ju skulle vara av stor betydelse för transportväsendet, om bara inte vissa enstaka vägsträckor eller broar vore för svaga för att tillåta en dylik höjning. Jag tillåter mig här uttala den önskan, att regeringen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen måtte tillse att erforderliga förstärkningsarbeten på sådana mindre vägsträckor eller broar snabbt måtte komma till utförande, så att inte i övrigt påkostade och färdigbyggda vägar måste ligga dåligt utnyttjade bara därför att det kanske finns en liten sektor som inte är fullt i ordning. Man måste begära praktiskt handlande i sådana avseenden. Det medför alltför stor skada, om våra vägar trots att vi kostat på dem dryga pengar inte kan utnyttjas.

Beträffande det som reservationen på denna punkt handlar om ber jag få ansluta mig till vad herr Birke här har sagt. Det skulle vara frestande att yrka bifall till motionens kläm, nämligen att riksdagen måtte uttala, att de anslag som anvisats för vägbyggandet under innevarande och nästkommande år i full utsträckning bör utnyttjas för de angivna ändamålen. Men jag säger här, som jag sade under punkten 3, nämligen att jag finner att utskottet — eller avdelningen, som ju är författare i detta fall — har gjort ett aktningsvärt försök att göra klart för regeringen, att det är en bestämd vilja hos riksdagen att det inte skall få fortgå precis som det gjort. Då jag förmodar, att saken bäst gagnas av att det råder enighet på den punkten, skall jag inte ställa något yrkande.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Det finns ingen anledning för mig att förlänga denna debatt,

sedan herr Birke rätt utförligt, fast koncentrerat, redogjort för reservanternas synpunkter i denna fråga. Jag vill bara i all korthet erinra om att folkpartiet redan tidigt anslöt sig till just den uppfattningen, att redovisningen av väganslagen och intäkterna av automobilskattemedel inte har varit tillfredsställande. Vi tror, att den ändring som föreslås i reservationen skulle leda till att anslagen bättre anpassade sig till de faktiska utgifterna för vägbyggandet. Vi tror också, att man på det sättet skulle få bättre resultat beträffande vägarna än vad vi nu kan nå fram till.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till yrkandet om bifall till reservationen under punkt 9.

Herr statsrådet HJALMAR NILSON:

Herr talman! Det har sagts mig, att herr Mannerskantz har tagit upp några lokala problem från Kalmar län och med utgångspunkt från dessa gjort gällande, att det finns möjligheter att sysselsätta arbetskraft i ökad utsträckning genom att utnyttja entreprenadfirmorna bättre, genom att ta vara på dold arbetskraft o. s. v.

Jag skall inte bestrida, att det kan finnas sådana möjligheter ibland, men vi har gjort vissa undersökningar, också beträffande Kalmar län och hur det har sett ut där under den gångna vintern. Då har vi funnit, att situationen har varit följande.

Man har diskuterat med entreprenörer om arbeten — främst på riksfyran — och med entreprenörerna överlagt om en tidsplan gällande hur mycket folk de skulle få sysselsätta under vissa bestämda tider — januari, februari och mars månader. Sedan har man med utgångspunkt från den tidsplanen undersökt hur detta har slagit ut. Man finner då till sin förvåning, att under vintermånaderna har på dessa entreprenadarbeten alls inte sysselsatts så många arbetare som enligt tidsplanen och diskussionerna med arbetsmarknadsstyrelsen skulle ha varit fallet. Man har i stället haft ett vida mindre antal arbetare i verksamhet i

Ang. beräkningen av väganslagen m. m.

Kalmar län — även på rätt stora arbeten avsevärt mindre än hälften. Det kan bero på två orsaker. Det kan tänkas att man inte vid ifrågavarande tillfälle har kunnat skaffa de arbetare man ville ha — då faller ju en hel del av herr Mannerskantz' motivering. — Det kan också bero på att entreprenörerna inte har önskat sysselsätta ett större antal arbetare än vad man gjort, med hänsyn till andra förhållanden, som entreprenörerna haft att ta hänsyn till. Men då ter sig ju entreprenadverksamheten inte fullt så värdefull ur sysselsättningssynpunkt som det här har gjorts gällande.

Herr talman! Jag tror, att detta är vad jag för ögonblicket vill säga, eftersom jag fick veta, att herr Mannerskantz hade efterlyst mina intryck på detta område.

Herr MANNERSKANTZ (h):

Herr talman! Jag kan konstatera två saker. Det exempel som jag anförde gällde rätt stora arbeten på riksfyran, det ena en vägsträcka på en halv mil och det andra, som skall påbörjas nu och för vilket entreprenör just är antagen, en ungefär lika lång sträcka.

Vad beträffar det nu avslutade arbetet utfördes det delvis av en entreprenör och pågick förra året under vintern, sommaren och fram till hösten. I entreprenörens egen medförda arbetskraftsuppsättning ingick bara maskinskötarna och några få man därutöver. Alla de andra arbetarna, som putsade kanter och ställde i ordning, var åtminstone tre gånger så många som entreprenörens egen personal. De bestod just av sådana arbetslösa, som krupit fram ur sina hus i bygden. Och för det arbete, som borde ha satts i gång i höstas men som hindrades av rambeogränsningen, hade med vanlig entreprenadverksamhet ett tillräckligt antal arbetare kunnat skaffas just bland dem som gick och stämplade. Jag kan nämna åtminstone ett tiotal av dessa, som stämplade, vid namn, om statsrådet skulle önska det. De har nu fått arbete eller kommer att få arbete så snart det vägbygge kommer i gång till vilket entreprenad nu har antagits.

Ang. beräkningen av väganlagen m. m.

Jag vidhåller att mitt exempel är mycket adekvat. Det enda jag inte säkert kan veta är, om det går till så överallt. Men jag har förmodat att det inte går riktigt bra till överallt.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Jag konstaterar att det exempel herr Mannerskantz nämnde gällde föregående år, under det att de exempel jag här dragit fram avser innevarande vinter. Då vi nu skall försöka bedöma situationen i dag och för den närmaste framtiden, är det kanske en aning säkrare att hålla sig till siffror, som är så närliggande dagens situation som möjligt.

Jag kan nämna vilka arbeten jag syftade på. Det var arbetena vid Hjorted och Verkeback och tillfartsvägarna dit.

Jag kan tillägga ytterligare en uppgift som herr Mannerskantz kanske känner ännu bättre till. Det har alldeles nyss meddelats mig att arbetsmarknadsmyndigheterna under innevarande vinter har försökt att genom förhandlingar med en entreprenör få antalet arbetare vid riksfyran i södra Kalmar län ökat, men entreprenören har inte velat ta emot den arbetskraft som erbjudits. Herr Mannerskantz' och mina uppgifter stämmer alltså inte alldeles överens i fråga om dagens läge.

Herr **MANNERSKANTZ (h):**

Den entreprenör jag här talat om har ju praktiskt taget avslutat det arbete på riksfyran som han haft att utföra. Man kan inte begära att en entreprenör skall ta in folk till ett arbete som han har slutfört. Vad beträffar det nya arbete som skall påbörjas nu har ju entreprenaden blivit antagen först i dessa dagar. I det fallet har entreprenören således inte ännu varit i stånd att säga vare sig ja eller nej till anbud om arbetskraft.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Jag tror att man undervärderar arbetsmarknadsstyrelsen, om

man på allvar gör gällande att arbetsmarknadsstyrelsen skulle försöka övertala entreprenörer att anställa arbetare för arbeten som är slutförda.

Herr **ANDERSSON, KARL, (s):**

Den reservation, som föreligger på denna punkt, avser beräkningen av anslagen till vägbyggnader. Reservanterna önskar en återgång till den gamla budgetårsberäkningen, enligt vilken vägbyggnadsanslagen beviljades för budgetår.

När 1952 års riksdag beslöt att lägga om denna anslagsberäkning och i fortsättningen beräkna anslagen för kommande kalenderår, skedde det framför allt i tanke att detta skulle gagna planeringsarbetet. Man skulle få bättre tid på sig att planera vägbyggen, om man fick anslagen beviljade för ett halvår längre framåt i tiden. Syftet med den nya anslagsberäkningen var alltså att vägmyndigheterna och andra, som har med vägbyggnader att göra, i god tid skulle få veta hur mycket pengar de hade att röra sig med och därigenom få möjlighet att under en längre tid planera arbetena.

Nu säger reservanterna att detta syfte inte har uppnåtts, och det kan man hålla med dem om. Också utskottet anser att avsikten med den nya anslagsberäkningen har förfelats. Detta beror, såsom väl alla känner till, på att en s. k. ramreglering av vägbyggnadsanslagen har införts. Rambeloppen fastställs inte samtidigt med att anslagen beviljas av riksdagen, utan Kungl. Maj:t delger sitt beslut i fråga om rambeloppen först något halvår efteråt. I och med att denna delgivning kommer så sent föras den förmanliga verkan som avsågs med den nya anslagsberäkningen. Detta har också utskottet mycket starkt poängterat. Utskottet förväntar att vi med den skrivning, som utskottet gjort, skall komma ifrån dessa olägenheter och kunna få nytta av den beslutade ordningen beträffande anslagsberäkningarna och följaktligen kunna utnyttja tiden för planering på ett bättre sätt.

Reservanterna säger vidare, att bestämda olägenheter av finansiell och budgetteknisk natur måste anses förbundna med det nuvarande systemet för beräkning av anslagen till den statliga väg- och brobyggnadsverksamheten. Olägenheterna — om jag skall tala om dessa — består ju däri, att det givetvis måste uppstå reservationer vid budgetårets utgång, vilka skall täcka utgifterna under kalenderårets andra halvår. Det är alldeles givet, att sådana reservationer måste finnas. Att de uppstår är en logisk följd av den nya anslagsberäkningen. Att sedan reservationerna i verkligheten blivit större än vad de behövde vara beror på andra förhållanden, nämligen att inte vägbyggnadsprogrammet har kunnat fullföljas såsom tänkt och reservationerna följaktligen har hopats. När vi nu räknar med i runt tal 400 miljoner kronor i reservationer på vägbyggnadsanslagen, är det åtminstone 100 miljoner kronor för mycket. Ja, vi skulle kunna säga att så länge vägbyggnadsanslaget håller sig inom ramen av 350 miljoner kronor, eller såsom i år föreslagits 390 miljoner kronor, bör det räcka med en reservation vid budgetårets utgång av omkring 200 miljoner kronor. Reservationerna har således blivit större än vad som är nödvändigt för att täcka behovet under ett halvår. Men det är en annan sida av saken.

Reservanterna har vidare förordat att man i stället för att anvisa anslag för den senare delen av ett kalenderår skulle låta Kungl. Maj:t få bestämma över investeringsramar för detta halvår. Kungl. Maj:t skulle få något slags beställningsbemyndigande att bygga vägar under ett halvår utan att ha täckning i anslagen.

Mot detta måste jag rent personligen göra en invändning. Av alla åtgärder, som härvidlag kan tänkas, är enligt min mening dylika bemyndiganden och investeringsramar det sämsta alternativet. Jag är för egen del emot dessa investeringsramar, både såsom de nu har tillämpats och såsom reservanterna tänker att de skulle kunna tillämpas. Jag tror att vi kommer in på en farlig väg

Ang. beräkningen av väganlagen m. m. och att vi kommer ur askan i elden, om vi skulle ge rum för sådana bemyndiganden och investeringsramar. Att sedan reservationerna i viss mån kan störa överblicken över ett års budget är uppenbart, men jag tror inte att det är det farligaste.

Vi kan väl säga att budgeten för närvarande rubbas av tre förhållanden, som vart för sig minskar en klar budgetöverblick, nämligen för det första tilläggsstaterna, för det andra reservationerna — inte bara på denna huvudtitel utan på ett flertal huvudtitlar — och för det tredje beställningsbemyndigandena. Av dessa tre faktorer vill jag nog säga att tilläggsstaterna är den minst farliga, ty vi vet vad de innehåller och kan överblicka dem. Reservationerna, som ofta sammanlagt springer upp till miljardbelopp, är svårare att överblicka, men vad jag tror blir farligast för framtiden är de beställningsbemyndiganden, som riksdagen år efter år har lämnat Kungl. Maj:t. Det är växlar på framtiden, som kommer att binda våra händer när det gäller budgetens upprättande för kommande år.

Således tycker jag inte, att reservationerna ur budgetär synpunkt är det farligaste, utan jag tror att det blir långt farligare, om vi skulle gå in för att på olika områden under de skilda huvudtitlarna lämna beställningsbemyndiganden. Då vet vi inte var vi hamnar.

Nu har emellertid utskottet i sitt utlåtande på denna punkt skrivit på sådant sätt, att vi förväntar att de olägenheter för vägbyggandet, som såväl utskottet som reservanterna påtalar, skall komma att i varje fall reduceras. Vi ser givetvis helst, att de kommer att försvinna och att syftet med den år 1952 beslutade anslagsberäkningen skall kunna uppnås och fördelarna av den utnyttjas. Med detta har vi vunnit en fördel, som i varje fall alla vägbyggare är ofantligt glada över, när de verkligen kan dra nytta av denna beräkning.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

Herr ANDERSSON, AXEL, (fp):

Herr talman! Jag vill endast helt kort konstatera, att utskottets talesman här har intygat att de farhågor för ogynnsamma verkningar, som vi från vårt håll redan tidigt framförde, också har be-
sannats.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman-
nen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande mom. I av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan och särskilt angående mom. II—IV.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talman-
nen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Birke* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 9 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Birke* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut röster-
na hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 38.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II—IV hemställt.

Punkterna 11—14

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15**Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1956 förordade ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild väghållning, dels till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 15 500 000 kr., att avräknas mot automobilskatte-
medlen, dels ock medgiva, att under budgetåret 1956/57 statlig lånegaranti finge beviljas för lån avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar intill ett totalbelopp av 2 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att statsbidraget till underhåll av enskilda vägar skulle ökas med 5 procent eller till 65 procent respektive, då synnerliga skäl föreläge, 80 procent av den beräknade kostnaden för underhåll av bidragsberättigad enskild väg.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Eskilsson* m. fl. (I: 74) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Krokstorp m. fl. (II: 152), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att underhållsbidraget till enskild väghållning skulle fr. o. m. den 1 januari 1956 utgå med 70 procent samt då synnerliga skäl föreläge med 85 procent;

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Georg Carlsson* m. fl. (I: 76) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Björkäng m. fl. (II: 146);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Fritiof Karlsson* (I: 203) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Benestad (II: 361);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Alfred Nilsson* m. fl. (I: 205) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander* m. fl. (II: 510), i vilka hemställts, att riksdagen måtte i stället för den nuvarande kreditgarantien till enskilda väghållare anvisa ett anslag å 2 miljoner kronor, att enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas dels till bidrag till enskilda väghållare för inköp av maskinell utrustning för vägunderhållet, dels ock för att bereda möjlighet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att tillhandahålla maskiner för ändamålet, ävensom i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en inventering genom länsstyrelsernas försorg av de enskilda vägar, som vore så allmänneligen befarna, att de kunde jämsställas med allmänna vägar.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte, med avslag å motionerna I: 74 och II: 152, I: 76 och II: 146 samt I: 203 och II: 361, godkänna i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 4 januari 1956 förordade ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild väghållning;

II. att riksdagen måtte till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 15 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

III. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 205 och II: 510, såvitt nu

vore i fråga, medgiva, att under budgetåret 1956/57 statlig lånegaranti finge beviljas för lån, avseende inköp av vägunderhållsmaskiner för vissa enskilda vägar, intill ett totalbelopp av 2 000 000 kronor;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 205 och II: 510, såvitt de avsåge frågan om inventering av vissa enskilda vägar, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anförde.

Reservation hade avgivits av herrar *Alfred Nilsson*, *Sunne* och *Nelander*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under III hemställa, att riksdagen måtte, med avslag å Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 205 och II: 510, såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till enskilda väghållare för inköp av maskinell utrustning för vägunderhållet eller för förhyrning av sådan utrustning från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 2 000 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr NILSSON, ALFRED, (fp):

Herr talman! Jag vill gärna uttala min tillfredsställelse över att statsutskottet — visserligen sent, men dock omsider — har kunnat gå med på en inventering av de enskilda vägarna. Vi har ju flera gånger tidigare utan framgång yrkat på detta, och jag är därför tacksam över att det nu kan bli en skrivelse till Kungl. Maj:t, som sedan får ta ställning till frågan. Säkerligen kommer det att visa sig, att en stor mängd av de enskilda vägarna är av den art att de bör intagas till allmänt underhåll. I detta avseende kan jag alltså instämma i statsutskottets utlåtande och yrka bifall till detsamma.

I vår motion har vi emellertid också framställt ett annat yrkande, som gäller de två miljoner kronor riksdagen på förslag av Kungl. Maj:t beviljat till lån för inköp av maskiner till de enskilda väghållarnas hjälp vid underhållet av vägarna. Till detta ändamål anslogs två miljo-

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

ner kronor vart och ett av åren 1952, 1953, 1954 och 1955, och i dag ligger på kammarens bord ett förslag att även nästkommande år ett belopp av två miljoner kronor skall ställas till förfogande. Nu förhåller det sig så, att under de något över tre år som gått har låneansökningar för endast omkring 150 000 kronor inkommit. Man tycker då att det nästan är fråga om ett rudiment, när riksdagen år efter år anslår medel, som de enskilda väghållarna inte intresserar sig för. Varför gör de inte det? Jo, det förhåller sig ju så att ett lån skall återbetalas, och det är inte lätt för de enskilda väghållarna, som många gånger är bosatta långt ifrån varandra, att göra ett stort inköp för gemensamt ändamål. Det kan de inte. Det är inte lätt att få till stånd en organisation, då det blir en dubbelorganisation, som på det sättet skall fungera. Vi har ju vägförvaltning, vägnämnder o. s. v. Då skulle det bli en ny vägförvaltning, och den saken är inte så lätt att ordna. Om vi nu köpte maskiner, som inte användes mer än en och annan dag på året, så står de ju bara och rostar bort. Det får väl sägas vara en felinvestering, som inte är så lycklig.

Man undrar då om det inte finns något annat sätt att hjälpa de enskilda väghållarna. Ja, för vår del anser vi, att om väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för dessa två miljoner kronor fick köpa in fler maskiner, skulle styrelsen kunna låna ut dem till de enskilda väghållarna, i varje fall så snart de fått sina egna vägar i ordning. Inte minst söder över förhåller det sig ju så att under de stora snövintrarna, då snön titt och tätt sopar igen vägarna, får de enskilda väghållarna själva försöka hålla vägarna rena, vilket vållar dem mycket stora bekymmer. Funnes ytterligare en snöplog eller väghyvel i väggarget skulle man kunna tänka sig att de skulle litet fortare kunna komma ut och hjälpa de enskilda väghållarna. Det vore en anordning med någon mening i, under det att det nuvarande systemet inte har visat sig fylla det ändamål som man från början tänkt sig. Tanken var ju god, men i realiteten har den inte visat sig hålla måttet alls.

Det skulle vara önskvärt att få en annan ordning till stånd, och det är vad vi reservanter hemställt om i vår reservation. Jag tror, att det vore klokt om kammarens ledamöter ville följa den vid denna punkt fogade reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Häri instämde herr *Osvald* (fp).

Herr **MANNERSKANTZ** (h):

Herr talman! Det finns ju även andra vägar än de allmänna, men bilarna kör lika mycket på de enskilda som på de allmänna vägarna. När förarna behöver komma fram på en väg, frågar de inte efter om den är allmän eller enskild. De statsbidrag, som vägsamfälligheterna åtnjuter för alla dessa vägar, har förknippats med det villkoret, att de inte får avstängas för allmän trafik.

Vi har i vår motion föreslagit en höjning av den statsbidragsprocent, som Kungl. Maj:t och nu även utskottet föreslår. Vi anser att den inte står i överensstämmelse med den ökning av trafiken som har skett och som alltså sker för varje dag.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har på uppdrag av Kungl. Maj:t företagit en utredning — jag antar, att saken väl ursprungligen kommer från riksdagen — för att undersöka om förhållandena har ändrats i sådan utsträckning att en ändring av kungörelsen rörande dessa statsbidrag är erforderlig. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har utfört utredningen på det sättet, att styrelsen undersökt de vägar som uppskattades senast 1950 — alla sådana här vägar skall omuppskattas vart femte år — och sålunda stod i tur att omuppskattas 1955, varefter styrelsen gjort en beräkning för alla dessa vägar. Styrelsen har då kommit fram till att underhållskostnaderna för alla dessa vägar, som år 1950 uppgick till sammanlagt 3 670 000 kronor, år 1955 belöpte till 5 010 000 kronor. Man har räknat ut, att då de enskilda väghållarna själva haft att stå för 40 procent av underhållskostnaderna — statsbidraget har ju uppgått till 60 procent tidigare — skulle underhållet ha kostat dem

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

1 468 000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen säger vidare, att man får dela upp orsakerna till kostnadsstegringarna. Den kostnadsstegring, som beror på inflationen, alltså på penningvärdets försämring och högre löner till dem som arbetar med vägunderhållet, skall inte kompenseras i något avseende. Där emot skall väghållarna få ersättning för att slitaget ökat på grund av den växande trafiken, och det skall ske i form av högre statsbidrag.

Jag vill be herr talmannen och kammarens ledamöter observera, att jag för min del inte opponerar mig mot denna princip. Jag tycker den kan vara riktig. När man emellertid ser på det sätt, på vilket procentsatserna räknats ut — föredragande departementschefen och statsutskottet har kommit fram till att ökningen skulle bli 5 procent — har jag för det första lagt märke till att den verkliga ökningen blir något större än 5 procent även med den beräkningsgrund som använts, där man så att säga företagit en avrundning nedåt. Men vidare sker ökningen i trafiken, inte minst på dessa mindre vägar, i en så accelererad takt, att innan de avsedda statsbidragen hinner betalas ut, har trafiken ökats så att det inte alls blir någon sådan riktig procentuell ökning av statsbidraget som man egentligen har avsett.

Det förhåller sig ju också på det sättet, att prognoserna för de närmaste fem åren otvivelaktigt är sådana, att inte ens den procentsats, som vi föreslagit i motionen, nämligen 70, kan komma att vara riktig vid denna periods slut. Vi har alltså begärt, att statsbidragsprocenten för de enskilda bidragsberättigade vägarna skall höjas inte till 65 utan till 70, alltså en ökning från för närvarande 60 procent till 70 procent, samt då synnerliga skäl föreligger en motsvarande höjning med tio enheter till 85 procent. Jag tror att detta är en mer verklighetsbetonad siffra, när man vet hur trafiken faktiskt ökar.

De vägar, till vilkas underhåll bidrag skulle utgå med den högre procentsatsen 85, är väl i allmänhet sådana vägar som

inte alls skulle vara under enskilt vägunderhåll, utan som är allmänneligen befarna och enligt vår väglag skall skötas av det allmänna, sedan staten övertagit det allmänna vägunderhållet. Jag har observerat, att man under det sista året gjort upp femårsplaner och anvisat medel för de enskilda vägar, som bör stå i tur att tas in under allmänt vägunderhåll, så att de verkligen kan sättas i goft skick och vara i ordning dessförinnan. Jag tycker att detta är en tillfredsställande utveckling. Det enda som är att anmärka på är det förhållande, att det i varje län blir så små belopp till iståndsättande av sådana vägar, samtidigt som man vet att många hundra miljoner kronor av bilskattemedel ligger lagrade. I mitt eget hemlän visar det sig att även vägar, som är rena genomfartsleder och på vilka trafiken är betydligt större än på många av de till allmänt underhåll intagna vägarna, inte kan tas in till allmänt underhåll, förrän de har blivit iståndsatta, och enligt den uppgjorda planen dröjer det ytterligare fem år eller mer, innan de kan bli iståndsatta.

Jag har här två synpunkter. Den ena är, att det borde avsättas mera medel just för detta ändamål — det rör sig ändå om små belopp dels i förhållande till det allmänna vägbyggnadsanslaget, dels i förhållande till de inflytande bilskattemedlen.

Den andra synpunkten är, att man borde ta in de mest behövliga av dessa vägar till allmänt underhåll — det gäller alltså de vägar, till vilkas underhåll bidrag nu utgår med 75 procent — utan att behöva göra dem i ordning på det sätt, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen fordrar. Många av dessa vägar är ganska bra, även om de inte helt fyller de krav, som kan ställas på en allmän väg, och många av dem är mycket bättre än andra vägar, som sedan gammalt varit intagna till allmänt underhåll. Jag tycker därför inte att man så benhårt som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gör behöver hålla på de fordringar, som här uppställts. Jag vet inte om de beror på direktiv från kommunikationsdepartementet eller om väg- och vattenbyggnads-

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

styrelsen uppställer kraven på eget bevåg — man kan kanske gissa på det sistnämnda förhållandet, eftersom pengarna i så fall räcker bättre till andra ändamål. Men över sådana saker borde styrelsen inte få bestämma alldeles själv. Jag menar att det här sker en orätt, när de enskilda väghållarna underhåller vägar åt i huvudsak 90 procent andra trafikanter. Jag är själv delägare i åtminstone sex vägsamfälligheter, och två av dem har mycket stark trafik och kräver årligen mycket stora utdebiteringar av samfällighetsdelägarna. I ett sådant fall kan man tycka att det är att ockra på statens och myndigheternas makt när det gäller att låta enskilda människor bekosta allmänt vägunderhåll. I de andra vägsamfälligheterna är uttaxeringen inte så stor, utan den står mer i proportion till vad som kan anses vara rimligt. Detta är några synpunkter som jag anser bör övervägas.

Med hänsyn till vikten av denna fråga för den svenska landsbygden och med hänsyn till den orätt, som nu faktiskt sker på grund av den stegrade trafiken, kan jag för min del inte ansluta mig till utskottets hemställan om avslag på förvarande i själva verket mycket moderata motion. Det finns ju andra motioner, som gått vida längre, men vi har försökt göra en beräkning som är baserad på reella siffror, och vi anser att trafikökningen är så stor, att den motiverar en höjning av bidraget med ytterligare fem enheter.

Jag vill därför, herr talman, på denna punkt under moment I yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som yrkas i motionerna nr 74 i första kammaren och 152 i andra kammaren, vilket innebär en höjning av bidraget till båda vägkategorierna med ytterligare fem enheter.

I detta anförande instämde herr *Esilsson* (h).

Herr **HESSELBOM** (s):

Herr talman! Jag vill beträffande frågan om underhållet av de enskilda vägarna erinra om vad den höjning av bidragsprocenten, som Kungl. Maj:t har

föreslagit och som utskottet har accepterat, egentligen innebär. Den betyder att i normalfallen minskar den enskildes andel av kostnaderna från 40 till 35 procent, alltså med en åttondel, och i fråga om de vägar som kommer i åtnjutande av det högre statsbidraget blir det en minskning av den enskildes andel från 25 till 20 procent, eller med en femtedel. Man kan ha vilken uppfattning som helst om rimligheten i denna höjning av statsbidraget, men man kan inte komma ifrån att höjningen dock måste betecknas som ganska väsentlig. Man bör hålla detta i minnet när man diskuterar ytterligare åtgärder för att underlätta bördan för de enskilda väghållarna.

Denna ökning har som framgår av utskottsutlåtandet motiverats med den ökade trafiken på de enskilda vägarna, och det är klart att om motortrafiken fortsätter att utvecklas i samma takt som nu får man väl ta upp till övervägande om bidragsprocenten skall ytterligare höjas. Utskottet har dock funnit, att man i nuvarande situation inte kan sträcka sig längre än vad utskottet här har tillstyrkt.

Vad sedan gäller problemet om ett ökat intagande av enskilda vägar till allmänt underhåll så har detta varit föremål för överläggningar i denna kammare vid varje tillfälle under senare år, då vi haft att behandla sjätte huvudtiteln. Det är klart att det vore önskvärt om man kunde få ökad takt i detta intagande, men även där gäller väl att man får försöka hålla sig inom det möjligas gräns och inte gå fortare fram än vad resurserna medger samt framför allt inte fortare än att vägförvaltningarna hinner svälja den ytterligare arbetsbelastning, som ett ökat intagande kommer att innebära. Det är ju, som herr *Manner-skantz* redan har påpekat, många gånger så att vägar som är intagna till allmänt underhåll befinner sig ett sämre skick än de enskilda vägarna trots allt ändock gör.

Nu har ju utskottet här föreslagit att vi skall skriva till Kungl. Maj:t och be Kungl. Maj:t att med användande av det

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

material, som utan tvivel finns hos länsstyrelserna, göra en inventering av de enskilda vägarna, deras standard och den trafik som framgår på dem. Då får vi ett bättre material för en fortsatt diskussion på denna punkt.

Vad sedan gäller herr Alfred Nilssons yrkande om ett direkt anslag till maskinanskaffning så har ju inte utskottet kunnat acceptera detta. Vi har därvid hänvisat till att riksdagen så sent som i höstas hade att ta ställning till samma problem. Utskottet anförde då, att man nog borde avakta utvecklingen en smula innan man byggde ut det nuvarande systemet med lånegaranti. Utskottet anser att denna synpunkt alltså är gällande endast några månader efter det riksdagen har accepterat denna utskottets uppfattning. Men jag vill gärna hålla med herr Alfred Nilsson om att detta system med lånegaranti inte har blivit utnyttjat. Jag tror inte heller att detta är den bästa metoden, men jag tror lika litet att den av herr Nilsson rekommenderade vägen är lämplig att beträda. Den innebär ju att man vid sidan om de ordinarie bidragen skulle lämna extra bidrag, som förmodligen komme en del väghållare till godo men som andra inte kunde utnyttja. Jag tycker för min del att det då vore bättre att inrikta sig på att använda de medel, som man kan förfoga över, till att höja de generella bidragen i den mån detta är motiverat och nödvändigt. Jag blir så mycket mer bestyrkt i denna uppfattning som herr Nilsson bl. a. motiverar sitt yrkande med att det nuvarande systemet med lånegaranti inte kan utnyttjas därför att väghållarna inte gärna kan köpa maskiner som de har mycket kortvarig användning för och som sedan skulle stå och rosta, då de ju ändå måste amortera dem. Men tydligen skulle det gå mycket bra att köpa maskiner, som finge stå och rosta under större delen av året, om väghållarna bara erhöle statsbidrag för att skaffa maskinerna! Redan i det resonemanget tycker jag ligger en mycket allvarlig varning för att slå in på den av reservanterna här rekommenderade vägen.

Vad gäller frågan om att ge vägförvaltningarna ökade medel att anskaffa maskiner, som de sedan skulle kunna ställa till de enskilda väghållarnas förfogande, så klaras ju vägförvaltningarnas maskinanskaffning över den s. k. förrådsfonden, och i den mån vägförvaltningarna har maskiner och personal till förfogande utnyttjas de redan nu även för att hjälpa de enskilda väghållarna. Jag tror att om man kan komma vidare på den linjen, vilket man kan utan att här biträda motionen och reservationen, och ge ett särskilt anslag, så är det bra. Men i det långa loppet tror jag nog att det är tryggare att använda de metoder som vi redan är inne på. Där får vi naturligtvis ta ett steg i taget — jag tänker på ökade bidrag och ökat intagande till allmänt underhåll. Men vi får som sagt i är nöja oss med det enligt mitt sätt att se mycket stora steg, som riksdagen kommer att ta vid bifall till utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till detta.

Herr NILSSON, ALFRED, (fp) kort genmäle:

Jag skulle bara vilja ställa den frågan till herr Hesselbom: Hur många år skall man behöva fundera på en sak som är så tydlig? Den allmänhet som det berör bryr sig uppenbarligen inte om att låna de där pengarna. Det har nu gått fyra år, och detta system är inne på det femte, och man bör väl under dessa år hunnit inse att dessa lånemedel inte fyller avsett behov. Hade herr Hesselbom haft något annat system som hade varit bättre än reservanternas så hade jag förstått det, men han har bara velat att man skall tänka och överväga samt fortsätta med detta system. Detta tycker jag är litet grand för besynnerligt, när det visat sig att på alla dessa år inte mer än 150 000 kronor tagits i anspråk.

Vidare säger herr Hesselbom, att det vore lika gale om enskilda väghållare med statsbidrag skulle köpa maskiner som fick stå där och rosta. Men jag har framlagt två alternativ. Det andra av

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

dem var att vägförvaltningarna skulle få lov att anskaffa flera maskiner. Den som har sysslat med vägunderhåll i några år — och det hoppas jag herr Hesselbom också har gjort — har ju funnit att det vid vissa tillfällen — ja ganska ofta — visar sig att vägdistriktet icke har tillräckligt med maskiner att skicka ut exempelvis vid snöhinder. Vidare finns det vissa enskilda vägar som inte har sådan bredd att de större maskinerna kan gå fram där. Då kunde det vara lämpligt att man ägde en plog som var litet smalare eller en hyvel som var litet lättare. Det vore, menar jag, en hjälp för de enskilda väghållarna om man hade detta. Men det system vi nu har är vägt och befunnet för lätt.

Jag vidhåller mitt yrkande, herr talman!

Herr HESSELBOM (s) kort genmäle:

Herr talman! Om herr Alfred Nilsson hade ställt ett yrkande att den nuvarande lånegarantien skulle slopas, skulle jag inte ha anmält några invändningar däremot. Men, herr talman, utskottet har inte funnit någon lösning på detta problem, vilken skulle kunna vara tillfredsställande ur såväl de enskilda väghållarnas som ur statsmakternas synpunkt.

Därför har utskottet fortfarande velat ställa sig avvaktande.

För resten, herr Nilsson, i min hembygd använder de enskilda väghållarna ofta traktorer för snöröjning. Jag förmodar att den möjligheten står till buds också i det feta Skåne när man har den i det betydligt fattigare Dalsland.

Herr JOHANSSON, THEODOR, (bf):

Herr talman! Jag begärde närmast ordet i anledning av herr Nilssons anförande angående statsbidrag till vägmaskiner. Det framgick nästan därav, att statsbidrag inte skulle gå ut till snöplogar och dylikt. Redan nu finns emellertid möjlighet att få statsbidrag till snöplogar och mindre vägsladdar. Bidrag utgår nämligen med 60 procent. Vad som

åsyftas med lånegarantien är att ge en hjälp vid inköp av större vägmaskiner, t. ex. stenkrossar och större väghyvlar.

Jag skall i så måtto instämma i herr Nilssons yttrande, att jag vill medge att lånegarantien har använts i mycket liten utsträckning. Den har därför inte fyllt sitt ändamål på det sätt som varit avsett, vilket naturligtvis inte heller herr Nilsson kände tillfredsställelse över. Om vi skall kunna sköta våra enskilda vägar på ett riktigt sätt kräves det nämligen inte bara snöplogar och mindre vägsladdar, utan vi måste också ha större vägmaskiner, såsom stenkrossar och större väghyvlar, till förfogande för att vi skall kunna få rätt form på vägarna.

När staten övertog de allmänna vägarna utlovades det, att även den enskilda väghållningen skulle få rätt att använda vägförvaltningarnas maskiner för att framställa krossgrus, makadam, o. d. Emellertid vet vi nog litet var att vägförvaltningarna har mer än tillräcklig användning för sina vägmaskiner. De har därför inte kunnat tillgodose det önskemål som framställdes tidigare. På grund därav blir efterfrågan på väglagningsmaterial för enskilda vägar mycket stor på sina håll. Om man lyckas få något vägmateriel från vägförvaltningen blir detta många gånger på en olämplig tid, vilket gör att de enskilda vägarna inte blir iordningställda i rätt tid. Detta betyder också ökade kostnader för den enskilde.

Det är därför nödvändigt att denna fråga ägnas litet mer uppmärksamhet.

Jag tog till orda nu, men jag kunde ha väntat till ett senare tillfälle, ty jag har också väckt en motion med samma syftemål, nämligen att få statsbidrag till inköp av större vägmaskiner. Men jag måste säga — tyvärr, herr Nilsson — att om vi här skall kunna begära det allmännas hjälp så måste vi nog räkna med att ha större områden, så att vi helt och fullt kan ägna oss just åt de enskilda vägarna, antingen man ger lånegaranti eller statsbidrag för inköp av vägmaskiner. Detta förutsätter ju att vi helt skall ägna oss åt arbete på de enskilda vägarna. När en privat vägsamfällighet eller

Anslag till underhåll av enskilda vägar m. m.

privat firma köper en dylik maskin, t. ex. ett krossverk, vill man naturligtvis även krossa makadam och grus samt sälja det som byggnadsmaterial. Självfallet är det inte meningen att staten skall stödja detta. Därför måste man naturligtvis också i samma mån se till att man får så stort vägnät att underhålla, att man har full sysselsättning för maskinerna och även har sysselsättning för en viss arbetarstam, som kan sköta maskinerna, om de skall bli till nytta.

Jag kan kanske återkomma till denna fråga vid ett senare tillfälle, när min motion behandlas, men jag vill redan i detta sammanhang bara ha framfört betydelsen av större vägmaskiner för det enskilda vägnätets skötande. Detta innebär att enskilda har lättare att skaffa material billigare, och det betyder också lägre kostnader för det allmänna. Och det beror helt enkelt därpå, att om man kan placera dessa vägmaskiner i en grusgrop på lämpligt avstånd från de vägar, som skall underhållas, blir det lägre transportkostnader. När övervägmästarna gör sina kalkyler över underhållskostnaderna tar de hänsyn till avståndet till den närmaste plats, där väghållarna kan få grus. Kortare transporter betyder lägre statsbidrag. Kostnaden för det allmänna blir mindre, och det allmänna tjänar kanske därför på att lämna bidrag till vägmaskiner. Det går kanske ibland på vissa ställen att få låna vägförvaltningens maskiner, men det går inte överallt att låna dem.

Ja, jag har endast velat säga detta, ty jag tyckte att herr Nilsson hade missuppfattat den möjlighet att få statsbidrag till vägmaskiner som redan finns.

När det sedan gäller behovet av ökat statsbidrag för underhåll av de enskilda vägarna kan jag instämma i vad som har sagts av flera andra talare. Det är nämligen alldeles riktigt, att i samma mån som vi får större kostnader för underhållet av de enskilda vägarna och vi får ett ökat bilbestånd, är det nödvändigt att lämna ökade statsbidrag för underhåll av dessa vägar. Det skulle vara rimligt om det bestämdes att en viss procent av bilskattemedlen använ-

des till underhåll och till byggande av enskilda vägar.

Denna fråga har ju ventilerats många gånger här, och det är tacknämligt att notera att den har omfattats med ökad förståelse för varje gång den har diskuterats. Jag hoppas att det även i fortsättningen kan bli ökade bidrag för underhåll och byggande av enskilda vägar. Detta är en mycket stor och betydelsefull fråga för landsbygden.

Jag har endast velat erinra om dessa saker såsom jag har sett dem och har intet särskilt yrkande.

Herr NILSSON, ALFRED, (fp):

Herr talman! Jag är ledsen om jag har uttryckt mig så illa att det skulle kunna uppfattas som om jag skulle vilja taga bort någon förmån för de enskilda väghållarna. Det torde vara bekant för det stora flertalet, att mitt handlande i riksdagen då det har gällt de enskilda väghållarna gått ut på att söka att så långt som möjligt se till att befria dem från den tunga börda de fått dragas med under gången tid. Jag vill därför säga att jag här inte alls har velat plocka bort någon fördel som de haft. Jag har velat hjälpa dem att låna maskiner gratis eller för en mycket ringa penning i stället för att fortfarande använda en metod, som egentligen bara är en bluff, vilken innebär att de får låna för 10 miljoner kronor, när vi vet att de på fyra å fem år endast använt 150 000 kronor. Många tror att detta är en fördel för de enskilda väghållarna, men så har inte visat sig vara fallet. Vi måste alltså hitta på någon bättre form för hjälp åt de enskilda väghållarna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i den nu föredragna punkten gjorda hemställan.

I fråga om mom. I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp

att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till motionerna I: 74 och II: 152.

Vid sedermera enligt dessa båda yrkanden gjorda propositioner bifölls utskottets hemställan.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. II hemställt.

Ytterligare gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. III förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda moment hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid förvarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Alfred*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 15 mom. III, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Alfred*, begärde rösträkning, verkställdes nu voting medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 25.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i mom. IV hemställt.

Punkterna 16—20

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 21**Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Grym* m. fl. (I: 1) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix m. fl. (II: 5), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till vatten- och avloppsverket för budgetåret 1956/57 anslå av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskade 30 000 000 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Pålsson* m. fl. (I: 73) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Hedenäset m. fl. (II: 132), i vilka likaledes hemställts, att riksdagen till nämnda ändamål för nästa budgetår måtte anvisa ett reservationsanslag av 30 miljoner kronor;

dels ock slutligen en inom andra kammaren av herr *Jacobson* i Vilhelmina m. fl. väckt motion (II: 148), vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av nu gällande bidragsbestämmelser vid anläggning av vatten och avlopp, varvid det borde prövas, huruvida icke det nuvarande enskilda bidraget borde höjas samt om icke detta bidrag, i likhet med vad nu vore fallet i fråga om bidrag till gemensamma anläggningar, icke borde vara underkastat behovsprövning.

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 1 och II: 5 samt I: 73 och II: 132, till Bidrag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor;

II. att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 148 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört.

Reservation hade anmälts av herr Näsström, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få beröra ett par detaljer i denna punkt.

Det föreligger här en motion II: 148, som berör de s. k. enskilda bidragen till vatten och avlopp. Det har ute i länsbostadsnämnderna varit ganska besvärligt med de nuvarande anordningarna. Det är på det sättet, att enstaka fastigheter upp till ett antal av tjugo kan söka detta s. k. enskilda bidrag. Det går då ut efter behovsprövning. I en liten jordbruksby kan ungefär hälften av befolkningen få detta enskilda bidrag, under det att den andra hälften inte får något. Under sådana förhållanden blir det svårt för grannarna att komma överens om att utföra det ifrågavarande företaget. Oftast är det så att det är de mer välsituerade, som redan har det något så när drägligt ställt på detta område, under det att de ekonomiskt svaga i regel har mycket bristfälliga anordningar för vatten och avlopp.

Som jag nyss sade får bara ungefär hälften av befolkningen bidrag när man gör dessa gemensamma ansökningar, och då blir det svårt att orka med att få dessa arbeten utförda. När det gäller större kommunala anläggningar däremot har alla samma förmåner — det sker alltså inte någon behovsprövning. Det föreligger här alltså icke rättvisa mellan dessa två olika kategorier, och det är det som jag här velat påtala.

Nu säger avdelningen och utskottet, att allmänna statsbidragsberedningen skall titta på dessa saker. Jag skulle vilja ha bekräftat, att det är på det sättet. Är det inte så, att denna beredning sysslar med statsbidrag till primärkommunerna, medan den här frågan ju ligger vid sidan av primärkommunernas egentliga verksamhet? Jag vore mycket tacksam om jag kunde få en upplysning på den punkten.

Sedan är det en annan sak. Jag förstår mycket väl, att avdelningen och utskottet i nuvarande läge inte velat höja anslagsbeloppen, och jag gör heller ingen framställning härom. Men jag skulle i detta sammanhang vilja fästa departementschefens uppmärksamhet på en sak, som jag vore tacksam om han ville tänka på litet grand. Svårigheterna ligger inte endast i de låga anslagen, utan de ligger också däri att man genom vissa bestämmelser fördyrar dessa anläggningar.

Det har uppstått en stor diskussion angående föreningen av våra vattendrag. Vi svenskar har nog den benägenheten att vi gärna pendlar från den ena ytterligheten till den andra. Skulle det bli mycket restriktiva bestämmelser på det här området, bleve det så dyrt för de mindre samhällena att anlägga avloppsledningar, att de helt enkelt inte orkade med den saken. Under sådana förhållanden tror jag att vi är mer betjänta av att ha en för all del god, men inte så där förfärligt fulländad anläggning. Jag tänker då närmast på avloppsbrunnar och liknande.

Jag tror att det är nödvändigt för departementet att följa utvecklingen i denna fråga. Det är väl ändå inte meningen, att man skall göra det omöjligt att bygga sådana här anläggningar. Vidare är det så att det varje år blir allt dyrare att bygga anläggningar för vatten och avlopp. När vi därför nu ger samma bidrag som i fjol, så betyder det en allvarlig minskning av möjligheterna att åstadkomma vad vi skulle önska på detta område.

Jag skulle vilja vädja till departementschefen att titta litet närmare på

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp

dessas detaljer. Jag har inget särskilt yrkande.

Herr DANMANS (fp):

Herr talman! När man av olika skäl tvingas att ute i kommunerna syssla med frågor rörande anordningar för vatten och avlopp, gör man rätt nedslående erfarenheter. Jag anförde skäl för den uppfattningen redan vid förra årets riksdag, när denna punkt i sjätte huvudtiteln föredrogs.

Jag finner nu, att utskottet ganska eftertryckligt bekräftar, att mycket otillfredsställande förhållanden råder på detta område. Utskottet förklarar att nuvarande bidragssystem är otillfredsställande och påpekar den bristande överensstämmelsen mellan anslagsbelopp och medelsbehov enligt gällande bidragsregler. Den långa väntetiden mellan meddelande av påbörjandetillstånd och bidragsbeslut medför, konstaterar utskottet, stora olägenheter. Behovet av samordning mellan den statliga bostadspolitik och statens finansiella medverkan vid utförandet av vatten- och avloppsledningar synes ej heller vederbörligen beaktas. Kommunerna har, förklarar utskottet också, säkerligen fått vidkännas ekonomiska svårigheter särskilt på grund av nu gällande kreditrestriktioner.

Såsom av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens petitatskrivelse framgår har eftersläpningen i fråga om bidrag till här avsedda anläggningar ytterligare ökat, fastslår utskottet. Trots detta förordar utskottet ett fortsatt provisorium. Utskottet grundar sitt ställningstagande på i huvudsak två skäl. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har, förklarar utskottet, inte den organisation, som fordras för en snabbare utbyggnad av vatten- och avloppsledningarna. Dessutom pågår för närvarande vissa utredningar, vilkas resultat först måste avvaktas innan slutlig ståndpunkt kan tas i dessa frågor.

Vad utskottet skriver i de sista rader i utlåtandet tolkar jag emellertid såsom hoppgivande. Där står: »Samti-

digt vill utskottet emellertid understryka angelägenheten av att ovan berörda frågor snarast bringas till en definitiv lösning och att i samband därmed anslagsanvisningen bättre anpassas efter föreliggande bidragsbehov.»

Jag vill, herr talman, kraftigt understryka vad utskottet här säger. Det måste här från statens sida göras en insats av verklig betydelse och det snart, om inte hela denna fråga om ordnandet av vatten- och avloppsproblemen i landet inte skall komma helt av sig.

Jag har, herr talman, inget yrkande.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Det har under denna punkt inte framställts något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan. Det gäller dock här en så stor och allvarlig fråga, att det torde vara nödvändigt att den något närmare belyses här i kammaren.

Utskottet har verkligen varit mycket tveksamt, hur man här skulle förfara. Vi har haft å ena sidan Kungl. Maj:ts förslag och å andra sidan motioner om höjning av anslaget till den nivå som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åskat, alltså med 5 miljoner kronor. Valet har för oss stått mellan en höjning av anslaget redan innevarande år och den skrivning som utskottet till slut stannat för. Då utskottet nöjt sig med denna skrivning har vi gjort det därför att visserligen måste varje anslagshöjning för här ifrågavarande ändamål vara befogad och värdefull, men fem miljoner kronor är ändå ett så litet belopp att det inte ens tillnärmelsevis förslår för att lösa detta stora problem. Utskottet har därför föredragit att i år göra denna skrivning och vill avvakta åtminstone ytterligare ett år för att se om inte Kungl. Maj:t för riksdagen kan framlägga ett förslag som siktar till att verkligen åstadkomma en lösning av vatten- och avloppsfrågan.

Förra årets riksdag avlog enhälligt en kungl. proposition i fråga om vatten och avlopp. Jag skall inte nu närmare ingå på den propositionens innehåll, ty

Anslag till anläggningar för vattenförsörjning och avlopp

det känner kammarens ledamöter väl till. Det då framlagda förslaget innebar i varje fall ingen lösning av frågan utan utgjorde endast ett försök att avbörda utgifterna från staten på kommunerna. Ett dylikt tillvägagångssätt ansåg sig riksdagen icke kunna acceptera.

Med nuvarande bidragsbestämmelser och anslagsbelopp har det uppstått en balans, som vid budgetårets utgång, alltså den 1 juli 1947, beräknas uppgå till i runt tal 400 miljoner kronor. Om man som medeltal räknar med att statens bidrag enligt gällande bestämmelser utgör 33 procent, är statens andel i denna balans — man kan säga statens skuld till kommunerna — 137 miljoner kronor. Med den siffran för ögonen förstår man kanske bättre hur litet det egentligen betyder, om vi här ökar anslaget med 5 miljoner kronor. Det skulle bara kunna bli en hjälp för två å tre kommuner som står främst i kön, men alla de övriga tvingas fortfarande gå ut på låne marknaden och försöka att där låna upp pengar till höga räntor.

Enligt mitt sätt att se är förhållandena på detta område helt enkelt ohållbara. Departementet måste ta sig an denna fråga på ett sätt som verkligen ger möjligheter till en rimlig lösning. Denna fråga har sedan länge betraktats som synnerligen viktig och också som synnerligen stor. Men under utvecklingens gång, icke minst med hänsyn till den ökade byggnadsverksamheten, har det visat sig att denna fråga blivit av allt större dimensioner och kan inte betraktas och bedömas på samma sätt som tidigare. Det är framför allt två förhållanden som inträffat och gjort att frågan får skärskådas i ny belysning.

Det första är att grundvattnet sjunker och visar sig otillräckligt för samhällena att bygga vattenverk på. Man måste nu gå med långa ledningar till större vattensamlingar för att få en vattentäkt som blir till fyllest. Det medför stora ökade kostnader och gör att vi får sammanlagda kostnader av en helt annan storlek än vad som tidigare kalkylerats med. Samhällen som byggt sina vattenverk på grundvattnet ser nu grundvatt-

net sina och vattentillförseln upphöra. Icke minst förra årets torrsommar visade vilka risker samhällen löper genom att bygga på grundvattnet.

Det andra förhållandet, som kanske har ännu större betydelse rent ekonomiskt, är att våra vatten förorenas genom avloppen. Det är en fråga som observerats först på allra senaste tiden. Vi har dock kommit dithän nu, att det gått upp för människor litet varstans, att det inte går att fortsätta att släppa ut avloppen i insjöar, åar eller ens våra havsvikar utan att avloppsvattnet dessförinnan renats. Detta kommer också att medföra mycket stora kostnader och ställa stora krav både på kommunerna och givetvis på statsmakterna.

Jag menar sålunda att departementet verkligen måste ta upp den frågan till allvarligt övervägande, om det inte går att finna en lösning efter helt andra linjer. Förra året enhänsade utskottet i sitt yrkande, som enhälligt antogs, till den pågående allmänna statsbidragsutredningen. Denna utredning har nu framlagt ett delbetänkande, men har ännu inte hunnit avsluta sitt arbete i vad det gäller anläggningsbidragen. Den sysslar sålunda allttjämt med frågan om bidrag till vatten och avlopp. Vi förväntar, att Kungl. Maj:t så fort denna utredning blir avslutad tar upp till prövning vad utredningen kan ha kommit till och att i departementet utarbetas ett förslag, som kan föreläggas om möjligt nästa års riksdag.

I belysning av detta läge har utskottet i år ansett, att frågan om anslagsbeloppet bör vara 25 eller 30 miljoner kronor är underordnad i jämförelse med angelägenheten av att den stora frågan blir löst.

För att visa vilka belopp det här kan röra sig om skall jag be att få nämna ett exempel. I Göteborgs och Bohus län har nyligen gjorts en inventering på detta område. Den är tills vidare endast preliminär; det är endast en uppskattning. Den ger ändå ett begrepp om storleken av de kostnader, som vi får räkna med på detta område. Inom länets landsbygd — jag har alltså bortsett från Gö-

Anslag till statens bilinspektion

teborg och övriga städer inom länet — föreligger ett omedelbart behov av vatten- och avloppsledningar till belopp av i runt tal 120 miljoner kronor. Detta gäller alltså bara ett enda län och inte ens ett bland de större. Det av mig nämnda beloppet motsvarar alltså endast omkring 1/24 av landets behov. Då förstår vi vilka belopp det rör sig om och vilka summor som egentligen erfordras. Jag tror att jag vågar påstå, utan att ha gjort någon närmare granskning av de sammanlagda behoven, att redan med de nuvarande bidragsbestämmelserna erfordras en fördubbling av statsbidraget, om vi inom överskådlig tid skall kunna lösa våra vatten- och avloppsledningsproblem.

Med hänsyn till detta har vi i statsutskottet stannat för den skrivning som här föreslås och till vilken jag yrkar bifall. Jag hoppas verkligen att vi snart kan motse förslag, som kan på ett helt annat sätt än nu ge oss möjligheter att lösa denna viktiga fråga.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Anderberg* (s).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkterna 22 och 23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24**Anslag till statens bilinspektion**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens bilinspektion: Utrustning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Huss* (I: 71) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander* (II: 147), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att till utrustning för statens bilinspektion under budget-

året 1956/57 anvisa ett anslag av 75 000 kronor.

Utskottet hade vidare i anslutning härtill upptagit till behandling en av riksdagens år 1955 församlade revisorer under § 15 i berättelsen upptagen fråga om statens bilinspektion.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 71 och II: 147, till Statens bilinspektion: Utrustning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

II. att riksdagen måtte, i anledning av vad riksdagens år 1955 församlade revisorer under § 15 i sin berättelse förordat, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet under punkten anfört.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Alfred Nilsson*, *Axel Andersson*, *Sunne*, *Ståhl*, *Löfroth* och *Nelander* ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under I hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 71 och II: 147, till Statens bilinspektion: Utrustning för budgetåret 1956/57 anvisa ett reservationsanslag av 75 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Herr *HUSS* (fp):

Herr talman! Jag tror att jag utan att få något bemötande vare sig från utskottets talesman eller från statsrådsbänken kan konstatera att statens bilinspektion hör till de verkliga styvbarnen inom den svenska förvaltningen. Hittills har inspektionen inte på något ställe haft ordentliga lokaler för att utföra undersökningar inomhus, men förra året beviljade riksdagen ett anslag till uppförande av den första verkstadslokalen. För närvarande måste man vid flertalet av de 32 stationer, som statens bilinspektion

har här i landet, fullgöra besiktningarna utomhus i ur och skur med den bristande effektivitet som givetvis följer med ett sådant förfaringssätt.

Emellertid är det inte den saken som det just nu är fråga om. Under denna punkt har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat ett anslag på 50 000 kronor för teknisk utrustning. Det gäller här ett anslag som under de tre senaste åren har utgått med 25 000 kronor om året, alltså med sammanlagt 75 000 kronor. För nästa budgetår hade, som jag nämnade, ett något större belopp begärts, nämligen 50 000 kronor, ett belopp som jag med flera motionärer har önskat höjt till 75 000 kronor till fortsatt anskaffning av teknisk apparatur. Departementschefen har emellertid icke ansett sig kunna gå med på detta äskande, utan har stannat för att låta anslaget kvarstå på samma nivå som förut eller 25 000 kronor.

Men i år finns det en hake när det gäller detta anslag. Det förhåller sig på det sättet, att pengarna under nästa budgetår inte får användas till den mera transportabla tekniska apparaturen, som man hittills har kunnat använda pengarna till, utan meningen är att anslaget nästa budgetår skall utnyttjas för att skaffa viss verkstadsutrustning till den verkstad som nu är under byggnad i Stockholm. Detta leder alltså till att man under nästa budgetår över huvud taget inte kan köpa några ytterligare utrustningsdetaljer för den flygande besiktning som bilinspektionen verkställer utomhus.

På den punkten har utskottet alldeles uppenbart missförstått situationen, när det som anledning till att tillbakavisa motionsyrkandet hänvisar till att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inte har kunnat framlägga någon plan för anskaffning av verkstadsteknisk utrustning. Det är ju uppenbart att man inte kan framlägga en plan för verkstadsteknisk utrustning, när man ännu inte vet vilka lokaler man får. För övrigt har ju det ifrågavarande anslaget reserverats just för detta ändamål. Men för den flygande besiktningen återstår alltså inte ett rött öre, såsom man brukar säga.

Anslag till statens bilinspektion

Detta är så mycket mera beklagligt som utrustningen redan nu är ytterligt minimal. Det finns endast tre, säger summa tre, bullermätare inom hela statens bilinspektion. Det finns ett 40-tal ljusmätare, d. v. s. ungefär en på varje station, men det finns inte en enda transportabel bromsprovare, utan alla bestämningar av bromseffekt måste grundas på rent subjektiva bedömningar.

Här i riksdagen har bullerproblemet flera gånger tidigare varit på tal. Senast för ett par veckor sedan behandlades en motion därom som hade hänvisats till andra lagutskottet och som andra lagutskottet under tillkännagivande av sin allmänna förståelse hade avstyrkt med hänsyn till att frågan om bullerbekämpandet nu är föremål för utredning. Det har under hand meddelats mig att denna utredning nu är klar. Kungl. Maj:t kommer alltså att ställas inför frågan om vilka skärpta bestämmelser som skall utfärdas för att få bukt på det alltmer tilltagande bullret från motorfordon. Om och när dessa bestämmelser utfärdas — kanske redan innevarande år — har således statens bilinspektion endast tre bullermätare i hela landet för att göra de mätningar som ankommer på den. Det är klart att statspolisen och de kommunala myndigheterna försöker att dra sitt strå till stacken — det finns nu bullermätare i några få svenska städer — men alldeles uppenbart är att vi över huvud taget inte är rustade att bekämpa bullret från motorfordon, när vi inte ens kan bilda oss en objektiv uppfattning om hur kraftigt detta buller är. Lika uppenbart är att det inte kan väckas åtal mot motorförare, när objektiva bevis inte kan presenteras på att det buller som åstadkommits, varit starkare än som anses tillåtligt.

Med hänsyn till alla dessa synpunkter finner jag det vara ytterst beklagligt att departementschefen inte har kunnat visa sig något mera rundhänt vid begärandet av anslag och åtminstone tillmötesgått väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskande av 50 000 kronor, så att ytterligare ett antal transportabla instrument hade kunnat inköpas under det kommande budgetåret.

Anslag till statens bilinspektion

Jag vågar vädja till kammarens ledamöter att på den här punkten vara solidariska med reservanterna och biträda den vid punkten fogade reservationen, till vilken jag alltså yrkar bifall.

Herr ANDERSSON, KARL, (s):

Herr talman! Motionärerna har alldeles rätt i att det beträffande bilinspektionen råder ett mycket stort behov av upprustning och kanske t. o. m. omorganisation för att den skall kunna fylla sina uppgifter i denna bilismens tidsålder. Här har det tydligen skett en stor försummelse. Man har helt enkelt inte följt med tiden, man har levat kvar på ett plan som för länge sedan är passerat. Men när herr Huss säger att utskottet har missförstått situationen, så torde det inte vara hela sanningen. Jag tror inte det är någon sanning alls. Det är nämligen så, att utskottet samtidigt med motionerna har haft till behandling riksdagens revisorers berättelse, emedan den berört samma sak. Revisorerna har nämligen fäst uppmärksamheten på förevarande förhållande. Jag tror inte jag tar fel, om jag säger att det är revisorerna som har föranlett motionen, och jag kan tillägga att det är också revisorernas utlåtande som har medfört att utskottet inte nu kan biträda motionen. Revisorerna har nämligen också pekat på en hel del andra frågor som måste lösas. Det hjälper inte bara med ett anslag. Det räcker inte med att bilinspektionen får 25 000 eller 50 000 kronor ytterligare, utan det är också andra saker som måste undersökas och klaras upp. Man måste med andra ord veta vad de skall använda pengarna till och hur de använder pengarna, och revisorerna påpekar, att det är här som det fordras en översyn. Det är därför som utskottet icke kunnat biträda motionerna men med anledning av revisorernas berättelse har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t och ställt sig bakom revisorernas yrkande.

Att vi har gått till väga på detta sätt, har kanske också sin orsak i att väg-

och vattenbyggnadsstyrelsen, under vilket verk bilinspektionen sorterar, i sitt yttrande över revisorernas berättelse själv har sagt, att man inte är färdig att ange, hur man skall göra, och det ändrar ju läget något litet i förhållande till den tidpunkt, då väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärde anslagsökningen, nämligen vid tiden för sina petita. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har nämligen i sitt yttrande, som är avgivet sex månader senare än petita, sagt att någon plan för anskaffning av verkstadsteknisk utrustning hittills icke kunnat framläggas av styrelsen, när man ännu icke med bestämdhet vet, vilken utrustning som är den lämpligaste. Erfarenheterna från den under uppförande varande försöksanläggningen i Stockholm anses därför av styrelsen först böra avvakta, innan beslut i frågan fattas. Därmed har styrelsen alltså sagt, att den för sin del inte kan säga, hur ett eventuellt höjt anslag skall kunna användas, och när riksdagens revisorer har påpekat, att man beträffande bilinspektionen liksom även ledningen för inspektionen ifrågasätter en omorganisation, då är det nog anledning att följa revisorerna. I sådana fall brukar ju riksdagen alltid gå till väga på det sättet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ger till känna vad revisorerna har sagt. Jag har i varje fall från min riksdagstid inget minne av att vi i anledning av revisorernas berättelse i något fall har gått längre än att föreslå en skrivelse till Kungl. Maj:t för att revisorernas framställning skall prövas. Detta är den starkaste åtgärd, som riksdagen mig veterligt hittills har vidtagit med anledning av en framställning från riksdagens revisorer. Det är detta utskottet föreslagit.

Detta är alltså förklaringen till utskottets ståndpunkt och inte någon missuppfattning. Utskottet har väl uppfattat vad motionärerna har önskat, men det har också uppfattat vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har sagt och vad revisorerna har hemställt. Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. postverkets ersättning för befordran av tjänsteförsändelser

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Jag vill bara till komplettering av mitt uttalande i fråga om utskottets skrivning säga, att jag fortfarande har litet svårt att förstå, varför en oklarhet rörande den verkstads-tekniska, d. v. s. den stationära utrustningen skall behöva hindra inköp av instrument för den flygande besiktningen. Det är två helt olika saker. Det finns väl ingen anledning att helt och hållet strypa inköpen av de under alla förhållanden nödvändiga transportabla instrumenten därför att man inte riktigt vet, hur man skall förfara vid inköp av de större apparaterna inomhus.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vartdera av de båda momenten av utskottets i den nu förevarande punkten gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de i fråga om mom. I förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid förevarande punkt avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Huss begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 6 punkten 24 mom. I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en bör-

jan omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Huss begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 24.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet i mom. II hemställt.

Punkterna 25—62

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63**Ang. postverkets ersättning för befordran av tjänsteförsändelser**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 31 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Weiland m. fl. (I: 32), och den andra inom andra kammaren av herr Nyberg m. fl. (II: 43), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att tjänstebrevsrätten skulle borttagas från och med den 1 juli 1957.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte till Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser för budgetåret 1956/57 anvisa ett förslagsanslag av 31 200 000 kronor;

II. att motionerna I: 32 och II: 43 icke måtte bifallas av riksdagen.

Herr PERSSON, JOHAN, (fp):

Herr talman! I samband med behandlingen av punkt 63 i statsutskottets ut-

Ang. postverkets ersättning för befordran av tjänsteförsändelser

låtande nr 6 har utskottet haft till behandling två likalydande motioner, nämligen nr 32 i första kammaren och nr 43 i andra kammaren, i vilka föreslås att riksdagen måtte besluta, att tjänstebrevsrätten skall avskaffas från och med den 1 juli 1957. Jag har jämte några andra ledamöter skrivit under nämnda motion i första kammaren, och vi är av den uppfattningen, att vad som anföres i motionen borde ge anledning till att riksdagen tar under omprövning frågan om avskaffande av tjänstebrevssystemet. Motiveringen är närmast den, att tjänstebrevsrätten ofta användes på ett sätt som från början inte var avsett.

Tjänstebrevsrätten i vårt land infördes år 1873. Den ersatte då den förut existerande fribrevsrätten. För befordran av *fribreven*, som förekom i synnerligen begränsad omfattning, hade postverket ej erhållit något egentligt vederlag. För befordran av *tjänstebreven* skulle däremot postverket erhålla full ersättning. För detta ändamål tillhandahölls då särskilda tjänstefrimärken. Ett antal myndigheter, bl. a. telegrafverket, tullverket och statens järnvägar, erlade då postavgifterna av egna medel, under det att för andra verk utgick ersättning från statskontoret genom anslag å riksstaten. Genom en undersökning åren 1910—1918 ansåg man sig kunna fastställa, att avgifterna för tjänstebrevsposten stod i ett konstant förhållande till postverkets hela frankoteckensförsäljning. Med hänsyn härtill fastställdes i en tjänstebrevsförordning 1920 den ännu gällande principen att gottgörelsen till postverket för befordran av tjänstebrevsförsändelserna skulle utgöra en viss procent av postverkets hela inkomst av frankoteckensförsäljningen. I denna förordning föreskrevs, att generalpoststyrelsen från statskontoret skulle rekvirera de belopp, som erfordrades för täckande av portokostnaderna utom beträffande statens afärsdrivande verk, i vilket fall ersättningen skulle inbetalas av vederbörande verk. Härvid fastställdes ett gemensamt procenttal för tjänsteposten från samtliga de myndigheter, vilkas postavgifter bestreds av statskontoret, och ett pro-

centtal för var och en av de myndigheter som hade att själva erlagga avgifterna. Det visade sig dock snart, att tjänstebrevsrätten kom att utnyttjas på ett sätt och i en omfattning som före 1920 års omläggning icke förutsatts.

Redan år 1945 uppkom inom kommunikationsdepartementet fråga om tjänstebrevsrättens avskaffande, vilket dock inte ledde till något resultat.

Nu kanske det frågas: Är detta då en angelägenhet av sådan betydelse, att förslaget bör upptagas till prövning av riksdagen? På den frågan vill jag för min del svara ett obetingat ja. Frågan har för övrigt bringats inför offentligheten även av 1953 års statsrevisorer. Efter att ha redovisat ett stort antal fall av missbruk av tjänstebrevsrätten från icke statliga institutioners sida framhåller statsrevisorerna, att även om för de statliga tjänstebrevsberättigades del uppseendeväckande fall av missbruk mera sällan uppmärksammas, lämnar även dessas rätt att nyttja sin tjänstebrevsrätt en del övrigt att önska. Den omständigheten, att utgifterna för postportot icke belastar myndigheternas egna omkostnadsanslag, är nog ägnat att medverka till att postverket utnyttjas i större utsträckning än om postavgiften erlagts i vanlig ordning. Därpå kan nog, herr talman, lämnas åtskilliga exempel.

För att undvika missbruk på området vore det mest radikalt att följa Danmarks exempel. Där hade man före år 1924 i stort sätt samma system med tjänstefrimärken som vi hade före år 1920. På framställning av danska poststyrelsen indrogs tjänstefrimärkena år 1924, och några särskilda föreskrifter för tjänsteförsändelserna existerar ej längre, utan de statliga institutionerna har att gälda sitt postporto som alla andra korrespondenter i Danmark.

Om vi nu skulle gå in för tjänstebrevsrättens avskaffande, ger vi oss inte ut på några oprövade vägar. Det blir ett system, som nu i över trettio år med gott resultat prövats av våra grannar danskarna.

Nu har statsutskottet föreslagit att ifrågakvarande motioner icke må bifallas

Ang. ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

av riksdagen, med motivering att utredning rörande det nuvarande tjänstebrevssystemet alltså pågår. Utskottet förutsätter att nämnda utredning bedrivs på sådant sätt, att resultatet av densamma kan redovisas för nästa års riksdag.

Då vi får hoppas att denna utredning beträffande tjänstebrevsrätten snart blir slutförd, skall jag, herr talman, inte yrka bifall till ifrågavarande motion, men jag vill uttala den förhoppningen att de synpunkter, motionärerna anfört, blir beaktade i det förslag, som utredningen kommer att framlägga.

Herr HESSELBOM (s):

Herr talman! Då den föregående talaren inte ställde något yrkande, kan jag inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölles vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 64—67

Vad utskottet hemställt bifölles.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde; och

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Ang. ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 23, i anledning av väckta motioner om ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av

utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 318 av herrar *Mannerskantz* och *Svärd* samt II: 231 av herr *von Seth* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte antaga i motionerna infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt;

2) de likalydande motionerna I: 319 av herr *Ragnar Bergh* samt II: 232 av herrar *Munktell* och *Agerberg*;

3) de likalydande motionerna I: 320 av herrar *Spetz* och *Axel Andersson* samt II: 251 av herr *Kristensson* i Osby m. fl.;

4) motionen II: 250 av herr *Löfgren*; samt

5) motionen II: 577 av fru *Sandström* och herr *Nyberg*.

I motionerna I: 318 och II: 231 samt I: 320 och II: 251 hade framställts yrkande av innebörd att fordonsskattens skattesatser för lastbilar, bussar och släpvagnar skulle från och med den 1 januari 1957 sänkas till överensstämmelse med de skattesatser, som gällde närmast före den vid 1954 års riksdag beslutade höjningen av fordonsskatten.

I motionen II: 577 hade, såvitt avsåg fordonsskattens tilläggsbelopp för bussar, framställts yrkande om skattesänkning av samma innebörd som i de nyssnämnda motionerna, att tillämpas från och med den 1 juli 1956, varjämte hemställts om sänkning av brännoljeskatten med fem öre från och med sistnämnda dag.

I motionerna I: 319 och II: 232 hade yrkats nedsättning av skatten för tyngre bärgningsbilar till hälften av den skatt, som eljest skulle belöpa på avsedda fordon.

Slutligen hade i motionen II: 250 hemställts om riksdagsskrivelse med begäran om utredning i syfte att ernå lägre fordonsskatt för personbilar av mindre utrymmeskrävande slag.

Ang. ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 318 av herrar Mannerskant och Svärd samt II: 231 av herr von Seth m. fl., de likalydande motionerna I: 320 av herrar Spetz och Axel Andersson samt II: 251 av herr Kristensson i Osby m. fl. ävensom motionen II: 577 av fru Sandström och herr Nyberg, såvitt motionen avsåge fordonsskatten för bussar, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att motionen II: 577 av fru Sandström och herr Nyberg, i vad den ej behandlats under punkten 1, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3) att de likalydande motionerna I: 319 av herr Ragnar Bergh samt II: 232 av herrar Munktel och Agerberg icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

4) att motionen II: 250 av herr Löfgren icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Kristensson* i Osby, *Spetz*, *Söderquist*, *Velander*, *Nilsson* i Svalöv, *Christenson* i Malmö och *Anderson* i Sundsvall, vilka under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 318 av herrar Mannerskant och Svärd samt II: 231 av herr von Seth m. fl., de likalydande motionerna I: 320 av herrar Spetz och Axel Andersson samt II: 251 av herr Kristensson i Osby m. fl. ävensom motionen II: 577 av fru Sandström och herr Nyberg, såvitt motionen avsåge fordonsskatten för bussar, ansett, att utskottet bort under punkten 1 hemställa, att riksdagen måtte — med bifall till nämnda motioner, motionen II: 577 dock endast i vad densamma avsåge fordonsskatten för bussar — antaga i reservationen infört förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Spörsmål av den natur, som möter oss i det föreliggande utskottbetänkandet, har sysselsatt oss vid

upprepade tillfällen under de senaste åren, sålunda även vid riksdagarna 1954 och 1955. Vi behöver i sådana sammanhang icke tala om den enes eller den andres större eller mindre intresse inför nödvändigheten av att i snabbaste möjliga tempo sätta vårt vägnät i ett fullt tidsenligt och trafikdugligt skick. Alla är eniga därom och att härför erforderliga medel måste ställas till förfogande.

Särbeskattningen av motorismen, avseende täckning av de kostnader, som den förorsakar vägväsendet, har emellertid varit föremål för ständiga kastningar samt medfört, att det ena provisoriet i utomordentligt snabb takt avlöst det andra. Vad som i sådant hänseende nu gäller är icke heller någonting annat än ett provisorium, låt vara med en tänkt varaktighet av icke mindre än fem år. Beslutet därom fattades, såsom vi erinrar oss, efter livliga debatter vid 1954 års riksdag. Det var en konsekvens av det totala haveri, som drabbade en då föreliggande, med stora förväntningar motsedd utredning om automobilbeskattningen och därmed sammanhängande spörsmål.

Beslutet innebar beträffande fordonsbeskattningen en höjning dels av grundbeloppet för personbilar, lastbilar och bussar med 10 kronor till 110 kronor, dels av tilläggsavgifterna för lastbilar och bussar med efter tjänstevikten stigande belopp, dels ock av fordonsskatten för tyngre släpvagnar. Med 1954 års beslut togs närmast sikte på täckningen av utgifterna för vägväsendet under budgetåret 1954/55 men därjämte även på täckningen av vägväsendets kostnader enligt upprättad investeringsplan, avseende 5-årsperioden 1955—1959 och beräknad draga en kostnad av totalt cirka 4,3 miljarder kronor.

Från höger- och folkpartihåll hävdades, att den av regeringspartierna genomdrivna höjningen av fordonsskatterna icke erfordrades för vinnande av täckning av medelsåtgången för femårsplanens genomförande. Utvecklingen hitintills med avseende å motorfordonsbeståndets utveckling samt väginveste-

Ang. ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

ringarnas omfattning etc. har icke jävat riktigheten av denna oppositionspartiernas inställning. På alla håll nödgas man erkänna, att utvecklingen i fråga om avkastningen av motorfordonsskatterna till följd av fordonsparkens snabba tillväxt varit gynnsammare än tidigare räknats med samt att detta förhållande i förening med en av konjunkturmässiga skäl betingad återhållsamhet beträffande investeringsvolymen för vägväsendet kommer att medföra ett i motsvarande mån ökat överskott av automobilskattemedel. Bilskattnerna kommer följaktligen att ge en större avkastning än som beräknats, och väginvesteringarna i förhållande till den uppgjorda investeringsplanen kommer att bli mindre än som beräknats. Resultatet härav blir, att bilismen avkräves stora belopp som för resp. år inte användes för de avsedda ändamålen. Automobilskattemedelsfonden kommer alltså att uppvisa växande överskott, och icke förbrukade anslag kommer att lagras. Konsekvensen härav kan inte gärna bli någon annan än en sänkning av skattepålagorna för bilismen.

Reservanterna ansluter sig, enligt den till utskottets betänkande fogade reservationen, till den motionsledes framförda uppfattningen, att denna sänkning i nuvarande läge bör genomföras på det sättet, att fordonsskatterna bättre anpassas till det faktiska behovet av bilskattemedel och att de då bör nedbringas till belopp, motsvarande vad som gällde före fattandet av 1954 års beslut. Att just fordonsskatterna bör sänkas, är desto mer påkallat som 1954 års beslut innefattade en väsentlig skatteskärpning särskilt av den tyngre trafiken, innebärande tillika en betydande omfördelning av skatteplikten olika fordonskategorier emellan — en omfördelning som föga harmonierar med beslutets karaktär av provisorium. Fordonsskatten för bussar och lastbilar höjdes sålunda genomsnittligt med cirka 17 procent för att i särskilda fall beträffande de tyngre fordonen uppgå till inemot 40 procent. Om vidare beaktas, att skatten på motorbrännolja höjdes med 9 öre från förutvarande 23 öre, förstår man utan vidare

konsekvenserna i kostnadshänseende för dessa tyngre fordon. Man förstår det desto bättre, om man betänker att kanske 80 procent eller mera av den tunga motortrafikens transportarbete utföres av dieseloljedrivna fordon. Och här framträder alldeles särskilt den bristande hänsynen till dem, som främst är beroende av denna trafik, till dem alltså som i sina ansträngningar att hävda sig i sin näringsverksamhet och i andra sammanhang har att övervinna den för dem oftast påtagliga bristen på andra kommunikationsmedel, den glesa bebyggelsen, de stora avstånden och andra därmed jämförliga handikap.

För min del har jag städse beklagat, att skattebelastningen å den tunga trafiken liksom ock regleringen av bilismens beskattning i övrigt kunde 1954 genomdrivas utan varje som helst utredning rörande de näringspolitiska och de samhällsekonomiska verkningarna därav. I avsaknad av sådan utredning måste särbeskattningen av motortrafiken i dagens läge framstå såsom helt godtycklig.

Såsom ett alldeles särskilt skäl för sänkning av fordonsskatten, på sätt i reservationen avses, kan hänvisas till det läge, som ur trafikekonomiska synpunkter uppkommit för speciellt den tunga motorfordonstrafiken. Det gäller då minskningen av trafikintäkterna sammanhängande med en stark nedgång av trafikunderlaget, samtidigt som betydande kostnadsstegringar inträtt. På denna synpunkt finner jag dock icke nödigt att i sammanhanget närmare ingå.

Måhända kan det vara lämpligt att som objektiv upplysning i detta hänseende hänvisa till allmänna beredningsutskottets för något över en månad sedan avgivna utlåtande nr 20, där det i inledningen till utskottets yttrande över vissa i utlåtandet redovisade motioner heter: »I den allmänna debatten om flykten från landsbygden framhålles ofta och med rätta den stora betydelse goda kommunikationer har för motverkande av avflyttningen från glesbygderna. Vad i motionerna och yttrandena över desamma anförts ävensom av utskottet kända

Ang. ändring i förordningen om automobilsbatter m. m.

förhållanden i övrigt tyder på att busslinjetrafiken nu mångenstädes har att kämpa med stora svårigheter, vilka i vissa fall t. o. m. utgör ett hot mot dess existens. Vad ett nedläggande av buss- trafikken betyder, i synnerhet för orter, som icke har tillgång till andra allmänna trafikmedel, torde icke här närmare behöva utvecklas. Det synes vidare kunna konstateras, att den busstrafikapparatur som nu betjänar här ifrågavarande bygder i många fall icke under rådande förhållanden har möjlighet att bedriva en trafik, som fyller rimliga krav på god kommunikationsstandard. Det bekymmersamma läget påkallar enligt utskottets mening att stor uppmärksamhet ägnas de i motionerna upptagna frågorna.»

Då enligt uppgifter, som redovisas i utskottsberättandet, ett bifall till reservationen skulle komma att medföra ett inkomstbortfall av cirka 25 miljoner kronor, vill jag till sist nämna att, såvitt av mig kunnat utrönas, inkomstbortfallet synes röra sig om ett icke oväsentligt lägre belopp eller cirka 20 miljoner kronor, uppdelade med 16 miljoner kronor på lastbilar, 2,5 miljoner kronor på bussarna och en halv miljon kronor på släpvagnar.

I anslutning till det anförda hemställer jag, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Folkpartiets uppfattning i den fråga, som vi här nu behandlar, är så känd av kammarens ledamöter, att jag inte, då jag nu ämnar yrka bifall till den vid utskottsberättandet fogade reservationen, behöver bli mångordig.

Herr Velander har redogjort för innebörden av den reservation, som bl. a. han och jag har undertecknat, och kommenterat densamma. Jag kan hänvisa till herr Velanders yttrande, i vilket jag instämmer.

Låt mig emellertid, herr talman, även för min del få understryka att den höjning av motorfordonsbeskattningen, som ägde rum 1954, medfört en kraftig ökning av skattebelastningen på den tyng-

re trafiken, d. v. s. den alldeles särskilt nyttobetonade gods- och personbefordrande trafiken med lastbilar och bussar. Följden härav har blivit — det torde också vara känt — att denna trafik bl. a. på grund härav — även annat kan ha medverkat — arbetar under påtagliga svårigheter, större eller mindre på olika håll i landet. Man kan förstå det missnöje, som förefinnes på grund av redan inträffade taxehöjningar, och man förstår oron för befarade inskränkningar i trafiken. Och man gör detta så mycket lättare, som risken härför — såsom herr Velander redan framhållit — är störst, där trafikmedlen är minst talrika, d. v. s. i glesbygderna.

Det är mycket önskvärt, att en kostnadsminskning kommer till stånd, som kan göra det möjligt för här ifrågavarande trafikföretag att fortsätta sin verksamhet i oförminskad omfattning. En utväg anser vi reservanter en skatteminskning vara. Och att en sådan är möjlig, utan att syftet med automobilskatterna eller den år 1954 beslutade höjningen härav äventyras, torde väl knappast någon kunna bestrida.

Jag ber därför, herr talman, då även jag vill fatta mig så kort som möjligt i dag, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Enär de båda företrädarna för reservanterna, herrar Velander och Söderquist, inskränkt sig till att hänvisa till vad motionärerna och reservanterna redan framhållit, kan jag också inskränka mig till att i några korta ordalag hänvisa till vad utskottsmajoriteten har ansett som huvudskäl för sitt avslagsyrkande beträffande föreliggande motioner.

Det framgick nog av herrar Velanders och Söderquists anförande, att det främsta skälet för en sänkning av skatten på trafikbilen skulle vara betingat av kostnadsbelastningen just på fordonsområdet. Jag har ingen egen erfarenhet av hur det härmed kan förhålla sig, men såvitt jag själv kan se, skulle det vara

Ang. ändring i förordningen om automobilskatt m. m.

ganska egendomligt, om det bara är skatten som konstituerar det höga kostnadsläget för just trafikbilismen. Jag kan lätt föreställa mig, att det inom detta område finns andra betydande kostnadsposter, som påverkar kostnadsläget.

Därför förefaller det mig, som om bevillningsutskottet inte utan att åtminstone en utredning föreligger skall kunna göra de avvägningar och bedömningar som motionärerna här särskilt är inne på. Nu är det ju, herr Velander, så vist ordnat även i det här fallet att det sitter en utredning, nämligen 1953 års trafikutredning, som just har fått till uppgift att på fordonsskatten anlägga trafikpolitiska och näringspolitiska synpunkter. Man bör nog vänta tills den utredningen är färdig. Jag tror i varje fall inte att bevillningsutskottet och inte heller motionärerna är tillräckligt utrustade för att så där klart och entydigt kunna säga att en sänkning av fordonsskatten skulle vara räddningen för trafikbilismen.

Herr Velander erinrade om det betydande överskott, såsom hans ord föll, som finns i bilskattemedelsfonden, och han menade att där skulle finnas utrymme för de sänkningar som motionärerna föreslår. Han hänvisade också till att utskottsmajoriteten hade påpekat att förhållandena var sådana. Men herr Velander glömde framhålla vad som står i omedelbart sammanhang därmed, nämligen att utskottsmajoriteten här pekar på att i årets statsverksproposition har föredragande statsrådet uttalat att den snabba utvecklingen av motorfordonstrafiken har skapat behov av en upprustning av det allmänna vägnätet, vilken väsentligen överstiger vad som tidigare har upptagits i vägbyggandets femårsplan. Därför har man förutsatt att här skall en översyn ske, en omprövning av programmet, och ett beslut om ändring skall då anstå i avvaktan på slutförandet av utredningen om långtidsplaneringen för en kommande femårsperiod.

Herr talman! Eftersom utskottet anser att de skäl, på vilka motionärerna här stöder sitt yrkande om en sänkning av skatten på den tyngre trafiken, närmast hänför sig till det trafikpolitiska och nä-

ringspolitiska området, och eftersom en utredning pågår om dessa ting, har utskottet inte sett någon anledning föreligga att nu inbjuda riksdagen till slutligt ställningstagande till skatterna utan hänvisar till utredningen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h):

Jag har inte i mitt anförande påstått, att det är den för höga automobilbeskattningen, som konstituerar det gällande höga kostnadsläget, men denna beskattning bidrar till att höja kostnaderna, och ur den synpunkten är det motiverat att sänka automobilbeskattningen. Huvudskälet därvidlag är dock, att bilismen är överbelastad i beskattningshänseende. Detta är enligt reservanternas mening det primära skälet för ett bifall till reservationen. Vad skatten kan betyda i detta sammanhang illustreras i viss mån av att skattebortfallet genom ett bifall till reservationen skulle röra sig om cirka 20 miljoner kronor.

Herr SÖDERQUIST (fp):

Herr talman! Jag sade i mitt anförande uttryckligen, att även annat än skattehöjningen kunde ha bidragit till den höga kostnadsnivån för den biltrafik, som det här gäller. Jag sade vidare, att en väg mot ett bättre sakernas tillstånd skulle kunna vara skattesänkningens. Därför yrkade jag bifall till reservationen, som jag fann högeligen motiverad.

Herr ERIKSSON (s):

Herr talman! Den som läser motionerna får ju ett mycket bestämt intryck av att man tillmäter just skatten den väsentliga betydelsen vid uppkomsten av det orimliga kostnadsläget, som man säger, för just trafikbilismen. Jag har fattat detta på det sättet, att räddningen ur dilemmat skulle vara en sänkning av fordonsskatten. Jag tror inte att så är fallet. Nu har herr Velander modifierat detta genom att säga, att bilbeskattningen bi-

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

drar till att höja kostnaderna, och det kan jag instämma i. Men, herr Velander, utskottsmajoriteten är inte beredd att utan några som helst utredningar på denna punkt intaga en definitiv ståndpunkt. Herr Velander erinrade nämligen själv om att 1954 års beslut angående fordonsskatterna icke innebar ett definitivt ståndpunktstagande från riksdagens sida. Man avsåg att vänta därmed, tills utredningar föreligger som kan inbjuda riksdagen till ett definitivt och — som vi får hoppas, herr Velander — riktigt avvägt skattebeslut.

Herr VELANDER (h):

Herr Eriksson kan näppeligen tro på sig själv, när han säger, att det enligt motionärernas och reservanternas uppfattning är det höga kostnadsläget, som föranlett yrkandet om sänkning av fordonsskatterna. Herr Eriksson är ju medveten om att den linje, som här fullföljes, är samma linje som vi på höger- och folkpartihåll företrädde redan 1954 och som vi också företrädde under fjolåret. I år föreligger dock den skillnaden, att vi inte nu velat aktualisera någon diskussion angående sänkningen av bränskeljesskatterna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av de därunder förekomna yrkandena propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Velander begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi-

ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 23 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Velander begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 31.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Härefter bifölls på särskilda propositioner vad utskottet i punkterna 2—4 hemställt.

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 292 av herr Ewerlöf m. fl. och II: 240 av herr Hjalmarson m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga i motionerna infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

II) de likalydande motionerna I: 303 av herr *Spetz* samt II: 234 av herrar *Sjölin* och *Kristensson* i Osby, vari hemstälts,

1. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en förnyad undersökning av den effektiva fastighetsskattens storlek och betydelse samt en plan för dess avveckling, samt

2. att riksdagen måtte i avvaktan härpå som en provisorisk åtgärd besluta, att 47 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) samt anvisningarna till 47 och 60 §§ kommunalskattelagen skulle erhålla den ändrade lydelse, som i motionerna angivits.

I de förevarande motionerna hade framställts yrkanden avseende i huvudsak två områden av inkomstskattelagstiftningen, nämligen dels garantibeskattningen och dels schablontaxeringen av inkomst av en- och tvåfamiljsfastigheter, av fastigheter tillhörande bostadsföreningar eller bostadsaktiebolag samt av fastigheter tillhöriga s. k. allmännyttiga bostadsföretag. I fråga om schablontaxeringen hade i de likalydande motionerna I: 292 och II: 240 yrkats, att denna metod för taxering av fastighetsinkomst skulle upphävas och att en återgång till tidigare för inkomstberäkningen gällande bestämmelser skulle ske. Angående garantibeskattningen hade i de likalydande motionerna I: 303 och II: 234 yrkats, att ett belopp av 20 000 kronor av fastighets taxeringsvärde skulle undantagas vid beräkning av garantibeloppet samt i de likalydande motionerna I: 292 och II: 240 att procenttalet för beräkning av garantibelopp för fastighet skulle sänkas från nu gällande fyra till tre. I sistnämnda motioner hade härjämte yrkats viss justering av bestämmelserna i 58 § kommunalskattelagen rörande fördelning mellan olika kommuner av inkomst av rörelse, som bedrevs från fast driftställe i mer än en kommun. Slutligen hade i motionerna I: 303 och II: 234 yrkats skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en förnyad undersökning av den effektiva fastighetsskat-

tens storlek och betydelse samt en plan för dess avveckling.

Utskottet hade i det nu föredragna betänkandet på åberopade grunder hemställt,

1) att de likalydande motionerna I: 292 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 240 av herr *Hjalmarson* m. fl. med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) att de likalydande motionerna I: 303 av herr *Spetz* samt II: 234 av herrar *Sjölin* och *Kristensson* i Osby angående avveckling av fastighetsskatten m. m., i vad motionerna avsåge ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

3) att de likalydande motionerna I: 303 av herr *Spetz* samt II: 234 av herrar *Sjölin* och *Kristensson* i Osby, i vad motionerna ej behandlats under punkten 2, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

I) av herrar *Velander* och *Edström*, vilka ansett, att utskottet bort under punkten 1 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 292 av herr *Ewerlöf* m. fl. och II: 240 av herr *Hjalmarson* m. fl., för sin del antaga i nämnda motioner intaget förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) med tillägg av vissa i reservationen införda ikraftträdandebestämmelser;

II) av herrar *Kristensson* i Osby, *Spetz*, *Söderquist*, *Sjölin* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort under punkten 2 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 303 av herr *Spetz* samt II: 234 av herrar *Sjölin* och *Kristensson* i Osby, i vad motionerna avsåge ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), för sin del antaga i denna reservation infört förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

III) av herrar *Kristensson* i Osby, *Spetz*, *Söderquist*, *Velander*, *Sjölin*, *Edström* och *Anderson* i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort under punkten 3 hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 303 av herr *Spetz* samt II: 234 av herrar *Sjölin* och *Kristensson* i Osby, i vad motionerna ej behandlats under punkten 2, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förnyad undersökning av den effektiva fastighetsskattens storlek och betydelse samt en plan för dess avveckling.

Herr **VELANDER** (h):

Herr talman! Det spörsmål, som här möter oss, har ju inte något av nyhetens behag över sig. Ändock kan man knappast förvänta annat än att det även i fortsättningen kommer att pocka på uppmärksamhet från riksdagens sida. Skälen för och emot de på nytt motionsledes framförda yrkandena är förmodligen kända av oss alla. Något upprepande därav behöver således inte ifrågakomma. En del reflexioner måste dock i sammanhanget vara på sin plats.

Beträffande garantibeskattningen av fastighet har riksdagen enhälligt givit uttryck åt den meningen, att den bör avvecklas. Att detta, sedan principbeslut därom en gång fattats, bör ske utan onödigt dröjsmål ligger väl i sakens natur. Olika skäl understryker också angelägenheten av att så sker snarast möjligt. I tidigare sammanhang har jag i sådant hänseende erinrat om den vid 1952 års riksdag genomförda höjningen av ortsavdragen, som medförde en ingalunda oväsentlig övervältring av skattebördan inom kommunerna på i första rummet fastighetsägarna, samt att garantiskattens eliminerande utgjorde förutsättningen för att den provisoriska skatteersättningen till kommunerna i anledning av ortsavdragsreformen — uppgående till i runt tal 47 miljoner kronor — skall kunna upptas till förnyade överväganden, måhända såsom ett led eller en del i den allmänna skatteutjämningen.

Att garantiskattens förhandenvaro begränsar handlingsfriheten inför olika uppslag, ledande till bl. a. förenklingar

på beskattningens område, har icke heller undgått vår uppmärksamhet.

Nu är alla partier eniga om att söka åvägabringa en större höjning av de kommunala ortsavdragen, sannolikt så att de till beloppet sammanfaller med de statliga ortsavdragen. Det är åtminstone för mig svårt att inse, hur en sådan höjning skall kunna genomföras med garantiskattens bibehållande. Uppenbart är nämligen, att någon ny eller fortsatt övervältring av skattebördan på fastigheterna icke får ifrågakomma.

Slutligen står vi inför en ny fastighetstaxering. Utfallet därav skall här icke förutspås. I propositionen därom skymtar emellertid beträffande skogsmark och växande skog en höjning av taxeringsvärdena med i genomsnitt 70 å 80 procent. Det betyder väl, att i de konkreta fallen höjningen kan stanna vid ett lägre procenttal för att i andra fall nå långt, måhända mycket långt därutöver. Det är icke så lätt att förstå, hur konsekvenserna av ett sådant taxeringsresultat skall kunna försvaras med garantiskatten såsom bakgrund.

Utskottets uttalanden på den förevärande punkten framstår icke såsom entydiga. Utskottet anför sålunda: »I avvaktn på fastighetsskattens definitiva avskaffande, för vilket såväl riksdagen som Kungl. Maj:t år 1953 uttalat sig, har endast den lindring i denna beskattning ansetts böra genomföras som hänsynen till kommunernas finanser tillåtit. Riksdagen har med denna utgångspunkt icke funnit sig kunna genomföra en sänkning av repartitionstalet med mer än en enhet till fyra. Det skattebortfall som förmodats bli följden härav har antagits kunna bäras av kommunerna med hänsyn till att en höjning av taxeringsvärdena skett vid 1952 års allmänna fastighetstaxering.»

Menar utskottet med detta, att garantiskatten skall betraktas såsom något slags budgetregulator i kommunalt hänseende och att detta var riksdagens avsikt vid fattandet av principbeslutet om dess definitiva avskaffande?

Menar utskottet vidare, att skattebortfallet på grund av den omedelbara sänk-

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

ningen av repartitionstalet med en enhet till fyra av riksdagen ansetts eller antagits kunna bäras av kommunerna just »med hänsyn till att en höjning av taxeringsvärdena skett vid 1952 års allmänna fastighetstaxering?»

Resonemanget är överraskande, och dess konsekvens, sänkning av repartitionstalet endast i den mån skattebortfallet på grund därav kompenseras av en höjning av taxeringsvärdena, är i än högre grad överraskande. Jag avaktar med intresse ett klarläggande svar på dessa frågor från någon talesman för utskottet.

I sammanhanget vill jag också rikta uppmärksamheten på utskottets uttalande, att »en nedsättning av repartitionstalet med tre, vilket skulle medföra en nedsättning av den effektiva fastighetsskatten med närmare hälften, har däremot hittills inte befunnits vara genomförbar». Det förhåller sig givetvis på det sättet, att det icke är den nu påyrkade nedsättningen av repartitionstalet från fyra till tre, som skulle minska den effektiva fastighetsskatten med närmare hälften, utan det är den vid 1953 års riksdag genomförda sänkningen av repartitionstalet tillika med den nu påyrkade sänkningen, som beräknats medföra detta resultat. Mot den nu aktuella sänkningen av repartitionstalet från gällande fyra till tre korresponderar alltså ett skattebortfall av cirka 35 miljoner kronor, detta enligt beräkningar som i nuvarande läge måhända icke längre håller. Men även om detta skulle visa sig vara fallet, synes utskottet ha en nästan överdriven respekt för detta tal.

Så sent som förlidet år var vi med om behandlingen av propositionen nr 59 med förslag om, såsom det hette, förenkling av deklarations- och taxeringsförfarandet genom införandet av vissa schablonavdrag m. m. Genomförandet av dessa förslag beräknades medföra ett skattebortfall för kommunerna på icke mindre än 99 miljoner kronor. Och att märka är, att bevillningsutskottet eller rättare sagt en majoritet av utskottet då till synes icke hyste någon respekt alls för detta högre tal. Sedan får man icke

lämna ur sikte, att, när det gäller garantibeskattningen av fastighet, fråga är om ett helt konstruerat skatteunderlag utan varje samband med verklig inkomst eller skatteförmågan hos dem, som har att utgöra denna skatt. Skäl av historisk natur har i det förflutna kunnat åberopas till stöd för fastighetsskattens existens. På grund av utvecklingen har emellertid dessa bortfallit, och inga som helst bärande skäl för dess bibehållande anmäler sig.

En legendbildning har under senare år kunnat spåras rörande garantiskattens betydelse för vissa norrlandskommuner, särskilt sådana som berörts eller beröres av de stora vattenregleringarna. Det är dock obegripligt, att en sådan legendbildning eller inställning kunnat utlösas inför spörsmålet om garantibeskattningens vara eller icke vara. Denna beskattning har nämligen knappast någonting att göra med dessa vattenregleringar. Det är väl möjligt — jag skall inte här taga ställning till den saken — att en vattenreglering kan medföra, att vissa fastigheter eller delar av fastigheter blir överdämda och att det totala fastighetstaxeringsvärdet och därmed garantiskatteunderlaget inom en kommun på grund därav nedgår. Jag har dock icke så lätt att föreställa mig, att denna nedgång av garantiskatteunderlaget, bortsett från något sällsynt undantag, kan ha någon nämnvärd betydelse för kommunernas finanser. Och skulle så verkligen vara fallet, utgör det ett exempel på hur betungande garantibeskattningen av fastighet i det särskilda fallet kan vara samt hur klumpigt och slumpartat verkningarna därav kan sätta in. Sådana exempel bildar sålunda, därest de nu har något med verkligheten att skaffa, ett det starkaste motiv icke för garantibeskattningens bibehållande utan för dess omedelbara avskaffande.

Någon gång talas det även om vattenfallskommunerna, också då företrädesvis i Norrland, och skattebortfallet i händelse av garantiskattens avveckling. Att sådana synpunkter framföres är jag icke främmande för, men jag ställer mig tvivlande till att de har något verklighetsun-

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

derlag. En speciell undersökning beträffande två större sådana kommuner i mellersta Norrland har ju på sin tid verkställts. Den gav till resultat att ökningen av den kommunala utdebiteringen med garantiskattens bortfallande skulle komma att röra sig om cirka 11 öre per skattekrona, och det låter ju inte så skrämmande.

Sedan är det här fråga om bedrivande av rörelser, vari fastighet ingår, och fastighetskommunerna behöver icke komma i något ogynnsamt läge. Detta har högermotionärerna nu liksom tidigare uppvisat och i anslutning därtill föreslagit, att vid taxering av inkomst av rörelse, däri fastighet ingår, fastighetskommunen skall äga rätt att till beskattning upptaga ett belopp motsvarande fem procent av fastighetens taxeringsvärde. Resultatet härav måste självfallet bli, att fastighetskommunerna som regel icke skulle komma att lida någon minskning i sitt skatteunderlag och att sålunda farhågorna för vattenfallskommunerna i Norrland i det hänseendet inte kan ha någon eller i varje fall någon nämnvärd reell innebörd. Det synes åtminstone mig uppenbart, att högermotionärernas förslag i antytt hänseende icke bör lämnas obeaktat.

I motionerna från folkpartihåll har föreslagits skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en förnyad undersökning av den effektiva fastighetsskattens storlek och betydelse samt en plan för dess utveckling. Med hänsyn icke minst till den ovisshet och det haltande hit och dit, som kännetecknar utskottets uttalanden, synes mig en sådan undersökning i högsta grad påkallad. De av utskottet anförda skälen mot motionärernas förslag härutinnan begriper jag inte mycket av. Utfallet av den förestående fastighetstaxeringen kan icke vara på något sätt avgörande beträffande tidpunkten för igångsättande av en sådan undersökning. Garantiskattens betydelse för kommunerna har undan för undan starkt förskjutits. De av kommunalskatteberedningen på sin tid verkställda undersökningarna å ena sidan samt de av skattelagssakkunniga verkställda å den andra ger ett

starkt belägg därför. Några exempel! Skattebortfallet skulle med utgångspunkt från dessa undersökningar ha nedgått från år 1936 till år 1952 för Agunnaryd i Kronobergs län från 3 kronor 6 öre till 43 öre, för Tönnersjö i Hallands län från 4 kronor 52 öre till 64 öre, för Östervallskog i Värmlands län från 3 kronor 35 öre till 37 öre, för Ådalsliden i Väster-norrlands län från 3 kronor 95 öre till 11 öre samt för Nysätra i Västerbottens län från 4 kronor 86 öre till 15 öre. Detta är blott ett fåtal exempel — jag måste dock begränsa mig därtill — men de sammanfaller med den allmänna tendensen i utvecklingen och illustrerar denna. Och varför skulle icke denna utveckling ha fortsatt även efter år 1952? Men utskottet vill icke nu vara med om någon utredning till klarläggande av läget. Det måste väl dock till slut komma att te sig rätt enformigt att inför varje uppslag från oppositionspartiernas sida falla tillbaka på det korta ordet nej! Det går väl inte heller i längden att bibehålla den attityden för att bromsa utvecklingen även i frågor, där riksdagen fattat enhälliga beslut och där det resultat, man skall sträva efter att förverkliga, måste redan på förhand betraktas som givet.

Beträffande frågan om schablontaxeringen av en- och tvåfamiljsfastigheter, av fastigheter tillhörande bostadsföreningar eller bostadsaktiebolag samt av fastigheter tillhörande s. k. allmännyttiga bostadsföretag skall jag fatta mig kort. Lagstiftningen på detta område har icke motiverats och kan inte motiveras ur synpunkten av största möjliga jämlikhet och rättvisa i beskattningen utan av skäl, som inte har någonting därmed att skaffa, främst angelägenheten av att underlätta deklarations- och taxeringsarbetet. För min del vill jag icke underskatta betydelsen av den sistnämnda synpunkten. Det ter sig å andra sidan mycket svårt för mig att icke i första rummet ställa de skattskyldigas anspråk på en verklig uppskattning av deras inkomst, anpassad till de till sin natur högst skiftande taxeringsfallen. Ett underkännande av dessa anspråk i ett läge, då skatte-

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

trycket nått en maximal tyngd, måste med mitt sätt att se framstå som föga försvarligt.

Därtill kommer en annan synpunkt, som jag i ett tidigare sammanhang även varit inne på, inte mindre väsentlig. Man faller tillbaka på sådana tankegångar som att det här realiter icke är fråga om någonting annat än att den, som har ett eget kapital, skall skatta för en skäligen avkastning därav, oavsett om någon avkastning alls åtnjuts. Saken kan också uttryckas så, att den som förfogar över visst kapital har skyldighet att anpassa detta så, att det ger en avkastning av den procentuella storlek, som med utgångspunkt från närmast politiska bedömningar fastställs i skattelagstiftningen. Den inställningen är ägnad att leda till oberäkneliga konsekvenser. Den kan utsträckas till snart sagt vilka beskattningsföremål som helst respektive vilka förvärvskällor som helst.

I anslutning till det anförda, herr talman, hemställer jag om bifall till de under punkterna 1) och 3) till utskottsbetänkandet fogade reservationerna.

I herr Velanders yttrande instämde herrar *Ewerlöf* (h) och *Birke* (h).

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag vill ingalunda förringa vikten av de erinringar, som herr Velander gjorde mot schablontaxeringen. Det är utan tvivel så att varje schablontaxering måste i och för sig innebära en mindre noggrannhet i beskattningen. När vi från folkpartiet har anslutit oss till schablontaxeringen, har det varit med hänsyn till den lättnad i taxeringsarbetet som den har medfört. Det måste då framstå som ett oefftergivligt villkor att man ser till att denna schablontaxering inte blir ännu orättvisare och inte till följd av andra åtgärder leder till större ojämnheter och olikheter i taxeringen än vad som var avsett när den infördes.

Man föranledes till vissa farhågor på den punkten, när man ser vad utskottet skrivit i ett utlåtande, som eventuellt kommer att behandlas här i kammaren

om en liten stund, nämligen nr 37, där utskottet som ett skäl mot uppskov med fastighetstaxeringen anger att dess betydelse är stor, främst därför att beräkningen av inkomst från en- och tvåfamiljsfastigheter och vissa andra fastigheter efter lagstiftning härom 1953 och 1954 skall direkt grundas på taxeringsvärdet. Man säger att därigenom har fastighetstaxeringens betydelse snarare ökat än minskats. Jag skall inte alls här gå in på några gissningar om vad utskottet därmed kan ha menat. Men det förefaller som om det i utskottets skrivning låg ett åtminstone fördolt hot om en höjning av taxeringsvärdena. Jag skulle tro att var och en som sysslar med taxeringar är på det klara med att det blir följden. Herr Velander ville inte ge sig in på någon gissning på den punkten. Det behöver vi inte alls göra, men å andra sidan bör vi inte skygga för den verklighet som står framför oss.

Jag har i den motion, som jag väckte vid riksdagens början, påpekat den förskjutning som ägt rum mellan storleken av inkomstskattekrönorna och fastighetsskattekrönorna, alltså numera garantibeloppet. Jag har anfört vissa siffror, och beträffande dessa säger utskottet att det erkänner att utvecklingen kan sägas gå i den riktning som motionärerna angiver. Jag skulle vilja påpeka att övergången till garantibelopp har i viss mån ytterligare sänkt betydelsen av de effektiva fastighetsskattekrönorna, om jag nu fortfarande använder den termen, när det gäller den kommunala taxeringen.

Det är rätt underligt att utskottet när det erkänner detta upprepar samma sats, som utskottet skrivit ända sedan 1953, och säger att en betydande del av de egentliga enfamiljshusen, däribland även sommarvillor, skulle bli helt befriade från fastighetsskatt. Den som läser detta kan lätt få den uppfattningen att ägarna till dessa fastigheter skulle bli helt och hållet befriade från skatt för sitt fastighetsinnehav. Det är ingalunda fallet. Vi har ju schablontaxeringen. Den medger avdrag endast för räntor och tomtavgifter och betyder i regel inte mer än en sänkning från 4 procent på fastig-

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

hetsvärdet, vilket är garantibeloppet, till 3 procent, som är schablontaxeringen.

Det såges, att i kommuner med mera omfattande sommarvillabebyggelse skulle en väsentlig övervältring av skattebördan ske på andra fastigheter än sommarvillor och på inkomsttagare. Hur blir det i verkligheten i detta fall? Det har annonserats att vi skall ha en ny fastighetstaxering 1957. De värden, som då framkommer, kommer att beaktas vid 1958 års taxering. För närvarande arbetar en kommitté på ett förslag om höjning av de kommunala ortsavdragen. Jag utgår ifrån att meningen är, att kommittén skall bli klar med sitt förslag i så god tid att proposition kan framläggas vid nästa års riksdag. De höjda ortsavdragen kommer i så fall att kunna beaktas vid 1958 års taxering. Det kommer uppenbarligen att innebära en övervältring i dubbel måtto av skattebördan på annan fastighet, på egna hem och sommarvillor, därigenom att det blir dels ett höjt taxeringsvärde och dels en mer eller mindre höjd utdebitering.

I det lagförslag, som är fogat till vår reservation, heter det: »Denna lag träder i kraft den 1 januari 1957, dock att äldre bestämmelser fortfarande skola gälla i fråga om 1957 års inkomsttaxering.» Den nya ordningen skall alltså tillämpas första gången vid 1958 års taxering. Jag anser för min del att detta är nödvändigt, om vi skall kunna få till stånd en jämvikt så att säga i de tendenser till övervältring av skattebördan som kommer att uppstå på grund av resultatet av den nya fastighetstaxeringen och de höjda ortsavdragen. Det är ganska inkonsekvent av riksdagen och bevillningsutskottets majoritet att samtidigt som statsmakterna uttalar sig för en avveckling av fastighetsskatten vidtaga sådana åtgärder att man direkt försvårar en dylik avveckling.

Jag vill sedan, herr talman, säga några ord om vad utskottet anfört mot den i vår motion begärda förnyade undersökningen av den effektiva fastighetsskattens — alltså garantibeloppets — stor-

lek och betydelse samt en plan för dess avveckling. Utskottet förklarar att en dylik undersökning vore av föga värde om den grundades på de vid 1952 års fastighetstaxering fastställda värdena. Jag har liksom herr Velander svårt att förstå detta. Den utredning, som 1950 års skattelagssakkunniga verkställt, SOU nr 8 1953, gjordes på 1952 års taxering, alltså på 1951 års taxeringsvärden, det sista året inom den sjuårsperioden. Utvecklingen har ju varit den att inkomstskatte-kronorna beskrivit en ständigt stigande kurva, medan fastighetsskattekronorna ligger fasta under taxeringsperioden. Därför blir förhållandet mellan inkomstskatte-kronor och fastighetsskattekronor ett annat, om man gör undersökningen det första året efter en fastighetstaxering eller det sista året i en period. För att få till stånd en rättvisande jämförelse vid denna utredning rörande fastighetsbeskattningen bör man såvitt jag förstår välja samma tidpunkter inom fastighetstaxeringsperioden. Om man tar ett resultat, som hänför sig till det sista året i en fastighetstaxeringsperiod, och försöker jämföra det med resultatet av en utredning som bygger på siffrorna för det första året efter en ny fastighetstaxering, är det uppenbart att man icke får till stånd en rättvisande jämförelse.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till dels reservation II) och dels reservation III).

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Det föreligger här såsom framgått av vad de tvenne föregående talarna yttrat — de har ju delvis polemiserat mot varandra — två olika reservationer. I ett avseende har emellertid de tvenne grupperna gått tillsammans, nämligen då det gäller en begäran om en undersökning av fastighetsbeskattnings betydelse.

Vad det nu gäller garantibeskattningen vill jag erinra om att det som bekant i år är första gången som det nya systemet tillämpas. Vid innevarande års taxering får man alltså den första erfaren-

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

heten av vad garantiskatten här betydtt. Det kan ju vara tämligen lämpligt att man, innan man går vidare på vägen mot fastighetsbeskattnings avveckling eller totala försvinnande, ser efter vilka erfarenheter man kan göra av det nya systemet. Det är alldeles riktigt, som herr Velander med stor styrka understök, att riksdagen har uttalat sig för att fastighetsbeskattningen bör avvecklas och avvecklas så snart som det över huvud taget är oss möjligt. Jag har ofta sagt, även här i kammaren, att det skulle vara utomordentligt lätt att avveckla fastighetsbeskattningen, om man kunde få kommunalmännen att gå med på en höjning av den allmänna kommunalskatten för att slippa fastighetsbeskattningen. Men såvitt jag har förstått håller sig kommunalmännen tysta som små möss då det gäller den saken. Det stora och mäktiga landstingspartiet här i riksdagen och de starka sammanslutningarna av landskommunerna i deras förbund och städerna i deras förbund är ense om att det inte får röras i den här saken. Det vill säga: om staten ville ge kommunerna ersättning för de förluster de skulle göra på reformen, så att de slapp höja den allmänna kommunalskatten, skulle de ingenting ha emot en avveckling. Men om denna skulle medföra en övervältning av skattebördan på andra inom kommunen, är de tveksamma.

Det är denna konservatism, herr Velander, som herr Velander borde försöka nedkämpa inom Stadsförbundet och Landskommunernas förbund, eventuellt med biträde av andra. Herr Spetz är liksom jag tveksam om huruvida en avveckling kan ske så snabbt. Men i och med att det konservativa motståndet i dessa organisationer försvann — med den konservative kämpen herr Velanders hjälp — skulle vi säkerligen rätt snart kunna enas här i riksdagen om att avveckla den garantibeskattnings som vi för närvarande har.

En annan sak är att slopandet av fastighetsbeskattningen skulle verka så olika i olika kommuner, såsom ju har påpekats här gång på gång. Verkan sammanhänger naturligtvis i hög grad med

om fastighetsbeskattningen är effektiv eller ej. Och i en kommun med ett mycket stort antal egnahemsfastigheter skulle det ske en mycket betydande övervältning av skattebördan. Jag vill erinra om att då vi senast gjorde en beräkning av vad ett slopande av fastighetsbeskattningen skulle innebära för vissa kommuner, anfördes såsom ett exempel att utdebiteringen till allmän kommunalskatt i Norrtälje skulle behöva lösas med 95 öre, om fastighets-skatten helt slopades. Man kan ju lätt beräkna vad en fastighetsägare skulle vinna på ett sådant avskaffande av fastighetsskatten. Men sedan måste man också räkna ut vid vilken inkomst hans skattelättnad på den punkten skulle uppvägas av ökningen i den allmänna kommunala utdebiteringen. Förmodligen skulle hans vinst försvinna redan vid en relativt låg inkomst. Man måste ju tänka litet på sådana saker också, innan man så där resolut förklarar att fastighetsskatten skall bort. Därför har jag mycket större sympati för det krav, som herrar Velander och Spetz enats om, nämligen att vi skulle göra en undersökning av hur ett avskaffande eller avvecklande av fastighetsbeskattningen kommer att verka.

Jag instämmer helt i vad utskottet har skrivit om att alla möjligheter bör tillvaratagas för att sänka fastighetsskatten. Men vi måste taga hänsyn till kommunerna. Nu har också frågan om en höjning av de kommunala ortsavdragen blivit aktuell. Både herr Velander och jag hoppas ju att man skall kunna höja de kommunala ortsavdragen till 4 000 kronor för gifta. Frågan är om staten har råd att stå för de högst betydande kostnader detta skulle föra med sig — 300 å 400 miljoner kronor eller vad det skulle komma att kosta. Om det nu är så önskvärt att höja ortsavdragen, vilket det nog är, måste kanske kommunerna ikläda sig en del av kostnaderna. Då är frågan om man, i samma ögonblick som kommunerna får ta på sig en del kostnader för de kommunala ortsavdragens höjning, också bör avveckla den kommunala fastighetsskatten, vilket också skulle

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

medföra en höjning av den allmänna kommunalbeskattningen. Det är detta som har gjort att utskottet tvekat att tillstyrka att vi redan nu skulle ta ett nytt steg för att avveckla den nuvarande garantiskatten.

Men det är utomordentligt önskvärt att det undersöks och kartläggs hur effektiv fastighetsbeskattningen för närvarande är. Man kan naturligtvis tvista om huruvida den undersökningen bör göras redan nu, vilket herr Spetz anförde motiv för i sitt yrkande nyss, eller om man först bör se vad den nya fastighetstaxeringen har för verkningar. Kommunerna kan naturligtvis göra jämförelser med nuvarande förhållanden, men de är nog också intresserade av att se vad det kommer att betyda efter den nya fastighetstaxeringen, ty det blir ju faktiskt sedan den utförts, som avvecklingen av fastighetsskatten skulle komma. För mig är det, som sagt, en öppen fråga, vid vilken tidpunkt avvecklingen skall göras, men utan en sådan undersökning tror jag inte man bör genomföra den, och jag tror det finns mycket starka skäl för att man avvaktar och ser hur den nya allmänna fastighetstaxeringen verkar. Jag förmodar att den snart kommer att verkställas; utskottet har i ett annat betänkande föreslagit att den skall ske 1957.

Så har man också ett förslag från folkpartiets sida, att det skall införas ett avdrag på 20 000 kronor, som skulle tillämpas för alla fastigheter. Jag vill minnas att man till en början bara tänkte på villafastigheterna, men så tyckte man att det var för ensidigt, och nu har man utsträckt det till alla fastigheter. Detta verkar ju synnerligen välvilligt, men det finns en massa människor, förmodligen även i denna kammare, som tyvärr inte har ett eget hem — kanske många av dem beklagar att de inte har det — utan som jag måste bo i en hyresfastighet, som kanske är värd en miljon eller två miljoner eller ännu mycket mer. Då betyder ju ett avdrag på 20 000 kronor fastligt litet. Det betyder så litet, att det aldrig kan medföra någon sänkning av hyran för mig eller de andra hyresgäs-

terna. Jag vet inte om inte fastighetsägareförbundet skulle förhindra en sådan utveckling, men om den skulle gå igenom, skulle det kanske bli en femtioöring eller en krona — det får man ju vara tacksam för, ty det blir ju ändå en liten smula, och det är nu det som folkpartiet unnar oss hyresgäster. Även för dem som bor i bostadsrättshus, som också är mycket stora, betyder ju dessa 20 000 kronor på samma sätt en liten smula. Beträffande dem som bor i tvåfamiljsfastigheter blir det väl en tvist mellan ägaren av villan och hans hyresgäst om vem som skall få nytta av sänkningen. Det är möjligt att det finns någon altruistisk folkpartistisk ägare av en tvåfamiljsvilla, som säger till sin hyresgäst: »Snälla du, den här sänkningen skall vi dela», men det finns kanske andra som ordnar det på ett annat sätt: tar vinsten och låter hyresgästen kamma noll. Det finns ju sådana människor också, förmodligen också inom folkpartiet — jag vågar inte påstå det, men man kan ju möjligtvis gissa.

Hur skulle det verka i kommunerna, om man införde det här avdraget på 20 000 kronor? Jo, förfärligt olika. I en kommun med massor av sommarvillor skulle det kunna medföra den där berömda höjningen av kommunalskatten med 3:45 eller någonting i den stilen, och på andra orter skulle det bli olika alltefter antalet egnahemsfastigheter. Det gjordes en beräkning för Norrtälje, där införandet av 20 000-kronorsavdraget skulle betyda en höjning av utdebiteringen med 42 öre. Om man hade en kommunalskatt på 12 kronor, så skulle de där 20 000 kronorna betyda 8 skatte-kronor, och fastighetsägaren skulle vinna ungefär 100 kronor i minskad fastighetsskatt, men höjningen av den allmänna kommunalskatten med 40, 50 öre skulle vid en beskattningsbar inkomst på 20 000 kronor medföra att han skulle kamma noll, ty höjningen av den allmänna kommunalskatten skulle helt sluka den där vinsten, som folkpartiet gick och gav honom genom att sänka hans fastighetsskatt.

Ja, mina damer och herrar, detta är

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

nog förhållanden som man har all anledning att undersöka, innan man ger sig in på en sådan här väg. Först gäller det att kunna övertyga kamrarna om att större rättvisa och jämlikhet i beskattningen kan vinnas på linjen med fastighetsbeskattningens småningom skeende avskrivning. Men man vinner inte den rättvisan och jämlikheten i och med att man begränsar sig till det där berömda 20 000-kronorsavdraget.

Beträffande schablontaxeringen har herr Spetz i sitt svar till herr Velander redan framfört de synpunkter, som också jag skulle kunna framföra. Jag har alltså ingen anledning att göra ytterligare utläggningar i den saken, men jag ber ändå att få erinra om vad denna schablontaxering betyder. Har man t. ex. 20 000 kronor i bank, så blir avkastningen för närvarande 800 kronor på ett år, efter fyra procent. Jag vill minnas att ett avdrag på 200 kronor för inkomst av kapital är medgivet, och det blir alltså 600 kronor som skall beskattas. Har man 20 000 kronor i en fastighet, så beräknas skatten efter tre procent på fastighetsvärdet, och efter avdrag av de räntor, som betalas på det upplånade kapitalet, kvarstår ett genomsnitt av 2,4 procent. Beskattningen blir alltså 480 kronor. Denna skillnad mellan 600 och 480 kronor tycker jag att man mycket väl kan försvara. Det blir på detta sätt litet billigare för egnahemsägaren än för den andre. Men om man släpper schablontaxeringen, betyder det enligt all tidigare erfarenhet bara att den, som sitter med stora inkomster och har möjligheter att göra omfattande reparations- och underhållsarbeten, kan bli praktiskt taget fri från skatt. Jag har tidigare här i kammaren redogjort för ett sådant fall som förekommit i Stockholm. Vederbörande begärde ett avdrag till följd av underskott på sin villafastighet, som var tillräckligt stort för att täcka hela hans inkomst av rörelse. Han skulle alltså ha blivit skattefri det året — det var fråga om relativt stora belopp, och märkvärdigt nog täcktes på öret hans inkomst av rörelse genom avdraget för underskott på villafastigheten. Sådana fall

är mycket väl kända av taxeringsnämnderna, men tack vare den nya ordningen har man faktiskt sluppit ifrån den skatteflykt i legala former, som ändå bedrevs under det gamla systemet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort med hänsyn till den känsla av tidsnöd, som torde göra sig gällande bland kammarens ledamöter.

Jag hoppas, att herr Sjödahl inte har lyckats i sina försök att bibringa kammaren den uppfattningen, att ett betydande skattebortfall skulle uppstå, om man nu fullföljer riksdagens tidigare enhälligt uttalade mening, att fastighets-skatten skall avvecklas. När repartitions-talet för fastighetsskatten sänktes från fem till fyra, låg en utredning av skattelagssakkunniga till grund för den kungl. propositionen därom. De sakkunniga uttalade då, att uppgiften att åt varje kommun garantera ett visst skatteunderlag, som ursprungligen tillmättes garantiskattesystemet, har förlorat sin betydelse. Och de förklarade vidare, att något behov av en sådan garanti numera inte heller syntes föreligga.

Man kan också i anslutning till skattelagssakkunnigas utredning säga, att den genomsnittliga utdebiteringshöjningen, enligt beräkningar avseende år 1952, skulle vid en fullständig avveckling av garantiskatten komma att stanna vid cirka 40 öre. Enligt samma utredning skulle ett skattebortfall av 35 miljoner kronor korrespondera mot de nu i motionerna framställda yrkandena om en ytterligare sänkning av repartitionsstalet från fyra till tre. Men det är alldeles uppenbart — åtminstone med mitt sätt att se — att den utveckling, som jag med en del exempel illustrerade i mitt första anförande, har medfört, att det i nuvarande läge inte ens blir fråga om ett så stort belopp.

Jag tillät mig ställa frågan: Varför skall man ha en sådan respekt för detta tal, 35 miljoner kronor, när det gäller en angelägenhet av största vikt, som riksdä-

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

gen utan tvekan har gått in för genom sitt enhälliga uttalande, att fastighets-skatten skall avvecklas? Då man i fjol, herr Sjö Dahl, kunde vara med om att svälja de 99 miljonerna, som ansågs motsvara skattebortfallet för kommunerna genom schablonavdragen, utgår jag ifrån att det är ytterst få i kammaren som skulle vilja vara med om att skriva under att detta var en angelägenhet av större vikt än att fullfölja beslutet om fastighetsskattens avveckling.

Jag förstår inte riktigt, varför herr Sjö Dahl i dag är så känslig för vad »landstingspartiet» i riksdagen kan ha att säga och vad kommunalmännen ute i kommunerna har att säga. Frågade herr Sjö Dahl efter vad landstingspartiet eller kommunalmännen ansåg, när herr Sjö Dahl jämte oss övriga i riksdagens kammrar enhälligt uttalade sig för fastighets-skattens avveckling? Detta landstingsparti i riksdagen anmälde inte någon tvekan i det sammanhanget. Varför är herr Sjö Dahl då så känslig nu, om han allti jämt anser, att det är riktigt att fullfölja riksdagens en gång uttalade mening? Man får närmast det intrycket, att herr Sjö Dahl av någon outgrundlig anledning söker komma ifrån vad han tidigare varit med om att besluta.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Herr Sjö Dahl har tydligen inte något större sinne för konsekvens. Han är med om schablon i vissa avseenden, men i andra avseenden vill han inte vara med om det.

Förslaget om ett schablonavdrag på 20 000 kronor är, såsom jag vid ett annat tillfälle påpekat, ett förslag, som på allvar framfördes av 1950 års skat telagssakkunniga. Det är alltså inte något påfund från min sida. Det finns ju kommunalmän även inom folkpartiet, det tror jag väl inte herr Sjö Dahl vill förneka, men de har inte reagerat mot detta förslag. Det måste i så fall vara de socialdemokratiska kommunalmännens inställning som herr Sjö Dahl tänker på.

Men hur verkar egentligen detta avdrag? Herr Sjö Dahl räknade ut kon-

sekvenserna. Han sade att det exempelvis i Norrtälje skulle bli en höjning av utdebiteringen med 42 öre. Ja, det var när beräkningen gjordes. Utvecklingen sedan dess har emellertid varit sådan, att jag är fullkomligt övertygad om att det i dag inte skulle bli en höjning av mer än kanske 10 à 15 öre. Men det må vara hänt. Herr Sjö Dahl säger att denna höjning för den enskilde fastighetsägaren kommer att innebära, att när han kommer upp till en viss inkomst blir det plus minus noll. Kommer han över denna inkomst, blir det naturligtvis en förlust för honom, men kommer han under inkomsten, blir det en vinst för honom. Är inte detta, herr Sjö Dahl, en linje, där vi skulle kunna komma överens? Är det inte en socialdemokratisk linje att ge skattelindring för dem som har de lägsta inkomsterna?

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Till herr Spetz vill jag bara säga, att jag nog under min verksamhet i bevilningsutskottet visat att jag kan gå med på schablonavdrag, men inte vilka schablonavdrag som helst. De skall verka rättvist. Då kan jag strax diskutera dem, men inte orättvisa sådana.

Herr Spetz sade att folkpartisterna i kommunerna inte hade någonting emot avdraget på 20 000 kronor. Därom vet jag absolut ingenting. Men var inte för säker, herr Spetz; om man fick lov att höja skatten i Norrtälje med låt oss säga 50 öre, är det kanske inte uteslutet att de folkpartistiska kommunalmännen ville ta herr Spetz i örat.

Sedan vädjade herr Spetz till min — vad skall vi säga? — demokratiska inriktning när det gällde beskattningen. Han förmodade att jag inte hade någonting emot att ge skattelindring åt fastighetsägare med små inkomster. Ja, det har jag ingenting emot, om det bara blir samma skattelindring till alla små inkomsttagare, som bor i hyreshus och bostadsrättshus och alltså inte är fastighetsägare. Varför skall skattelindring bara ges åt dem, som äger fastigheter?

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

Efter härmed slutad överläggning ytttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu ifrågavarande betänkandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten 1, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels och att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herrar Velande och Edström vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Velande* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Velande och Edström vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Velande* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 80;

Nej — 10.

Därjämte hade 14 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjordes i enlighet med de beträffande punkten 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna, med II betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Slutligen gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten 3 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 35 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kristensson i Osby m. fl. vid betänkandet avgivna, med III betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Om vissa ändringar beträffande garantibeskattningen m. m.

Ja — 73;

Nej — 30.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Herr NORD (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Det är anledning till anmärkning mot statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet Sam B. Norup, varom remiss begäres till konstitutionsutskottet, inför vilket anledningen skall uppgivas.

Jämlikt § 57 riksdagsordningen skulle detta yttrande tillika med ett av herr Nord i sammanhang därmed avlämnat förseglat konvolut överlämnas till konstitutionsutskottet.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 165, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.;

nr 171, angående fortsatt samarbete mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag; samt

nr 174, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 196, i anledning av väckt motion om utredning för fastställande i vad mån svensk rätt strider mot de förpliktelser, som Sverige åtagit sig enligt Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna m. m.;

nr 197, i anledning av väckta motioner om höjning av vissa genom dom fastställda underhållsbidrag, m. m.; och

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter för fångvården å tilläggsstat II för budgetåret 1955/56.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Aktiebolaget Atomenergi m. m.;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av huvudmannskapet m. m. för garnisonssjukhuset i Boden;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Norge rörande transittrafiken över hamnar i Trondheimsfjorden m. m.;

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar om anslag för budgetåret 1956/57 under åttonde huvudtiteln till universiteten, den medicinska undervisningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av klinik för alkoholsjukdomar vid karolinska sjukhuset;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till skyddsympning mot polio;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till Svenska sjukhuset i Korea;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen

avser ytterligare medel till kommittéer och utredningar genom sakkunniga under elfte huvudtiteln;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser anslag till Statens tvångsarbetsanstalt å Svartsjö och statens alkoholistanstalt därstädes.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 210, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 88 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 584, av herr *Magnusson*,
nr 585, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*,
nr 586, av herr *Bergh, Ragnar*,
nr 587, av herr *Lindblom* m. fl.,
nr 588, av herrar *Lindblom* och *De Geer*,

alla i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., så ock om fortsatt giltighet av samma lag, m. m.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om om-

läggning av riksdagens budgetarbete; samt

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm;

statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande verksamheten vid Apelvicens och Kronprinsessan Victorias kustsanatorier;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av polisväsendet i vissa delar av Norrbottens län; samt

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en civil reservläkarkår;

bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å hensin för vissa motordrivna fordon inom trädgårdsnäringen;

bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om näringslivets lokalisering m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 kap. 2 och 3 §§ rättegångsbalken; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

rad lydelse av 12 § lagen den 8 april 1927 om dödande av förkommen handling;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård, m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av en konvention mellan Sverige och Italien rörande social trygghet; samt

nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående fondering jämlikt 39 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjuk-

försäkring dels ock en i ämnet väckt motion; ävensom

tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.39.

In fidem

G. H. Berggren

Lördagen den 28 april

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 165, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 171, angående fortsatt samarbete mellan staten och Trafikaktiebolaget Grängesberg-Oxelösund i Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 174, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott nedannämnda motioner:

nr 584, av herr *Magnusson*;

nr 585, av herr *Norling* och herr *Persson, Helmer*;

nr 586, av herr *Bergh, Ragnar*;

nr 587, av herr *Lindblom* m. fl.; samt
nr 588, av herrar *Lindblom* och *De Geer*.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 2, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 6 och 7, statsutskottets utlåtanden nr 89—93, bevillningsutskottets betänkande nr 38, sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, bankoutskottets utlåtande nr 25, första lagutskottets utlåtanden nr 24 och 25, andra lagutskottets utlåtanden nr 26—28 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 15.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.02.

In fidem

G. H. Berggren

Onsdagen den 2 maj

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollen för den 25 nästlidne april.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att ledamoten av riksdagens första kammare redaktör *Axel Andersson* är på grund av ådragen influensainfektion förhindrad att deltaga i riksdagsarbetet t. o. m. lördagen den 5/5 1956 intygas. Örnsköldsvik den 1/5 1956

Gustaf Lindström

Med. doktor

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansöknings, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Får vördsamt hemställa om fortsatt ledighet från riksdagsarbetet på grund av sjukdom från 1 maj till den 31 maj 1956. Sjukintyg bifogas.

Norra Bredåker den 28/4 1956

Hugo Sundberg

Riksdagsmannen *Hugo Sundberg*, född den 23/8 1890, från Norra Bredåker, är på grund av hjärtsjukdom jämte lunginflammation i behov av fortsatt sjukledighet från riksdagen fr. o. m. den 1/5 t. o. m. den 31/5 1956, vilket härmed intygas.

Garnissonssjukhuset i Boden den 28 april 1956

B. Bergener

Förste underläkare

De begärda ledigheterna beviljades.

Ang. indragningen av fasta poststationer på landsbygden

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet **ANDERSSON**, som tillkännagivit, att han hade för av-

sikt att vid detta sammanträde besvara herr Åkessons interpellation angående indragningen av fasta poststationer på landsbygden, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Herr Åkesson har i en interpellation frågat mig

1) om jag vill lämna kammaren en redogörelse för vilka faktorer som påverkar bedömningen vid beslut om indragning av fasta poststationer på landsbygden samt

2) om jag är beredd medverka till att vid överväganden om indragningar av poststationer på landsbygden vederbörlig hänsyn tas till den berörda ortsbefolkningens behov och önskemål samt till de kommunala myndigheternas bedömning.

Postverket strävar efter att ge allmänheten bästa möjliga service till lägsta möjliga kostnad för det allmänna och för postverkets kunder. För att denna målsättning skall kunna förverkligas måste postanordningarna ändras alltefter utvecklingens krav och fortlöpande avpassas efter posttrafikens omfattning. Anordningar, som tidigare fyllt en uppgift, kan efter någon tid befinnas böra ersättas med andra, som bättre tillgodoser trakten i dess helhet eller som är ekonomiskt fördelaktigare. Det är mot denna bakgrund de senaste årens indragningar av mindre poststationer bör ses.

Indragning av en poststation kan aktualiseras av skilda orsaker. En av anledningarna sammanhänger med utvecklingen av lantbrevbäringen. Jag vill här lämna några siffror för att belysa denna utveckling. Från 1920 till i dag har den sammanlagda längden av lantbrevbäringslinjerna ökat från 39 000 till 82 000 km, alltså mer än en fördubbling. Även kvalitativt har förbättringen varit högst avsevärd. Numera fullgöres lantbrevbäringen med turer varje vardag på 95 procent av linjerna mot 20 procent år 1920. En effektivisering och förbättring av lantbrevbärarnas värdeförmedling

Ang. indragningen av fasta poststationer på landsbygden

skedde år 1947. Under senare år har också motoriseringen av lantbrevbäringen påskyndat postutdelningen. Genom denna utbyggnad av lantbrevbäringen har postkunder vid lantbrevbäringslinjerna mindre ofta än förr haft anledning att besöka en fast postanstalt. Härigenom har en mängd mindre poststationer kommit att direkt betjäna endast den bebyggelse, som ligger omedelbart intill poststationen.

En indragning av en poststation kan såsom interpellanten själv påpekat framstå som en nödvändig konsekvens av förändringar i bebyggelsen och befolkningsunderlaget. Ibland kan även ändringar i kommunindelningen nödvändiggöra en omprövning av de postala förhållandena. Fråga om indragning av en poststation uppkommer ofta i samband med en översyn av en hel trakts postanordningar. Icke sällan kan dock anledningen vara en annan. En indragning av en poststation har t. ex. i många fall blivit aktuell genom att järnvägsdriften på viss handel nedlagts. I andra fall åter har frågan aktualiserats genom att järnvägsmyndigheterna till följd av indragning av bemanningspersonal på en järnvägsstation uppsagt ett avtal om att postgöromål får handhas vid stationen. I några fall har frågan om en indragning uppkommit till följd av svårighet att anskaffa poststationsföreståndare och lämplig postlokal. Det har också hänt att kommunal myndighet eller allmänheten föreslagit att poststationen skulle dras in och ersättas med lantbrevbäring.

Då fråga om indragning av en poststation väckts, görs alltid, innan indragningen kommer till stånd, en ingående undersökning av traktens postförhållanden. Därvid övervägs noggrant alla omständigheter, som kan inverka på frågan. Gäller frågan en större omläggning av postanordningarna, inhämtar den lokala postmyndigheten i regel yttranden från de kommunala myndigheterna. Ofta anordnar också postverket möten, varvid erforderliga informationer lämnas. Härvid beredes också intresserade tillfälle framföra sina synpunkter och önskemål. Det har då ofta visat sig, att

befolkningen delar sig i skilda läger, vilkas åsikter om den för samtliga parter bästa lösningen går starkt isär. De olika meningarna är härvid ofta svåra att sammanjämka. När enighet inte kunnat uppnås har postverket i vissa fall nödgats ta ställning mot uppfattningen hos en del av den berörda befolkningen. Från postverkets sida har man då om möjligt sökt ta hänsyn till av ortsbefolkningens flertal framförda önskemål. I åtskilliga fall har postverket med hänsyn till framförda invändningar funnit skäl föreligga att inte vidta några förändringar.

Enligt vad generalpoststyrelsen uppläst är det endast poststationer med obetydlig poströrelse, som dragits in eller ifrågasatts till indragning.

Vid indragning av en poststation har postverket alltid sökt göra ersättningsanordningarna så tillfredsställande som möjlig för de postkunder, som stationen betjänat. Av under åren 1948—1955 indragna 265 poststationer ersattes 195 med lantbrevbäring, 30 med postombud, 31 med både postombud och lantbrevbäring och 9 med postutväxling genom postväskor eller annan anordning.

Ett utbyte av en poststation mot postombud innebär inte någon större förändring av postverkets service mot allmänheten. Ett utbyte mot lantbrevbäring kan däremot medföra en viss försämring för personer, som bor i poststationens närhet. För dem som bor på längre avstånd från poststationen och som i allmänhet utgör det stora flertalet torde förändringen likväl innebära en påtaglig fördel.

Av vad jag nu anfört torde framgå, att postverket vid handläggning av frågor om indragning av poststationer på landsbygden sökt ta tillbörlig hänsyn till den berörda ortsbefolkningens behov och önskemål samt till de kommunala myndigheternas bedömning av sådana spörsmål. De av herr Åkesson på denna punkt framförda önskemålen tillgodoses alltså enligt min mening redan nu, och enligt vad postverkets chef försäkrat kommer de även i fortsättningen att beaktas.

Ang. indragningen av fasta poststationer på landsbygden

Herr ÅKESSON (fp):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

Indragningen av en postanstalt betyder i regel en ganska genomgripande förändring i en bygds kommunikationsväsen. Bygden får genom omändringen hela sitt postala centrum förflyttat till annan ort. Även om postförbindelsen ordnas på annat sätt — i regel ersättes poststationen med lantbrevbärare eller postombud — sker en försämring för stora delar av den gamla poststationens serviceområde.

Herr statsrådet utvecklade i sitt svar de olika faktorer som påverkar en poststationsindragning, såsom utökning av lantbrevbärlinjer, kommunsammanslagning och indragning av järnvägsstationer. Att vissa faktorer inverkar på den postala utvecklingen är ofrånkomligt, men mer än en gång tycks indragningarna ske med större intensitet än som kan synas påkallad. Ofta tycks besparingarna vid en dylik förändring vara små i förhållande till de nackdelar indragningarna medför. Räknar man därvid den inverkan en indragning har på orten och dess näringsliv är de av det affärssträvande verket gjorda vinsterna små, jämförda med de merkostnader den enskilde får vidkännas.

Man har på landsbygden en allmän känsla av oro inför den omdaning av kommunikationsväsendet som där sker. Nyss kunde man i pressen läsa att 25 procent av landets järnvägsnät skulle nedläggas, visserligen inte omedelbart, men dock efter hand som detta kunde ske. Följden av en sådan indragning skulle bli att näringslivet inom stora områden av vårt land skulle komma att förändras, kanske rent av försvinna, med katastrofala följder för berörda kommuner och orter. Många samhällen har vuxit upp längs järnvägslinjerna, och en hel del av dem riskerar att tyna bort i och med indragningen av järnvägen. Med järnvägens indragning följer också indragning av poststationer.

Vid ett affärsföretag, enskilt eller

statligt, finns det alltid områden som ur ekonomisk synpunkt befinnes vara mindre bäriga än övriga. Dock kan företaget som sådant ej bortrationalisera verksamheten å dessa områden utan måste uppehålla den även här.

Även då det gäller lantbrevbärlinjer har en viss sammanslagningstendens gjort sig gällande med försämrad service som följd. Så har t. ex. på åtskilliga platser två eller flera sådana linjer sammanslagits med den påföljd att posten kommer att utbäras senare på dagen än som skett tidigare. Den försämring som härigenom sker uppgår ibland till fem timmar, och posten har först fram på eftermiddagen kommit adressaten tillhanda. Kungl. postverket kan väl knappast undgå skyldigheten att med sin ensamrätt på området tillhandagå sina postkunder med en god service.

Att de postala myndigheterna vid en indragning i första hand bör vända sig till de kommunala myndigheterna kan väl anses naturligt. Dessa har ju den lokalkännedom som erfordras för ett rätt bedömande av omläggningen. Delvis har detta skett redan nu, men en allmän uppfattning råder i berörda kommuner att frågan, då den tillställts dessa, i realiteten redan är avgjord. Man har även den uppfattningen, att omändringen inte alltid är betingad av förändringar som skett i bygden utan att indragningen sker för att skapa större poststationer på landsbygden, och att centraliseringen sker bara för att centralisering skall ske.

Den befolkningsutflyttning som för närvarande sker till städer och tätorter bör väl inte ytterligare påskyndas genom indragningar av det slag som här påtalats. Snarare torde det väl vara ett intresse att denna utflyttning mattas.

Med den monopolställning som staten på väsentliga avsnitt av vårt kommunikationsväsen intar följer också ett särskilt ansvar för att landsbygdens näringsliv ges en fullgod service på dessa områden. Härvidlag borde det ligga nära till hands att de skilda statliga kommunikationsverken intimt samarbetar med varandra i strävan att stå allmänheten till tjänst. Departementschefens hänvisning

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

till SJ:s indragning av personal som orsak till inskränkningen också av den postala servicen kan därför inte utan vidare godtas.

De synpunkter slutligen som postverkets chef anfört, nämligen att de kommunala myndigheternas bedömning i fortsättningen kommer att beaktas, vill jag taga fasta på. Det är naturligt att dessa omdömen får spela en avgörande roll vid frågornas avgörande.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av väckta motioner om införande av enhetligt ortsavdrag för hela riket.

I två inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motioner, I: 447 av herrar *Fritiof Karlsson* och *Alvar Andersson* samt II: 570 av herr *Jansson* i Benestad m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att införa ett för hela landet enhetligt ortsavdrag vid såväl den statliga som den kommunala inkomstbeskattningen.

Utskottet hade i det nu föreliggande betänkandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I: 447 av herrar *Fritiof Karlsson* och *Alvar Andersson* samt II: 570 av herr *Jansson* i Benestad m. fl. icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Niklasson*, *Bengtson* och *Vigelsbo*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de likalydande motionerna I: 447 av herrar *Fritiof Karlsson* och *Alvar Andersson* samt II: 570 av herr *Jansson* i Benestad m. fl., måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att införa ett för hela

landet enhetligt ortsavdrag vid såväl den statliga som den kommunala beskattningen i enlighet med motionernas syfte.

Herr **BENGTSON** (bf):

Herr talman! Dyrortsgrupperingen i dess olika former har varit föremål för behandling så många gånger här, att jag inte skall ägna någon längre tid åt den i dag. Vi har inom vårt parti den bestämda uppfattningen att dyrortsgrupperingen bör avskaffas, och vi har hävdatt detta i motioner och också i det utskottsbetänkande, som nu föreligger. Vi anser, att hela dyrortsgrupperingen bygger på felaktiga grunder. Den är orättvis mot stora delar av befolkningen i vårt land, framför allt mot landsbygdens befolkning.

Den nuvarande ordningen i fråga om ortsavdragen är också en faktor som medverkar till den starka avflyttningen från landsbygden, vilken det inte finns någon anledning att uppmuntra. Det är väl en rätt enstämmig uppfattning att man på allt sätt bör förhindra att en ytterligare avflyttning sker.

Dyrortsgrupperingen är i princip felaktig därför att den inte tillräckligt beaktar olika levnadsfaktorer. Om jag nu hör till dem som inte i princip accepterar dyrortsgrupperingen så finns det en del som ändå vill ha kvar den. Genom lönegrupperingen ger man, säger de, en högre ersättning åt människor som bor på högre dyrort. Vi anser dock att det är besynnerligt att man samtidigt skall kompensera dessa människor även på det sättet att de får förmånen av lägre skatt.

Här är vi faktiskt inne på ett mycket känsligt område. Människorna anser alltid att de skatter, som de måste betala, är för höga. Även om vi kanske inte kan räkna med att alla med glädje skall betala sin skatt, bör vi väl sträva efter att skatten är lika över hela landet, så att man inte på olika orter har att betala olika skatt för samma inkomstbelopp. Det är ganska svårt att kunna få en människa, som bor på en lägre dyrort, gränsande till en högre dyrort, att

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

inse att han måste betala en högre skatt än grannarna i den högre dyrorten. Faktum är att familjer i den lägre dyrorten ofta måste köpa det mesta av sina förnödenheter i någon affär inom det högre dyrortsområdet. Å avlägset liggande orter kan det visserligen finnas någon enstaka vara som är billigare, men andra artiklar är dyrare, beroende på den högre fraktkostnaden.

Härtill kommer att människorna på avlägsna orter inte alls får leva på samma kulturella standard som invånarna på mer lyckligt lottade platser i vårt land. Vår levnadsstandard är för närvarande lyckligtvis så hög, att människorna har möjlighet att ha anspråk även på kulturella nöjen och förströelser. Jag har tidigare i år väckt en motion, som redan behandlats i riksdagen, om symfoniorkester och teater i Norrland. I glesbygderna där uppe finns det många orter, där man helt enkelt inte har möjlighet till samma kulturella utbyte som på tätorterna.

Det är ett faktum att människorna på de lägre dyrorterna ofta inte alls har tillgång till samma bekvämligheter som man har i tätorterna. Jag vill dock understryka vad vi betonat redan i motionen och reservationen, nämligen att när vi här yrkar på att dyrortsgrupperingen skall avskaffas, är vi samtidigt väl medvetna om att det för Norrlands del finns vissa andra speciella tillägg, som är betingade av andra orsaker än dem som ligger till grund för dyrortsgrupperingen. Dessa andra tillägg berörs alltså inte av vårt nuvarande yrkande.

Då vi kräver dyrortsgrupperingens avskaffande blir svaret ofta, att den frågan inte skall tas upp nu utan behandlas i annat sammanhang. Det borde väl emellertid vara en lämplig tidpunkt att dryfta denna sak just i samband med frågan om de kommunala ortsavdragen. Vid fjolårets riksdag anförde utskottet: »Skattegrupperingens uppgift är att differentiera skatten efter dyrort. Denna differentiering sammanhänger med tanken, att genom ortsavdragen ett visst existensminimum skall kunna undantagas från beskattning.» När vi nu har en

utredning om de kommunala ortsavdragen, borde det väl, såsom understrykes i motionen, vara möjligt att samtidigt till övervägande ta upp frågan om lika ortsavdrag för hela landet.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis i korthet sammanfatta mina synpunkter på följande sätt. Jag konstaterar att dyrortsgrupperingen är i princip felaktig. Den bygger på ofullständiga beräkningar, som inte tar hänsyn till alla faktorer. Dyrortsgrupperingen medverkar vidare till en icke önskvärd avflyttning från landsbygden. Det är dessutom stötande för människornas rättsmedvetande att inte alla medborgare i detta avseende behandlas lika. Av den anledningen ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottets betänkande av herr Niklasson m. fl.

Herr KARLSSON, FRITIOF, (bf):

Herr talman! Motivet för den motion, som jag och några medmotionärer avgivit angående ett enhetligt skatteavdrag, är främst rättvisesynpunkten.

Från vårt håll har vi ansett hela dyrortssystemet felaktigt och ägnat att otillbörligt gynna de högre s. k. dyrorternas folk. Då det emellertid av vissa orsaker, som jag i detta sammanhang inte närmare skall ingå på, har visat sig omöjligt att i ett sammanhang avskaffa hela dyrortssystemet, har det synt oss vara ett steg i rätt riktning om man kunnat få en lika skattegruppering.

Vid de undersökningar, som senast gjorts i fråga om dyrortssystemet, har det visat sig att spännvidden mellan högsta och lägsta dyrort minskat. Enligt den siffra, som senast redovisats, skulle spännvidden utgöra 12 procent. Med den hastiga takt i utvecklingen som äger rum torde skillnaden för närvarande inte vara av någon större betydelse. I detta sammanhang torde särskilt beaktas att dyrortssystemet i sig självt måste skapa vissa skillnader. Högre löner måste skapa högre priser och kostnader; toge man bort dem så skulle skillnaden säkert vara helt utplånad.

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

Man har ofta motiverat dyrortssystemet med bostadskostnaderna. Detta är dock inte längre hållbart. Hyrorna blir nu lika dyra på landsbygden som i tätorterna, då byggnadskostnaderna nu torde vara desamma. Även övriga kostnader torde i flertalet fall vara snarare till nackdel än fördel för de lägsta ortsgrupperna.

Följderna av det rådande systemet visar sig också på ett skrämmande sätt. Landsbygdens avfolkning och bostadseländet i de stora tätorterna är ett faktum som man även på ansvarigt håll har bekymmer för. Man försöker vidtaga åtgärder mot denna utveckling genom bl. a. företagarföreningar, som skall lokalisera industrier och företag till orter, där tillräckliga arbetsobjekt saknas. Samtidigt synes man emellertid blunda för att man målmedvetet premierat och med olika förmåner lockat nya människor till tätorterna, medan den rena landsbygden alltmer avfolkas.

Skall man lyckas hejda strömmen från landsbygden till storstaden, så måste man först hindra landsbygdens utarmning. Under de senare åren har befolkningen på landsbygden genom avflyttning minskat med fem procent årligen. När man så vet, att det är de nya människorna som flyttar och tänker på vad de har kostat samhället och målsmän att fostra upp till arbetsför ålder för att, då de är färdiga att göra sin insats i produktionen, flytta till städerna och där betala sin skatt, förstår man att här måste ske en mycket stor utslagning av glesbygderna. Jag tror att någon har räknat ut att det rör sig om miljardbelopp per år. Inom vissa jordbrukar- och småbrukarkommuner har medelåldern hos invånarna år från år ökat så att man nästan kan tala om samhällen av åldringar.

Skall man kunna mildra en dylik för många kommuner ödesdiger utveckling måste man givetvis angripa orsakerna. Så länge samhället lockar de unga med högre löner och lägre skatt vid flyttning till städerna gagnar det föga med propaganda för industrier på landsbygden. Man synes även i andra avseenden miss-

gynna arbetarna på landsbygden. Många där bosatta får ambulera mellan olika arbetsplatser eller arbeta någon mil från sina hem i närmaste tätort eller stad. För att bekvämt komma till och från arbetsplatsen använder man numera i allmänhet bil. I taxeringarna tillämpas emellertid i allmänhet den regeln, att man får avdrag för resa med motorcykel, vilket inte på långt när täcker de kostnader man haft. Man kan under sådana förhållanden förstå att vederbörande ställer sig i kön av bostadssökande, även om han gärna skulle vilja bo kvar i sitt ursprungliga hem om han fått ett rimligt avdrag för de utgifter som han verkligen haft för sin arbetsinsats.

Det är för att rätta till något av de rådande missförhållandena som vi väckt motionen. Även om jag tror att en ändring förr eller senare tvingar sig fram är faran av dröjsmål med att rätta missförhållandena den, att skadan som förorsakas av det rådande tillståndet knappast går att reparera.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Denna fråga är ett ständigt tema för riksdagen, som nästan varje år behandlar den. Nu har man från bondeförbundshåll kommit med en motion om en utredning i syfte att införa ett för hela landet enhetligt ortsavdrag vid såväl den statliga som den kommunala inkomstbeskattningen. Det är alltså inte fråga om någon utredning, huruvida den nuvarande spännvidden mellan lägsta och högsta dyrort är riktig, utan kravet går rakt på ett avskaffande av allt vad ortsavdrag heter. Det motiveras närmast, såsom vi hörde, litet känslomässigt med att det nuvarande systemet är en orättvisa för landsbygdens folk.

Nu är det väl ändå herrarna och damerna bekant, att inte alla tätorter här i landet ligger i den högsta dyrortsgruppen. Skulle man avskaffa dyrortsgrupperingen och lyfta upp alla orter till högsta dyrortsgrupp, alltså till Stockholms nivå, skulle det bli en lisa även för den stad som jag representerar och som lig-

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

ger i fjärde. Befolkningen där fick anarnas anledning att klaga över att staden låg blott i fjärde och mena att den naturligtvis skall jämföras med Stockholm. Jag vill också erinra om att en mängd städer, jag tror flertalet av de skånska städerna, ligger i tredje dyrortsgruppen. För dem skulle detta också vara en orättvisa, inte i förhållande till »landsbygdens folk» men i förhållande till storstädernas.

Hade hela frågan varit så enkel att det bara varit att minska det försprång som Stockholm har, så hade det varit en rätt enkel match att isolera Stockholm. Herrar stockholmare med herr Carl Albert Anderson i spetsen må ursäkta, men det hade varit en rätt enkel sak för riksdagen att lyfta hela landet upp till stockholmsnivån. Men det skulle naturligtvis inte vara för att alla skulle komma upp till samma nivå, när det gäller skattegrupperingen, utan det skulle vara motiverat ur rättvisesynpunkt att så skedde. För att det skulle vara förenat med rättvisa måste man emellertid först konstatera, att existensminimum faktiskt är lika i alla orter i vårt land, eftersom dyrortsgrupperingen ju i viss mån är ett slags existensminimum — det är väl alldeles för lågt, men det är ändå den motivering som man i alla tider har framfört för den. Och som vi vet bestäms det då och då vad som skall betraktas som existensminimum i olika orter därför att man har beräknat att det är dyrare att leva i somliga orter än i andra.

Vill man avskaffa dyrortsgrupperingen under hänvisning till resonemanget om existensminimum, måste man alltså visa att det inte längre finns något behov av en dyrortsgruppering av det skälet att alla orter är lika dyra. Men den saken måste dock först bevisas. Motionärerna har inte på något sätt framlagt en sådan bevisning, utan kommer bara med litet allmänna uttalanden om att dyrortsgrupperingen innebär en orättvisa mot »landsbygdens folk», vilket ju är fullständigt oriktigt — den kan lika väl innebära en orättvisa mot massor av folk som bor i tätorter och städer.

Men naturligtvis kan man alltid diskutera den metod efter vilken dyrortsgrupperingen sker. Vid de två senaste skattegrupperingarna användes olika metoder, så olika att man inte ens kan göra en riktig jämförelse dem emellan. Det är mycket möjligt att den nu tillämpade metoden kan förbättras och göras mera rättvis. Men det är ju inte alls den frågan som motionärerna fört fram, utan de har bara sagt att allt vad dyrortsgruppering heter bör avskaffas. Utskottet skulle säkerligen inte ha haft någonting emot att diskutera frågan om själva principerna för dyrortsgrupperingen. De måste givetvis tas upp till behandling under de närmaste åren. Men man kan inte diskutera frågan om dyrortsgrupperingens avskaffande förrän man har gjort klart för sig, om existensminimum är olika på olika orter eller ej.

Självfallet är det svårt att göra gränsdragningen mellan de olika ortsgrupperna. Vid den senaste undersökningen fann man att spännvidden mellan högsta och lägsta ortsgrupp minskat från 16 procent till 14 procent. Då skapades ett system, där skillnaden mellan högsta och lägsta ortsgrupp blev 12 procent. Man diskonterade alltså i förväg en utveckling som man räknade med under några år framåt och varigenom spännvidden skulle minskas från 14 till 12 procent. Det är denna spännvidd som för närvarande gäller: mellan första och andra, andra och tredje samt tredje och fjärde ortsgruppen är det en skillnad på 4 procent, d. v. s. en spännvidd mellan högsta och lägsta på 12 procent.

Jag vill erinra om att när det gäller statens och kommunernas arbetslöner och tjänstemannalöner är dyrortsgrupperingen sammankopplad med den ortsgruppering som ligger till grund för de statliga och kommunala lönesatserna. Vid den senaste dyrortsundersökningen visade det sig att arbetsmarknadens parter mycket bestämt höll på att ortsgrupperingen skulle bibehållas. De uttalade, refererar bevillningsutskottet i den så kallade reciten i sitt betänkande, »stor tveksamhet mot någon minskning av spännvidden i det statliga lönesystemet,

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

enär därigenom ökade svårigheter beträffande löneavvägningen skulle skapas». De som uttalade denna bestämda tveksamhet var bl. a. Svenska landskommunernas förbund, Svenska landstingsförbundet och tjänstemannaorganisationer. De kunde emellertid till nöds gå med på en minskning av spännvidden till 12 procent. Representerarna för dessa grupper kände alltså inte dyrortsgrupperingen som någon orättvisa mot landsbygdens befolkning eller mot befolkningen i de tätorter som placerats i de lägre dyrortsgrupperna.

En av talarna här i kammaren ville nyss sammanställa frågan om dyrortsgrupperingen med angelägenheten av att undvika en fortsatt minskning av befolkningen ute på landsbygden och försökte inbilla kammaren och sig själv — ty jag tror att det fordras åtskillig fantasi för att tro på den beskrivningen — att landsbygdens avfolkning i viss mån skulle kunna hindras genom att alla orter jämfördes i fråga om ortsavdrag. Nu förhåller det sig ju emellertid på det sättet att lönerna på den allmänna arbetsmarknaden, alltså de löner som inte utbetalas av stat och kommuner, i allmänhet uppvisar en mycket, mycket större sprännvidd än dessa 12 procent. Det uppgavs att vid ifrågavarande tillfälle — det var för några år sedan — var spännvidden mellan industriarbetarnas löner i högsta och lägsta ortsgrupp inte mindre än 27 procent. Det är ju *där* ändringen skulle göras.

Vidare är det klart att om jordbrukarna arbetar så energiskt och skickligt och framgångsrikt som de gör för att rationalisera sin näring, behöver de allt mindre folk i sin tjänst. Men det är väl ingen av motionärerna eller utskottsreservanterna som vill att rationaliseringen skall hejdas av den anledningen att den driver folk från landsbygden. Det är klart att den driver folk från landsbygden, men vi vill ändå inte stoppa den. Det är naturligtvis helt andra grunder än ortsgrupperingen, som är avgörande.

Kom dessutom ihåg, att svårigheterna att få folk särskilt i de lägre tjänsteman-

nagrupperna närmast är ett storstadsproblem. Järnvägarna och posten har mycket svårt att få tillräckligt med folk i storstäder som Stockholm och Göteborg, trots den gynnade ställning beträffande skattegrupperingen som dessa städer har. Det är helt andra grunder som ligger bakom. Man förenklar problemet så att det nästan överskrider löjlighetsens gräns, när man drar fram sådana argument som motionärerna gjort.

Nu är det ju så, att man företar en ändring av skattegrupperingen vart femte år. Det har bara gått två år på denna femårsperiod, och det är uppenbart att om tre år, när skattegrupperingen skall göras om, får hela denna fråga tas under omprövning; det kommer nog de olika organisationerna att sörja för.

Herr talman! Med den inriktning som motionärerna och reservanterna haft, att man inte här skall verkställa någon opartisk och objektiv undersökning utan ge det bestämda direktivet: avskaffa dyrortsgrupperingen, har det inte funnits någon möjlighet för bevillningsutskottets majoritet att diskutera ett tillstyrkande av motionerna, utan den har avstyrkt dem och ansett att de förtjänade det ödet.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WAHLUND (bf):

Herr talman! Jag vet att det här resonemanget om landsbygdens avfolkning kommer att tagas upp av en följande talare, och jag skall därför inte säga mycket om den saken. Det må räcka med att påpeka, att ju ingen människa anser att dyrortsgrupperingen är någon avgörande faktor, då det gäller landsbygdens avfolkning, men den är en faktor som bidrar. Landsbygdens avfolkning har också ett annat sammanhang med dyrortsgrupperingen, som jag strax skall återkomma till.

Herr Sjödahl var i övrigt mycket hövsam i sitt anförande, och det håller jag honom räkning för. Jag tar fasta på vad han sade, att utskottet inte har något

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

emot att diskutera principerna för dyrortsgrupperingen. Det föreföll också som om inte heller herr Sjödahl hade någonting emot att dessa ting utreddes, även om han sade att det skulle ske »under de närmaste åren». Jag för min del menar, att det är hög tid att vi återigen sammanställer de nya fakta som föreligger i detta ärende.

Företrädarna för bondeförbundet har enligt herr Sjödahls mening anlagt känslomässiga aspekter på detta ämne, men jag skall i mitt anförande hålla mig till klara fakta.

Först kanske jag ändå skall ställa det spörsmål, vi diskuterar, i belysning av vissa frågor som vi har diskuterat tidigare under denna riksdag. Jag tänker på familjebeskattningen, den »rättvisa åt barnfamiljerna» som ju också har varit föremål för förstamajdemonstrationerna i går. Jag menar att det är en rätt kuriös situation, att man är tämligen kallsinnig, när det gäller att åstadkomma en skattedifferentiering mellan barnfamiljer av olika storlek, med däremot är mycket angelägen om att bibehålla ett system, som gör skatterna olika i Stockholm, Växjö och Tomelilla. För att använda den något diffusa terminologi som man tillämpar i fråga om dyrortsgrupperingen skulle jag vilja säga, att det ligger i öppen dag, att spännvidden mellan levnadskostnaderna för olika familjer är långt större än mellan olika ortsgrupper, och det är förvånande att man håller på med att småkrängla och småjustera, när det gäller dyrortsgrupperingen, samtidigt som man lämnar verkligt avgörande faktorer då det gäller levnadskostnaderna åsido.

Om man följer herr Sjödahls resonemang och läser vad som står redovisat i bevillningsutskottets betänkande, finner man att den grundläggande motiveringen till att bevillningsutskottet hemställer om avslag på motionerna är att man säger, att dessa frågor väl kan diskuteras, men att tillfället inte är lämpligt just nu. Det är många skäl som man här lägger i vägen. Man pekar på denna frågas samband med lönegruppering-

en, och herr Sjödahl tryckte ju alldeles särskilt på den saken i sitt anförande. Jag menar tvärtom, att frågan om dyrortsgrupperingen av skatten, som det i dag gäller, skulle må väl av att skiljas från sitt samband med lönegrupperingen. Kommer man in på denna, blir ju frågorna mycket mera komplicerade.

Sedan har ju föreliggande spörsmål, som bevillningsutskottet säger och som det framhållits i debatten, samband med det kommunala skatteunderlaget. Jag kan för min del inte se annat än att detta just är ett skäl att ge den kommitté, som håller på att utreda de kommunala ortsavdragen, i uppdrag att titta på saken.

Så säger utskottet att skattegrupperingen också har samband med de statliga inkomstskatteskalornas utformning. Även herr Sjödahl snuddade vid detta. Och det är sant; här finns ett samband. Herr Sjödahl talade om de existensminima, som ortsavdragen avser att markera. Dessa är dyrortsgrupperade ty, säger man, det existerar prisgeografiska olikheter. Men när det sedan gäller skatteskalorna där ovanför, argumenterar man precis som om inga sådana prisskillnader förefinns. Detta går ju inte ihop, herr talman!

Om jag sedan går in på det mera substantiella i utskottets motivering för avslagsyrkande — att, som man säger, det icke föreligger tillräcklig grund för ett antagande, att levnadskostnaderna så utjämnats mellan olika orter att dyrortssystemet skulle kunna slopas och ett enhetligt ortsavdrag tillämpas — så vill jag försöka belysa den frågan med ledning av tillgänglig statistik. Till stor del är denna statistik ganska ålderdomlig, och det är bl. a. just därför som vi från vår sida önskar en utredning i saken. Vi vill få fram färsk statistik om levnadskostnaderna, och vi är fullständigt övertygade om att den kommer att ge oss rätt i att dyrortsskillnaderna i hög grad sammanpressats under senaste tiden.

Jag får i dag hålla mig till 1951 års siffror, som är de färskaste — och de är rätt kuriösa, såsom en talare i denna dis-

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

kussion redan har sagt. Det innebär inga kritik mot socialstyrelsen när jag säger detta, den har vid utarbetandet av statistiken haft att handla utifrån premisser och direktiv, som vi från vår sida inte kan godkänna. Man konstaterar exempelvis i denna statistik, att kostnaderna för resor i en familjs budget här i Stockholm beräknas till 450 kronor, under det att motsvarande post för familjer i norrlandskommuner tillhörande ortsgrupp 5 anges till 250 kronor och i ortsgrupp 2 till 240 kronor. Detta kan ju inte vara rimligt; det är alldeles klart att föreliggande statistik inte tar tillräcklig hänsyn till fördyringarna på grund av de långa avstånden. Men jag vill inte trycka så mycket på denna punkt, herr talman! Ifrågavarande siffror för resekostnaderna tynger visserligen i budgeten, men inte så mycket att de på ett avgörande sätt förändrar situationen.

Vi vet alla att de flesta poster i familjernas budget inte visar några nämnvärda dyrortsskillnader; det råder inga prisgeografiska olikheter att tala om när det gäller livsmedel, kläder, inventarier och annat. Vad som har betydelse är i stället — det vet alla som sysslat med dessa ting — bostadsposten och dessutom skatteposten.

Också när det gäller bostadsposten är vi hänvisade till 1951 års siffror, men det finns en sak som här har intresse och är betydelsefull just för bedömningen av nu föreliggande ärende. Vi vet att de nyare bostäderna betingar avsevärt högre hyror än äldre bostäder med samma standard, men det intressanta är att denna skillnad mellan nyare och äldre bostäder är mindre i Stockholm än i de medelstora och framför allt de mindre orterna. Medelhyran för nyare lägenheter — jag menar då lägenheter byggda 1946 och senare — var i Stockholm 30 procent högre än för de äldre, medan siffran för medelstora orter var 50 procent och för mindre orter 60—65 procent. Nya lägenheter tillkommer ju inte i den utsträckning vi önskar, men nytillskottet är dock betydande, och följderna blir rent matematiskt, att de s. k. dyrortsskillnaderna i fråga om bostadskontot sammanpressas.

Man kan fråga sig var vi kommer att hamna. Statistiken är inte sådan att man kan göra några säkra uttalanden, men på landsbygden blir ju transportkostnaderna särskilt dryga då det gäller att bygga bostäder, så snart byggnadsplatsen ligger ett stycke bort från järnvägsstationen. I de större städerna, Stockholm o. s. v., är det tomtkostnaden som tynger särskilt. Även om olikheterna i byggnadskostnader och hyror successivt utjämnas, lär det komma att kvarstå en skillnad, på det sättet att tomtkostnaderna gör bygghusen i de större städerna dyrare.

Men här kommer vårt resonemang om landsbygdens avfolkning återigen in. Vi menar — och jag är fullt medveten om, herr Sjödahl, att jag här lämnar statistiken och ger mig in på värderingar — att det inte kan vara rimligt att tomtpriserna skall stiga i städerna just därför att folk flyttar bort från landsbygden och klumpar sig samman. Att denna fördyring skall kompenseras på skattesidan är en uppfattning som i varje fall inte vi delar.

Om jag sedan övergår till skatteposten, så vet vi att kraftiga sammanpressningar regionalt har skett i fråga om skattens höjd. Jag har här siffror för 1956 som alltså bygger på 1955 års beslut. I lägsta dyrortsgrupp är den genomsnittliga utdebiteringen 12 kronor per skattekrona, i ortsgrupp 3 är den 13 kronor, i ortsgrupp 4 är den 14 å 15 kronor och i ortsgrupp 5 är den 16 kronor; stockholms- och göteborgsområdena är inte inräknade i de siffror som föreligger. Här finns alltså en skillnad, som inte bestrides. Men vad vi menar är att förekomsten av geografiska olikheter när det gäller beskattningen inte rimligtvis bör åberopas som motivering för existensen av en dyrortsgruppering. Det är ju så att vi — det är nästan för banalt att behöva sägas — med hjälp av skatten köper vissa ting som samhället ställer till vårt förfogande och att den standard, som man får ut för sina skattepengar, är lägre i de lägre ortsgrupperna. Man skulle kunna peka på många ting i detta sammanhang, men var och en som upplevat denna snövin-

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

ter ute i landet har säkert haft både besvär och kostnader för bortforsling av snön; i Stockholm får man som bekant sådant gratis. Jag skulle kunna peka på standarden inom skolväsendet, socialvården o. s. v., men jag skall inte gå in på mera detaljer, herr talman.

Låt mig också konstatera att dessa skatteskillnader håller på att utjämnas. Jag har här siffror för de senaste fem åren, som visar att utdebiteringen ökat i lägsta ortsgrupp med 1 procent, att den minskat i ortsgrupp 3 med 2 procent, i ortsgrupp 4 med 7 procent och i ortsgrupp 5 med 5 procent. Även här föreligger alltså en sammanpressning av de statistiskt registrerade dyrortsskillnaderna.

Jag skall till slut gå över till den sista av de punkter, som utskottet berör. Utskottet uttalar att vår skattegruppering brukar verkställas för en tid av fem år i sänder. Den nu gällande skattegrupperingen har, såsom vi vet, endast tillämpats under två år. Detta representerar en motivering från utskottets sida för att vi bör vänta. Nu är det ju emellertid så, att de undersökningar, som bör föregå en ny skattegruppering, tar en tid av tre år i anspråk. Så var det sista gången utredning gjordes angående dessa ting. År 1951 verkställdes de undersökningar, som låg till grund för 1954 års gruppering. Tänker vi oss en ny skattegruppering år 1959, är det just år 1956, som undersökningarna bör startas, och då naturligtvis inte bara beträffande skatten utan även alla de poster, som ingår i budgeten.

Jag kan alltså inte på något sätt bli övertygad om vad bevillningsutskottets majoritet anfört i sitt betänkande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTON (bf):

Herr talman! Det är väl riktigt när man talar för en sak, att man i varje fall skall ge sken av att man befinner sig på verklighetens grund, och ur den synpunkten kan jag förstå herr Sjödahl. Men annars får man nog konstatera att den

grund, som dyrortsgrupperingen bygger på, ingalunda är så säker som herr Sjödahl vill göra gällande. De uppgifter, som beräkningarna grundar sig på, är ganska ovissa. Såsom jag tidigare uttalat finns det åtskilliga icke vägbara faktorer, som egentligen borde inverka på grupperingen men som inte är medtagna.

När herr Sjödahl talade om arbetsmarknadens parter, skulle jag vilja säga, att vad han sade snarare understryker min uppfattning. Om det vore så solklart hur dyrortsgrupperingen skall utformas, så vore det ingen uppgift alls för förhandlingar mellan de avtalsslutande parterna, utan väl närmast bara en uppgift för matematiker. I så fall behöver man inte alls avtala om hur man skall ha det i fråga om dyrorterna. Detta ger ytterligare stöd för att man är inne på en osäker grund när det gäller dyrortsgrupperingen, och den saken har ytterligare understrukits av herr Wahlund.

Det är alltså enligt min uppfattning inte, såsom herr Sjödahl sade, »känslomässiga» skäl som talar för att man skulle slopa dyrortsgrupperingen. Herr Sjödahl säger, att vi anser att dyrortsgrupperingen innebär en orättvisa för landsbygden, och han framhåller, att det i så fall även kan innebära en orättvisa för vissa städer. Jag vill erinra om — och det sade jag också i mitt första anförande — att systemet innebär en orättvisa för dem, som bor i lägre dyrort och framför allt för dem som bor på landsbygden. Jag är alltså nogsamman medveten om att åtskilliga städer också befinner sig i de s. k. lägre dyrorterna. Jag tror inte att herr Sjödahl skulle möta så stor förståelse om han skulle tala med en del av de tjänstemän, som bor på de lägre dyrorterna, utan jag tror att han nog skulle finna att det även bland dem råder ett ganska utbrett missnöje med att det fortfarande existerar en dyrortsgruppering och att de placerats i lägre dyrort. Jag tror att det kanske rent av i herr Sjödahls egen stad, Göteborg, skulle bli ganska svårt att säga åt göteborgarna: Ni lever faktiskt så mycket billigare här, att det är fullt berättigat att Göteborg befinner sig i en lägre dyrort och att ni alltså

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

skall betala litet mera skatt än stockholmsarna gör!

Herr Sjödahl vände sig mot att vi motiverat vårt förslag med avfolkningen på landsbygden, och han sade att det argumentet nästan översteg »löjlighetens gräns». Jag skulle för min del vilja använda uttrycket »löjlighetens gräns» om man vill påstå, att avfolkningen på landsbygden beror på en enda orsak. Så är naturligtvis inte förhållandet. Vi kan inte sätta fingret på en punkt och säga: här har vi orsaken till landsbygdens avfolkning! Självfallet är inte dyrortsgrupperingen orsaken till avfolkningen på landsbygden, men den är dock en av de faktorer, som medverkar till att folk flyttar från landsbygden. Den saken tror jag är litet svårare för herr Sjödahl att bestrida. Det är nog i alla fall på det sättet, såsom understrukits varje gång denna fråga varit uppe till behandling, att det blir allt mer och mer motiverat att få den orättvisa ur världen som dyrortsgrupperingen är. Jag tror också att den tanken vinner allt större gehör i landet.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkandet om bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Herr Wahlund diskuterade ju närmast den metod, som man använt för att komma fram till dyrortsgrupperingen. Jag sade redan i mitt första anförande, att jag inte vill svära på att den metod, som man sista gången använde, var den fullkomliga metoden. Men här gäller ju inte frågan vilken metod man skall använda. Både motionärerna och reservanterna säger ju: Bort med dyrortsgrupperingen! Det är alltså inte alls fråga om att man skall diskutera metoden. Om man hade velat göra det, hade man kunnat få ett helt annat gensvar på sin framställning än nu är fallet.

Det är mycket sannolikt att det pågår en utjämning av levnadskostnaderna, så att spänningen för närvarande inte är 12 procent eller de 14 procent, som den var då man beslöt sig för de 12 procenten, utan den kan vara lägre. Det är

mycket möjligt att det är på det sättet. Ännu är det, efter allt att döma, betydande olikheter, men *hur* stor spänningen är — det är frågor som blott en utredning kan utvisa. I den motion och i den reservation, som här föreligger, säges emellertid vara: »Vi struntar i all utredning — bort med dyrortsgrupperingen!»

Vad jag sade om arbetsmarknadens parter var blott, att de i det ögonblick, då den nya ortsgrupperingen genomfördes, avrörde från en lägre spännvidd än den med 12 procent.

Jag vill med detta bara ha sagt, att utskottet för sin del inte ansett den metod för dyrortsgrupperingen, som sist användes, såsom den enda fullkomliga, mot vilken ingen kritik kan riktas. Men vi har inte genom motionärerna eller i reservationen fått några som helst belägg för att metoden är oriktig — vi har bara fått en serie allmänna uttalanden. På grundval av sådana allmänna uttalanden — som jag betecknar såsom rätt känslomässiga men som självfallet kan vara framsprungna ur en äkta känsla — kan utskottet inte begära en undersökning, utan utskottet måste ha fakta på bordet för att kunna begära en undersökning. Av denna känslomässiga framställning vill man bara ha ett enda resultat: »Bort med dyrortsgrupperingen — det behövs ingen undersökning alls!» Det är rimligt, att utskottet i ett sådant fall hemställer om avslag på motionerna.

Herr WAHLUND (bf):

Herr talman! Jag vill bara helt kort konstatera, att herr Sjödahl ingenting har emot en utredning i detta ärende.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Jag blev litet förvånad när jag hörde herr Sjödahl säga, att man här bara föreslår att dyrortsgrupperingen skall tas bort utan att ha några fakta att komma med. Jag vill fråga herr Sjödahl, om dyrortsgrupperingen varit så välsignelsebringande — herr Sjödahl har

Om enhetligt ortsavdrag vid beskattningen

dock varit med om att minska antalet dyrortsgrupper. Det förhåller sig ju på det sättet, att utjämningen numera blir allt större och större, och det föreligger inte numera någon stor skillnad mellan stad och landsbygd. Om befolkningen på landsbygden när det gäller dyrortsgrupperingen skulle få räkna med kostnaderna för teaterbiljetter och allting sådant och dessutom de resor in till städerna, som då bleve nödvändiga, skulle man sannerligen komma till det resultatet, att det i dyrortshänseende inte förelåg så stor skillnad mellan stad och land. Men så räknar man inte då man bestämmer dyrortsgrupperingen på landsbygden, utan det är bara när det gäller städerna som man tar hänsyn till sådana ting.

Herr Sjödahl sade, att det var löjeväckande att försöka »inbilla kammaren» sådana påståenden som gjorts i de föreliggande motionerna. Jag skulle tro, herr Sjödahl, att frågan om dyrortsgrupperingen ännu i många år kommer att debatteras här i kamrarna, om man skall kunna få bort den någon gång.

Herr Sjödahl sade, att arbetsmarknadens parter kommit överens om att tillämpa dyrortssystemet, och så tillade herr Sjödahl, att det inte finns någon möjlighet att få folk vare sig till posten eller järnvägen här i Stockholm på grund av dåliga anställningsförhållanden. Men det är väl inte dyrortsgrupperingens fel, herr Sjödahl? Det beror väl på lönesättningen. Dyrortsgrupperingen kan ju inte gärna avgöra, om man vill till Stockholm eller inte eller om man vill anställas vid järnvägen eller posten eller inte.

Jag tror för min del, att det vore klokt om kammaren här ville tillmötesgå motionärernas önskemål om att någon gång få bort det orättvisa dyrortssystem, som för närvarande råder.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen.

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag vill erinra herr Elofsson om att i reservationen — som inte är undertecknad av herr Elofsson på grund av hans frånvaro — står det

att »befolkningsrörelsen går alltså och i ökad takt från lägre till högre ort. Både löne- och skattegrupperingen torde därvid spela en icke oväsentlig roll». Jag betvivlar i allra högsta grad att skattegrupperingen spelar någon roll. Det beror sannolikt i stället på de i jämförelse med förhållandena i landsorten högre lönerna i staden, och det beror på bortrationaliseringen av jordbrukets folk. Jordbrukets rationalisering är ju högst lovvärd och bedrives till gagn för hela vårt samhällsliv.

Vidare var det skälen för en annan dyrortsgruppering, som jag efterlyste. Nu kom ett nytt sådant där allmänt uttalande, att det skulle vara uppenbart att utjämningen blir allt större och större. Ja, men vad vet man om det? Det är det som skall kartläggas och klarläggas. Motionärerna har inte framfört ett enda faktum, som talar för att en förändring här måste äga rum, utan endast allmänna känslökäl.

Herr Wahlund konstaterade kort och gott, att jag inte hade något emot en utredning. Det är ju att slå in öppna dörrar! Det är klart, att man inte kan ha något emot en utredning. Men då skall det å andra sidan framföras skäl, som anger varför en utredning är nödvändig. Och den får inte ges sådana direktiv, som faktiskt innebär, att all utredning är överflödig.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Bengtson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 29.

Därjämte hade 12 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion) jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 februari 1956 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 71, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion).

Det av Kungl. Maj:t framlagda förordningsförslaget innehöll följande ikraftträdande- och övergångsbestämmelser:

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling. I avseende å 1957 års allmänna fastighetstaxering skall iakttagas att till grund för prissättningen skola läggas medeltalen av gällande medelhöstpriser under kalenderåren 1950 samt 1952—1954, därvid bruttopriserna dock skola reduceras med 20 procent, samt att sådana i skogsvärderingsinstruktionen använda uttryck som femårsregel, femårsmedeltal o. likn. skola anses hava den innebörd, som följer av vad nyss sagts angående de år vilka skola ligga till grund för prissättningen.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 505 av herr *Spetz* m. fl. och II: 662 av herr *von Seth* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts proposition besluta bibehålla de uppskattningsgrunder, som fastställts i skogsvärderingsinstruktionen den 1 juni 1951 (nr 437) med de justeringar utskottet kunde finna skäliga; ävensom

2) motionen I: 499 av herrar *Werner* och *Lodenius*, vari hemställts, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 71 och i anledning av de verkningar, som måste bli en följd av propositionens ikraftträdande, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om höjning av det skattefria avdraget vid förmögenhets- och arvsbeskattning, så att förslag i ämnet kunde föreläggas senast 1957 års riksdag.

Till behandling i detta sammanhang hade utskottet jämväl upptagit de vid riksdagens början väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I: 114 av herr *Spetz* och II: 161 av herr *Nilsson* i Svalöv, vari hemställts,

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

att riksdagen måtte besluta, att nästa fastighetstaxering skulle äga rum år 1959 och därefter vart sjunde år.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande betänkandet på återopade grunder hemställt,

A) att de likalydande motionerna I: 114 av herr Spetz och II: 161 av herr Nilsson i Svalöv om uppskov med nästa fastighetstaxering icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

B) att riksdagen måtte — med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71 och med avslag å de likalydande motionerna I: 505 av herr Spetz m. fl. och II: 662 av herr von Seth m. fl. — för sin del antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion); samt

C) att motionen I: 499 av herrar Werner och Lodenius, i vad motionen behandlats i detta betänkande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»Utskottet har i det föregående behandlat vissa uttalanden avseende skogsvärdering, som gjorts i motionen I: 499. Vad däremot angår det i samma motion framställda yrkandet, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av frågan om höjning av det skattefria avdraget vid förmögenhets- och arvsbeskattningen, kan utskottet för sin del icke finna att detta yrkande har direkt samband med den förevarande frågan om fastighetstaxering av skog och skogsmark. Det nämnda yrkandet finner utskottet därför böra senare upptagas, nämligen i samband med behandlingen av andra, till utskottet hänvisade motioner rörande frågan om höjning av skattepliktsgränsen vid förmögenhets-taxeringen och arvsbeskattningen.»

Reservation hade anförts av herrar Kristensson i Osby, Spetz, Velander, Kronstrand, Nilsson i Svalöv, Sjölin och

Anderson i Sundsvall, vilka ansett, att utskottet bort under punkterna A och B hemställa,

A) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 114 av herr Spetz och II: 161 av herr Nilsson i Svalöv,

dels antaga följande

*Förslag
till*

förordning angående de tider, då allmän fastighetstaxering skall äga rum

Härigenom förordnas, med upphävande av förordningen den 19 februari 1954 (nr 46) angående de tider, då allmän fastighetstaxering skall äga rum, att de allmänna fastighetstaxeringar, som enligt 12 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) och nyssnämnda förordning skolat verkställas år 1957 och därefter vart femte år, i stället skola äga rum år 1959 och därefter vart sjunde år;

dels för sin del antaga under punkten infört förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § 1 mom. kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

dels ock för sin del antaga under punkten infört förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom. taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379);

B) att riksdagen måtte, med bifall till de likalydande motionerna I: 505 av herr Spetz m. fl. och II: 662 av herr von Seth m. fl. samt med avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 71, för sin del antaga

dels följande

*Förslag
till*

förordning om ändring i förordningen den 1 juni 1951 (nr 437) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion)

Härigenom förordnas dels att förordningen den 1 juni 1951 (nr 437) med instruktion för värdering av skogsmark

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion) skall, med ändring av vad därom tidigare föreskrivits, äga fortsatt tillämpning efter den 31 december 1956, dels ock att punkten 5. i nämnda förordning skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

5. För värdering i penningar av den sålunda uppskattade normala virkesavkastningen beräknas virkets nettovärde per kubikmeter å rot (rotvärde) enligt de priser, som under åren 1950 och 1952—1954 på grund av prissättning nämnda år i genomsnitt varit å orten gällande för de sortiment, varav dylik normal virkesavkastning anses sammansatt (normal sortimentssammansättning), under iakttagande av att vid värdeberäkningen bruttopriserna skola reduceras med 20 procent. I de särskilda anvisningar, som jämlikt 59 § taxeringsförordningen skola fastställas för varje län eller område av län, bestämmes vad som för länets eller områdets vidkommande skall anses såsom normal sortimentssammansättning.

Vid beräkning — — — punkt 7.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, dock att punkt 5. i den nya lydelsen första gången skall tillämpas såvitt avser nästkommande allmänna fastighetstaxering. Genom förordningen upphäves förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion) i dess lydelse enligt förordningen den 19 februari 1954, nr 49.

dels under punkten infört förslag till lag om upphävande av lagen den 1 juni 1951 (nr 438) om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

dels ock under punkten infört förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen den 28 september 1928 (nr 379).

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottet behandlar i föreliggande betänkande tvenne av varandra oberoende frågor. Jag bortser då ifrån den av herrar Werner och Lodenius väckta motionen.

Den första frågan avser den av mig i denna kammare och herr Nilsson i Svalöv i andra kammaren vid riksdagens början väckta motionen om perioder och tidpunkten för nästa fastighetstaxering. Den andra frågan gäller utformningen av och metoden för taxering av växande skog. Utskottet har funnit lämpligt att behandla frågorna i ett sammanhang. Jag skall inte göra någon särskild kommentar till detta utan ber först att få uppehålla mig vid frågan om perioderna för allmänna fastighetstaxeringar.

Jag frågar: Varför skall vi ha fastighetstaxering just vart femte år? Är det något slags heligt tal? Möjligen kunde man anse det vara nödvändigt, då en övervägande del utav det kommunala skatteunderlaget vilade på fastighets-skatten, men så är ju ingalunda förhållandet i dag. I tider med starkt fallande penningvärde skulle man kunna tycka, att en femårsperiod vore ett lämpligt tidsintervall. Men då har ju det inträffat, att vi sedan 1938, således under hela krigs- och efterkrigstiden med dess fallande penningvärde, just har haft sjuårsperioder, d. v. s. fastighetstaxering 1938, 1945 och 1952. Jag skulle vilja fråga: Vilken olägenhet för det allmänna och de enskilda har följt av detta tidsintervall mellan taxeringarna?

Och så ytterligare en synpunkt: En fastighetstaxering gör sig inte själv. Den innebär en stor extra arbetsbörda för länsstyrelsernas taxeringstjänstemän och en störning av det året runt pågående arbetet med inkomsttaxeringen. Uppenbarligen blir denna störande inverkan större, om man skall använda nya obegripliga regler i taxeringen och därjämte beslut härom dröjer, såsom nu är fallet, långt in i den tid, då förberedelsearbetet redan måste vara i gång. Man kan göra den invändningen, att ett sådant merarbete uppstår oavsett när en

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

fastighetstaxering skall ske. Det är riktigt, men för det första blir givetvis arbetet lättare, om det kan förberedas i god tid, och för det andra får man ju — vid en period på sju år — den ström av besvär som alltid åtföljer en fastighetstaxering endast vart sjunde år i stället för som nu vart femte år, vilket säkerligen är till glädje för skattedomstolarna.

Jag ser därför intet skäl till att vi nu skall återgå till femårsperioder och yrkar sålunda i punkten A) bifall till reservationen. Jag ställer detta yrkande så mycket hellre som bevillningsutskottet och riksdagen, eventuellt även regeringen, genom ett uppskov skulle få ett tillfälle att lugnt och sakligt diskutera den omstridda frågan om skogstaxeringsmetoden.

När utskottet säger, att de skäl som fanns för uppskov exempelvis vid 1950 års taxering inte nu är för handen, är detta uppenbarligen fel.

Jag vill i detta sammanhang rikta en allvarlig erinran mot att propositionen kom så sent. Tyvärr är ju inte finansministern här, men han kan få besked i alla fall. Såsom finansministern påminner om beslöt fjolårets riksdag vissa ändringar i taxeringsförordningen i avsikt att förlänga tiden för taxeringsarbetet. Förberedelser har nu redan måst vidtas av länsstyrelsen utan att riksdagens beslut ens föreligger. Propositionen bordlades här i kammaren först den 6 mars, och den 20 mars utgick motions tiden. Redan den 22 mars, innan motionerna var tryckta, var det föredragning i utskottet. Omedelbart därefter fattades beslut utan någon sakdiskussion. Sedan kom påskferien, och betänkandet justerades den 19 april för att man om möjligt skulle få riksdagsbeslut i april månad. Men det gick ju inte, eftersom vi i dag skriver den 2 maj. Så hör, herr talman, enligt min mening en fråga, som berör ett stort antal myndigheter, inte behandlas. Jag vill inte underlåta att beteckna det sena framläggandet av propositionen som ett åsidosättande av rimliga hänsyn både till myndigheternas och riksdagens arbetsbörda.

I fråga om de båda skogsvärderingsmetoderna skall jag inte uppehålla mig vid en utförlig beskrivning. 1944 års bevillningsutskott som enhälligt avvisade den nya metoden — jag kommer i fortsättningen att använda orden »nya metoden» och »gamla metoden» — ville ha större enkelhet i reglerna och ett avvakande av ett väntat allmänt uppgörande av hushållningsplaner. Utskottet reagerade emot de löjligt låga markvärdena i Norrland och ville ha en undersökning på den punkten. 1951 års utskott underströk i sitt memorial kravet på större enkelhet och ville, att Kungl. Maj:t »på allt sätt» skulle uppmuntra till upprättande av hushållsplaner. Intet av detta har skett.

Jag nämnde markvärdena. Den ena av de två anmärkningar som riktas mot den gamla metoden gäller just markvärdet. Det fastställs genom en schablon, och man påstår att denna schablon inte är vetenskapligt riktig. Vad spelar det för roll? Det är det sammanlagda värdet av skogsmark och växande skog som är grunden för beskattning och avgifter. Garantibelopp, förmögenhetsskatt, skogsvårdsavgift, alltsammans räknas på totalvärdet. Enligt den nya metoden beräknas markvärdet efter en markvärdesfaktor, som ingen begriper. Hur ser resultatet ut? På s. 46—47 i propositionen finns en beräkning för en konstruerad fastighet i Jämtland om 100 hektar skogsmark. Enligt den gamla metoden blev det ett markvärde av 600 kronor, d. v. s. 6 kronor per hektar. Jag tror att vi kan vara överens om att detta värde inte förefaller att vara oskäligt högt. Men den nya »vetenskapliga» metoden ger ett värde av 20 kronor för 100 hektar, d. v. s. 10 öre för en sommarstugedomt på 5 000 kvm. — observera inte 10 öre per kvm. utan för hela området på 5 000 kvm. I Arjeplog i gav den gamla metoden ett totalvärde på 6 kronor 73 öre per hektar, den nya ett värde på 29 öre. Slutsummorna blir i stort sett desamma — vad som förloras på gungorna tar man igen på karusellen, d. v. s. på skogsvärdet. Nu har ju denna uppdelning inget intresse ur allmän syn-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

punkt, såsom jag förut sagt. Varför skall man då välja en metod, som väcker löje bland vanliga enkla människor?

Den andra anmärkningen går ut på att den gamla metoden inte differentierar värdet på ett riktigt sätt olika fastigheter emellan. Jag vill då erinra om ett par saker. Den gamla metoden använde bonitetsbegreppet. Där hade man möjlighet att välja mellan ett tjugutal boniteter. Efter sex fastighetstaxeringar torde man utan tvekan våga påstå, att boniteten nu är mycket noga avvägd olika fastigheter emellan. Den har taxering efter taxering justerats och finslipats, så att man nu allmänt torde ha den uppfattningen, att siffrorna är så noggranna som de över huvud taget kan bli. Enligt den nya metoden finns det bara tre godhetsklasser och av dessa användes i regel inom varje särskilt distrikt endast två. Det blir alltså bara två värden att välja på. Detsamma gäller fastställandet av rotvärdet. Detta kan enligt den gamla metoden variera inom ganska vida gränser. Enligt den nya metoden blir det bara tre omkostnadsklasser. Det är alltså återigen en grov schablon.

Härtill kommer att skogsvärdena uträknade i kronor per kubikmeter i den nya metodens hjälptabeller ser — jag frestas att säga det — löjligt exakta ut. På s. 43 i propositionen finns uppgift på dessa siffror. Tyvärr misstänker jag att endast ett fåtal av kammarens ledamöter har propositionen tillgänglig. Jag skall då bara ge ett par exempel.

Om markens godhetsgrad är B och om samtidigt läget är sådant att det är fråga om omkostnadsklass I samt skogen innehåller 25 procent gran och 0 procent grovskog, då är skogsvärdet kronor 4:28 per kubikmeter. Jag hoppas att kammarens ledamöter följde med och har klart för sig att det skall vara 4:28 och inte 4:25 eller 4:50. Tar jag några andra förutsättningar får jag värden av kronor 5:07 i ett fall, 5:09 i ett annat fall, 5:13 i ett tredje fall o. s. v.

Men dessa skenbart exakta värden grundar sig på en medvetet felaktig schablon. Jag hänvisar dem av kammarens ledamöter som kan vara intresse-

rade till sidorna 209 och 211 i Kungl. Maj:ts proposition nr 240 till 1944 års riksdag. Och så påstår finansministern och utskottet att denna nya metod, som vilar på dessa grova schabloner, skall ge en bättre differentiering mellan olika fastigheter än den gamla! Utskottet har i sammansättningen »en 'riktig' taxering» satt ordet »riktig» inom citations-tecken, och det förstår jag.

Nu har på bevillningsutskottets begäran gjorts en jämförande undersökning i ett antal beredningsnämnder vid taxeringen 1952. I debatten vid höstriksdagen med anledning av besvarandet av min interpellation i denna fråga betecknade jag resultatet av denna utredning som värdelöst, om det inte kunde verifieras av uppmätningar åtminstone på någon enda plats. Så har inte skett, och sedan jag läst utredningen måste jag vidhålla mitt omdöme. Den är värdelös. Ty vad visar den? Den visar att enligt den gamla metoden skulle det bli det och det taxeringsvärdet, och enligt den nya skulle det bli det och det. Men det säges ingenting om vilket taxeringsvärde som är rätt.

På s. 14—16 i propositionen finns tabeller som visar spridningen av taxeringsvärdena enligt den nya metoden i förhållande till den gamla. Där visas att enligt den nya metoden skulle vissa fastigheter få ett 20 procent lägre taxeringsvärde, medan för andra fastigheter taxeringsvärdet skulle höjas med upp till 50 procent. Det är alltså en spänning av inte mindre än 70 procent. Är detta en riktigare taxering än den som har förekommit tidigare? Därom vet vi ingenting. Utredningen vet ingenting då någon uppmätning inte har skett. Men utskottet tror. Om finansministern hade varit inne här skulle jag ha velat fråga honom om han verkligen tror att skogsägarna efter sex taxeringar inte skulle ha observerat om det blev en orättvis fördelning. Jag undrar om finansministern tror att domänstyrelsen, RLF, Sveriges skogsägareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Sveriges lantbruksförbund skulle ha förordat den gamla metoden om den gav

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

orättvisa värden mellan de skattskyldiga.

Det är som jag förut har framhållit totalsumman av taxeringsvärdena som ur det allmännas synpunkt är relevant. Vilket allmänt intresse är det då att påtvinga skogsägarna en metod som medför en annan differentiering än den som de själva uppfattar som riktig? Att skogsstyrelsen, lantbruksstyrelsen, tre skogsvårdsstyrelser och sju länsstyrelser — allt enligt propositionen — förordar den gamla metoden beror givetvis på den nya metodens obegriplighet och krånglighet. I själva verket finns det såvitt jag kan läsa ut från propositionens referat av remissyttrandena bara en enda myndighet som oreserverat har förordat den nya metoden. Alla andra remissmyndigheter har mer eller mindre klart förordat den gamla metoden. Jag skall, herr talman, bara läsa upp vad exempelvis länsstyrelsen i Stockholms län yttrar:

»En alldeles särskild anledning att ånya överväga, huruvida en övergång till en ny värderingsmetod är tillräddlig, synes ligga däri att statsmakterna år 1953 — således efter det att den senaste prövningen av värderingsmetoderna ägde rum — avskaffat fastighetsskatten och uttalat sig för en successiv avveckling av det i fastighetsskattens ställe införda systemet med garantibelopp. Avskaffas detta system blir betydelsen av fastigheternas taxeringsvärden ur offentlighetsrättslig synpunkt inskränkt till beräkningen av skogsvårdsavgifterna, förmögenhetsbeskattningen samt arvs- och gåvoskatterna. Mot bakgrunden av dessa förhållanden synes — i synnerhet under nu rådande ansträngda statsfinansiella läge — kappast tillräckliga skäl föreligga att omlägga taxeringssystemet på ett sätt som skulle draga dyra kostnader utan någon egentlig vinning.»

Allt detta viftar finansministern bort med hänvisning till riksdagens beslut 1951. Med hänsyn till att detta beslut kom till i tidsnöd och under tvånget att få ett samstämmigt beslut i båda kamrarna är det beklagligt att finansminis-

tern har låtit denna formella synpunkt avhålla sig från en saklig granskning utan förutfattade meningar.

Återigen ställer man frågan: Varför? Det finns en sats på s. 34 i propositionen, som kanske ger en förklaring. Sedan finansministern konstaterat att skillnaden mellan metoderna inskränker sig till det rent tekniska förfarandet, fortsätter finansministern med att säga att den nya metoden överlämnar åt nämnderna att »bara» bedöma virkesförrådet och andra faktiska förhållanden, medan den gamla metoden lämnade möjlighet för nämnderna att även göra en viss bedömning av hur de uppskattade faktiska data skulle påverka värdena. Ja, herr finansminister, så länge vi har kvar 109 § taxeringsförordningen är beredningsnämnderna skyldiga att göra en sådan bedömning oavsett vilken metod som användes.

Vill man säkra sig mot att beredningsnämnderna använder sitt omdöme, blir väl nästa steg att nämnderna bara uppskattar värdefaktorerna, medan taxeringsvärdena uträknas centralt. På det sättet kommer man ifrån detta arbete i beredningsnämnderna. Och då den skogssakkunnige kan förutsättas bäst förstå att uppskatta dessa värdefaktorer när det gäller skogen, kan ju beredningsnämnderna saklöst avskaffas. Detta är, herr talman, en utveckling, som jag inte vill ge det allra minsta finger åt. Det har på olika sätt framskymt en uppfattning att beredningsnämnderna åsätter taxeringsvärden som de vill. Detta är, som finansministern om han vore här säkerligen skulle vara villig att intyga, fullständigt verklighetsfrämmande. Länsanvisningarna göres upp av skogssakkunniga. Därvid har för varje beredningsdistrikt angivits, snart sagt på hundrakronan när, vad skogsvärdet bör bli inom distriktet. I förekommande fall jämkas taxeringarna i fastighetstaxeringsnämnden. Vid de undersökningar, som senast vid 1945 års taxering skett beträffande taxeringsutfallet, har det kunnat konstateras att dessa värden också framkommit. Vi är sålunda över-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

ens om att taxeringsnivån icke påverkas av valet av metod. Taxeringssiffrorna påverkas av helt andra faktorer.

Vi kan alltså vara överens om att frågan om metoden är en teknisk fråga, en fråga om vad som är mest praktiskt. Det finns, så vitt jag kan bedöma och gärna vill tro, intet politiskt motiv bakom. Vad är det då som gör att koalitionen ovillkorligen vill genomtrumfa denna metod? Går det att få ett vettigt och rakt på sak gående svar på den frågan?

Innan jag slutar vill jag påtala en, som jag tycker, olustig tendens i utskottets betänkande. Där finns i reciten ett långt referat av vad utskottsmajoriteten, d. v. s. lotten, skrev i betänkandet nr 31 vid 1951 års riksdag. Denna skrivning föll emellertid under bordet i och med att andra kammaren avlog utskottets hemställan och biföll reservationen, vars motivering underkände de principiella grunderna för den nya metoden. Det står ingenting därom i utskottets betänkande. Där finns intet referat av vad reservanterna hade anfört 1951.

Utskottet skriver att provtaxeringsnämnderna nästan enhälligt konstaterat att den nya metoden är lättare än den gamla. Men hur förhåller det sig med den saken? Jo, det skedde en provtaxering i fjorton kommuner — det var före 1952 års taxering. Vid det arbetet som föregicks av exkursioner och instruktioner, sköttes räknearbetet i varje beredningsnämnd av en landskontorist eller annan kontorsanställd, som hade med sig räknesnurra och additionsmaskin. Taxeringsarbetet består av två moment. Först gissar nämnden på värdefaktorerna, och sedan sker uträkningen. Blir resultatet tokigt efter den bedömning, som nämnden gör, får nämnden göra om hela proceduren och försöka få nya värdefaktorer för att få fram ett riktigt taxeringsvärde. Vad har nu provtaxeringsnämnderna sagt i fråga om denna taxering?

I Karbenning sade man »är svårigheterna ej nämnvärt större» — det är någonting annat än att säga att det är lättare! I Västerlövsta och Lövånger sa-

de man att »den nya metoden ej synes medföra större svårigheter än den gamla» — inte heller det är detsamma som att säga att den är lättare än den gamla. Södra Finnskoga trodde sig finna, »att den nya metoden komme att innebära större svårigheter» — det är raka motsatsen till att det skulle vara lättare.

Och detta gäller gissningarna. Det är bara fråga om att gissa. När det gäller själva det tekniska förfarandet förklarar provtaxeringsnämnderna ganska enhälligt, att för att man skall kunna använda den nya metoden måste man ha tillgång till räknesnurra och additionsmaskin.

Motionärerna har framhållit att den nya metoden kräver avsevärt merarbete än den gamla, men gentemot detta säger utskottet: »Detta torde endast vara riktigt så till vida att vid taxering av en fastighet enligt nya metoden kräves någon enkel räkneoperation mera än vid taxering enligt den gamla.» Någon enkel räkneoperation!

Låt oss antaga, att det tar en minut längre tid för en skogsfastighet, och låt oss säga, att vi har cirka 250 000 skogsfastigheter i vårt land. Då skall jag be kammarens ledamöter att med en enkel räkneoperation räkna ut hur många extra arbetsveckor som går åt för att räkna ut taxeringsvärdena, bara med en enda minut extra på varje fastighet. Låt oss säga, att vi räknar med 40 arbetstimmar i veckan. Jag tror ni skall bli överraskade, när ni får fram resultatet.

Låt mig till sist, herr talman summera. Den gamla metoden är enkel och klar. Den är i princip riktig. Den är inarbetad hos taxerings- och skogsmyndigheter, och länsanvisningarna har — det har utredningsmännen konstaterat — väl följts i de olika distrikten.

Den nya metoden är obegriplig för vanligt förstånd. Den är krånglig och tidsödande på grund av mångfalden erforderliga räkneoperationer. Den är en blandning av teoretisk skogsekonomi och grova schabloniseringar. Den ger värden, som i vissa fall verkar löjliga.

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

Det är icke bevisat att den ger bättre individuella värden än den gamla — allting tyder på att det är tvärtom.

Då ingenting har inträffat, som förändrat utgångsläget för användandet av den nya metoden, och då sålunda alla de skäl, som anfördes mot metoden av 1944 års bevillningsutskott och reservanterna i 1951 års bevillningsutskott, fortfarande har full giltighet, hemställer jag, herr talman, i punkten B) om bifall till reservationen.

Herr VELANDER (h):

Herr talman! Jag instämmer till alla delar i det klarläggande anförande, varmed herr Spetz inledde dagens debatt i den föreliggande, utomordentligt viktiga frågan.

Fältet blev ju mycket ingående avbetat, varför det inte kan framstå som särskilt lockande att söka komplettera honom med enbart nya synpunkter. Då jag emellertid deltagit i de debatter, som tidigare förts här i kammaren angående vad vi nu kallar den gamla metoden och den nya metoden, och därvid nödgats ta ståndpunkt till de båda metodernas fördelar och nackdelar, finner jag mig böra deklarerat, att denna ståndpunkt alltså är densamma. Det är klart, att jag då inte uppträder med något som helst anspråk på att vara fackman på området. Jag har emellertid inte kunnat undgå att konstatera, att jag i varje fall befinner mig i sällskap med många, kanske de flesta, av de mest framträdande fackmännen, alltså personer med verklig sakkunskap och erfarenhet på det skogliga området.

Beträffande reservationen, till den del den avser uppskov med fastighetstaxeringen till år 1959, skall jag inte trötta med något försök att till stöd därför presterat några nya synpunkter utöver de av herr Spetz anförda. Jag vill dock i sammanhanget gärna ställa en fråga till finansministern. Jag utgår ifrån att en ny fastighetstaxering, den må ske enligt den gamla eller den nya metoden, kommer att ge såsom resultat en stark höjning av fastigheternas taxeringsvär-

den. Om så blir fallet, och för någon tvekan på den punkten ges knappast något utrymme, är då finansministern av den uppfattningen, att garantibeskattningen av fastighet skall anpassas därtill? Frågan är i och för sig betydelsefull, och den är jämväl av särskilt intresse med hänsyn till riksdagens enhälliga mening, att garantibeskattningen av fastighet skall avvecklas. Den skall väl inte på den ena eller andra vägen skärpas eller ges ökad tyngd!

Jag undrar, om det icke även ur denna synpunkt förelegat anledning att söka något rådrum för närmare övervägande av det antydda spörsmålet och dess samband med frågan om fastighets-taxeringen.

Jag är inte heller så alldeles ensam om min inställning på denna punkt. Jag är förekommen av herr Spetz även här, som åberopade remissyttrandet från länsstyrelsen i Stockholms län, vilket redovisas på s. 31 i propositionen. Jag vill därtill endast foga, att uttalanden av liknande innebörd, som de länsstyrelsen i Stockholms län skattat åt, också gjorts av domänstyrelsen, skogsstyrelsen, länsstyrelsen i Blekinge län, Norrlands skogsvårdsförbund, Sveriges skogsägareförbund, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk och Sveriges lantbruksförbund.

Jag skall inte ytterligare söka utveckla mina synpunkter beträffande reservationen under punkt A). Med det anförda har jag endast velat deklarerat min anslutning till det av herr Spetz redan ställda yrkandet.

Den nya metoden, sådan den nu presenteras, är i allt väsentligt samma metod som förelades riksdagen år 1944. Ja, den är ju t. o. m. enligt finansministern den gamla metoden »påbyggd med vissa i en tabell inlagda värden, som uträknas med hänsyn till trädslagssammansättning, grovleksfördelning och prisförutsättningar». Förenklingar och förbättringar har under hela den tid, som metoden varit så att säga hängande över oss, eftersträfvats. Det har emellertid visat sig, att beställningarna om såväl för-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

enklingar som förbättringar icke kunnat samtidigt effektueras. Metoden bygges ju på eller arbetar med medeltalsvärden och schabloniseringar i stor utsträckning. En förenkling måste då innebära ett förgrovande av schablonerna; en förbättring åter måste medföra en längre driven differentiering av materialet och därmed en ytterligare komplicering av metoden samt ett alltmer svårgenomträngbart tabellverk, avsett för den praktiska tillämpningen. I stort sett är det den senare av de antydda vägar-
na som följts vid det ställningstagande till metodens uppbyggande och utformning, som vi nu har framför oss.

Det har aldrig fallit mig in att söka hävda, att den nya metoden skulle sakna förtjänster. Däremot har jag inte förmått inse, att metodens eventuella omsättande i praktiskt taxeringsarbete kommer att innefatta någon garanti för ett rättvisande och i övrigt tillfredsställande resultat i de skilda taxeringsfallen. Det kan säkerligen med största fog sägas, att metoden i olika hänseenden grundas på rena antaganden samt arbetar med så grova medeltalsvärden och schabloner, att det framstår såsom mer än vanskligt att söka bedöma dess verkningar i tillämpningen. Därtill kommer att metoden på grund av de invecklade och svårtillgängliga matematiskvetenskapliga tankegångar, varpå den bygger, icke kommer att förstås vare sig av ägarna till de fastigheter, som skall taxeras, eller av dem, som har att verkställa taxeringarna.

Riket skall nu enligt skogsvärderingsinstruktionen indelas i sex tillväxtområden, som på grund av sina förment likartade förhållanden i skogligt hänseende skall vara grundläggande för bearbetningen av riksskogstaxeringsmaterialet. Denna indelning bygger alltså på fastställda, förmodade eller antagna likheter i skogsmarkens produktionsförmåga och sättet för skogsbrukets bedrivande i rikets olika delar etc. Dessa tillväxtområden överspänner dock var för sig mycket omfattande arealer under skilda breddgrader och skiftande höjdlägen. Tillväxten inom desamma, som

förutsättes vara ensartad, varierar i verkligheten inom vida gränser. Det statistiska medeltal, varmed sålunda kalkyleras och som utmynnar i det tabellverk, vilket skall användas vid det praktiska taxeringsarbetet, kan därför bli rättvisande endast i de fall, då de individuella fastigheternas förhållanden sammanfaller med eller ligger i närheten av berörda medeltal. I de talrika fall, då de skogliga förhållandena för de olika fastigheterna mer eller mindre starkt avviker från tillväxtområdets statistiska medeltal, leder metoden automatiskt till eller innefattar de största risker för felaktigt resultat, vilket näppeligen kan förebyggas.

Låt mig så stanna för utskottets uttalande å s. 19 i betänkandet. Det heter där: »När det gäller att värdera en skogsfastighet, måste man först göra en beräkning av den framtida avkastningen. För denna beräkning måste man fastställa en hushållningsplan, d. v. s. en plan över hur virkesuttagen med hänsyn till befintligt virkesförråd och tillväxtförhållanden skall göras, samt de priser efter vilka det uttagna virket skall värderas. Detta måste ske vilken metod man än använder. Den nya metoden använder sig av den hushållningsplan, d. v. s. det skogsbruk, som genomsnittligt faktiskt tillämpats och tillämpas i vårt land, såvitt av skogens nuvarande tillstånd framgår. Detta beror på att man inte kunnat finna någon annan allmän-giltig norm att gå efter.»

Härtill kan erinras, att genomsnittsskogen representerar en dålig form eller norm för skogsskötseln, vilket torde vara allmänt erkänt bland både fackmän och lekmän. Att som måttstock härvidlag fastställa en så låg norm som genomsnittsskogen måste uppenbarligen leda till att taxeringsvärdena drives i höjden. Man mäter eller väger med ett så att säga för litet mått. Enklarest framträder detta förhållande vid jämförelse med den gamla metoden. Förespråkarna för den nya metoden är mycket angelägna att framhålla, att båda metoderna realiter skall ge samma värden, vilket de måhända gör inom ramen för den

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

nya metodens tabeller, som dock omspänner blott en mindre del av skogstillståndet; den ojämförligt större delen därav ligger ju helt utanför.

Vad är emellertid genomsnittsskogen, kan man fråga. Hur ser den ut? Är den ensartad? Förekommer den endast i en upplaga? Alla skogar avviker dock sinsemellan mer eller mindre från varandra. Detta medför också att en stel tabellmetod måste ge oriktiga värden med allt större felmöjligheter ju mer skogstillståndet avviker från det genomsnittliga.

Alla torde vara överens om att en skogsägare, som följer de skogs- och nationalekonomiskt riktiga linjerna för att öka sitt virkesförråd, är en god skogsskötare. Men han blir uppenbarligen för högt taxerad efter de grunder för skogspolitiken, som här skymtar. Detta korresponderar dock mycket illa med ett uttalande av utskottet på s. 20 i betänkandet. Där säger utskottet: »Om man emellertid med 'riktigt' värde menar det, som är grundat på vad just vederbörande skogsägare ämnar taga ut ur sin skog, kan däremot den nya metoden ge värden, som för vederbörande skogsägare ter sig oriktiga. Detta blir fallet om viss skogsägare tillämpar ett skogsbruk, som avviker från medelskogsbruket.» Sedan kommer det: »Sköter han sin skog bättre, rent ekonomiskt sett, än skogsägare i allmänhet, blir hans skog enligt nya metoden för lågt taxerad, sköter han den sämre blir den för högt taxerad.»

Jag undrar om det inte i själva verket måste förhålla sig tvärtom. Utskottets uttalande måste vara felaktigt och grundar sig på oriktiga slutsatser beträffande den nya metodens verkningar eller kanske än mer på bristande kännedom om hur den nya metoden verkar och vad den realiter innebär. Observera nämligen att den nya metoden är helt avhängig av genomsnittsskogens tillväxtprocenter, som kommer att tillämpas på alla skogstillstånd, oberoende av hur de ter sig.

Förespråkarna för den nya metoden framhåller gärna som en stor förtjänst

hos densamma: beräkningen av markvärdena. Redan mot förfarandet vid dessas bestämmande eller uträkning torde rent skogsmatematiskt grava anmärkningar kunna anföras. Här är väl dock inte platsen att närmare ingå på fineserna därutinnan. Jag vill blott påpeka det oegentliga i att markvärdena enligt den nya metoden beräknas på det aktuella skogstillståndet. De bör självfallet beräknas på grundval av ett normaltillstånd och icke på genomsnittsskogens tillstånd. Att den gamla metoden delvis gav felaktiga markvärden föll av sig självt, enär med denna metod markens värde helt schablonmässigt fixerades till cirka 18 procent av normalskogens totalvärde. När nu den nya metoden efter ingående beräkningar såges komma till »bättre» markvärden, kan det vara av intresse att se, hur de utfaller i verkligheten. Herr Spetz har varit inne därpå. Jag skall endast anföras ett exempel.

Av propositionen framgår, att den nya metoden ger ett markvärde per hektar produktiv mark för Arjeplogs socken av knappt 30 öre samt för de provtaxerade kommunerna i hela tillväxtområdet nr I av 1,12 kronor mot den gamla metodens markvärden, respektive 6,05 kronor och 9,15 kronor. Nog förefaller det som om den nya metoden i detta fall skulle ge helt orimliga värden, värden som uppenbarligen ligger långt under vad som betalas för rena ripmarker på kalfjällen. Här framskymtar emellertid den stora svagheten i en tabellmetod av det slag eller den natur, som den nya metoden representerar: den avklipper helt enkelt det sunda omdömet. Taxeringsmännen har blott tabellen att rätta sig efter, och inga möjligheter att korrigera tabellens uppgifter med användande av, låt mig säga, det sunda bondförståndet förefinnes.

Jag skall i detta sammanhang inte trötta kammaren ytterligare i denna fråga. Med det anförda har jag velat exemplifiera en del frågetecken — jag är ju i så hög grad förekommen av herr Spetz — som jag nödgas ställa inför den nya metodens definitiva införlivande med

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

vår skattelagstiftning. De markerar min inställning, att den nya metoden alltså icke utgör något instrument, som lagstiftaren med någon större grad av tillförsikt kan sätta i händerna på våra berednings- och taxeringsnämnder och att densamma som regel näppeligen kan bli gripbar eller förståelig för de många, som kommer att beröras av den.

För min del utgår jag ifrån att den gamla metoden, kompletterad i anslutning till de sakkunnigas förslag, skulle vara och bli bättre ägnad än den nya metoden att läggas till grund för fastställande av taxeringsvärdet för skog och skogsmark jämväl i fortsättningen.

Jag är också av den mening, att, med hänsyn till avvecklingen av garantibeskattningen av fastighet, det borde allvarligt undersökas och prövas, om inte en i skilda hänseenden mycket förenklaad metod för fastställande av här avsedda taxeringsvärden, utan några mera betydande olägenheter och risker, skulle kunna sättas i stället för eller ges företräde framför såväl den gamla som den nya metoden.

Vid debatten här i kammaren vid 1951 års riksdag i denna fråga erinrades om hurusom en framträdande representant för ett parti, som då ännu icke kopplats in som underlag för den sittande regeringen, inom utskottet i samband med dess ställningstagande hade förklarat, att den nya metoden måste bli olycklig till sina verkningar och att det över huvud taget bleve omöjligt att tillämpa den. Det är klart, att jag med en sådan karakteristik för ögonen och med en inställning, liggande åtminstone något i linje med det återopade uttalandet, icke är benägen att taga något som helst ansvar för den nya metodens knäsättande. Jag instämmer därför, herr talman, i det yrkande, som redan ställts av herr Spetz, om bifall till reservationen jämväl beträffande punkt B). Detta sker dock i den förhoppningen, att, därest detta yrkande icke vinner riksdagens bifall, den nya metoden i tillämpningen skall komma de allvarligaste av mina och andras farhågor på skam!

Herr SJÖDAHL (s):

Herr talman! Jag vill livligt instämma i de slutord som herr Velander anförde, då han hoppades att hans och andras farhågor om den nya metodens skadliga verkningar måtte komma på skam. I detta avseende kan jag för en gångs skull helt och odelat instämma med den siste ärade talaren. Jag tror också att han kommer att få rätt, och jag vill lyckönska honom till detta.

Vid behandling av detta ärende i utskottet var det fråga om att uppskjuta fastighetstaxeringen under två år och att alltså inte hålla femårsperioden. Bakom det förslaget låg ju att de två föregående taxeringarna faktiskt uppskjutits utöver de fem åren, ända till sju år. Men vilka var förhållandena då? År 1943 var vi mitt i ett världskrig av en vidunderlig omfattning. Vi låg i en ekonomisk avspärrning och vi hade, som vi tyckte, fullständigt abnorma skogspriser. Under sådana omständigheter ansåg man att man borde skjuta på taxeringen, och man uppsköt den i två år till 1945. Så skulle nästa taxering ske 1950. Då var den nya metoden, som man ville använda, ännu inte fullt färdig. Man ansåg att den gamla metoden hade fallit på sina gamla synder, ty inte satte man i gång med att försöka utarbeta den nya metoden, om man inte ansåg att den gamla hade så utomordentligt många fel, att den borde avlösas av en ny. Men denna metod var då ännu inte fullt utarbetad, och följande år var den ännu inte remissbehandlad. Man tog alltså två års uppskov och sedan framlades ett förslag av Kungl. Maj:t. På det sättet dröjde det sju år innan ny skogstaxering ägde rum. Det beslut, som riksdagen då fattade och som hade karaktären av en sammanjämkning mellan kamrarnas beslut, gick ut på att man vid 1952 års taxering skulle använda den gamla metoden men att den nya metoden skulle tillämpas följande gång.

Nu vill några av de ledamöter, som var med om den uppgörelsen, slingra sig undan den. De säger att det gällde en rent teknisk historia, och därför kän-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

ner de sig inte alls bundna av uppgörelsen: »Den gamla metoden är utomordentligt bra, så upp till kamp för den gamla metoden och mot den nya!» På det sättet reste sig upproret, som vi har fått känning av vid denna riksdag.

Man kan ju som herr Spetz fråga sig varför vi inte i stället för femårsperioder kan ha sjuårsperioder, när vi av händelsernas tryck — världskrig och annat — har kommit in i sjuårsperioder. Inte är fem ett heligt tal, säger man. Nej, det är det ingalunda, men varför skulle sju var ett heligt tal? Besparingsarna skulle ju bli ännu mycket större, om taxering skedde vart åttonde eller nionde eller tionde år. Varför just sju år? Varför reser herr Spetz den sjuarmade ljusstaken och anser att just den har en helig låga?

Nå, nu har utskottet funnit att det är lämpligt att återgå till femårsperioder. Utskottet kan därvidlag åberopa vad lantbruksstyrelsen sagt i sitt yttrande där den påpekar att den stora skillnad som nu föreligger mellan saluvärden och taxeringsvärden för skogsmark och skog hade visat sig bl. a. vara ett stort hinder i lantbruksnämndernas verksamhet. Styrelsen framhöll att denna skillnad mellan salu- och taxeringsvärden varierade från 100 procent och uppåt, i extrema fall ända upp till 1 000 procent. Detta är, tycker jag, ett starkt skäl för att taxeringen bör komma till stånd nu och inte uppskjutas ytterligare.

Man kan ju säga att fastighetstaxeringen har ringa betydelse för fastighetsbeskattningen, eftersom denna i mindre utsträckning än man förr trodde är effektiv. Det är nog riktigt. Fastighetstaxeringen har förlorat i betydelse, men det hindrar inte att så länge den företas, bör man försöka komma fram till riktiga och rättvisa värden. De olika fastigheterna måste taxeras efter en och samma norm, den norm som vid varje tillfälle ger ett ekonomiskt rättvisande resultat. Ännu återstår ju ett långt steg, innan fastighetsskatten blivit avskaffad. Det var ju inget parti som i år vågade sig på att föreslå att

fastighetsskatten helt skulle slopas. Framställningar hade bara gjorts om att uttagningsprocenten skulle minskas; den frågan har vi ju behandlat vid ett tidigare tillfälle.

Men fastighetstaxeringen är ju inte bara en grundval för fastighetsskatten. Den ligger också till grund för schablonmässig taxering av inkomsten från en- och tvåfamiljsfastigheter, och den saken kan man ju diskutera. Högern har bestritt dess lämplighet i det sammanhanget, men så länge vi har den kvar, måste vi väl se till att förmögenhetsvärdena blir något så när riktigt taxerade. De ligger ju också till grund för beräkandet av förmögenhetsskatten och av arvsskatterna. När det gäller t. ex. ett kapital på en bank tas ju dess värde helt och hållet upp vid arv och vid förmögenhetstaxeringen. Men fastighetsvärdena ligger ju oftast mycket lägre än verkliga värdet — är lantbruksstyrelsens uppfattning riktig, så kan de ligga oerhört mycket lägre — och vi måste väl se till att värdena är riktigt och rättvist upptagna vid förmögenhetsbeskattningen, vare sig det gäller fastighet eller andra förmögenhetsobjekt. Så länge vårt skatteväsen i ganska hög grad bygger på fastighetstaxeringen, får vi se till att den undan för undan jämkas med hänsyn till penningvärdet, och då bör vi inte dröja för länge; det är nog lämpligt att använda en femårsperiod.

Man säger att denna metod har svagheter av olika slag, och det är uppenbart att 1951 års beslut borde ändras, om det kunde påvisas att resultaten med all sannolikhet blir vida sämre än man avsåg då principbeslutet fattades. Den saken är ofrånkomlig — även en riksdag måste, om den fattar ovisa beslut, se till att de i så fall ändras till att bli visa.

Men har man påvisat att denna nya, i princip beslutade metod kommer att leda till sämre resultat? Det är väl tvärtom så, att företagna undersökningar tyder på att den leder till avsevärt bättre resultat. Herr Spetz ironiserade över att man kommit fram till andra

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

markvärden, jämfört med skogsvärdena än förut. Man må ironisera hur mycket som helst, men nog är det väl bra att vi kommer fram till ett riktigt värde för marken och ett riktigt värde för skogen. Att det kan slumpa sig så, när man räknar med både oriktigt skogsvärde och oriktigt markvärde, att det sedan ändå går ihop, är väl inte något försvar för den gamla metoden. Det måste ju vara riktigt som propositionen förmenar, att skogsmarksvärdet enligt den nya metoden kommer att utgöra en från söder till norr avtagande andel i det totala värdet, därför att skogen tillväxer långsammare i norr än i söder. Att markvärdet som förut under praktiskt taget alla omständigheter upptages till 18 procent, är en schablon så grov, att det måste vara mycket svårt att försvara den. De sakkunniga som hade i uppdrag att jämföra de två metoderna yttrade också i sitt betänkande, att den gamla metoden till följd av sin schablonmässiga uppdelning i markvärde och skogsvärde hade medfört att fastigheter med virkesförråd, vilka alltför mycket avvek från normalskogen, kunde bli avsevärt feltaxerade. Jag måste liksom herr Velandér åberopa dessa sakkunniga, därför att det gäller en speciellt svår materia, där man måste hänvisa till sakkunskapen. Jag sätter upp dessa sakkunniga mot den i eminent grad skogssakkunnige talare som först yttrade sig i detta ärende; den andre talaren var ju något blygsammare, vilket klädde honom, liksom jag tror att blygsamheten kläder mig, då jag i denna fråga närmast åberopar vad de sakkunniga anfört. Denna fråga om markvärdet har enligt de sakkunniga sin stora betydelse för en riktigare bedömning på detta område.

De sakkunniga har vidare gjort undersökningar med utgångspunkt från ett normalt virkesförråd för fastigheter av den eller den storleken, och de har då kommit fram till att bägge metoderna ger ungefärligen lika resultat. Det är ju fråga om konstruerade exempel, men de sakkunniga anser sig inte kunna konstatera, att den nya metoden

skulle vara sämre än den gamla eller tvärtom, utan de säger att metoderna lämnar likvärdiga resultat. I en sammanfattning, som återges i propositionen, säger de sakkunniga tillika, att de båda metoderna uppvisade stor skillnad i resultatet av värderingen för enskilda fastigheter, då avsättningsläge och bonitet avvek starkt från medeltalet. Den gamla metodens jämningsfaktor tog ingen hänsyn till avsättningsläget, och den del av totalvärdet, som representerades av markvärdet i denna metod, var alltför schablonartat beräknad. Den nya metoden gav här otvivelaktigt en bättre differentiering av värdet fastigheterna emellan än den gamla metoden i dess hittillsvarande utformning kunde göra. — Detta är ett starkt vitsord för den nya metoden i jämförelse med den gamla.

Detta uttalande från de sakkunnigas sida löper sedan vidare hos remissinstanserna. I propositionens sammanfattning heter det, att flertalet av remissinstanserna i likhet med de sakkunniga funnit, att någon större skillnad mellan metoderna inte föreligger då det gäller taxeringens nivå, men att den nya metoden ger en bättre differentiering av värdena mellan de enskilda fastigheterna. Värdenas nivå blir alltså i stort sett lika — man kan alltså på skogsägarhåll känna sig trygg — men det blir en bättre och riktigare differentiering mellan de olika fastigheterna än förut. Att det blir en mera rättvis differentiering mellan de förmögenhetsvärden, som här plockas fram, måste väl vara det, som vi betecknar som rättvisa i skattelagstiftningen.

Herr Spetz ironiserade över att utskottet hade satt »riktigt» värde inom citationstecken och ville därmed tydligen förleda kammaren till att tro, att utskottet anser värderingen så osäker, att man måste sätta ordet riktigt inom citationstecken. Ja, herr Spetz, att vid taxering få fram en absolut säker bedömning av vad vederbörande har i inkomst och förmögenhet är en utomordentligt svår uppgift. Jag tror nog att man vid all taxering måste räkna med

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

felmarginaler både uppåt och nedåt. Man får sträva efter att göra taxeringen så riktig som möjligt, och sedan beror det ju på hur mycket känsla man har av denna alltings relativitet. Har man en stark känsla av sanningens relativitet även på detta område, har man en viss anledning att använda citationstecken. Saknar man den, är man bergsäker i sin tro och står uppe på förklaringens berg, behöver man naturligtvis inte något citationstecken, men då får man stå där i sin upphöjda ensamhet.

Det har vidare sagts, att nämnderna får stora svårigheter att arbeta med. Ja, det är väl fråga om det. Både efter den nya och den gamla metoden skall man bedöma virkesförrådet och dess sammanställning. Det får bli en bedömningsfråga. När det gäller att bedöma hur dessa faktorer, som är fastställda, påverkar värdena, skulle man enligt den gamla metoden räkna fram den s. k. relativa skogstillgången med ledning av det relativa virkesförrådet. Jag skall inte här läsa upp för kammaren vad det innebär, men jag skulle vilja rekommendera kammaren att studera vad som står därom på s. 10 i propositionen. Jag tror kammaren då skall finna att detta måste vara en utomordentligt kinkig sak, och det är väl tämligen klart att man härvidlag, som man säger, »höftar» denna relativa skogstillgång för att komma fram till någon siffra, som man sedermera använder vid uträkningen. Nu har man i stället gjort en »vetenskaplig» bedömning, och det vill ju herr Spetz gärna sätta inom citationstecken. Några av våra främsta skogsvetenskapsmän har här räknat ut hur dessa tabeller skall uppgöras — en del är redan uppgjorda och andra kommer sedermera att uppgöras — och i dem skall man enligt den nya metoden slå för att få fram värdena. Man slipper alltså gissningar på detta område. Nu kan det sägas, att denna tabell är uppgjord på gissningar, men det är dock här fråga om bedömanden, som man anser sig kunna vetenskapligt försvara, och vetenskapsmännen — jag förmodar även skogsvetenskapsmän — är utrustade med samvete.

Om man, säger också de sakkunniga, skulle använda den gamla metoden i fortsättningen, måste man förse den med åtskilliga justeringar och däribland också med den justeringen, att det i taxeringslängden skulle lämnas uppgift om hur grovskogen bedömts och hur lövskogen bedömts. Det är just sådana saker, som man ansett vara svåra att bedöma efter den nya metoden. Skall den gamla metoden bli jämförlig, måste dessa svårigheter med, och då blir inte metoden så enkel längre som man velat påstå.

Man har sagt att den nya metoden är svårare att tillämpa, jämfört med den gamla. Vad som är svårt är sannolikt uppgörandet av tabellerna. Detta arbete är besvärligt och kräver en hel del matematiska operationer. Men när det gäller att tillämpa dem har jag större tilltro till de nämnder, som skall behandla dessa saker, än herr Spetz har. Jag kanske får större tilltro till herr Spetz' bedömning av dessa saker, sedan han skaffat sig erfarenhet om den nya metoden också. Då kommer herr Spetz att säga: »Tänk, vad jag målade fula potentater på väggen i riksdagens första kammare år 1956 — det här var ju ändå betydligt enklare än jag då trodde!» Herr Spetz är säkert i god tro — det vill jag inte på något sätt förneka.

Man talar emellertid här om de besvärliga räkneoperationer, som skulle behöva göras. Jag har frågat en sakkunnig, ty jag måste själv i detta fall som i så många andra fall sitta vid Gamaliels fötter — det är kanske min uppfostran som gjort mig så försiktig. Jag har emellertid bett en sakkunnig förklara, hur det ligger till med räkneoperationerna, och resultatet enligt den sakkunnige blev, att man enligt den gamla metoden skulle göra tre multiplikationer och en division och enligt den nya metoden tre multiplikationer och en addition. På det hela taget är det samma antal räkneoperationer som skall göras. Enligt denna upplysning har utskottet gjort en felaktighet i sitt betänkande, då det skriver att det enligt den nya metoden krävs en enkel räkneoperation mer

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

än vid taxering enligt den gamla. Det tycks emellertid vara samma antal räknepoperationer i de båda metoderna, och jag ber därför om ursäkt för denna lapsus i utskottets betänkande, men den är ju till förmån för utskottets motivering. Jag skulle f. ö. ha redogjort för en lapsus av utskottet även om den hade varit till nackdel för utskottet.

Vidare anfördes det, att de provtaxeringsnämnder, som fanns före 1952 års taxering, hade visst inte — såsom utskottet skrivit — varit så belåtna med den nya metoden och hade visst inte så gott som enhälligt funnit att den nya metoden var lättare att tillämpa än den gamla. Det har roat mig att se efter i betänkandet med förslag till grunder för taxering av skogsmark och växande skog, som avgavs av 1947 års skogstaxeringssakkunniga, hur det förhöll sig. De har sammanfattat det så, att provtaxeringsnämnderna — till antalet 14 — har i regel uttryckt den uppfattningen, att värderingen enligt den nya metoden bereder mindre svårigheter än enligt då gällande metod. Så sammanfattar dessa taxeringssakkunniga själva sin syn på saken, och vad sedan bevillningsutskottet förra gången citerade och vad den nu citerar kan väl inte vara felaktigt.

Men kanske någon säger, att dessa sakkunniga inte kunnat bedöma riktigheten i vad vederbörande provtaxeringsnämnder har anfört. Herr Spetz åberopar vad provtaxeringsnämnden i Karbenning sagt, nämligen att »svårigheterna ej äro nämnvärt större än vid senaste allmänna fastighetstaxering». Då talar man om att svårigheterna är »något större»! Vidare anser provtaxeringsnämnden i Västerlövsta, att den nya metoden inte syntes medföra större svårigheter än den gamla — alltså lika stora svårigheter. Nämnden i Lövånger säger någonting om begreppet relativ skogstillgång, vilket jag skall be att få citera. Den anför följande: »Bestämmandet av relativ skogstillgång och relativ virkestillgång enligt gamla metoden fordrar rätt ingående kännedom om det skogliga förhållandet, varför det kan anses ej kunna möta större svårigheter att bedöma kubikmassa och

grovskogsprocent enligt nya metoden. Vidare är det en avsevärd förenkling med endast tre markklasser.»

Provtaxeringsnämnden i Södra Finnsskoga anför bl. a. följande: »Mycket av den misstänksamhet, som alltid vid allmän fastighetstaxering riktas mot relativa skogstillgången med dess jämningsfaktor kommer att försvinna och taxeringsarbetet flyter lugnare och säkrare.»

Vidare säger nämnden i Backaryd, att fördelningen i skogsklasser och förrådsgrupper syntes nämnden vara lättare att fastställa än relativa skogstillgången. Tillika anför den, att »den enskilde skogsägaren också torde ha större möjligheter än förut att på sakliga grunder få eventuella besvär avgjorda». Han kommer alltså i en bättre ställning vid tillämpning av det nya systemet.

De sakkunniga säger, att även provtaxeringsnämnderna i övrigt var av den uppfattningen, att de föreslagna värderingsgrunderna var lättare att tillämpa än de nu gällande. Bl. a. har provtaxeringsnämnden i Hejde givit uttryck åt denna uppfattning, och enligt nämnden i Färila—Kårböle är uppskattningen enligt den nya metoden enklare och bättre än den vid föregående allmänna fastighetstaxering använda metoden. Provtaxeringsnämnden i Ukna hade funnit det betydligt lättare med den nya metoden, och nämnden i Jokkmokk hade »icke funnit, att uppskattningen enligt den nya metoden stött på nämnvärda svårigheter», utan den nya metoden var lättare att tillämpa i praktiken och gav ett säkrare resultat än den gamla metoden. Taxeringsnämnden i Hille säger, att den nya metoden är väl värd att använda vid kommande fastighetstaxeringar, och nämnden har inte funnit »att uppskattningen enligt den nya metoden mött några svårigheter — tvärtom torde denna metod gå snabbare än den tidigare använda. Nämnden vill dock framhålla, att en rättvis uppskattning av skog — vilken metod som än användes — ytterst är beroende av att någon eller några av ledamöterna i nämnden eller skogssakkunniga verkligen äga den ingående kännedom om skogen i fråga, som erfordras

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

för att kunna rätt ange de faktorer, på vilka värderingen skall grundas.»

Även provtaxeringsnämnden i Dingtuna anser, att den föreslagna metoden är lättare att tillämpa än den gällande — och där är man inne på den relativa skogstillgången, som tydligen är den buse man hade att kämpa med vid föregående taxering men som man fick klara med att gissa på en höft, och så gissade man någon gång rätt men mycket ofta gale.

Provtaxeringsnämnden i Västra Vram fann den nya uppskattningsmetoden smidigare och mera verklighetsbetonad än den gamla metoden, och nämnden i Knäred fann att den föreslagna metoden i vissa fall varit den hittills tillämpade överlägsen men ansåg att man inte kunde få full klarhet om de båda metoderna. Detsamma sade nämnden i Torsås.

Denna redovisning för vad som verkligen sades ger belägg för vad utskottet i detta avseende anför. Ja, herr talman, det är uppenbart, att man med den nya metoden inte får högre värden än enligt den gamla. Om man skall ha kvar den gamla metoden, får man justera den, såvida den skall kunna ge samma resultat som den nya, och det kommer i varje fall inte att förenkla den gamla metoden. Och så har vi ju dessa beräkningar av priset. Toppåret 1951 är ju borta från medelberäkningarna, och för övrigt har man denna reduktion av bruttopriserna med 20 procent. Jag tror att det finns starka skäl att anse att här inte kommer att ske någon våldsam höjning av skogstaxeringarna. De kommer enligt båda metoderna att bli ungefärligen likartade. Men enligt den nya metoden kommer det, att döma av sakkunniguttalanden, att bli en rättvisare jämförelse de enskilda fastigheterna emellan än vad som var möjligt enligt den gamla metoden.

Herr talman! Utskottet har inte funnit någon anledning att gå till riksdagen och säga, att dess beslut 1951 var gale. Vi har tvärtom den meningen att det beslut, som då fattades, av riksdagen bör fullföljas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr NIKLASSON (bf):

Herr talman! Efter den ingående behandling, som frågan har fått i de föregående anförandena, skall jag inte försöka ge mig in på någon detaljerad bedömning av de olika spörsmålen, utan jag skall hålla mig till ett litet mer allmänt resonemang kring de frågor vi här behandlar.

Såvitt jag förstår, måste denna diskussion knytas till de beslut, som riksdagen fattade 1951 i denna fråga. Propositionen går ju ut ifrån att detta beslut står fast, men reservanterna vill ju å sin sida hävda, att detta beslut bör upphävas. Som vi väl minns och som vi också har erinrats om här, var det beslutet resultatet utav en sammanjämkning, sedan kamrarna stannat för olika beslut. Det då föreliggande sammanjämningsförslaget stöddes i bevillningsutskottet av samtliga där deltagande utom högerens representanter ifrån första kammaren. Det godtogs också av kamrarna utan votering, såvitt jag minns rätt — åtminstone var det ingen votering här i första kammaren. I huvudsak innebar detta förslag, att den gamla metoden skulle användas vid 1952 års taxering, varefter den nya metoden skulle användas vid kommande taxeringar.

Enligt utskottet skulle ju Kungl. Maj:t ägna uppmärksamhet åt frågan om metodens förenkling, och vidare skulle jämförande taxeringar utföras enligt båda metoderna och upprättandet av hushållningsplaner uppmuntras. Sådana jämförande taxeringar har utförts av sakkunniga. Nu har visserligen herr Spetz inte velat tillmäta dessa taxeringar något större värde, men det är ju en bedömningsfråga. Förenklingar i taxeringssystemet har man nog inte lyckats åstadkomma i någon större utsträckning. Vad hushållningsplanerna beträffar är ju det ett arbete på lång sikt, och det fortskrider väl i sin ordning. Men det är mycket arbetskrävande saker, och det var väl ingen som väntade sig, att det skulle bli någon revolutionerande ökning på detta område. Dessa hushållningsplaner upprättas ju dock i ganska stor utsträckning för fastigheter, för vilka man söker statlig

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

lånegaranti. I sådana fall vill man ju inte gärna nöja sig med det underlag, som taxeringsvärdet utgör, utan vill ha ett högre. I regel kräver då lantbruksnämnderna att det upprättas hushållningsplaner. På denna väg har nog en hel del planer kommit till. Med det stora intresse, som de skogliga frågorna i våra dagar tilldragit sig och den omsorg skogsägarna ägnat åt värden och skötseln av sin skog, kommer väl arbetet med upprättandet av hushållningsplaner i allmänhet att fortsätta i den takt som är möjlig med hänsyn till tillgången på i detta avseende sakkunnig arbetshjälp.

Nu har ju reservanterna yrkat, att detta 1951 års beslut skall upphävas. Man motiverar det med att de förutsättningar, som vi gick ut ifrån år 1951, inte har blivit uppfyllda. Jag har litet svårt att avsluta mig till denna uppfattning, vilket jag har försökt att i all korthet motivera här. Då är vi väl ändå åtminstone i någon mån bundna av 1951 års beslut.

Om vi skall betrakta saken ur rent praktisk-politisk synpunkt, måste vi fråga oss, om det över huvud taget finns någon möjlighet att få detta beslut upphävt. Då måste vi ställa den frågan: Skall vi arbeta för att få ett visst beslut upphävt, eller skall vi försöka få de garantier omkring 1951 års beslut som är möjliga att få för att inte den då beslutade metoden skall ge resultat, som vi inte vill komma till? Från vårt håll här vi bedömt det senare alternativet vara den bästa arbetslinjen och därför valt, att arbeta vidare på grundval av 1951 års beslut.

De garantier, som vi försökt tillskapa för att hindra obilliga resultat när man använder den nya metoden, följer av det förslag, som innefattats i propositionen, att vi skall skjuta den årsserie av priser, som skall ligga till grund för taxeringen ett år tillbaka i tiden. Dessutom har också undantagits år 1951, på grund av de onormalt höga priserna det året. Vad detta betyder, kan vi se på tabellen på sid. 36 i propositionen. År 1951 hade vi ett rotvärde på 47 kronor 36 öre per kubikmeter. År 1955 hade vi 40 kronor. Medeltalet för de år som valts — åren 1950, 1952, 1953 och 1954 — går upp till inte

fullt 34 kronor per kubikmeter. Vidare har det ju beslutats, att värdena ytterligare skall reduceras med 20 procent. Genom detta, menar vi, har man dock fått den garanti som man rimligtvis kan få för att taxeringarna inte skall bli högre än man syftar till, nämligen ett värde som motsvarar det framtida värdet av skogen i ett uthålligt skogsbruk.

Det har anmärkts, att markvärdena i vissa fall enligt de nya normerna blir onormalt låga. Det är väl på det sättet, att när man beräknar markens värde, är det inte saluvärdet för dagen man vill komma till, utan så att säga ett diskonteringsvärde. Då har väl en del av de stora vidderna uppe i Norrland egentligen intet sådant värde, utan det värde de får uppkommer på grund av skogsodlingarna och vad som läggs ned på skogsvården och skogens tillväxt. Någon större praktisk betydelse har väl inte uppdelningen på markvärde och skogsvärde, men man har sedan gammalt gjort en sådan uppdelning, och vid den nya metodens utarbetande har man bibehållit denna och försökt komma till en beräkning, som skulle ge säkrare resultat än de tidigare metoderna när det gäller just det syfte som fastighetstaxeringen skall tillgodose.

Att man nu har ställt sig tveksam inför de nya beräkningsmetoderna beror väl framför allt på att dessa på grund av sin invecklade teknik är svårare att överblicka för lekmannen och att det blir svårare att i förväg bedöma slutresultatet. Detta gäller särskilt i det fall, då man på grund av bristande kännedom om skogen och i avsaknad av planer inte har tillräcklig ledning för bedömande av grundfaktorerna. Men samma svårigheter har väl ändå gjort sig gällande, när man har använt den gamla metoden. Man har försökt att hjälpa upp detta genom att jämföra olika skogsområden med varandra, och jag skulle tro att man också vid tillämpning av den nya metoden får försöka göra jämförelser mellan olika skogsområden då det gäller att uppskatta grundelementen.

Nu synes man väl åtminstone på fackmannahåll vara överens om att den nya

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

metoden är mera finlipad än den gamla och att den ger ett säkrare resultat, då de grundläggande elementen är kända. Vi får väl räkna med att denna kännedom och de uppgifter, som erfordras för att förutsättningarna skall vara uppfyllda, ökas undan för undan, i den mån kunskapen om våra skogar vidgas och nya planer för skogsvården upprättas. Med de garantier, som sålunda har inrymmts i den nya metoden, bör väl finnas garanti för att de mindre skogsbruken inte kan bli för högt taxerade. I fråga om de större skogsbruken äger man väl bättre kännedom om de faktorer som man måste ta hänsyn till för att komma till ett rättvisande resultat. För dessa finns planer upprättade i större utsträckning än för de mindre skogsbruken.

Vi får inte överdriva taxeringsvärdenas betydelse när det gäller den statliga inkomsttaxeringen, särskilt beträffande mindre fastigheter. Men i andra avseenden har väl taxeringen åtminstone en viss betydelse, nämligen för den kommunala taxeringen och för kommunerna i de skogrika delarna av landet. Frågan har ju även sin betydelse för förmögenhetsbeskattningen. Det har antytts, att det väckts en motion, som vill ge ett observandum om vad de höjda skogsvärden, som vi givetvis har att emotse, vilken metod vi än använder, kommer att innebära vid förmögenhetsbeskattningen. Nu har ju inom finansdepartementet igångsatts en utredning på detta område, och man får därför förutsätta att man har lagt märke till även detta och att sålunda det observandum, som motionen ville ge, har beaktats.

Sedan har vi frågan om taxeringsvärdenas betydelse vid bedömning av skogarnas lånesäkerhet. Det har ju nu varit så, att den lånesökande — såsom jag förut nämnt — i regel inte har nöjt sig med taxeringsvärdena vid belåning av skog, utan velat gå högre. Huruvida vi enligt de nya metoderna kan ge ett bättre underlag på detta område, är svårt att säga — det får väl erfarenheten utvisa. Men rent allmänt kan vi väl säga, att frågan om att åstadkomma en så rättvis och riktig taxering som möjligt ännu

har sin stora betydelse. Sedan får vi givetvis ha vilken uppfattning som helst om den ena eller den andra metoden. Något slutgiltigt svar på frågan om vilken metod som är den bästa lär vi väl näppeligen kunna få, förrän båda metoderna prövats i praktiskt taxeringsarbete.

Så som frågan nu ligger till, och med de garantier, varmed den nya metoden har försetts, tror jag att utskottets förslag dock är det bästa som vi för dagen har möjlighet att komma till. Därför vill jag, herr talman, be att få uttala min anslutning till utskottets förslag.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag har närmast begärt ordet för att understryka ett par synpunkter, som jag tycker har kommit litet i skymundan i den här diskussionen, där detaljfrågan, om man skall ha den gamla eller den nya metoden, har dominerat.

Ifrån reservanternas sida förs här fram ett krav på att man bör skjuta upp fastighetstaxeringen och inte fatta beslut därom i år. Man vill inte ha den år 1957, man vill skjuta den framför sig. Man frågar sig självfallet vad som kan vara anledningen till denna reservanternas ståndpunkt. När regeringen har bedömt denna fråga, har vi helt enkelt haft kommunalskattelagens mycket klara och koncisa bestämmelse som utgångspunkt: det skall vara en fastighetstaxering vart femte år. Det måste då inträffa någonting alldeles speciellt, om man skall gå ifrån denna kommunalskattelagens klara bestämmelse. Sådana alldeles speciella förhållanden har rått vid ett par tidigare tillfällen — under kriget och omedelbart efter kriget. Men vi kan näppeligen i år, 1956, göra gällande, att några specifika, sakliga skäl talar för en framflyttning av fastighetstaxeringen.

Vad gäller skogen har man ju en rätt bestämd känsla av att skogspriserna nu har stabiliserats. Jag skall villigt erkänna, att det skett på en relativt hög nivå men det är väl ingen av oss som har

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

den känslan, att det blir några större förskjutningar på den fronten inom de närmaste åren. Det har helt enkelt inte gått att få ett sakligt skäl att servera riksdagen för ett avsteg från kommunalskattelagens klara bestämmelse.

Jag skall inte bestrida, att det finns ett annat skäl, ett rent politiskt-taktiskt, opportunistiskt skäl. Eftersom en ny taxering, framför allt en ny skogstaxering, onekligen kommer att föra med sig en förskjutning av skogsvärdena, kan man naturligtvis från trånga politiskt-taktiska utgångspunkter säga sig, att det väl ändå är en liten politisk poäng att vinna, om man säger till skogsägare och andra: Vi ville skjuta på det här något år och befria er från en uppräkningsvärdering. Uppräkningen baserar sig för all del på mycket sakliga och riktiga ståndpunktstaganden, men människorna är ju sådana, att kan man skjuta på saken, kan det naturligtvis vara tacknämligt just på den kanten.

Men jag ber herrar reservanter komma ihåg, att det svenska folket inte bara består av skogsägare och ägare av fast egendom. Vi har kanske t. o. m. ett flertal, som är löntagare och som saknar fast egendom. För dem måste ett förskjutande av en revidering av taxeringsvärdena framstå såsom ett försök att gynna vissa grupper på andra gruppers bekostnad. Är man bara beredd att ta den konsekvensen helt och fullt ut och ärligt talar om, att det är detta som ligger i bakgrunden, då kan ingen neka reservanterna att föra fram sina önskemål om att skjuta på fastighetstaxeringen. Däremot är det mindre anständigt att bland fastighetsägare och skogsägare presentera detta som en speciellt ur deras synpunkt vänlig inställning och i grupper av löntagare och icke ägare av fast egendom hålla tyst om denna reservation.

Jag kommer med stort intresse att läsa TT-referaten av herrar reservanters uttalanden litet längre fram i sommar, när valdebatten börjar. Jag hoppas inte bli misspådd i min uppfattning, att när herr Spetz är ute och talar om dessa frågor och talar om att han har önskat skju-

ta på fastighetstaxeringen, är han, som den ärliga man han är, också beredd att tala om, att det har en aspekt, om man ser det ur löntagarsynpunkt, och en annan aspekt, om man ser det ur skogsägarsynpunkt.

Jag vill också säga någonting annat, som kan vara av intresse. Vad som sakligt sett är avgörande här, är inte den s. k. nya eller gamla metoden. Avgörande är frågan: Hur kommer en ny fastighetstaxering att te sig i förhållande till den gamla fastighetstaxeringens värden, alldeles oavsett vilken metod man använder?

Jag är inte beredd att säga, om den nya fastighetstaxeringen för egnahemmen kommer att innebära någon nämnvärd skillnad i förhållande till 1952 års egnahemstaxering. Vid det tillfället uppräknades taxeringsvärdena för annan fastighet ganska starkt, och marknadsutvecklingen på det området har inte varit sådan, att man har någon anledning att vänta att det skall ske några mer revolutionerande förändringar.

När det gäller skogsfastigheterna är det emellertid annorlunda. Här taxerar man efter en metod, som är unik på fastighetstaxeringens område. Det är inte uppfattningen om vad fastigheten kan ge i pris vid en försäljning som är avgörande, utan man får fram taxeringsvärdet helt enkelt genom att räkna avkastningsvärdet på ett långsiktigt kontinuerligt skogsuttag ur fastigheten. Som alla skogsmän känner till, tar man fram värdet genom en enkel multiplikation av årsavkastningen och det medelpris för en gången period, varom man enar sig, reducerar det med vissa drivnings- och omkostnadsprocent — en schablonisering på 33 procent, vill jag minnas —, kapitaliserar efter en viss räntefot och får fram ett nuvärde, som är taxeringsvärdet.

Vad som är avgörande här, är följaktligen värdefaktorerna. Jag tror nog att kammaren är beredd att ena sig om räntefoten, ty jag har inte funnit några delade meningar här mellan utskottet, som går på regeringens linje, och reservanterna. När det gäller medelpriset har

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

regeringen föreslagit en prisperiod, som ligger fem år tillbaka i tiden med exkluderande av ett abnormt toppår, vintern 1951—1952. Inte heller där har jag funnit några delade meningar, och därmed kan jag konstatera, att för skogsfastigheterna kommer nästa taxering att innebära en uppräknings av taxeringsvärdena med någonting mellan 70 och 85 procent. Om man sedan använder den s. k. nya metoden eller den gamla, har fasligt litet att betyda ekonomiskt sett. De sakkunniga, som sysslat med detta i många år, drar de slutsatserna, att den nya metoden initialmässigt kan ge något högre taxeringsvärde — 5 å 7 procent eller någonting liknande — men man tror också, att efter en viss avslipning hos taxerings- och beredningsnämnderna med den nya metoden är man tillbaka i det gamla utgångsläget och att man inte får någon egentlig ekonomisk och saklig skillnad, vilken metod man än väljer.

Vilken metod är då den mest lämpliga för taxeringsnämnden och beredningsnämnden? Det kan man föra en mycket lång och intressant diskussion om. Man har också gjort det här i kammaren i dag, och den som har intresse för saken och läser igenom riksdagsprotokollet för 1951, kan konstatera, att just denna intressanta fråga om de båda metoderna jämförda med varandra, deras fördelar och nackdelar, spelat en ännu större roll i debatten då. Jag vill minnas, att den värderade ledamoten av kammaren herr Velander 1951 i sitt inledande anförande uppehöll sig ungefär tre gånger längre tid vid dessa saker än han gjort i dag. Det kan naturligtvis helt enkelt bero på att allt vad som kan sägas på den punkten sades 1951, och därför är det väl klokt ur alla synpunkter att nu försöka vara så koncentrerad som möjligt och bara göra en resumé av det hela.

Om man går något tillbaka och ser på den historiska utvecklingen, kommer man fram till att den gamla metoden inte har varit denna gyllene regel, som man fick intryck av när man hörde herr Spetz' enorma överdrifter i kritiken av

den nya metoden. Den gamla metoden diskuterades redan 1941, och man var då på det klara med att den inte var tillfredsställande. Det finns visserligen ett tabellverk, som kan sägas representera en normalskog eller idealskog, beräknat efter en schablonisering för hela landet, men ingen beredningsnämnd har väl denna bild så fotograferad på ögats näthinna, att den kan göra jämförelser med den konkreta skogsfastigheten och säga, att hemmansägare Anderssons fastighet förhåller sig som 0,85 i förhållande till ideal- eller normalskogens 1,00.

Det har naturligtvis utbildat sig den metoden bland taxeringsnämnder och beredningsnämnder att, då det i distriktet har funnits en skogsfastighet, som haft en hushållningsplan och kanske t. o. m. en stamräkning, denna har fått tjäna som en slags riktrote för andra fastigheter. Med sådana små arrangemang har man klarat sig fram. Det har varit ett system av taxeringsmässigt tyckande och syftande, och i det stora hela har det gått hyggligt. Men ingen skall på allvar kunna göra gällande att den gamla metoden har haft något av konkretisering i sig när det gäller att bedöma den aktuella skogsfastigheten och åsätta den ett relativt värde i förhållande till normalfastigheten eller idealfastigheten.

Redan sedan gammalt har man varit på det klara med detta, och det har följaktligen krävts reformeringar av den gamla metoden, och dessa reformeringar har sedermera tagit sig uttryck i den nya metoden. Om hela den nya metoden hade presenterats såsom en reformerad gammal metod, är det möjligt att den nya metoden hade legat mycket bättre till för att accepteras ifrån reservanternas sida än som den nu presenteras såsom en alldeles ny metod. Man hyser gärna en viss faderskärlek för det man har pysslat och sysslat med. Man är konservativ, självfallet. Ingen skall undgå denna dygd, om vi nu skall kalla det dygd, och att den har sina fördelar skall ingen bestrida. På det här fältet har emellertid konservatismen gått för långt, när man tar till sådana väldiga över-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

ord som jag fann i herr Spetz' anförande, då han presenterade den nya metoden.

År 1941 var man på det klara med att den gamla metoden inte var riktigt lämplig, och 1944 diskuterade man här i riksdagen övergången till den nya metoden. Riksdagen var så pass nära att acceptera den nya metoden, att den antog ett principbeslut att den s. k. nya metoden skulle tillämpas vid nästa taxering, således vid 1952 års taxering. När vi kom fram till 1951 och skulle diskutera följande års taxering, fördes denna långa och intressanta debatt här i båda kamrarna, där skogssakkunskapen och expertisen hade alla möjligheter att brottas med termerna relativa virkesförråd, och relativ skogstillgång kontra den mera absoluta bedömningen, baserad på grovskog, lövskog, ädel lövskog och olika stamsortiment i avseende på tumtal eller centimetertal i brösthöjd. Hela denna diskussion gav emellertid som resultat att riksdagen blev ännu mera bestämd än fallet var 1944, och riksdagen fattade ett *definitivt* beslut, som gick ut på att den nya metoden skulle tillämpas vid taxeringen 1957. Vid taxeringen 1952 tillämpades den gamla metoden.

Mellan diskussionerna 1944 och 1953 utfördes det vissa provtaxeringar på olika håll i bygderna. Resultatet av dessa provtaxeringar låg på kamrarnas bord och var föremål för ingående debatter 1951. Ingen kan göra gällande att dessa provtaxeringar gav för den nya metoden nedslående resultat, snarare motsatsen. Meningarna var delade, men ingen kan säga att de på det hela taget gick emot den nya metoden. Riksdagen var 1951 ändå inte tillfredsställd utan beslutade låta företaga nya jämförande provtaxeringar i varje län, där man på samma områden taxerade enligt både den gamla och den nya metoden. Resultatet av detta arbete har sedan bearbetats av skogssakkunniga och resulterat i de modifikationerna som nu presenteras i den nya metoden.

Även denna överarbetning har varit föremål för remissbehandling. Landets

skogligen sakkunskap har på så sätt givits möjligheter att här ha en uppfattning. Efter att ha studerat remissvaren vågar jag nog säga att meningarna fortfarande är delade, men de är inte deciderat för vare sig den ena eller andra metoden. Vissa skogssakkunniga, t. ex. skogsforskningsinstitutet, är odelat för den nya metoden. Domänstyrelsen, som tidigare talat, om inte entusiastiskt så dock för den nya metoden, har sedermera blivit mera tveksam. Den har varit ambivalent i sitt ställningstagande, med kanske någon övervikt för den gamla metoden.

Ser man på länsstyrelserna och skogsvårdsstyrelserna, har man en känsla av att medan det i de norra delarna av landet och i norra Svealand ges preferens för den nya metoden, ger man i den södra delen av landet preferens för den gamla metoden. Fortfarande kvarstår dock det faktum att de jämförande provtaxeringar, som skett under de senaste åren, icke ger riksdagen anledning att fördöma den nya metoden utan snarare motsatsen. Det finns således ingen grund för herr Spetz' yttrande, då han använde uttrycken »obegripligt» och »löjligt» om den nya värderingsmetoden. Även den skogssakkunskap, som har yttrat sig på detta område, har varit väsentligen mycket mer försiktig och nyanserad i sina omdömen än herr Spetz. Med all respekt för att herr Spetz är ordförande i en beredningsnämnd i Bohuslän tror jag att hans argument hade vunnit på, om hans rundsmällar inte hade blivit fullt så onyanserade som jag fick ett intryck av i hans sista inlägg.

Herr Velander tog upp en fråga som även var föremål för diskussioner 1951. Han säger att med den nya metoden, som är baserad på sex olika tillväxtområden i landet och riksskogstaxeringens resultat, får man, om det gäller en skogsägare med ett väl slutet bestånd, en i hög grad bestockad fastighet, för högt taxeringsvärde, och följaktligen får denna skogsägare också en för hög fastighetsskatt, om han varit rädd om sin skog. Detta argument skall inte tillmä-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

tas större värde än vad det egentligen har. Det är ju här fråga om en garantiskatt. Riksdagen har sänkt repartitionstalet från 5 till 4. Mot bakgrunden av att de svenska skogsägarna numera börjar lära sig att bedriva ett uthålligt skogsbruk med kontinuerliga uttag, är det relativt sällsynt att garantiskatten verkligen blir en effektiv skatt. Man säljer som regel för mer än 4 procent av fastighetens taxeringsvärde. Under sådana förhållanden har ju detta problem inte alls den omfattning som herr Velanders gjorde gällande, när han tog upp denna fråga om skogsägare som konserverat sitt bestånd i en utsträckning som skiljer sig från vad som är normalt för skogsbestånden över lag enligt riksskogstaxeringens resultat.

Jag lovade, herr talman, att vara relativt kortfattad. Jag vill emellertid bemöta ytterligare ett argument — jag tror från herr Velanders sida. Herr Velanders använde uttrycket, att med den nya metoden sätter man räknemaskinen kontra det sunda bondförnuftet — ja, kanske det var herr Spetz som fällde dessa ord. Men i varje fall var detta innebörden även i herr Velanders yttrande, även om jag kanske här tillåter mig utforma hans ord på ett sådant sätt, att kammaren skall ha lättare att förstå vad herr Velanders menade.

Man har, när man kritiserat den nya metoden, gjort gällande, att den skulle innebära att man bortser från beredningsnämndernas erfarenhet och, låt mig kalla det, det sunda bondförnuftet. Här gör man bara, säger man, vissa fixerade uppskattningar av hur fastigheten ser ut. Sedan slår man i tabellverket, och det blir andra skickliga karlar som med hjälp av räknemaskin får räkna ut värdena. Detta är en grov karikering. Det är här inte alls fråga om räknemaskiner kontra det sunda bondförnuftet, men jag tror att den nya metoden skall eliminera en hel del av det taxeringsmässiga syftande och tycande vid bedömandet, som den gamla metoden gav så rika möjligheter till. Man behöver således inte vara rädd för att slå i tabellerna. De är riktiga och

korrekta. Såsom alla taxerings- och skattefrågor skall ju även denna fråga bedömas med den måttstocken: Kommer jag med den nya metoden fram till riktiga och korrekta värden? Det är den saken som måste vara det avgörande.

Eftersom jag var upptagen av samma debatt i andra kammaren, hade jag inte tillfälle att höra så mycket av herr Spetz' anförande, men jag fick lyssna till hans intressanta avslutning. Jag utgår emellertid ifrån, eftersom reservanterna i andra kammaren underströk den inställningen, att det även i reservanternas anförande här i första kammaren har legat något av en kritik mot att ärendet kommit relativt sent på riksdagens bord. Man har uttalat tveksamhet om huruvida det finns möjligheter att sätta de skogstaxeringsanvisningar i kraft som behövs för en taxering enligt den nya metoden. Jag vill på den punkten lugna kammaren med att säga, att dessa skogstaxeringsanvisningar är faktiskt redan förarbetade av skogsforskningsinstitutet, domänstyrelsen och skogsstyrelsen. De ligger för närvarande klara. Om ett par veckor, närmare bestämt den 18 maj, vill jag minnas, kommer det att hållas en stor taxeringskonferens i Stockholm, där länsstyrelsernas expertis, landskamrerare, taxeringsintendenter, länsjägmästare och andra får vara närvarande för att göra den avslipning som det praktiska fältets folk kan ha intresse av att åstadkomma, när dessa anvisningar skall föras ut i det praktiska livet. Om riksdagen i dag fattar det beslut, som jag hoppas att riksdagen skall göra, och första kammaren alltså nu följer andra kammarens beslut, är det ingen fara på taket, utan då kommer dessa anvisningar att administrativt kunna klaras såsom vi har räknat med.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Vad som gjorde att jag anhöll om ordet för replik till herr finansministern var, att han i början av sitt anförande framförde en synpunkt,

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

som jag finner något överraskande, i synnerhet för att komma från statsrådsbänken.

Finansministern säger, att man har utgått från att vid den stundande fastighetstaxeringen höjda taxeringsvärden är att räkna med, och att det då självfallet passar reservanterna att gå ut i valrörelsen och tala om att de varit motståndare till den nya metoden, vilket då skulle bli ett tillhugge mot andra partier. Det förvånar mig, att någonting sådant skall behöva sägas, helst som vi reservanter — jag tänker därvid närmast på mig själv — uttryckligen har betonat att, vilken metod som än kommer att tillämpas vid den blivande fastighetstaxeringen, är det otänkbart, att resultatet inte blir väsentligt höjda taxeringsvärden. Jag kan gå så långt, att jag säger, att en metod, som inte ger sådant resultat, knappast skulle förtjäna att karakteriseras som metod. Jag tycker nog, att valrörelsen hade kunnat i detta sammanhang lämnas å sido. Jag hoppas också, att det horoskop, som finansministern här ställde med utgångspunkt från reservanternas förmenta inställning, inte bottnar i någon finansministerns egen inställning, huru för hans del skäl och synpunkter kommer att läggas upp i den stundande valdebatten. Reservanterna har dock kunnat falla tillbaka på en utomordentligt stark och mångtalig sakkunskap. Inte menar finansministern, att den också i sitt ställningstagande siktar till vad som ur politisk-taktiska synpunkter kan komma till uttryck i valdebatten? Frågan härom hade vi bort gå förbi!

Finansministern nämnde något om att jag i dag inte behövt mer än en tredjedel av den tid, som jag använde 1951, när denna fråga sista gången var uppe. Det tror jag är riktigt. Jag kunde dock nu koncentrera mig just med hänsyn till vad som förekom 1951 och alldeles särskilt med hänsyn till det mycket ingående och klarläggande anförande, varmed herr Spetz inledde dagens debatt.

Finansministern anför, att den gamla metoden icke i alla hänseenden verkat fördelaktigt. Det kan jag vara med om

att erkänna. Ingen har heller påstått någonting sådant. Dess svagheter känner vi alla till. Det gäller fastställandet av den relativa skogstillgången. Det är förresten märkligt, att man vid tillämpningen av den gamla metoden inte har med tillräckligt allvar gått in just för bestämmandet av denna väsentliga faktor. Men det förhållandet bottnar inte i något fel hos metoden i och för sig, utan det har med tillämpningen att göra. Det förhåller sig också så, att vid de sex fastighetstaxeringar, som har verkställts med tillämpning av den gamla metoden, har resultatet för varje gång blivit allt bättre och bättre, något som jag tror kan belysas av tillgängligt statistiskt material.

Finansministern menade, att vi stannat för ett ställningstagande år 1951, och att det måste betraktas som ett definitivt sådant, vilket vi sålunda hade anledning att respektera. Jag erkänner att man kan resonera på det sättet. Å andra sidan var det så, att den 5 maj 1951 var de borgerliga partierna fullkomligt eniga om att denna nya metod icke kunde och skulle accepteras. Den 19 maj kastas ställningen av någon mystisk anledning om, och den nya metoden accepterades men det skedde under uttalande av att den skulle förbättras och förenklas, vilket icke skett.

Förlåt, herr talman, att jag något överskridit tiden för min replik!

Herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! Jag vill bara lägga till rätta en sak. Herr Velander måste antingen bara ha lyssnat på ett öra eller också missförstått mig gruvligen.

Jag är glatt överraskad över den politiska osjälviskhet som herr Velander deklarerat. Han säger, att vilken metod man än väljer, får man högre taxeringsvärden, och därför kan det inte vara valpolitisk taktik bakom reservationen. Herr Velander måste väl ändå ge mig rätt i att om man väljer metoden att skjuta på taxeringen — och det är vad reservanterna önskar — så skulle det få den ekonomiska innebörden, att

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

man får klara sig fram ytterligare något år med uppenbart för låga taxeringsvärden.

Herr VELANDER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill blott påpeka, att finansministern gick förbi kärnan i min replik till honom på förevarande punkt genom att tala om någonting annat.

Herr KRONSTRAND (fp):

Herr talman! Trots att jag fick förmånen att lyssna till finansministerns kritik av reservanterna, innan jag fick ordet, måste jag nog säga, att de skäl, som herr Spetz m. fl. anförde i början av debatten för bland annat att uppskov med nästa års fastighetstaxering, förefaller mig fullt bärande. Det kan inte vara rimligt att nu i sista stund genom ett riksdagsbeslut sätta i gång en fastighetstaxering, som helt säkert kommer att medföra mycket stora besvärligheter för alla de myndigheter som har att handlägga densamma, åtminstone om man får tro vad som säges ute i landet.

Jag har emellertid närmast begärt ordet för att säga, att även om jag är fullt på det klara med att det skulle vara nyttigt med ett uppskov med nästa års fastighetstaxering, så har jag inte lika lätt att ta ställning till vilka tidsintervaller som kan vara lämpliga mellan fastighetstaxeringarna. I förevarande fall har man att välja mellan fem och sju år, och för min del har jag stannat för sjuårsintervallen. Jag är kanske påverkad av att man därigenom kan göra en hel del besparingar för statsverket och kommunerna men ännu mer därav att man kan spara något på de ganska begränsade personalresurser som står taxeringsmyndigheterna till förfogande. Men skulle det senare, genom en utredning eller på annat sätt visa sig att en annan tidsintervall, den må vara längre eller kortare, är lämpligare, vill jag inte vara bunden av dagens ståndpunktstagande utan kunna säga, att jag är fullt fri att välja en annan period.

Det var närmast för att göra detta lilla förbehåll som jag begärde ordet, men jag vill samtidigt påpeka, att för mig har den brännande punkten varit att söka medverka till ett uppskov med nästa års fastighetstaxering.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag skall först be att få vända mig till finansministern.

Som den skicklige debattör han är, gick han förbi själva den sakliga grunden för anmärkningarna mot den nya taxeringsmetoden och mot att vi får en taxering i år. Jag vill erinra finansministern om att jag redan den 26 oktober framkastade tanken på ett uppskov med nästa fastighetstaxering, med den motiveringen, att den vidlyftiga utredning som kom några dagar efteråt, på den korta tid, som återstod av året, inte kunde bli föremål för den genomarbetning som var erforderlig för ett förslag om fastighetstaxering i år. Jag ansåg därför att man borde överväga ett uppskov, och jag vill också erinra finansministern om att det långt fram under riksdagsperioden har varit omöjligt för länsstyrelserna att få besked från finansdepartementet, om det skulle bli någon fastighetstaxering eller inte. Det är dessa omständigheter som har föranlett min kritik av finansdepartementet, och jag får säga att det, som finansministern här behagade anföra, inte påverkade den kritiken. De sakliga skälen anser jag ligger på min sida.

Jag har ingen anledning att gå in på finansministerns resonemang om de valtaktiska synpunkterna. Herr Velander var inne på den saken, och jag anser för min del, att enbart hänvisningen till vår debatt om skogstaxeringen i oktober är tillräcklig för att slå undan fötterna på den argumenteringen.

Sedan sade herr finansministern, att jag i mitt anförande hade använt enorma överdrifter. I vilket avseende, herr finansminister, har jag gjort det? Jag begagnade ordet »löjligt». Ja, det kanske

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

kan kallas en överdrift när det gäller markvärdena, men jag har tillfrågat kamrater från dessa trakter i Norrland, och de använder själva det uttrycket. De säger att det är fullkomligt löjligt att komma med ett hektarvärde av 20 öre. Detta må vara »vetenskapligt riktigt» hur mycket som helst, så tror jag inte att det finns någon som helst anledning att vika ifrån omdömet.

Finansministern sade, att det fanns ingenting i uttalandena från provtaxeringsnämnderna, som man kunde ta till utgångspunkt för att den nya metoden skulle ge några felaktiga siffror. Ja, jag blir återigen tvungen att läsa upp något av vad här står.

Här säger exempelvis provtaxeringsnämnden i Dingtuna: »Huruvida den föreslagna metoden också är ägnad att leda till en *riktigare* taxering kan enligt nämndens åsikt icke säkert bedömas på grundval av erfarenheterna från provtaxeringen». Provtaxeringsnämnden i Jokkmokk säger: »Däremot synes den äldre metoden ge ett rättvisare värde de särskilda fastigheterna emellan beträffande skogsmarken.» Det gäller alltså förhållandena uppe i Norrland, där denna nya metod skulle gett skogsmarksvärde på 20 öre. Provtaxeringsnämnden i Knäred säger: »Nämnden vill i detta sammanhang icke underlåta att som sin mening framhålla, att de skogsmarksvärden, som framgå av hjälptabellerna, äro alltför höga för att tillämpas vid en blivande taxering.» Vid användandet av tabellerna kommer man nämligen fram till mycket lägre värden i norra Sverige och högre i södra Sverige. Provtaxeringsnämnden i Backaryd kunde påvisa fall i Backaryds socken, »där den nu erhålla summan av skogsmark och skogsvärde överstege den vid representativa köp under senare åren erlagda köpeskillingen för hela fastigheten med jord och hus.»

Man måste ju läsa på ett bra konstigt sätt, om man skall kunna tolka dessa uttalanden av provtaxeringsnämnderna på det sättet, att nämnderna i allmänhet har funnit att den nya metoden är lämpligare än den gamla.

Jag har riktat en del frågor till finansministern, men jag har inte fått svar på en enda av dem. Jag vet inte, om han inte antecknade dem eller vad anledningen kan vara. Jag kan upprepa en av dem. Det framlyste av finansministerns anförande att han ansåg att den differentiering, som den nya metoden ger olika fastigheter emellan, är riktigare än den som kommer fram genom beredningsnämndernas bedömning — finansministern använde på tal därom sådana uttryck som »taxeringsmässiga syften och bedömningar». Hans mening var väl att en sådan bedömning gav betydligt mycket osäkrare resultat än om man går direkt till tabellen och läser av. Men beredningsnämnden är — det sade jag redan i mitt första anförande — skyldig att, oavsett vilken metod som tillämpas, använda sitt omdöme för att avgöra, om ett taxeringsvärde, som man kommit fram till för Andersson, är riktigt i förhållande till taxeringsvärdet för Pettersson och i förhållande till typskogen eller den skog som man har siffror på. Man måste observera att när det gäller 99 procent av alla fastigheter saknas varje som helst siffra som skulle kunna läggas till grund för en taxering med stöd av uppmätningar. Jag hade väntat mig att någon sådan uppmätning skulle företas i anslutning till det här förslaget, men så har icke skett.

Jag frågade finansministern bl. a.: Varför tror finansministern att domänstyrelsen, RLF och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund m. fl. har förordat den gamla metoden? Det gäller ju inte frågan om taxeringsnivån, ty den bestäms av andra faktorer — det är vi överens om — utan här är det fråga om differentieringen fastigheterna emellan. Varför vill dessa myndigheter och sammanslutningar ha kvar den gamla metoden? Är det därför att de är konservativa? Varför vill finansministern och regeringen ha fram den nya metoden? Är det en prestigesak?

Här har hänvisats till 1951 års beslut. Herr Velander har redan talat om, hur det låg till vid det tillfället, och jag har själv tidigare varit inne på den saken.

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

Då hade vi inte haft fastighetstaxering på sju år. Det kunde ju knappast vara lämpligt att uppskjuta taxeringen ytterligare ett eller annat år. Vi befann oss långt inne i maj månad, och kamrarna hade fattat olika beslut. Från minoritetens sida — om man nu skall tala om en minoritet, då det var lotten som fällde utslaget i utskottet — och från andra-kammarmajoritetens sida hade man i sista omgången att välja mellan att göra rent bo, att helt enkelt avslå bevilningsutskottets memorial och återgå till den skogsvärderingsinstruktion som gällde vid 1945 års taxering. Ur politisk synpunkt hade den vägen kanske varit mycket lämplig, men av praktiska och sakliga skäl var den inte lämplig, det är vi väl alla ense om. Det gällde att få till stånd ett samstämmigt beslut i kamrarna. Bevilningsutskottet skrev i det memorialet, att under den tid, som sålunda stod till buds när det gällde den nya metoden, skulle utföras en jämförande undersökning för att man lättare skulle kunna bedöma verkningarna av de olika metoderna. Det är den utredningen som nu föreligger och om vilken jag tillät mig säga att om den inte blir verifierad av uppmätningar, är den värdelös. Jag vidhåller det uttalandet. Jag tror inte att någon skall kunna påvisa någonting i denna utredning som kan kullkasta det omdömet.

Jag kan väl inte tro att finansministern inte har klart för sig att den nya metoden kommer att vålla myndigheterna stora svårigheter. Jag kan inte tänka mig att han inte känner till att det från länsstyrelserna, från skogsvårdsstyrelserna o. s. v. har kommit meddelanden som har gått i den riktningen; yttrandena från en lång rad länsstyrelser pekar ändå åt det hållet. Och så ställde jag min fråga: Varför är man så angelägen om att tillämpa denna nya metod? På den frågan har jag inte fått något svar.

Herr Sjödahl gick i sitt anförande på samma sätt runt själva huvudfrågan. Den gäller ju, om det i dagens läge är praktiskt att gå över till en metod, som ingen är van vid att använda. Det finns inga erfarenheter att bygga på. Berednings-

nämnderna kommer väl ganska snart att få klart för sig vilka faktorer som påverkar värdet, så att de i fortsättningen kan göra sådana bedömningar att taxeringsvärdena enligt deras mening blir riktiga, men man får räkna med att en del av de första bedömningarna måste göras om för att de skall få fram riktiga värden.

Det var en sak i herr Sjödahls yttrande som föranledde mig att tro, att det avgörande i dag är just prestigesympunkter. Han sade, att nu vill minoriteten »slingra sig undan» ett beslut som är fattat, d. v. s. 1951 års beslut om denna taxering. Nej, vi vill inte alls slingra oss undan detta beslut, men vi anser att det här gäller en teknisk fråga. Bevilningsutskottet har uttalat att en jämförelse skall göras, och den visar — det säger både de sakkunniga och finansministern — att någon större skillnad mellan metoderna inte föreligger. Är det då att slingra sig undan ett beslut, om man i en teknisk fråga väljer den enklaste lösningen?

Vi har efter 1951 års beslut målmedvetet i riksdagen gått in för en förenklad taxering, även med bortseende från millimeterrättvisan. Men på denna punkt, som gäller fördelningen mellan mark och skog och som ingenting betyder vare sig för det allmänna eller för den enskilde, vill man få fram millimeterrättvisa och ett riktigt taxeringsvärde, med citationstecken kring »riktigt». Av det skälet vill man välja en metod, som uppenbart och enligt samstämmiga utsagor är besvärligare och krångligare och under alla förhållanden fullständigt okänd för beredningsnämnderna.

Man har sagt att vissa ändringar av den gamla metoden krävs för att den skall ge samma resultat som den nya metoden. Först och främst vill jag då säga, att jag inte vet om det är så angeläget, att den gamla metoden skall överensstämma med den nya. I den mån den nya metoden ger åtminstone diskutabla värden, finns det ingen anledning alls att försöka anpassa den gamla metoden till den nya. Men dessutom frågar jag: Vad är det man föreslår? Jo, att markvärdets andel av det totala taxerings-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

värdet skall varieras med olika områden. Vi diskuterar här fördelningen mellan markvärde och skogsvärde. Jag skulle vilja säga, att det är ett resonemang om påvens skägg; vi är ense om, såsom herr Niklasson sade, att den fördelningen inte spelar någon roll.

Herr Sjödahl menade att det måste vara oriktigt att laborera med två felaktiga värden, både felaktigt markvärde och felaktigt skogsvärde. Ja, hur uppkommer dessa felaktiga värden? Jo, därigenom att man tar upp ett totalt taxeringsvärde, som i princip är riktigt, och sedan delar upp detta värde i två delar efter en schablon. Om inte den schablonen skär precis rätt, bli bägge värdena felaktiga. Men det saknar ju betydelse, herr Sjödahl; på den punkten tycker jag ändå att vi skulle kunna vara överens.

Det sägs i propositionen, att erfarenheterna av jämförelsen inte jävar intrycket, att det inte är svårare att tillämpa den nya metoden än den gamla. Men det förhåller sig ju så att de nämnder, som varit engagerade här, inte har gjort någon fastighetstaxering utan bara fastställt värdefaktorerna. Om de hade gjort hela taxeringen, skulle det inte ha sett ut på detta vis; då hade de troligen upptäckt att felbedömningar skett beträffande en lång rad fastigheter, och man hade alltså fått fram andra taxeringsvärden än de som här kom fram. I denna undersökning har beredningsnämnderna bara gissat på tallskog, lövskog, grovskog o. s. v., och sedan har de sakkunniga räknat ut taxeringsvärdet efter tabeller som beredningsnämnderna över huvud taget inte sett. Man vet faktiskt inte vilka grunder de sakkunniga tillämpar — om det är tabellerna som fanns 1952 eller några andra tabeller.

Jag har ingen anledning att ta tillbaka något av mina yrkanden, herr talman. Jag vill slutligen endast konstatera, att de frågor jag ställt till finansministern fortfarande är obesvarade.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Herr Spetz insinuerade faktiskt mot finansdepartementet, när

han säger att man frågat finansdepartementet men inte fått besked, huruvida det skulle bli en proposition om fastighetstaxering eller inte. Ja, mig veterligt har någon enda länsstyrelse ringt och frågat, och då har svaret varit, att det enligt kommunalskattelagen skall ske en ny fastighetstaxering år 1957 och att det därför kommer en proposition på riksdagens bord år 1956. För övrigt lämnas ju från kanslihuset varje år i januari månad till riksdagen en förteckning över vilka propositioner riksdagen har att vänta under året, och i denna förteckning från finansdepartementet fanns propositionen om ny fastighetstaxering upptagen bland de definitiva. Jag förstår därför inte att det finns något underlag för en kritik mot finansdepartementet på denna punkt. Den som frågat har fått det svar, som kan ges, och riksdagen har blivit underrättad exakt vid den tidpunkt, som riksdagen kan göra anspråk på att bli underrättad.

Herr Spetz drog nog sina slutsatser litet ensidigt, när han gjorde gällande att jag här skulle gjort mig till talesman för att provtaxeringarna i allmänhet var klart för den nya metoden. Jag försökte presentera både provtaxeringarna mellan riksdagsbesluten år 1944 och år 1951 och de jämförande provtaxeringarna efter år 1951 såsom varande ganska delade beträffande resultatet. Jag har använt uttrycket — kanske det var i andra kammaren — fifty-fifty. Det var skäl för och emot, men det var i varje fall inte så starka skäl mot den nya metoden, att det fanns något som helst underlag för regeringen att i år gå till riksdagen och säga, att det beslut, som riksdagen tog år 1951, var ett galet beslut, som måste rivas upp.

Herr Spetz har gång på gång frågat: om vi ändå finge klart för oss, varför man går över till den nya metoden? Ja, på samma sätt som herr Spetz har en mycket prononcerad uppfattning om den gamla metodens företräden, har regeringen kommit till den slutsatsen att den nya metoden har företräden före den gamla. Om man betraktar denna fråga ur lekmannasynpunkter måste man

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

väl ändå säga, att det med den gamla metoden var svårare att gå ut i markerna och få något slags fotografisk bild av idealskogen på ögats näthinna och ha det som utgångspunkt för hur man skulle bedöma den konkreta skogsfastigheten. Nu kan man ju ändå gå ut och göra en okulärbesiktning av fastigheten och få reda på grovskogsprocenten och trädslagen. Med utgångspunkt därifrån kan man få en konkret bild av fastighetsbeståndet och dess rätta taxeringsvärde.

Herr Spetz frågar: kommer inte detta att medföra en differentiering av taxeringsvärdena de olika fastigheterna emellan? Det är möjligt, men jag tror inte att man kommer att kunna avläsa det omedelbart. Eftersom ett fåtal av skogsfastigheterna har fullständigaushållningsplaner, kommer det naturligtvis att bli en viss skönsmässig taxering, trots att den nya metoden bygger på mera konkreta utgångspunkter. Så småningom kommer ändå fastigheterna att få sitt riktiga inbördes taxeringsvärde utifrån den nya metodens mera konkreta bedömningar. Om det för med sig, att man får en differentiering i taxeringsvärdet de olika fastigheterna emellan, är det en rent sekundär sak — man får ta den konsekvensen — om det är riktigt.

Det är den enda förklaring jag kan ge. Det kan inte vara något mål i och för sig, att skogsfastigheterna till varje pris skall vara lika taxerade, alldeles oberoende av hur skogsbeståndet på de olika fastigheterna ser ut. Om man får en mera markant differentiering, byggd på en ordentlig besiktning och bedömning, måste jag förklara för herr Spetz, att det är en utveckling i rätt riktning.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Inte menar väl herr finansministern, att den gamla metoden inte gav någon differentiering? I mitt anförande — om finansministern får tid att läsa det — har jag försökt bevisa att den gamla metoden ger större möjligheter till differentiering än den nya. Jag påvisade att den nya metoden exem-

pelvis inte har mer än tre godhetsklasser på marken, varav i regel inte mer än två användes, under det att den gamla metoden har bonitetsintervaller, som kan ge 20 olika siffror, som man kan använda. Då kan man väl inte säga att den metod, som bara har tre klasser och endast använder två av dem, skulle ha större möjligheter att differentiera än den andra. Den nya metoden har bara tre omkostnadsklasser, men den gamla metoden hade rotvärden, som kunde variera inom mycket vida gränser.

Det finns ju inte något enda distrikt, där inte fastighetsvärdena nu är differentierade men där den nya metoden kommer att medföra en annan differentiering. Som jag antydde, kommer den att kasta om alltihop och det kommer att medföra att en del fastigheter åker ned och en del åker upp i taxeringsvärde. Jag är övertygad om att inte någon nämnd är beredd att acceptera denna nya taxering utan kommer att manipulera med dessa siffror och räkna ut värdena i tabellen baklänges på ett sådant sätt, att nämnden kommer till en differentiering som ungefär överensstämmer med den gamla.

Herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är möjligt att denna debatt börjar bli något komplicerad. Herr Spetz' sista anförande utgjorde ju en ganska effektiv dementi på den gamla metodens enkelhet i förhållande till den nya metoden — såsom han själv lade fram det hela. Men, herr Spetz, även om en fastighet åker upp och en annan ned i taxeringsvärde, betingat av att beståndet på respektive fastigheter är sådant, att den ena skall åka upp och den andra skall åka ned, blir resultatet riktigt, t. o. m. om det inte stämmer överens med vad det förut varit.

Herr SPETZ (fp):

Herr talman! Jag måste ju säga, att det var tråkigt att finansministern inte hade tillfälle att höra mitt tidigare anförande. Där framhöll jag beträffande des-

Ang. ändring i skogsvärderingsinstruktionen

sa värdefaktorer, att de efter sex taxeringar nu är så pass finslipade att det inte behövs några ändringar just när det gäller differentiering av bonitet och rotvärde. Den sidan av saken är alltså redan avklarad. Den gamla metoden innebär här inte något som helst försvårande, utan det är tvärtom så att detta redan är klart. Det är alltså ett bevis för den gamla metodens enkelhet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i det nu förevarande betänkandet gjorda hemställan.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 37 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande punkt av den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 36.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i motsvarande punkt av den vid betänkandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Spetz* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 37 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i motsvarande punkt av den vid betänkandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Spetz* begärde röst-räkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 37.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Om ersättning till J. Rasmusson och hans maka

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten C hemställt.

Vid förnyad, punktvis skedd föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 24, angående regleringen för budgetåret 1956/57 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1956/57 m. m. jämte i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ersättning till J. Rasmusson och hans maka

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om viss ersättning för lidna förluster till J. Rasmusson och hans maka.

I en inom riksdagens andra kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 611, av herr *Svensson* i Ljungskile, hade hemställts, att riksdagen av billighetsskäl måtte bevilja John Rasmusson och hans maka en ersättning för lidna förluster med förslagsvis 10 000 kronor. Förlusterna hade enligt motionären föranletts av att ett av makarna Rasmusson under våren 1946 startat hönseri på grund av restriktiv fodertilldelning från livsmedelskommissionens sida icke kunnat drivas i beräknad omfattning med resultat att makarna Rasmusson i november 1949 nödgats gå i konkurs.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II: 611 icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Nord*, *Antby* och *Svensson* i Ljungskile ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 611, med-

giva, att Kungl. Maj:tt finge från det under nionde huvudtiteln för budgetåret 1955/56 uppförda reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område till J. Rasmusson och hans maka utbetala ett belopp av 10 000 kronor.

Herr NORD (fp):

Herr talman! Till detta utskottsutlåtande är fogad en reservation, som ansluter sig till en motion angående viss ersättning till ett par människor, som på grund av olyckliga omständigheter har råkat illa ut. Jag skall inte ingå på någon längre argumentering — en sådan återfinnes i motionen och reservationen — utan inskränker mig till att yrka bifall till reservationen.

Herr TJÄLLGREN (bf):

Herr talman! Eftersom herr Nord framställde ett yrkande om bifall till reservationen, har jag ansett mig böra begära ordet för att yrka bifall till utskottets förslag.

Såsom också framgår av utskottets utlåtande föreligger inte någon rättslig förpliktelse för staten att betala ut de pengar som begärts. Utskottet har till fullo behjärtat det tråkiga i att dessa makar förlorat pengar på sin verksamhet, men å andra sidan föreligger inte, som sagt, någon rättslig förpliktelse för staten att gottgöra dem. Utskottet har ansett, att ett bifall till motionen skulle medföra konsekvenser som kunde bli ganska besvärliga för riksdagen i framtiden.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig vid denna fråga längre utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt de därunder förekomna yrkanterna propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. inrättande av en civil reservläkarkår

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergivande av viss återbetalningsskyldighet till statsverket; och

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avgiftsfri upplåtelse av kronoegendomen 3 mantal Arnö 1^a (Biskops-Arnö) i Övergrans socken till Stiftelsen för Föreningen Nordens institut.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om omläggning av riksdagens budgetarbete; och

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande

de verksamheten vid Apelvikens och Kronprinsessan Victorias kustsanatorier; samt

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av polisväsendet i vissa delar av Norrbottens län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. inrättande av en civil reservläkarkår

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en civil reservläkarkår.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 128 framlagda förslag hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte till Anställande av civila reservläkare för budgetåret 1956/57 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 55 000 kronor.

Herr HUSS (fp):

Herr talman! Jag tror att riksdagen har anledning att med stor tillfredsställelse hälsa den proposition som detta utlåtande hänför sig till. Jag är också för min del glad om jag möjligen har kunnat bidra någon smula till detta resultat. För två år sedan väckte jag nämligen en motion som gick ut på bildande av ungefär den organisation som här kommer att beslutas. Statsutskottet ansåg emellertid då att man borde överlämna saken till den stora sjukvårdskommitté som inrikesministern hade förklarat sig ämna inom kort tillsätta, och man utgick från att denna kommitté skulle komma med ett förslag i frågan så snart som möjligt.

Så blev nu inte fallet, utan det är medicinalstyrelsen som har tagit initiativ till denna organisation vilken sedermera har upptagits i proposition av Kungl. Maj:t. Jag tror att det hade varit lyckligt, inte minst för att kunna garantera provinsialläkarna vederbörlig semesterledighet, om det förslag som väcktes redan för två år sedan då hade kunnat

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

medföra resultat. Detta hade gått så mycket lättare som det inte erfordrades någon större utredning för att framlägga ett positivt förslag i ärendet.

Herr talman! Jag har givetvis inget från utlåtandet avvikande yrkande, jag har endast velat med dessa ord kommentera den framlagda propositionen och utlåtandet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

Föredrogs ånyo sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner angående restitution av skatt å bensen för vissa motordrivna fordon inom trädgårdsnäringen.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 118 av herrar *Åkesson* och *Anders Johansson* samt II: 164 av herr *Åhman* m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att återbäring skulle ske av skatten på bensen, förbrukad inom trädgårdsnäringen, enligt de grunder i motionen angivits; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 119 av herrar *Yngve Nilsson* och *Eskilsson* samt II: 205 av herr *Nilsson* i Göingegården m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta, att restitution av bensinskatt skulle utgå för inom trädgårdsnäringen utnyttjade jordfräsar, vilkas motorstyrka överstege fem hästkrafter, med ett belopp av 100 kronor per maskin

och år samt för bensindrivna gummihjulstraktorer inom trädgårdsnäringen enligt de grunder, som gällde för traktorer inom jordbruket.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats de inom riksdagen väckta likalydande motionerna I: 316 av herr *Herbert Hermansson* m. fl. och II: 474 av herr *Hansson* i Skegrie m. fl., vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta

att medge trädgårdsnäringen gottgörelse för av dess yrkesutövare erlagd bensinskatt i huvudsaklig överensstämmelse med de regler, som gällde för motsvarande återbäring på fiskets område;

att den intill utgången av budgetåret 1956/57 erlagda bensinskatten på inom trädgårdsnäringen förbrukad bensen skulle föras till en särskild fond till trädgårdsodlarnas disposition att användas för åtgärder och anordningar av gemensamt intresse för berörda yrkesutövare;

att i enlighet med vad som i motionen anförts för budgetåret 1956/57 ställa till trädgårdsnäringens förfogande ett anslag av 100 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedel;

att hos Kungl. Maj:t hemställa, att ifrågavarande medel för budgetåret 1956/57 måtte förvaltas av lantbruksstyrelsen; samt

att hos Kungl. Maj:t anhålla om utseende av representanter för berörda näringsgrenar inom trädgårdsodlingen att biträda vid medlens fördelning.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade nämnda motioner hänskjutits till behandling av sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 118 och II: 164 ävensom de likalydande motionerna I: 316 och II: 474 besluta

1) att medgiva trädgårdsnäringen gottgörelse för av dess yrkesutövare erlagd bensinskatt från och med den 1 juli 1955

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

i överensstämmelse med de grunder, som utskottet förut i utlåtandet förordat;

2) att den intill utgången av budgetåret 1956/57 inom trädgårdsnäringen er-

lagda bensinskatten skulle tillföras en särskild fond att avräknas mot automobilskattemedlen;

3) att antaga följande

Förslag

till

förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 3 maj 1929 (nr 62) om särskild skatt å bensin och motorsprit

Härigenom förordnas, att 5 § förordningen den 3 maj 1929 om särskild skatt å bensin och motorsprit skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Gällande lydelse:)

Restitution av skatt, som i denna förordning avses, må åtnjutas:

a) för bensin — — — svensk frihamn;

b) för bensin eller motorsprit, som med eller utan tillsats av annat ämne användes för framdrivande av tåg eller fordon å järnväg eller av luftfartyg, härunder inbegripet start av icke motordrivet flygplan, eller av motorbåt vid yrkesmässigt utövande av fiske;

c) för bensin — — — framföres; samt

d) för bensin, — — — än motordrift.

Vid restitution — — — belöpande tul-len.

(Utskottets förslag:)

Restitution av skatt, som i denna förordning avses, må åtnjutas:

a) för bensin — — — svensk frihamn;

b) för bensin eller motorsprit, som med eller utan tillsats av annat ämne användes för framdrivande av tåg eller fordon å järnväg eller av luftfartyg, härunder inbegripet start av icke motordrivet flygplan, eller av motorbåt vid yrkesmässigt utövande av fiske eller av inom trädgårdsnäringen nyttjade jordfräsar;

c) för bensin — — — framföres; samt

d) för bensin, — — — än motordrift.

Vid restitution — — — belöpande tul-len.

Denna förordning skall äga tillämpning från och med den 1 juli 1955.

4) att för senare avräkning mot den under punkt 2 omfördelade fonden till Gottgörelse till trädgårdsnäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 100 000 kronor att avräknas mot automobilskattemedlen;

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i övrigt anfört i anledning av de likalydande motionerna I: 118 och II: 164 samt de likalydande motionerna I: 316 och II: 474;

C. att de likalydande motionerna I: 118 och II: 164 ävensom de likalydande motionerna I: 316 och II: 474, i vad desamma icke besvarats under A och B, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att de likalydande motionerna I: 119 och II: 205 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Sköld, Sundström, Anderberg, Jacobson i Vilhelmina, Brandt, Jonsson i Strömsund, Allard, Snygg, Mossberger och Oscar Carlsson, vilka på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 118 och II: 164, I: 119 och II: 205 samt I: 316 och II: 474 icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr ANDERBERG (s):

Herr talman! Frågan om restitution av skatt på bensin var föremål för riksdagens behandling redan 1955 i anledning av två då väckta motioner, var man yrkade restitution med ett schablonmässigt beräknat belopp av 75 kro-

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

nor per år av skatt på sådan bensin som förbrukades inom trädgårdsnäringen till bensindrivna jordfräsar och andra traktorer. Den gången föreslog bevillningsutskottet att motionen skulle avslås, och detta blev också riksdagens beslut. Utskottet skrev då, att svårigheten att på förevarande område införa en individuell restitution som fyllde rimliga krav på rättvisa och administrativ lätthanterlighet hade bestyrkts. Man ifrågasatte också om restitutionsrätten skulle omfatta jordfräsar av samtliga storlekar eller skulle begränsas till den minsta storleken, och man undrade hur man skulle gå till väga för att få ordentlig kontroll vid en avgränsning av restitutionen. Över huvud taget anförde man vilka svårigheter det fanns att komma till rätta med problemet.

Nu har från tre olika håll framförts sex motioner, tre i vardera kammaren, vari man har begärt återbäring av skatt på bensin, förbrukat inom trädgårdsnäringen. Dessa motioner har behandlats av ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott. Innan frågan behandlades där gick motionerna ut för yttrande, och man fick då uppgifter från olika håll. Meningarna var något delade. Statskontoret ansåg att en individuell restitutionsrätt icke kunde förordas på det föreliggande materialet. Så vitt statskontoret kunde finna hade de nu väckta motionerna icke skapat bättre förutsättningar härför, och det ansågs också att gottgörelse för skatt på bensin som förbrukats för jordfräsar i trädgårdsnäringen icke borde ifrågakomma. Man ansåg kontrollen vara särskilt svår att ordna.

Lantbruksstyrelsen var mera välvillig och menade att man kunde vidta vissa arrangemang, och det är på denna framställning som de ledamöter av utskottet byggt, vilka sedan kom att bilda majoritet — det var nämligen så att när utskottet hade att fatta beslut blev det lika röstetal, tio mot tio, men lotten gynnade dem som ville tillstyrka motionerna.

Svenska vägföreningen ansåg, att så länge trädgårdsnäringen saknade en topporganisation, vilken i detalj kunde redovisa för hur insatser för upplys-

ningsverksamhet och propaganda för den ekonomiska samverkan m. m. lämpligen borde ske, var det knappast möjligt att genomföra ifrågavarande restitution. Detta gjorde att Svenska vägföreningen yrkade att den föreliggande framställningen skulle avslås.

Frågan har också varit föremål för en mycket ingående utredning av 1948 års restitutionssakkunniga. Dessa har gått emot en särskild restitutionsrätt för bensin som förbrukas inom den yrkesmässiga trädgårdsnäringen. Man ansåg att någon schablonmässig restitution, som kunde fylla rimliga anspråk på rättvisa, inte kunde framräknas. Man menade också att den årliga förbrukningen av bensin till bensindrivna redskap var mycket svår att fastställa. Med hänsyn därtill ansåg 1948 års restitutionssakkunniga att en individuell restitution icke var genomförbar, och därför blev inte något förslag framställt om restitution.

Utskottet hade nu att ta ställning till detta material och motionerna samt till de synpunkter som tidigare anförts i frågan. Meningarna blev som jag nyss sade delade. Vi som nu har blivit reservanter ansåg att det förslag i ämnet, som utskottsmajoriteten hade samlat sig kring, inte var möjligt att biträda, därför att det innebar att riksdagen skulle fatta ett principbeslut om kollektiv återbäring av bensinskatt till trädgårdsnäringen, trots att utredning saknades om så avgörande faktorer som metoden för framräknande av det årliga restitutionsbeloppet samt storleken av detsamma. Vi menade att det var omöjligt att bedöma om den av utskottsmajoriteten rekommenderade metoden över huvud taget skulle kunna användas. Uppgifterna om antalet i trädgårdsnäringen använda jordfräsar skulle ju erhållas från de firmor som sålde dylika. Vi reservanter ansåg att dessa uppgifter inte kunde vara mycket värda. Man kunde inte ställa uppgiftslämnarna till ansvar om de gav oriktliga besked, och man hade inte heller någon uppfattning om hur många jordfräsar och andra redskap av denna typ som skrotats ned och hur många

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

som fanns kvar i trädgårdsnäringen. Så länge man inte kunde komma till rätta med själva huvudprincipen var vi inte beredda att ta ställning till frågan om återbäring. Majoriteten menade att man skulle få in uppgifterna genom lantbruksstyrelsen i samråd med statens maskin- och redskapsprovningsanstalter. Vilka möjligheterna därvidlag var framgick emellertid inte under diskussionerna. Den saken är alldeles klar, att det kommer att bli en mycket betungande och svår arbetsuppgift och kommer att medföra ej oväsentliga kostnader att få fram uppgifterna.

Majoriteten har ansett att retroaktiv återbäring skall ske från den 1 juli 1955. Reservanterna anser emellertid att retroaktiv återbäring ej bör komma i fråga, emedan vi ju aldrig tillämpar retroaktivitet på detta område. Möjligheterna att nu efteråt räkna fram de belopp som skall utgå retroaktivt är också mycket små.

Utskottsmajoriteten säger att restitutionsbeloppet, sedan det framräknats, skall fördelas i samråd med representanter för trädgårdsnäringen. Här skall alltså lantbruksstyrelsen fördela dessa medel, men representanter för trädgårdsnäringen skulle, såsom vi påpekar i vår reservation, på detta sätt delta i ett administrativt förfarande. Detta överensstämmer icke med vad vi är vana vid i statlig förvaltning. När det gäller fiskerinäringen exempelvis har fördelningen ordnats med hjälp av huvudorganisationer. Trädgårdsnäringen har ingen sådan topporganisation, och det finns inga personer som kan företräda hela näringsgrenen.

Den kollektiva återbäringen möter, som jag har anfört, många svårigheter, och vi har därför inte kunnat följa utskottsmajoritetens förslag. Vi har dessutom aldrig fått riktigt klart för oss vartill de reserverade medlen skall användas. Det har visserligen sagts att de skulle användas till trädgårdsnäringens bästa och till forsknings- och undersökningsarbete inom trädgårdsnäringen, men vi har inte fått full klarhet på den punkten. Det har talats om att medlen

skulle användas bl. a. för anställande av trädgårdskonsulenter. Vi har aldrig brukat använda restituerade medel till att anställa personal. Vid den restitution som förekommer inom fiskeri- och jordbruksnäringen har medlen använts till allmänna ändamål. Härtill kommer, att om personal anställs för detta ändamål får man också tänka på avlöning och på pensionering. Vi vet inte hur länge det blir ordnat på detta sätt, och därför är det äventyrligt att anställa folk på ett så lösligt underlag som detta.

Det är således inte fullt klart vad pengarna skall användas till. Visserligen har det sagts att 100 000 kronor skulle uttagas förskottsvis i budgeten för nästa år och användas delvis till stöd åt trädgårdslaboratorier, men nog bör det något klarare utsägas vad pengarna skall användas till. Det är en rimlig fordran att veta vad ett beslut innebär innan man ger sig till att fatta beslutet. Sådant har vi inte på gundval av enskilda motioner vågat oss på. Vi vill ha en klart hållbar grund innan vi anser att riksdagen kan gå med på ett dylikt förslag. Det är ett vågspel att besluta i enlighet med utskottets förslag utan att alla de oklara saker, som nu föreligger, blivit klargjorda.

Jag får ännu en gång understryka att vi inte är beredda att gå med på en retroaktiv återbäring. Frågan bör bli föremål för ytterligare övervägande innan riksdagen kan gå med på en sådan restitution.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr ELOFSSON, GUSTAF, (bf):

Herr talman! Var gång man diskuterar ett förslag om restitution av bensinskatt möter det mycket starkt motstånd. Det skylls än på det ena och än på det andra. Vi har ju alla varit överens om att bensinskatten skall användas till vägar, och för bensin till sådana redskap som användes i jordbruksdriften, vid fiske och på andra områden, där redskapen inte utnyttjar vägarna, är det orimligt att det skall tagas ut skatt.

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

Härom har det begärts utredning vid olika tillfällen. Den föregående talaren nämnde att frågan var uppe 1948, nämligen när Kungl. Maj:t bemyndigades att återbära skatt till fiskarna. Förslaget mötte även då motstånd, och man skyllde på att en utredning först borde ske. Många gånger säger man — det är inte så länge sedan man uttalade det från finansdepartementet — att anledningen till att en utredning dröjer så länge beror på att det inte finns personal tillgänglig för utredningar. Jag har dock märkt fall, då det fattats ett beslut den ena dagen om tillsättandet av en utredning och att redan dagen efter utredningen blivit tillsatt. Vill man åstadkomma någonting, kan man också göra det.

Tycker herr Anderberg att det är rimligt och rättvist att man skall betala bensinskatt för driften av en jordfräs, som icke användes på något sätt på vägarna utan i trädgårdsnäringens tjänst? Jag tycker vi kunde vara överens om att rättviseskäl talar för att vi inte skall pålägga en näring en skatt, som inte var avsedd att drabba näringen. Det var inte meningen att skatten skulle tillämpas på sådana näringar, som inte berörs av vägtrafiken.

Herr Anderberg sade, att det inte finns någon topporganisation, som kunde ta hand om de 100 000 kronor det här gäller. Men jag tror inte risken för missbruk kan vara så stor, ty man har föreslagit att lantbruksstyrelsen skulle förvalta dessa medel och att Kungl. Maj:t skulle utse ledamöterna i den kommitté, som skall fördela pengarna. Det är oss allom bekant, att i det trängda läge, vari trädgårdsnäringen befinner sig, behövs säkert dessa 100 000 kronor för olika ändamål. Och det faktum att lantbruksstyrelsen tillsammans med Kungl. Maj:t kommer att anvisa dessa pengar, om riksdagen skulle bifalla det föreliggande utlåtandet här i dag, anser jag vara en säker garanti för att pengarna inte utbetalas till sådant, som ej är för näringen gagnande.

Efter vad som skett på detta område kommer säkert trädgårdsnäringen att instifta en topporganisation. Jag tror att

man redan håller på och det lär inte dröja länge förrän topporganisationen är klar.

Man kan nog med god vilja få reda på hur många trädgårdstraktorer som används, och jag förmodar, att de som skall fördela summan på 100 000 kr inte släpper ut pengarna förrän de vet vilket ändamål pengarna skall användas till.

Jag vill återigen erinra om det bekymmersamma läge trädgårdsnäringen råkat i. Den har mycket svåra konkurrenter. På grund av det frilistningssystem, som numera användes, kan man direkt från Holland och Italien och andra länder, där trädgårdsodlingen och trädgårdsnäringen är mycket större än i vårt land, skicka upp stora billaster och sälja dem till vilka priser som helst på den svenska marknaden. När vi behandlade denna fråga i utskottet talades det om att det inte alls är ovanligt att man från Holland skickar upp stora billaster med blommor, som säljs till ett pris som inte ens tillnärmelsevis täcker värmekostnaderna för att frambringa samma blommor i Sverige. Det är självklart att den svenska tillverkningen inte kan stå emot sådana påfrestningar, och då är det väl orimligt att i vårt land därtill lägga på en skatt, som inte är avsedd för detta ändamål, utan för underhåll av våra vägar.

Det är därför, herr talman, som vi i utskottet har ansett, att man redan nu borde gå till en lösning av denna fråga. Med dessa ord ber jag alltså att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Hermansson, Herbert*, (bf).

Herr NILSSON, YNGVE, (h):

Herr talman! I detta ärende har jag väckt en motion, I: 119, vari framhölls det principiellt riktiga i att skatt på bensin borde restitueras till traktorer och jordfräsar, som användes i trädgårdsodlingen. I motionen hade också föreslagits, att restitutionen skulle ske per fordon, då detta ansågs vara det mest lämpliga i ett sådant här fall. Jag är fortfarande av den uppfattningen, att man på det

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

sättet skulle ha skapat den största rättvisan. När emellertid ärendet kom upp till behandling i det sammansatta utskottet, gick majoriteten i utskottet på en annan linje och föreslog kollektiv återbäring. Jag anslöt mig då till majoritetens uppfattning, under det att jag tillkännagav, att det för mig är mest angeläget att en restitution över huvud taget kommer till stånd.

Med detta, herr talman, har jag velat klargöra min ståndpunkt och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill vädja till kammaren att rösta för utskottets förslag i denna för trädgårdsnäringen så synnerligen viktiga fråga. Ett bifall till utskottets förslag skulle skapa rättvisa mellan trädgårdsnäringens, jordbrukets och fiskets utöware.

Herr JOHANSSON, ANDERS, (fp):

Herr talman! I min egenskap av motionär i denna fråga ber jag att i allt väsentligt få understryka de synpunkter, som här nyss anförts av utskottets talesman herr Gustaf Elofsson.

Riksdagen har som bekant redan tidigare fastslagit det berättigade i att traktorer, som användes i jordbrukets tjänst, skall få en restitution på förbrukad bensin till ett belopp av 325 kronor per år och traktor. Den bestämmelsen — jag vågar säga det — har i mycket hög grad bidragit till att stimulera den mekanisering och rationalisering i övrigt liksom den produktionsökning, som kännetecknar vårt jordbruk av i dag. Jag tror vi kan säga, att härigenom har också skapats väsentliga fördelar inte bara för producenterna, utan i minst lika hög grad för konsumenterna.

När det nu hävdas, att även trädgårdsnäringen bör tillerkännas en motsvarande förmån för sina jordfräsar, stöder vi oss på det faktum, att denna näring är stadd i snabb utveckling och att dess mekanisering, inte minst genom de jordfräsar det här är fråga om, kommer att i mycket hög grad berika även dess produktion till gagn för det allmänna folkhushållet. Alla skäl talar också för att trädgårdsprodukterna inom en nära

framtid kommer att inta en långt mera framträdande plats i vår folkhushållning än vad de gör i dag. Våra näringsfysiologer hävdar, att trädgårdsprodukterna hittills har intagit en alltför begränsad plats i vårt allmänna kosthåll. Goda och billiga grönsaker i allt rikligare mängder är därför ett önskemål, som borde omfattas av alla. Vi borde alltså sträva efter att få fram trädgårdsprodukter i tillräcklig utsträckning och med skydd mot den konkurrens, som herr Elofsson nyss omnämnde — alltså konkurrensen utifrån.

Nu är det emellertid så att trädgårdsnäringens utöware i långt högre grad än andra är beroende av den manuella arbetskraften. Man kan inte där mekanisera som inom jordbruket i övrigt, och den manuella arbetskraften är dyr numera. Att jordfräsar kommit att spela en avgörande roll inom trädgårdsnäringen är därför förklarligt, och att trädgårdsnäringens män anser sig ha samma rätt till återbäring på förbrukad bensin kan man också mycket väl förstå. Önskemålet torde vara berättigat.

Med hänsyn till önskvärldheten av en ökad motorisering inom trädgårdsnäringen och med hänsyn till de förväntningar för framtiden, som är ställda på denna näring, vill jag i likhet med föregående talare vädja till kammarens ledamöter att biträda utskottets förslag. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÅKESSON (fp):

Herr talman! Den svenska trädgårdsnäringen är i särskilt behov av den hjälp och det stöd som den kan få. Herr Elofsson i Vä har i sitt anförande framfört en hel del av de synpunkter, som jag därvidlag hade tänkt framföra.

Trädgårdsnäringen måste på allt sätt motorisera sin drift på samma sätt som jordbruket har gjort. Den har därför i sin tjänst börjat använda maskiner i större utsträckning än tidigare. Att driften av dessa maskiner skall belastas med avgifter, vilka då det gäller andra näringar inte förekommer, måste väl anses

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

orimligt. De motioner som väckts syftar till att tillgodose ett rättvisekrav från trädgårdsnäringen och dess utöware.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ANDERBERG** (s):

Herr talman! Flera av de talare, som nu haft ordet, har betonat det svåra läge, som trädgårdsnäringen befinner sig i. Jag skall inte gå in på någon sakk Diskussion därvidlag men vill erinra de ärade talarna om — för att nu ge frågan dess riktiga proportioner — att det belopp som det här gäller är 32 öre per liter bensin, som skulle restitueras. Om vi räknar med en förbrukning av 300 å 350 liter bensin om året på varje jordfräs, skulle det innebära cirka 100 kronor på var och en. Man har här talat om den konkurrens som finns från utlandet. Jag undrar om den hjälp som här föreslås är av sådan storleksordning, att den kan påverka denna närings utveckling.

Vi skall också göra klart för oss att trädgårdsnäringen ännu inte har någon topporganisation. Vi anser att trädgårdsnäringen liksom fisket först måste skaffa sig en central organisation, som svarar för en kollektiv användning av de restituerade medlen. Man säger att det inte föreligger några svårigheter att klara upp denna sak, men vi har ännu inte fått något besked om ens hur vi skall kunna ta reda på hur många jordfräsar som finns. Det har visserligen uppgivits att vi har 4 000 jordfräsar och traktorer inom trädgårdsnäringen, men hur många av dem som är nedskrotade eller användes för annat ändamål är inte klart. Det är alltså nödvändigt att det blir klarlagt på ett tillfredsställande sätt, hur stort belopp som skall restitueras. Först därefter bör restitution ifrågakomma.

Herr **HANSSON** (fp):

Herr talman! Det var herr Anderbergs anförande som gav mig anledning att begära ordet för att framföra några synpunkter.

När det gäller att bedöma detta ärendet, herr Anderberg, måste man väl i

första hand hålla i minnet vad herr Elofsson påpekade, nämligen att bensin-skattemedlen är avsedda att bidra till kostnaderna för vägväsendet. De är alltså en välgavgift, som orättvist kommit att belasta både jordbruket, fisket och trädgårdsnäringen. Nu har fisket och jordbruket fått sin restitutionsfråga ordnad. Trädgårdsnäringen däremot har inte fått kompensation för de höjda kostnader som uppkommer till följd av beskattningen av den bensin, vilken nyttjas som drivmedel för näringens i rationaliseringens intresse ständigt ökade maskinpark. Att detta innebär en påtaglig orättvisa, som snarast möjligt bör undanröjas, bör vi väl ändå kunna vara helt ense om.

Utskottsmajoriteten har alltså velat förorda restitution från och med den 1 juli 1955 av skatt på bensin och motorsprit för inom trädgårdsnäringen använda jordfräsar. Beträffande restitutionsformen, som både herrar Anderberg och Yngve Nilsson berört, råder väl full enighet om att den icke bör göras individuell, såsom den är inom jordbruket, utan kollektiv, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för det yrkesmässiga fisket. Skälen härför behöver jag kanske inte ingå på. Jag vill bara betona, att det ur administrativ synpunkt är otänkbart med en individuell restitution.

I likhet med lantbruksstyrelsen har utskottet funnit denna restitutionsfråga vara av den allra största vikt för trädgårdsnäringen. De återburna medlen kommer otvivelaktigt att på ett mycket verksamt sätt utgöra ett stöd för denna näringsgren. Vi vet alla att trädgårdsnäringen kämpar med stora ekonomiska svårigheter alltsedan den internationella konkurrensen ånyo satte in och undan för undan skärpts efter sista världskrigets slut. Lantbruksstyrelsen understyrker, som kammarrens ledamöter säkerligen observerat, detta mycket starkt bl. a. i den del av styrelsens remissvar som återges i det långa stycket på s. 10 i utskottets utlåtande.

Herr Anderberg förklarade att beräklandet av restitutionsbeloppet skulle

Ang. restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen

vålla vissa svårigheter. Det kanske kan medges. Ett överslag har visat att beloppet ligger någonstans mellan 400 000 och 500 000 kronor. Detta utgör, herr Anderberg, alls ingen obetydlig summa för trädgårdsnäringen. Med de pengarna kan säkerligen mycket vinnas. Utskottet har i stort sett anslutit sig till lantbruksstyrelsens rekommendation, att det bör tillkomma lantbruksstyrelsen att i samråd med statens maskin- och redskapsprovningsanstalt genom stickprovsundersökningar beräkna restitutionsbeloppet. Sedan kan ju också generalagenterna för här ifrågavarande maskiner lämna värdefullt material. Utskottet tar dock inte slutlig ställning till restitutionsbeloppets storlek, utan föreslår en utredning efter de antydda linjerna innan förslag om anvisande av medel till restitution förelägges nästa års riksdag.

Jag vill i detta sammanhang som min personliga mening framhålla, att en absolut exakt uppskattning av beloppets storlek icke kan anses vara av nöden. Staten har under årens lopp lagt beslag på miljonbelopp, som rätteligen hade bort tillkomma trädgårdsnäringen. Bara räntan på detta skuldbelopp måste uppgå till hundratusentals kronor. Med hänsyn härtill finner jag det meningslöst att lägga ned arbete på en fixering av restitutionsbeloppet närmare än låt mig säga på några tiotusental kronor när. Det är en uppgift som inte bör vålla de nämnda myndigheterna något egentligt besvär. På den punkten behöver herr Anderberg därför inte hysa några som helst betänkligheter.

Utskottet har vidare liksom lantbruksstyrelsen funnit, att retroaktiv restitution inte bör beviljas längre tillbaka än från den 1 juli föregående år. Därvidlag har utskottet alltså inte kunnat följa de motionärer, som yrkar på en längre tillbaka gående restitution.

Hur sedan den särskilda fonden skall läggas upp behöver jag kanske inte närmare ingå på. Det står väl ingen egentlig strid om den saken, även om herr Anderberg ville sätta ett frågetecken också på den punkten.

Alla torde väl vara ense om att resti-

tutionsmedlen skall användas för ändamål av allmän karaktär inom trädgårdsnäringen. Reservanterna får ursäkt mig, men jag tycker nog att de, när de går att nagelfara utskottets ståndpunktstagande, presterar en ganska praktfull lista på de obotfärdigas förhinder. Reservanterna anmärker på att utredning saknas beträffande framräknandet av årligt restitutionsbelopp och storleken av detsamma. Jag vill gentemot denna anmärkning helt kort säga, att de beräkningar, som erfordras härför, med anlitande av några vanliga stickprovsundersökningar icke bör vålla nämnvärda kostnader eller större besvär. Tillförlitligheten bör bli minst lika stor som med inom jordbruket använda metoder.

I fråga om den retroaktiva återbäringen är reservanterna också försiktiga nog att skriva, att det »torde saknas» möjligheter att med någon grad av säkerhet framräkna detta belopp. Ordet »torde» anger ju att reservanterna själva inte är så säkra på sin sak.

Det faktum att trädgårdsnäringen för närvarande saknar topporganisation kan jag heller inte finna utgöra något hinder för att riksdagen i dag fattar beslut i detta ärende. Vi får inte glömma bort, att det ju här är fråga om pengar, som trädgårdsnäringens utövare själva betalt och med rätta kan göra anspråk på.

Att trädgårdssodlarna då också skall få delta i det samråd beträffande medlens användning, som utskottet föreslår, får väl anses vara helt naturligt.

I övrigt har jag, herr talman, knappast anledning att tillägga något. Jag anser att det med hänsyn till trädgårdsnäringens beträngda läge är brännande nödvändigt att nu fatta ett beslut i denna fråga. Ärendet har förhållits på sådant sätt att vi nu måste anses vara skyldiga att göra slag i saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! I princip kan man väl säga att om restitution av bensinskatt medges för jordbrukets bensindrivna

traktorer, är det rättvist att sådan restitution införes även i fråga om de jordfräsar som används inom trädgårdsnäringsringen. Men när det gäller jordbrukets traktorer har restitutionen inte medgivits så där plötsligt, utan beslutet föregicks ju av en utredning. Det bör väl därför vara riktigt att en utredning kommer till stånd även av den nu föreliggande frågan.

Frågan är inte så lätt att lösa, och det framlagda förslaget utmärks också av vissa bristfälligheter. Enligt detta är det ju de firmor, som säljer jordfräsar, som skall ansvara för uppgifterna om hur många jordfräsar som finns, och med ledning därav skall restitutionsbeloppet beräknas. Firmorna är emellertid inte uppgiftsskyldiga, de kan lämna precis vilka uppgifter som helst, och man kan inte bygga på deras sanningsenlighet.

Om trädgårdsnäringsringen för närvarande befinner sig i ett så svårt läge som utskottsmajoritetens talesmän påstår, tycker jag att den skulle vinna på att frågan utreddes. Det kan ju hända att denna utredning skulle visa att den restitution, som här har föreslagits, rent av inte räcker till.

Det föreliggande förslaget är för övrigt behäftat med det osäkerhetsmomentet att man ju inte kan veta hur många av de omkring 4 000 jordfräsar, som beräknas finnas i landet, verkligen används i trädgårdsnäringsringen, hur många som går på gräsmattorna i städerna eller kanske framförs med hjälp av andra drivmedel och hur många som helt enkelt är utrangerade. Jag tycker därför att utskottsmajoritetens ståndpunktstagande vilar på en något bristfällig grund. I princip har ju reservanterna inte någonting emot förslaget, men de vill att man först skall företa en utredning, såsom brukar ske i sådana frågor.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet

Ang. näringslivets lokalisering m. m.

hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Anderberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad sammansatta bevilnings- och jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den vid utlåtande fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes här efter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 63.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. näringslivets lokalisering m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om näringslivets lokalisering m. m.

Bankoutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft elva inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen de likalydande motionerna nr 121 i första kammaren av herr *Andersson, Birger*, m. fl. och nr 212 i andra kammaren av herr *Bengtsson* i

Ang. näringslivets lokalisering m. m.

Varberg m. fl., de likalydande motionerna nr 328 i första kammaren av herr *Olsson, Erik*, och herr *Olofsson, Per*, och nr 257 i andra kammaren av herrar *Nilsson* i Östersund och *Lindström*, de likalydande motionerna nr 409 i första kammaren av herr *Johansson, Theodor*, m. fl. och nr 585 i andra kammaren av herr *Svensson* i Vä m. fl., de likalydande motionerna nr 449 i första kammaren av herr *Larsson, Sigfrid*, och herr *Elofsson, Gustaf*, och nr 628 i andra kammaren av herrar *Svensson* i Stenkyrka och *Johansson* i Mysinge, de likalydande motionerna nr 450 i första kammaren av herr *Bengtson* m. fl. och nr 635 i andra kammaren av herr *Jansson* i Benestad samt motionen nr 454 i andra kammaren av herr *Andersson* i Brämhult.

I motionerna I: 121 och II: 212 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamma åtgärder bland annat för att få tillstånd en skärpt tillämpning av byggnadsregleringen för att den skulle kunna bli ett effektivt medel för en lämpligare lokalisering av näringslivet.

Motionerna I: 328 och II: 257 utmynnade i en hemställan om att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning, där frågor, som berörde landsbygdens avfolkning och städernas överbefolkning samt industriens lokalisering, upptoges till behandling.

I motionerna I: 409 och II: 585 hade framställts yrkanden om att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla nödvändigheten av att de lånemedel, som funnes tillgängliga, fördelades på ett rättvist sätt mellan olika kommuner samt att riksdagen skulle hemställa, att Kungl. Maj:t i samarbete med kommunerna måtte söka främja bebyggelse och näringsliv på landsbygden i enlighet med motionernas syfte.

Motionerna I: 449 och II: 628 innehöll en hemställan, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning beträffande orsakerna till och verkningarna av den pågående befolk-

ningsomflyttningen från landsbygden och dess mindre tätorter till städerna och framför allt storstäderna samt, där-est härvid visade sig, att ifrågavarande befolkningsomflyttning vore av en storleksordning, som ur samhällssynpunkt vore icke önskvärd eller rent av skadlig, om undersökning av möjligheter som kunde föreligga för utformande av en lokaliseringspolitik, som helt eller delvis kunde hejda ifrågavarande utveckling.

I motionerna I: 450 och II: 635 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att en försöksverksamhet skulle prövas med byggnadstillstånd för mindre företag, som ämnade slå sig ned i typiska folkminskningskommuner med goda kommunikationer, å en s. k. diversekvot eller på annat sätt samt i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder i enlighet härmed.

Motionen II: 454 utmynnade i ett yrkande, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av principerna och förutsättningarna för en lokalisering av statliga ämbetsverk och institutioner till annan plats än Stockholm samt i vilken omfattning en dylik lokalisering borde äga rum.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 121 och II: 212, I: 328 och II: 257, I: 409 och II: 585, I: 449 och II: 628, I: 450 och II: 635 samt II: 454 — i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört — icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Ewerlöf, Danmans, Magnusson, Nordqvist* i Karlskoga, *Carlsson* i Tibro och *Boija*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr TALMANNEN yttrade:

Innan jag lämnar ordet till de vid detta utlåtande anmälda talarna vill jag — utan att på något sätt inkräkta på kammarledamöternas yttrandefrihet — hemställa att de som ämnar begära ordet ville överväga, om de inte lika väl

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

kan begära ordet under ärendet nr 25 på föredragningslistan, nämligen tredje lagutskottets utlåtande nr 15, detta i syfte att undvika en dubbeldiskussion.

Herr **EWERLÖF** (h):

Herr talman! Jag hade just tänkt att börja mitt anförande med en erinran om det nära sambandet mellan den föreliggande frågan och ärendet nr 25 på föredragningslistan, som ju gäller propositionen om byggnadsregleringen. Inom bankoutskottet har det rått enighet om den hemställan som utskottets utlåtande utmynnar i. Då jag till utlåtandet anmält en blank reservation, beror det på att utskottsmajoriteten i motiveringen hänvisar till och förutsätter bifall till propositionen om byggnadsregleringen. Den som i likhet med mig inte kan biträda denna proposition kan uppenbarligen inte heller biträda det nu föreliggande utlåtandet till den del däri åberopas propositionen om byggnadsreglering.

Jag har endast velat framhålla detta som en förklaring till att jag kommer att nedlägga min röst vid avgörandet av det nu föreliggande ärendet.

Herr **BOO** (s):

Herr talman! Med hänvisning till herr talmannens nyss gjorda påpekande kan jag i all korthet yrka bifall till utskottets hemställan i detta ärende.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

rad lydelse av 12 kap. 2 och 3 §§ rättgångsbalken; samt

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12 § lagen den 8 april 1927 om dödande av förkommen handling.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård, m. m.;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av en konvention mellan Sverige och Italien rörande social trygghet; samt

nr 28, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag angående fondering jämlikt 39 § lagen den 3 januari 1947 (nr 1) om allmän sjukförsäkring, dels ock en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 2 mars 1956 dagtecknad proposition, nr 85, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag

angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete samt angående fortsatt giltighet av samma lag

Härigenom förordnas, dels att 1 § lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete skall erhålla följande ändrade lydelse, dels ock att lagen, vilken

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

enligt lag den 15 april 1955 (nr 127) gäller till och med den 30 juni 1956, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1958.

(Gällande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, äger Konungen, i den mån det finnes erforderligt för att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft, förordna, att 2—7 §§ i denna lag skola äga tillämpning.

I den mån det finnes erforderligt för att upprätthålla ett fast penningvärde och befrämja en ändamålsenlig användning av förnödenheter och arbetskraft, äger Konungen förordna, att 2—7 §§ i denna lag skola äga tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1956.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft dels tre före propositionens avlämnande väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 425 av herr *Lindblom* m. fl. samt i andra kammaren nr 286 av herr *Andersson* i Brämhult och nr 517 av herr *Ohlin* m. fl., dels ock fyra i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 506 av herr *Ohlson* m. fl. och nr 507 av herr *Ewerlöf* m. fl. samt i andra kammaren nr 665 av herr *Hjalmarson* m. fl. och nr 666 av herr *Ohlin* m. fl.

I motionerna I: 425 och II: 517, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att provisoriska skolbyggnader, s. k. klassrumspaviljonger, skulle få uppföras utan att byggnadskvoten belastades.

I motionen II: 286 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i lagen av den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete, att orter med upp till 5 000 invånare undantogs från lagens bestämmelse.

De likalydande motionerna I: 506 och II: 666 utmynnade i ett förslag, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhänga om dels att tillståndstvånget för byggnadsarbete måtte helt avskaffas från och med den 1 april 1957, dels att förslag om åtgärder för säsongutjämning inom

byggnadsverksamheten måtte snarast möjligt föreläggas riksdagen.

I de likalydande motionerna I: 507 och II: 665 hade hemställts, att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 85 måtte

A. besluta, att byggnadsregleringen skulle upphävas från och med utgången av år 1956, samt sålunda antaga följande

**Förslag
till**

lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete

Härigenom förordnas att lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1956.

B. uttala,

dels att den ekonomiska politiken, skattepolitiken — ej minst vad gällde bilbeskattningen — bostadspolitiken och kommunikationspolitiken borde utformas så, att man främjade en företagslokalisering, varigenom en lämplig befolkningsbalans mellan större städer och landsbygd kunde åstadkommas,

dels att den rådgivande verksamhet i lokaliseringsfrågor, som redan nu bedrevs, borde ytterligare intensifieras.

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 506 och II: 666 samt I: 507 och II: 665 — de två sistnämnda i vad de innefattade förslag om byggnadsregleringens upphävande — bifalla förevarande proposition;

B. att motionerna I: 507 och II: 665 i övrigt icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att motionen II: 286 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att motionerna I: 425 och II: 517 måtte anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anförde.

Beträffande utskottets hemställan under A hade reservation avgivits av herrar *Osvald, Ebbe Ohlsson, Carlsson* i Stockholm, *MunkteLL och Nestrup*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha va den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan,

A. att riksdagen måtte, med avslag å förevarande proposition, i anledning av motionerna I: 506 och II: 666 samt I: 507 och II: 665 för sin del antaga följande förslag till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete

Härigenom förordnas att lagen den 30 juni 1943 om tillståndstvång för byggnadsarbete, vilken enligt lag den 15 april 1955 (nr 127) gäller till och med den 30 juni 1956, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 mars 1957.

B. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att förslag om åtgärder för säsongutjämning inom byggnadsverksamheten måtte snarast möjligt föreläggas riksdagen.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! Lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete tillkom som vi alla vet under kriget, då det gällde att hålla med både arbetskraft och mate-

rial, och det är därför som lagen nu innehåller formuleringen »vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig». Den formuleringen skall enligt det nu föreliggande förslaget utgå, och därom är ju i och för sig inte någonting att säga; men det förtjänar beaktas, att denna lagstiftning i själva verket har motiverats på många olika sätt. Till en början var den alltså avsedd att användas vid krig eller krigsfara, och sedan har den blivit ett led i den förda kredit- och finanspolitiken och ett led i strävandena att upprätthålla den samhällsekonomiska balansen; den har också fått tjänstgöra som ett led i strävandena att få en säsongutjämning inom byggnadsarbetet till stånd. Jag skulle vilja säga att många av de skäl, som man anförde och allttjämt anför för lagen, för närvarande inte synes vara särskilt tungt vägande. Bland annat bör det ju framhållas beträffande lagens betydelse för kreditpolitiken, att efter den skärpning av denna politik som på senare tid ägt rum har man ingen anledning att befara att några olyckor skulle inträffa, om denna lag inte längre funnes till.

Vi är också många som menar, att lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete snarast bör upphävas. Som stöd för uppfattningen, att regleringen allttjämt är nödvändig, anføres den omständigheten, att de anmälda investeringsbehoven i hög grad överstiger samhällets resurser av arbetskraft och material. Men man glömmer tyvärr, att detta med all säkerhet är ett resultat av själva lagstiftningen, nämligen att av psykologiska orsaker en ransonering ger upphov till ett tryck på efterfrågan.

Det har också uttalats farhågor för att det skulle kunna bli en mycket kraftig stegring av byggnadsverksamheten, om regleringen upphäves, därför att det finns företag av olika slag, som är tillräckligt likvida för att kunna sätta i gång stora byggnadsarbeten. Vi, som menar att lagen är onödig, har den uppfattningen, att många av dessa likvida företag, som man åsyftar, är angelägna om att bevara sin likviditet och att det därför inte finns någon anledning att

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

befara, att de skulle öka byggnadsverksamheten i alltför hög grad.

Slutligen har det vid många tillfällen framhållits — och det har måhända varit det väsentliga skälet för bibehållandet av tillståndstvånget — att det skulle kunna tjäna såsom ett led i säsongutjämnningen inom byggnadsindustrin. Beträffande denna fråga är det ju emellertid för närvarande så, att alla stora byggnadsföretagare — och även många av de mindre och medelstora — har en sådan maskinuppsättning, att det är angeläget för dem att ha sysselsättning för sina maskiner under hela året. För de större företagen tillkommer ju också den omständigheten, att den administrativa apparaten måste hållas i gång året runt. Det finns därför inte någon anledning att ha en lag om tillståndstvång för att klara säsongutjämnningen. Denna kommer att kunna klaras i alla fall på grund av den ekonomisk-tekniska utvecklingen under senare år. I själva verket tycks väl snarare erfarenheten visa, att svårigheter på vissa håll uppstått på grund av denna lagstiftning. Det har blivit kortare perioder av arbetslöshet, som inte har kunnat bemästras, ty från det att ett tillstånd givits till dess att ett bygge kan sättas i gång måste nödvändigtvis en viss tid förflyta.

Helt naturligt har lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete kommit att spela en viss roll för lokaliseringen, bland annat av industriföretag. Det ena företaget har fått byggnadstillstånd, men det andra har kanske inte fått tillstånd. Det nya i den proposition, i vilken lagens förlängning med två år nu föreslås, är, att det i motiveringarna för lagen tydligt och klart säges ifrån att lagen nu skall användas i större utsträckning än tidigare för att leda näringslivets lokalisering.

Om nyttan av ett ingripande från samhällets sida för lokaliseringen har meningarna varit och är delade. Så långt är väl alla överens, att det är önskvärt att det finns rådgivande organ, som kan stå exempelvis industriföretag till tjänst med råd och upplysning-

ar angående lokaliseringen av nya anläggningar. Sådana rådgivande organ finns ju också. Emellertid har det ju i propositionen framhållits, att man särskilt måste beakta den koncentration, som påstås äga rum kring de större städerna. I själva verket är det ju tvärtom så, att de senaste årtiondenas utveckling inneburit en spridning snarare än en koncentration till de större tätorterna.

Det sägs av departementschefen, att av nyinvesteringar i större samhällen följer många andra utgifter, t. ex. utgifter för bostäder, kommunikationer, vägar, gator, vatten och avlopp m. m. Det är alldeles riktigt, men man kan inte komma ifrån att samma krav ställes även om ett nytt företag förlägges till en mindre ort på landsbygden. Därför har ju också i propositionen uttalats, att det är angeläget att motverka de orealistiska och överdrivna föreställningar om fördelarna av näringslivets spridning, som inte sällan gör sig gällande. I själva verket har jag vid debatterna om lagen om tillståndstvång mött båda dessa ståndpunkter. Den ena säger att vi måste ha denna lag för att hindra koncentrationen av företag till tätorterna, den andra att vi måste ha lagen för att förhindra att företag förlägges till landsorten och därigenom åstadkommer stora svårigheter.

Från en del håll sägs alltså, att om man förlägger ett industriföretag till en liten ort, så behövs lokaler av alla möjliga slag — samlingslokaler, hobbylokaler, biograf, danslokal, restaurang, o. s. v. Även därvidlag blir det fråga om stora investeringar för andra ändamål än för det industriföretag som ursprungligen gett anledning till det hela. I ett par av de motioner, som behandlats inom bankoutskottet, uttalas att det i sådana fall vore naturligt att samhället trädde emellan med statsbidrag för att åstadkomma sådana anläggningar som blir en konsekvens av industriens förläggning till en mindre ort. Mig förefaller det som om man helt lämnat den ekonomiska synpunkten på det hela, om man vill disponera skattemedel för att möjliggöra

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

en lokalisering av industrien enligt de önskemål som uttalats i de nu åsyftade motionerna.

Tredje lagutskottets majoritet har klart uttalat, att det primära i lokaliseringssträvandena måste vara de företagsekonomiska förutsättningarna för företagens placering å viss ort eller viss del av landet. Man säger också, att de statliga åtgärderna i fortsättningen liksom hittills måste vidtagas med försiktighet. Det är i och för sig gott och väl, men vi kan inte komma ifrån att i och med att man drar in lokaliseringssträvandena såsom ett motiv för lagen om tillståndstvång så ställer man även lokaliseringen under tvångsbestämmelser, och det är detta vi reservanter anser felaktigt. Ty vad är det avgörande för den lämpliga lokaliseringen av ett företag? Jo, de företagsekonomiska synpunkterna måste vara utslagsgivande; de kan vara av rent näringsgeografisk art; det kan gälla transportmöjligheter, kommunikationsleder, naturtillgångar eller någon annan rent näringsgeografisk faktor. Men man måste naturligtvis också ur företagsekonomisk synpunkt beakta sådana faktorer som tillgången på arbetskraft och möjligheterna till en utjämning exempelvis genom att förlägga industrier med övervägande kvinnlig arbetskraft till samhällen där de existerande industrierna sysselsätter huvudsakligen manlig arbetskraft.

I längden måste de företagsekonomiska synpunkterna bli avgörande. Så fort man lägger andra synpunkter på lokaliseringen, riskerar man faktiskt att vidta åtgärder som i längden kommer att bli skadliga för samhället, därför att de kan innebära större krav på arbetskraft för en viss produktion än som eljest skulle vara nödvändigt och därmed orsaka en fördyring av produktionen, som man annars kunde ha sluppit ifrån. Den företagsekonomiskt riktiga placeringen av en industri blir också i längden bäst för samhället i dess helhet, den ger samhället de största fördelarna i fråga om produktivitet och bidrager därmed till att höja samhället i ekonomiskt avseende.

Det är av denna anledning vi reservanter menar, att lokaliseringen inte skall ske under något statligt tvång. Att bedöma vad som är det företagsekonomiskt riktiga kan ofta vara förenat med mycket stora svårigheter, och det är därför synnerligen tacknämligt att man för närvarande har rådgivande organ för lokaliseringen. Men till slut måste det alltid bli den företagare, som tar risken att starta en ny industri, som får träffa avgörandet efter de råd han fått.

De företagsekonomiska synpunkterna kan växla. Än är det den ena, än den andra faktorn som blir dominerande. Vi skulle kunna anföra många exempel på hur både vetenskap och teknik ändrat förutsättningarna för näringslivets och samhällenas utveckling och därmed påverkat lokaliseringsspörsmålen, men jag skall inte trötta med några exempel. Det är dock ingen tvekan om att de risktagande företagarna själva bättre än några myndigheter kan bedöma de tendenser till ändrad utveckling som framträder och därmed bäst bedöma var ett företag bör förläggas.

I den till detta utlåtande fogade reservationen har också reservanterna framhållit, att de inte vill ställa sig bakom kravet på ett utvidgat hänsynstagen till lokaliseringspolitiska synpunkter vid tillståndsgivningen. De fortsätter på följande sätt: »Det är nämligen att förutsätta att, så snart tvångsmedel måste användas för att tillgodose ett lokaliseringspolitiskt syfte, detta står i strid med de företagsekonomiska synpunkter sökanden anlägger och som han i regel har de bästa möjligheterna att bedöma.»

Jag skulle också vilja fästa uppmärksamheten på uttalandet i reservationen, att om vederbörlig hänsyn tas till de företagsekonomiska synpunkterna — såsom understrukits i propositionen — och dessa inte behöver stå tillbaka för andra samhällsintressen, så »sammanfaller samhällets lokaliseringssträvanden helt visst i allmänhet med företagets egna intressen».

Jag ber därför, herr talman, att i

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

fråga om punkt A i tredje lagutskottets utlåtande nr 15 få yrka bifall till den till utlåtandet fogade reservationen.

I fråga om punkten D skulle jag helt kort vilja framhålla, att det glädjande nog gått att skapa enighet i fråga om önskemålet att redan under den närmaste tiden vidtaga åtgärder för att uppföra s. k. klassrumspaviljonger. I en motion från folkpartiet har yrkats, att kostnaderna för sådana paviljonger skulle föras utanför byggnadskvoten. Det är ett krav, som utskottet inte velat uttala sig för, men utskottet har i alla fall menat att det är ett synnerligen behjärtansvärt önskemål som därmed framförts, och att Kungl. Maj:t därför vid sin prövning av de problem, som kan uppstå i fråga om byggandet av provisoriska lärosalar eller s. k. klassrumspaviljonger, bör ta hänsyn till vad utskottet uttalat. Möjligen skulle man i så fall redan i år kunna få ett större bestånd av klassrum till sitt förfogande.

Det är givet att därmed inte avses att inkräkta på möjligheterna att bygga permanenta skollokaler. Viktigt är emellertid, att man får till stånd provisoriska skollokaler, där så erfordras.

Herr OHLSSON, EBBE, (h):

Herr talman! De skäl, som utskottet under föregående år anfört och upprepat för ett bibehållande av byggnadsregleringen, återkommer även i år. I huvudsak är det inflationstendenserna och säsongutjämningen inom byggnadsarbetskåren som utgör de faktorer som blir bestämmande för utskottet, då det vill behålla byggnadsregleringen.

Beträffande lagens nytta i säsongutjämning syfte är dock utskottet tveksamt, och sedan man konstaterat, att det inte varit möjligt att ens med dess hjälp hitintills helt undgå säsongarbetslöshet inom byggnadsbranschen, säger utskottet: »Enbart i säsongutjämning syfte bör dock lagen icke bibehållas. Som redan tidigare flera gånger skett vill utskottet i stället ånyo understryka, att det anser den individuella detaljreglering, som byggnadsregleringen innebär, böra avvecklas, så snart de samhälls-

ekonomiska förhållandena medger detta.» Precis som om man nu sagt för mycket, söker man en räddningsplanka och den finner man i 1955 års stabiliseringsutredning, och i avvaktan på utredningens resultat, som enligt utskottet knappast kan förväntas under förra delen av år 1957, finner man en motivering för att lagen bör förlängas till och med den 30 juni 1958.

Därefter fortsätter utskottsmajoriteten med följande intressanta konstaterande: »När utskottet biträder propositionens förslag att 'krig eller krigsfara, vari riket befinner sig', eller eljest 'utomordentliga, av krig föranledda förhållanden' icke vidare bör gälla som förutsättning för lagens tillämpning, får detta följaktligen icke ses som ett led i ett permanentande av byggnadsregleringen utan blott som en bekräftelse på att nämnda förutsättning sedan flera år faktiskt upphört att vara ett avgörande villkor för lagens förlängning.»

Från vårt håll har vi under åtskilliga år erinrat om att det var just detta förhållande som var förutsättningen för lagens tillämpning och att den därför inte var hållbar under andra, fredliga förhållanden. Jag vill då säga att utskottet och Kungl. Maj:t har tagit grundlig tid på sig för att komma fram till den insikten. Men om nu detta tidigare villkor för lagens tillämpning upphör att gälla och utskottet ändå inte drar konsekvensen av detta senkomna konstaterande, kan man hysa farhågor för att lagen kan förlängas praktiskt taget hur mycket som helst, och detta kan vi från vårt håll inte godta.

Vad har man nu kvar som skäl från utskottets sida, då man dels stryker den nämnda förutsättningen för lagens tidigare tillämpning, och dels säger att lagen i enbart säsongutjämning syfte icke bör bibehållas? Kvar står alltså byggnadsregleringen som hjälpmedel åt den ekonomiska politiken då det gäller att bekämpa inflationstendenserna, och det nya som kommit till är att den skall nyttjas som instrument för att åstadkomma lämplig lokalisering av näringslivet. Då man tvekar om byggnadsreg-

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

leringens värde i andra sammanhang, griper man till regleringen som ett instrument för att åstadkomma en lämplig lokalisering av näringslivet. Departementschefen har ansett detta nödvändigt med hänsyn till den allt större tillströmningen av människor till de större städerna. Men någon närmare motivering för denna utvidgning av samhällets befogenheter beträffande lokaliseringsfrågorna har inte anförts. Det är uppenbart, att folkminskningen på landsbygden på sina hålla skapat betydande både sociala och ekonomiska problem. Det är helt naturligt, att man då strävat efter att få en spridning av näringslivet ut till landsorten. Nu tror jag för min del inte, att dessa problem löses genom en tvångsmässig spridning av företagsamheten med byggnadsregleringen som instrument. Det kan inte vara rimligt att behöva tillgripa statliga tvångsåtgärder för att binda företagens förläggning till vissa områden, vare sig det sker med hjälp av byggnadsreglering eller någon annan speciell tillståndsgivning. Valet av plats måste i all rimlighets namn ändå grundas uteslutande på företagsekonomiska synpunkter, som herr Osvald här tidigare anförde. Får en sådan princip inte vara avgörande, kan konsekvensen bli att företaget, vilket det nu än kan vara, inte kan klara sig i konkurrensen. Man måste också hysa farhågor för att tillkomsten av nya företag försvåras genom en statlig reglering. Utvecklingen i landet har väl inte heller gått i den riktningen under de senaste årtiondena, att den på något sätt har motiverat ett statligt ingripande. Det är ett faktum att just i de större städerna är svårigheterna att erhålla arbetskraft till industrien störst. Det är ett mycket stort antal företag just i de större städerna och på andra platser, som av denna anledning förlagt sitt utbyggande till andra delar av landet, där lämpliga förutsättningar har funnits och där möjligheterna att tillgodose personalbehovet varit gynnsamma.

Ett påstående, som ofta framförts i debatten, är att industrien i allt högre grad har koncentrerats till de större

städerna. Den argumenteringen håller inte. Industriebefolkningens andel av den yrkesverksamma befolkningen har i stället under åren 1920—1950 minskat i de tre största städerna — Stockholms förorter därvid inräknade — med 7 procent och i de åtta närmast liggande städerna med 5 procent. I riket i dess helhet däremot ökade industriebefolkningens andel av de yrkesverksamma med 18 procent. Dessa siffror vittnar om en utveckling motsatt den som angivits i en rad motioner.

Även om man inte kan godta tvångsåtgärder i lokaliseringsfrågorna, i den form som föreslagits, är det naturligt om samhället intresserar sig för dessa frågor. Det är obestridligt att mycket betydande resultat uppnåts genom den samverkan i rådgivande syfte som etablerats mellan industrien och statsmakterna. Industriens produktionsråd och arbetsmarknadsstyrelsen har här bedrivit ett mycket stimulerande samarbete. Utan tvivel kan man även i fortsättningen räkna med betydande resultat av denna rådgivningsverksamhet, ett som jag tycker både smidigt och effektivt medel att påverka industriföretagens förläggning till lämpliga platser. Tvångsmedel måste enligt mitt sätt att se vara helt felaktiga och kommer med säkerhet inte att ge det resultat man hoppas att åstadkomma, åtminstone inte om rimlig hänsyn skall tagas till de företagsekonomiska skälen för lokalisering.

Det är emellertid utomordentligt viktigt att vi kan åstadkomma en ökad differentiering av näringslivet till landsbygdens tätorter, framför allt av småindustrien men även av större industri, där så är möjligt. Men förutsättningarna för att så skall kunna ske är dels en ekonomisk politik, som stimulerar företagsamheten och inte stryper den, dels en klar vilja hos statsmakterna att skydda penningvärdet, dels slutligen att man genom skattelättnader och spärstimulerande åtgärder skapar förutsättningar för småföretagens möjligheter att överleva. En expansion av den redan befintliga småindustrien är ju i dagens läge närmast en utopi.

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Det kan vara överflödigt att taga upp tiden med ett så självklart påpekande som att goda landsvägskommunikationer är nödvändiga för att åstadkomma en spridning och expanderings av näringslivet till landsorten. Här brister det ofantligt. Det har ju också allmänt omvittnats. Med en bra landsväg till tätorten och med bilen som färdmedel kommer människorna i framtiden att i ökad utsträckning bosätta sig i landsorten, det är min övertygelse, om det samtidigt beredes lättnader för en ökad egnahemsbebyggelse.

Herr talman! Jag ber med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Ewerlöf* (h).

Herr BOO (s):

Herr talman! Under den allmänna motionstiden vid denna riksdags början väcktes — som vanligt skulle jag vilja säga — en rad motioner som rör frågorna om näringslivets lokalisering. Motionerna hänvisades till bankoutskottet och har varit föremål för överläggning här i dag. Sedan dessa motioner väckts har det förhållandet inträffat, att propositionen om byggnadsregleringens förlängning har tagit upp frågan om en aktivare lokaliseringspolitik. Jag vill understryka i detta sammanhang, att man redan i viss utsträckning har tillämpat lagstiftningen om byggnadsreglering i lokaliseringssyfte när det gäller näringslivet. Men i den föreliggande propositionen har målsättningen preciserats. Man kan inte säga, att ramen är nämnvärt vidgad, därför att propositionens förslag endast går ut på att man skall ha vetorätt mot en förläggning till de större tätorterna och därigenom möjlighet att leda ut industrierna till landsbygd och mindre tätorter. Genom denna uppläggning i propositionen nr 85 har en god del av de olika önskemålen i de tidigare nämnda motionerna tillgodosetts.

Även majoriteten i såväl bankoutskottet som tredje lagutskottet har haft en

positiv inställning i fråga om samhällets medverkan vid lokalisering av näringslivet, men man understryker i båda fallen, att det inte bara är fråga om statliga åtgärder. Skall man få en bättre lokalisering i det praktiska livet, vill det till att kommunerna gör sina insatser och att landstingen medverkar på sitt sätt. Om inte dessa samhälleliga organ är aktiva, blir det inte något riktigt resultat. För de kommuner som inte vill vara med här, se framåt och planera, så att de kan ta emot en ny industri och den befolkning som skall arbeta i den industrien, hjälper det inte vilka statliga åtgärder man än vidtar. Det är nödvändigt att understryka detta i det här sammanhanget.

När man vidare diskuterar dessa frågor om en bättre lokalisering av näringslivet, är det väl allt skäl att understryka — det har också majoriteten i utskottet gjort — vad socialministern framhåller i propositionen, då han varnar för en alltför blåögd optimism i dessa avseenden. En lokaliseringsdirigering av näringslivet kan nämligen inte drivas längre än företagets effektivitet tillåter. Gör man det, offrar man alltför väsentliga värden för att tillgodose önskemålet om en bättre spridning av näringslivet. Men därmed är inte sagt, att en försiktig och på god planering grundad lokalisering skulle vara till skada för näringslivet. Jag vill påstå, att det finns många hundra företag i detta land i dag, som skulle kunna bedriva sin verksamhet med lika gott ekonomiskt resultat, om de vore placerade på en annan ort, som samhället ur lokaliseringssynpunkt ansåge vara mera värdefull. Reservanternas påstående, att även det minsta motstånd mot företagarnas uppfattning om var en viss industri skall placeras innebär en minskad effektivitet, håller knappast i praktiken.

Här anmäler sig också osökt frågan, om näringslivets investeringar alltid är de exakt rätta och riktiga. Jag skall inte exemplifiera, men alla initierade vet, att det inte är svårt att få fram exempel i vårt samhälle på åtskilliga felbedömningar, när det gäller både lokalisering-

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

ar och investeringar inom det s. k. fria näringslivet.

Tredje lagutskottets ärade ordförande, herr Osvald, har här nyligen talat vackra ord om hur det skulle gå till, om företagen hade frihet att placera sig var helst de önskade. Han sade, att till orter med utpräglad manlig sysselsättning i industrien komme väl de andra industrierna, som eftersträvade kvinnlig arbetskraft, att vilja söka sig och ge sysselsättning även för denna. Ja, man kan givetvis tala vackra ord, men ser vi ut i samhället i dag, måste vi konstatera, att näringslivet inte på egen hand har kunnat ordna dessa förhållanden. I olika delar av landet förekommer hos näringslivet en ensidighet, som skapar mycket svåra problem, och kommunerna — städer, köpingar och landskommuner — gör i dessa avseenden allt vad de kan för att få en bättre balans mellan manlig och kvinnlig arbetskraft. I den bygd jag representerar, som har textilindustrien som huvudnärning, råder ganska hög efterfrågan på den kvinnliga delen av arbetskraften. Samhällenas strävan att där få tyngre industri som kan ge sysselsättning åt den manliga arbetskraften och skapa bättre balans har inte gett några väsentliga resultat. Vi vet att motsvarande förhållande råder i de bygder där man har en industri som övervägande sysselsätter manlig arbetskraft. I den mån industrien sökt sig ut till dessa platser, t. ex. textilindustri, för att ta hand om den kvinnliga arbetskraften, har detta skett i en tid med våldsam brist på arbetskraft. Men så snart de ekonomiska förutsättningarna ändrar sig drar man tillbaka dessa företag och är åter vid utgångsläget. Det ser inte alls ut som om vi på frivillighetens väg skulle kunna nå definitiva resultat när det gäller att sprida näringslivet till de olika orterna.

Jag skulle alltså från dessa utgångspunkter vilja konstatera att beträffande samhällets medverkan i lokaliseringen av industrien ställer sig oppositionspartierna helt negativa. Man säger att det är mycket bra om man kan få ut nya företag på landsbygden, men det synes

som om det vore en högst platonisk kärlek man visar i detta avseende.

Byggnadsregleringens förlängning är ju en återkommande fråga, och motsättningarna i den är väl också ganska givna. Det nya i den nu föreliggande propositionen är att förlängningen föreslås att gälla för två år och att lagtexten anformas på så sätt att man inte längre anknyter till krig och krigsfara. Men departementschefen och utskottsmajoriteten understryker att dessa nyheter inte innebär något permanentande av lagen i och för sig, och som herr Ohlsson alldeles nyss underströk, har man i utskottsutlåtandet liksom tidigare slagit fast, att man inte anser att byggnadsregleringen, även med denna nya uppgift att medverka i en bättre lokalisering, skall vara ett permanent organ. Här säges klart ifrån att så länge byggnadsregleringen fyller sin uppgift i den ekonomiska politiken måste den fortsättas. Sedan kan den omprövas, och då kan något annat komma i stället, som kan leda till en full sysselsättningsutjämning för byggnadsarbetarna och kanske också utgöra den samhälleliga medverkan i lokaliseringsarbetet.

När högern och folkpartiet i partimotioner yrkar att byggnadsregleringen skall avskaffas inom en ganska snar framtid, så sker detta med en klar hänvisning till att den återhållande effekt som byggnadsregleringen har inom den ekonomiska politiken skall ersättas med en effektivare penning- och kreditpolitik. I dagens läge kan väl inte bakom ett sådant uttalande ligga något annat än att man vill ha bort byggnadsregleringen och är beredd att ytterligare använda räntevapnet för att få balans i samhälls-ekonomien. Detta må så vara, men man påminner sig här allt tal under de senaste åren: Om regeringen bara vill använda räntevapnet, går det att styra konjunkturerna med små variationer i räntenivån. Efter detta kan vi väl konstatera att det argumentet blivit åtskilligt omodernt i dag.

Vill man inte gå räntehöjningens väg hur långt som helst torde det väl vara obestridligt att byggnadsregleringen fortfarande är nödvändig: Att någonting

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete m. m.

måste finnas här, om detta nu skall vara byggnadsreglering eller en effektivare penning- och kreditpolitik, erkänner också reservanterna när de inleder sin reservation med följande mening: »Otvivelaktigt är konjunkturläget liksom föregående år sådant, att en återhållsam ekonomisk politik är påkallad för att upprätthålla *den samhällsekonomiska balansen*.» Anspråken på investeringsutrymme inom byggnadsregleringens område är i dag så stora, att ett frisläppande av alla dessa önskemål i nuvarande läge skulle innebära kaos.

I fråga om sysselsättningsutjämningen har reservanterna tagit upp den tankegång, som i flera år återkommit i folktopartimotioner, där man säger, att när byggnadsregleringen upphör, skall man i stället ha någon anordning med igångsättningstillstånd, som skall verka säsongutjämnande. Och särskilt i år argumenterar man med att säga, att inte heller byggnadsregleringen har kunnat åstadkomma den fulla sysselsättningen för byggnadsarbetare. Det har den visserligen inte kunnat göra, men alla är väl medvetna om att de sysselsättningsstörningar vi haft i byggnadsbranschen i vinter i största utsträckning berott på de kreditsvårigheter, som kom fram under förra hösten och som gjorde att alltför många byggnadsprojekt måste uppskjutas och kom i gång för sent för att kunna ge den goda sysselsättning under vintermånaderna, som var avsedd. Därtill har vi haft en ovanligt kall och besvärlig vinter.

Men det skall villigt erkännas, att byggnadsregleringen varit otillräcklig för att helt ut kunna ge full sysselsättning åt byggnadsarbetarkåren. Då är frågan: Skulle man verkligen kunna styra bättre här med någon anordning med igångsättningstillstånd, som måste vara en betydligt mildare åtgärd än vad den hårdare byggnadsregleringen är? Om i dagens läge inte byggnadsregleringen, som i åtskilliga fall är en detaljreglering, kan styra sysselsättningen för byggnadsarbetare, hur skall man då kunna nå det resultatet med en så enkel anordning som igångsättningstillstånd? Jag är över-

tygad om att vi då finge räkna med en betydligt större säsongvariation i sysselsättningen. Vi finge en större arbetslöshet under vintermånaderna och en översysselsättning under den övriga delen av året, men det är just detta som man har velat motverka och som har varit en av de, även ur samhällets synpunkt, stora behållningarna av byggnadsregleringen.

Slutligen, herr talman, vill jag säga, att när man här drar in frågan om att skattelättnader och sparande skulle kunna lösa problemen med en utflyttning av industrien till landsbygden, blir jag litet frågande över vart man egentligen syftar. Det där är bara allmänna talesätt. Vi har i nuvarande läge en full sysselsättning. Anspråken på utbyggnaden av industrien är så stora, att vi inte kan tillgodose ens 50 procent av dem för närvarande. Det brister alltså inte i fråga om byggvilligheten. Nog vill man bygga nya företag och bygga ut industrien. På det området bygger vi för närvarande så långt våra resurser tillåter. Skattelättnader skulle alltså inte lösa det problemet, såvida man inte avser att göra en skattelagstiftning som skapar speciella förutsättningar för landsbygdskommunerna, och det kan väl inte vara reservanternas avsikt.

Det har framkommit olika önskemål om hur byggnadsregleringen skall handhas. I motionerna I:425 och II: 517 yrkas på att det skall skapas större möjligheter att utöver den ordinarie byggnadskvoten för skolbyggnader kunna uppföra s. k. klassrumspaviljonger. Utskottet har inte helt kunnat följa motionärernas rekommendationer på denna punkt. Man har inte kunnat komma fram på de vägar som motionärerna rekommenderar, men utskottet har helt instämt i motionernas syfte och framhållit det angelägna i att behovet av dylika skollokaler tillgodoses i lämplig omfattning.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Boos yttrande instämde herr *Grym* (s).

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Herr CARLSSON, GEORG, (bf):

Herr talman! Vi är väl alla överens om att ransoneringar och regleringar av olika slag bör upphöra, då sakliga skäl ej längre föreligger för regleringarnas fortbestående.

Reservanterna har i många år ansett, att vi haft sådana förhållanden på byggnadsmarknaden, att regleringarna är överflödiga. Jag tror även jag, liksom reservanterna, att så småningom skulle vi väl få balans även på detta område utan ransonering, men det kommer säkert att hända så mycket under tiden, att priset för att bli av med byggnadsregleringen skulle bli alldeles för högt.

Det finns nämligen krav på byggnadstillstånd, som i nästan samtliga fall ligger upp till det dubbla av vad som kan beviljas med hänsyn till den fulla systerställningen och resurserna i övrigt. Det finns även en hel del företag, som inte är beroende av penningrestriktioner, eftersom de har egna kapital. Sådana skulle alldeles säkert sätta i gång, och vad bleve följden av det? Det blev, att de redan nu högt betalda byggnadsarbetarna skulle få en ännu högre lön. Det skulle bli »reseersättningar», fingeerade och verkliga, och det skulle bli löneglidningar under avtalstiden, vilket skulle utgöra stora bekymmer för andra näringar, som inte kan följa med i galoppen men som ändå är nödvändiga för det svenska samhället.

Reservanterna säger också att all erfarenhet visar att det ligger något psykologiskt över ransoneringarna — man vill ha mer än eljest därför att varan är ransonerad. Jag tycker nog att man bör ta lite försiktigt på detta. Vi hade en vara ransonerad när vi hade motboken. Det sades då att om motboken toges bort skulle det psykologiska trycket på spriten falla bort. Jag undrar om de behöver skämmas så mycket som tyckte att det var vanvettigt att ta bort den restriktionen. Jag tror att det visar sig att regeln inte håller under alla förhållanden. När det gäller byggnadsransoneringen anser jag nog att det är fullkomligt orealistiskt att se den ur psykologisk synpunkt. Därtill är alla dessa frå-

gor alltför realistiska och föremål för den enskildes ekonomiska kalkyler.

Man bör nog se på dessa frågor precis som de är i dag med den överfulla systerställningen. Det finns ingen möjlighet att ta bort regleringen på byggnadsområdet såvida man inte vill ha kaos. Efterfrågan är, som jag redan tidigare sagt i dag, ungefär dubbelt så stor som den vi kan tillgodose och skulle enligt mitt förmenande tvärtemot reservanternas uppfattning ökas betydligt om regleringen upphävdes, ty det finns en hel del som har behov av att bygga och som också har pengar härför och kan sätta i gång att bygga men som avstår från att söka tillstånd, då de vet att de inte befinner sig i ett sådant katastrofalt läge, att de har utsikt att få tillstånd.

Under diskussionen i dag har det också kommit fram ett annat skäl för byggnadsregleringens bibehållande, nämligen som instrument för näringslivets lokalisering. Det är givet att man får driva den saken med försiktighet, men det har också utskottet betonat.

Av två onda ting väljer man nog det minst onda, och därför tror jag nog att byggnadsregleringen är nödvändig ännu något år, åtminstone så länge nu rådande ekonomiska utveckling består, och därför, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade äran att i början av 1950-talet tillhöra en utredning som hade att syssla med näringslivets lokalisering. Vi penetrerade problemet mycket ingående och tog saken på blodigt allvar. Utredningen kom till det resultatet, att arbetsmarknadsstyrelsen tills vidare skulle ombesörja den rådgivning och de ingripanden, som man ansåg att samhället borde vidtaga i detta sammanhang. Vi ville inte vara med om tvångs-ålägganden för den eller den industrimannen att mot sin vilja lägga industrien på annat håll. Vi var överens om att det borde finnas en institution som både med råd och dåd sökte lokalisera det nya näringslivet på ett sådant sätt, att

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete m. m.

det skulle ge bästa möjliga resultat inte bara ur företagsekonomiska synpunkter utan även ur samhällsekonomiska synpunkter.

Vi var på det klara med redan då att skulle den dagen komma när byggnadsregleringen togs bort var det nödvändigt att samhället satte något annat i stället. Fråga är om vi nu har kommit dithän eller om vi ännu någon tid skall pröva den hittillsvarande linjen?

Jag förstår att reservanterna vill varken det ena eller det andra. De vill varken ha byggnadsreglering eller något annat organ som försöker se till att det blir en något så när riktig spridning av företag över hela landet.

Jag måste säga att jag tyckte det var egendomligt när herr Ebbe Ohlsson sade: »I rimlighetens namn måste det få vara enbart företagsekonomiska avgöranden som skall vara ledstjärnan när det skapas nya företag.» Ja, herr Ohlsson, jag tror att den tanken tillhör en gångens tid. Man måste också ta *någon* hänsyn till människorna — det skall vi väl ändå göra 1956!

Någon hänsyn måste också tas till de olika landsdelarna. Jag är fullt på det klara med att om herr Ohlssons rekommendation toges ad notam kunde åtminstone vi i Norrland vara övertygade om att någon industri icke komme dit. Skall man se saken enbart ur företagsökonomiska synpunkter, skall en industri naturligtvis förläggas i Stockholms omedelbara närhet. Där finns alla förutsättningar att få de ekonomiska vinningar som kan vara önskvärda. Är vi verkligen beredda att på det sättet ytterligare tunna ut landsbygdsbefolkningen? Är vi beredda att samla alla nya industrier här i de stora centrala delarna av landet?

Jag vill också erinra om en sak som vi i utredningen var fullt på det klara med. Det gäller här icke endast nybyggnader, utan det sker en stor expansion inom »gamla byggnadsvägar», som kräver pengar, nya arbetare och mycket annat. Dessutom vet alla att det pågår en rationalisering som ingen av oss vill motsätta sig, men detta kommer även

dess stora industricentra till del. Jag vill nog framhålla att skulle vi nu ta bort byggnadsregleringen, kommer det omedelbart att visa sig nödvändigt att skapa ett annat organ, som sysslar på allvar med dessa frågor. Vi har nu ett rådgivande organ. Jag tror att det har utfört en hel del nyttigt arbete under årens lopp, men om byggnadsregleringen kommer bort, är det då någon som tror att alla kommer att ta hänsyn till vad detta rådgivande organ har att säga? Nej, säkerligen inte, utan många kommer att bygga precis som de själva önskar. Industrien har sitt produktionsråd också. Jag skall villigt erkänna att vederbörande där har försökt samarbeta på detta område. Men jag är övertygad om att även de innerst inne har haft en styrka i byggnadsregleringen, ty de har vetat, att även om deras råd inte följts, har dock byggnadsregleringen varit ett värn för de åsikter, som även de försökt tillämpa.

Denna sak är inte så enkel som man tror, när man tittar på den första gången. Vi hade mycket långa överläggningar i frågan och enades om detta uttalande, att vi skulle försöka att tills vidare förlägga denna verksamhet till arbetsmarknadsstyrelsen.

Herr talman! Jag har velat nämna om detta, ty jag för min del är övertygad om att vi måste få ett annat organ, om byggnadsregleringen skulle avskaffas.

I anledning härav ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr LARSSON, NILS THEODOR, (bf):

Herr talman! Frågan om näringslivets lokalisering har den största betydelse för hela vårt samhälle. Den har blivit ett stort problem för storstäderna, som visar en stark befolkningstillväxt och som håller på att växa ur sina gamla kläder och ännu icke vuxit i de nya. För landsbygden har lokaliseringsfrågan kommit att få det allra största intresse, ja, den har blivit av livsavgörande betydelse. Flertalet av de enskilda landskommunerna har ju under en

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

följd av år haft ett sjunkande befolkningstal och därmed också ett försämrat skatteunderlag. Det är emellertid nödvändigt att företagsekonomiska aspekter beaktas, när det gäller denna fråga.

Jag har samma invändningar gentemot herr Ohlssons i Blädinge här framförda synpunkter som de herr Emil Näsström anförde. Jag vill därtill också framhålla det allmännas intresse av att lokaliseringsspolitiken inte bedrivs så, att det allmänna ställes inför ständigt ökade krav med anledning av befolkningens omflyttning, med nedläggande av institutioner i glesbygderna och forcerade krav på att skapa nya institutioner i tätorterna, framför allt i storstäderna. På landsbygden har ju småföretagsamheten betytt mycket både för glesbygden och de små tätorterna. Småföretagsamheten är grundad på lokala personliga initiativ. Det är utomordentligt viktigt att dylika initiativ uppmuntras med all kraft. Företagareföreningarna bör härvidlag spela en betydande roll. Men vare sig det gäller små, medelstora eller stora industiföretag måste givetvis de företagsekonomiska förutsättningarna i det enskilda fallet beaktas. Kommunerna gagnas icke av att man eventuellt drar till sig en industri, som icke har förmåga att av egen kraft leva vidare, därför att de företagsekonomiska förutsättningarna icke är tillräckligt gynnsamma. Enligt min mening kan man icke enbart genom lagar och förordningar påverka lokaliseringen i en ur landsbygdens synvinkel gynnsam riktning. Vad som behövs är också konkreta och positiva åtgärder, såsom förbättrade kommunikationer, ökat stöd till företagareföreningarna och en effektivisering av den rådgivande upplysningsverksamhet, som bedrivs inom arbetsmarknadsstyrelsen och industriens organisationer. Det behövs också en samverkan mellan olika enskilda komuner och länsenheter, när det gäller samhällsplanering inom större områden.

Utskottet har understrukt vad experter på samhällsplaneringens område of-

ta påvisat, nämligen att det kunskapsmaterial, som erfordras för att uppställa en klar målsättning för samhällets lokaliseringsspolitik, i stort sett ännu saknas, varför samhällets påverkan i lokaliseringsspolitiskt syfte måste även i fortsättningen utövas med försiktighet. Såvitt en lekman kan bedöma, har såväl arbetsmarknadsstyrelsens lokaliseringsbyrå som industriens organisationer hittills lyckats tämligen väl i sina strävanden att genom upplysning och rådgivning påverka företagarna att decentralisera den industriella verksamheten, där detta ur företagsekonomiska synpunkter är lämpligt och möjligt. Denna väg bör även i fortsättningen anlitas, därför att den visat sig smidig och samtidigt effektiv. Det kan emellertid visa sig nödvändigt att pröva en aktivare lokaliseringsspolitik. Man kan ur landsbygdssynpunkt inte motsätta sig att förutsättningar härför skapas på sätt som nu föreslagits.

Det vore dock önskvärt att arbetsmarknadsstyrelsens rådgivningsorgan och den samhällsplanering, som nu sker i större utsträckning än hittills varit fallet, ville beakta alla de skilda faktorer, som är av betydelse för en sund lokalisering, i vilken även landsbygden sättes in i sitt sammanhang. Nu har jag en känsla av att man accepterat flykten från landsbygden som något ofrånkomligt.

Man har alltför litet i den hittills förda debatten tagit sikte på den kommande utvecklingen, både i industriellt avseende och vad det gäller kommunikationer. För att börja med det sistnämnda har det myckna talet om en avflyttning från landsbygd till större tätorter sannolikt påskyndat flykten. Man kan mycket väl förstå, att den enskilde gärna velat bosätta sig så nära arbetsplatsen som möjligt. Man får icke bortse från att den stigande levnadsstandarden öppnat nya perspektiv, även för landsbygdens utveckling. I propositionen har detta antytts. Redan nu färdas många människor med bussar, bilar, motorcyklar och mopeder från sina hem på

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

landsbygden till sina arbetsplatser vid tätorterna. Fortsätter utvecklingen på motorismens område, bör man inom en tämligen snar framtid komma därhän, att själva resans olägenheter och kostnader i någon mån uppvägs av de fördelar en landsortskommun kan erbjuda som bostadsort. Det förefaller mig icke osannolikt att man om något årtionde kan konstatera att strömmen vänder, att människor i stället för att söka sig till tätorterna söker sig därifrån. Redan nu märker man, att den stigande levnadsstandardén ökar människornas anspråk på boendetrymme. Allt fler och fler vill skaffa sig ett eget hem. Mot bakgrunden av den nämnda utvecklingen på kommunikationsområdet bör denna bebyggelse i allt större utsträckning kunna ske på landsbygden.

Det vore önskvärt att dessa faktorer i större utsträckning än hittills kanske varit möjligt beaktades, när de olika experterna i fortsättningen utarbetar de grunder, efter vilka en för alla parter gynnsam lokalisering av näringslivet skall byggas upp.

Herr talman! Jag har velat framföra dessa synpunkter därför att tillämpningen av de riktlinjer, som skisserats i propositionen, blir av mycket stor betydelse, icke minst för de bygder jag representerar här, nämligen sydöstra Sverige.

Till sist vill jag understryka, att jag finner det ur landsbygdssynpunkt ofrånkomligt, att i enlighet med vad propositionen och utskottet uttalat, en större vikt än tidigare bör läggas vid den lokaliseringspolitiska bedömningen vid prövningen av byggnadstillståndsärenden. I enlighet med vad jag förut sagt vill jag givetvis även förutsätta, att all försiktighet iakttages och att alltid de företagsekonomiska förutsättningarna i de enskilda fallen noga beaktas.

Jag inskränker mig, herr talman, till dessa synpunkter rörande lokaliseringspolitiken och avstår från att yttra mig rörande utskottets förslag i övrigt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON, SIGFRID, (bf):

Herr talman! I anslutning till den proposition, som behandlas under föreliggande punkt, vill jag nämna att jag jämte ytterligare en av kammarens ledamöter, såsom redovisats i bankoutskottets utlåtande nr 25, väckt en motion i lokaliseringsfrågan.

Vi motionärer ställde oss det spörsmålet, om samhället med armarna i kors bör äse, hur befolkningen i landet allt mer koncentreras till de stora tätorterna. Är det verkligen lyckligt att så sker? Såsom bl. a. påpekats av den siste ärade talaren, går ju utvecklingen numera i fråga om bostäderna i den riktningen, att människorna vill ha en högre standard även på bostäderna. Det betyder ofta att man vill ha ett eget hem och inte bo i hyreskaserner. Det är därför angeläget att inte koncentrera bebyggelsen till alltför stora tätorter. Vi vågar inte uttala oss om vilken storlek på tätorterna som är den lämpligaste för att man skall kunna bereda invånarna där tillgång till allt vad en modern människa i dag kräver av olika anordningar. Den saken anser vi bör närmare utredas.

En alltför stor koncentration av bebyggelsen till tätorter är också olämplig ur en annan synpunkt. Om det, vilket Gud måtte förbjuda, skulle bli så olyckligt att Sverige råkade ut för ofred, skulle det innebära ytterst stora risker att ha en stor del av befolkningen koncentrerad till några få tätorter.

Herr Osvald förklarade att när det gäller lokaliseringen av olika företag måste man låta människorna ha frihet att bygga företagen där de vill. Vi måste, sade herr Osvald, lägga rent företagsekonomiska synpunkter på den frågan. Jag håller med honom om att det är viktigt att så sker. Men detta utesluter inte att staten förbjuder anläggning av nya företag inom vissa områden, såsom man gör i många länder, t. ex. i England. Även om ett dylikt system skulle tillämpas hos oss finge givetvis företagen alltjämt inom stora sektorer full rörelsefrihet.

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

Bankoutskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka den utredning som vi begärt i vår motion. Utskottet hänvisar till att det inom arbetsmarknadsstyrelsen pågår en inventering av dessa problem. Vi får naturligtvis nu nöja oss härmed. När denna inventering föreligger, blir det emellertid troligen nödvändigt med en utredning av vilka åtgärder som bör vidtas. Ty om det ur samhällets synpunkt är olyckligt att samla befolkningen i mycket stora tätorter, då bör väl samhället också göra någonting för att förhindra dessa, t. ex. genom att söka skapa ett företagsvänligt klimat i de mindre tätorterna.

Herr Osvald tyckte att det vore mycket märkvärdigt, om staten skulle lämna bidrag till anordningar för trivsel och kultur i de mindre tätorterna. Vi har i vår motion bara sagt, att eftersom det blir dyrare att ordna detta i de mindre tätorterna än i de större, men samhället önskar att vi har befolkningen mera spridd, kan det väl vara skäl att samhället satsar skillnaden mellan vad det koster att ha sådana ting i dessa mindre tätorter och i de större.

Jag får deklarerat, att jag är ingen vän av byggnadsregleringen utan önskar att den skall försvinna så snart som möjligt, och alla är väl tämligen överens om att när situationen är sådan att man utan risk kan taga bort byggnadsregleringen, skall den försvinna. Ser vi frågan ur lokaliseringssynpunkt, talar starka skäl för att bibehålla densamma, nämligen om vi är ense om att det är olämpligt med den pågående koncentrationen av befolkningen och industrien. Vi riskerar annars skadeverkningar, som det kan bli svårt att bota.

Nå, men skall man då aldrig kunna ta bort byggnadsregleringen? Jo, det bör bli möjligt så snart den inventering, som jag nyss talade om, är utförd och man utformat en metod att på annat sätt förverkliga önskemålet om en mera spridd bebyggelse. Till dess så sker, tror jag, att det ur synpunkten att få en vetlig lokalisering av bl. a. våra industrier är klokt att bibehålla byggnadsregleringen.

Herr talman, jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr OSVALD (fp):

Herr talman! De fem senaste talarna synes mig ha givit exempel på en överdriven tro på värdet av regleringar. När t. ex. herr Boo har skrivit under ett utlåtande, där det framhålles att det primära måste vara de företagsekonomiska synpunkterna, att en statlig reglering måste göras med all nödig försiktighet och att man framför allt måste arbeta på en ytterligare utveckling av den rådgivande verksamheten, och då han dessutom nu säger att lokaliseringen inte bör drivas längre än företagens effektivitet tillåter, så tycker jag att den naturliga slutsatsen av detta måste vara att man tills vidare avstår från en tvångsreglering och i stället fortsätter med den rådgivande verksamhet som hittills givit så utomordentligt värdefulla resultat.

Några representanter för landsbygden har framhållit, att det inte minst eller kanske framför allt ur landsbygdens synpunkt är nödvändigt att ha en reglering av byggnadstillstånden. Ja men det beror ju alldeles på vilken reglering man får. Som jag antydde i mitt första anförande, har jag träffat på en person som sade: »Ja, den här regleringen är nödvändig för att förhindra att man lägger allt för många industrier ute på landsbygden, där de bara kommer att dra med sig massor av kostnader för bostäder, nöjeslokaler, biografier, samlingslokaler o. s. v.» Det finns alltså de som håller på tvångslokaliseringen för att hindra en sådan utveckling.

Herr Boo sade nyss, att den lokalisering, som hade åstadkommits genom frivillig verksamhet från företagarnas sida, ingalunda alltid var riktig, utan att det har gjorts åtskilliga felinvesteringar. Ja, jag tror alldeles säkert, att man kan finna många exempel på felinvesteringar. Men om en statlig myndighet skall ha det utslagsgivande ordet och den tar fel, då kan felet bli av mycket, mycket större omfattning och förorsaka mycket

Ang. fortsatt tillståndsvång för byggnadsarbete m. m.

större skador för vårt näringsliv än när en enskild företagare gör en felinvestering t. ex. i fråga om lokaliseringen. Som exempel nämnde herr Boo bland annat, att det finns väldigt många orter, där man har t. ex. övervägande kvinnlig arbetskraft och där det skulle vara till fördel, om det funnes en möjlighet att med byggnadsregleringens hjälp få en ändring till stånd, så att man finge bättre balans mellan industrier med kvinnlig och sådana med manlig arbetskraft. Ja, det är väl inte så alldeles säkert. Frågan om arbetskraften är visserligen en mycket viktig företagsekonomisk faktor, men den är inte den enda. Det kan tänkas att ett företag har att väga fördelen av att en viss ort har den och den arbetskraftstillgången mot vissa andra omständigheter som företaget också måste beakta, och det är inte säkert att just frågan om arbetskraften blir den avgörande. Det framhölls bl. a. av herr Näsström, att om man endast anlägger företagsekonomiska synpunkter på näringslivets lokalisering, begår man ett fel; man måste också ta hänsyn till människorna, sade han. Men det gör man i själva verket, då man anlägger företagsökonomiska synpunkter, ty därvid spelar ju hänsynen till arbetskraften en den allra största roll.

Herr Boo sade, att om byggnadsverksamheten nu släpptes fri, skulle detta resultera i kaos. Ja, är det så alldeles säkert? I reservationen har framhållits att någon orimlig ökning av byggnadsverksamheten inte skulle uppstå, om regleringen upphörde. Att de anmälda investeringsönskemålen är så omfattande för närvarande, sammanhänger med den rent psykologiska effekten av ransoneringen. Talet om att kaos skulle uppstå, om en ransonering upphävs, är en olycksprofetia som vi haft många exempel på under de gångna åren. Nästan i fråga om varje område, som har släppts fritt, har det, innan ransoneringen åntligen upphörde, talats så många ord om vilka olyckor detta skulle föra med sig för svenska folket. Jag behöver bara hänvisa till de många debatter som tidigare har ägt rum i denna kammare i sådana

frågor. I själva verket har det i samtliga fall visat sig att det inträtt en lättnad, sedan ransoneringarna slopats. För min del tror jag att detta skulle bli fallet också om byggnadsregleringen upphävdes.

Jag skulle vidare vilja säga ett par ord med anledning av vad herr Georg Carlsson yttrade på tal om det resonemang, som jag nyss har fört. Han sade att det ingalunda alltid blivit gynnsamma följder av att en ransonering släppts, och så hänvisade han till spritransoneringen. Jag måste säga att det väl ändå får anses vara ett mycket olyckligt valt exempel, ty spriten har ju varit ransonerad, inte därför att det rått någon brist på sprit, utan av helt andra skäl. Därför kan man inte jämföra spritransoneringen med andra ransoneringar.

Jag skulle slutligen ännu en gång vilja framhålla att de vägar, som reservanterna anvisat för att få till stånd en smidig övergång från den nuvarande regleringen till ett fritt tillstånd, alldeles säkert inom kort skulle få gynnsamma verkningar. Vi skulle kunna nå resultat som återspeglade sig inte bara i fråga om investeringarna för industriella ändamål, utan säkerligen också på bostadsområdet.

I anslutning till mitt tidigare anförande ber jag till sist, herr talman, att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande bifogade reservationen beträffande punkten A och till utskottets utlåtande i punkterna B, C och D.

Herr BOO (s):

Herr talman! Herr Osvald förklarade, då han kom in på frågan, huruvida det skulle uppstå kaos eller ej, om byggnadsregleringen upphävdes, att eftersom det inte hade skett några olyckor, när vi släppte andra ransoneringar under efterkrigstiden, skulle det gå bra även i detta fall. Och så hänvisade herr Osvald till alla de tidigare debatter vi fört under dessa år om huruvida ransoneringarna skulle vara kvar eller inte. Herr Osvald drar emellertid en felaktig slutsats av sitt resonemang. De kristidsransone-

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

ringar han här talat om släpptes ju inte vid den tidpunkt, då oppositionen först krävde det, utan vid en senare tidpunkt, då det uppstått balans mellan tillgång och efterfrågan. Då inträffade inga olyckor. Men hade ransoneringarna släppts så fort herr Osvalds parti krävde att de skulle försvinna, kanske situationen hade blivit en helt annan.

Herr Osvald tror väl förmodligen på vad han säger, nämligen att det skulle gå bra att upphäva byggnadsregleringen nu. Jag ber då att få hänvisa till den investeringsplan som är intagen i propositionen. Därav framgår att tillståndsbudgeten för år 1956 när det gäller industrien omfattar investeringar på 200 miljoner kronor; men de anmälda investeringsönskemålen uppgår på detta område till 570 miljoner kronor. För handeln är tillståndsbudgeten 81 miljoner kronor, medan anmälda önskemål uppgår till 446 miljoner kronor. Detta är en realitet, herr Osvald. Om man släppte löst allt detta på en gång, skulle dessa investeringar, där det finns kapital bakom — och det finns det i åtskilliga fall — tränga ut exempelvis bostadsbyggandet. Men vi är ju överens om att detta inte får trängas tillbaka i nuvarande situation. Det är detta läge vi inte vill komma i, förrän samhälsekonomin nått sådan balans att vi utan vidare kan släppa byggnadsregleringen.

När det gäller den kvinnliga och manliga arbetskraftens sysselsättning i olika industrier ville herr Osvald göra gällande, att lokaliseringen nog ändå blir rikstigast under det nu rådande friare systemet. Men det har faktiskt under så gott som hela efterkrigstiden varit så, att när exempelvis den svenska textilindustrin flyttat ut nya företag till platser, där det ur samhällets synpunkter ansetts önskvärt att få en sådan industri — låt mig säga, till orter med järnbruk och tillgång på kvinnlig arbetskraft — så har motiveringen uteslutande varit att man inte kunnat få erforderlig arbetskraft på den ort, där industrien tidigare verkat; därför har man tvingats söka sig till ett nytt område. I en konjunktur med andra ekonomiska betingelser än nu kommer

det därför att visa sig, att denna lokalisering av exempelvis textilindustrin inte är någon långsiktig förreelse. Vi kommer snart tillbaka till den gamla ordningen, och då har vi ingenting vunnit.

Herr Osvald ville också göra gällande, att det visserligen kan inträffa en felbedömning även inom det enskilda näringslivet, men att skadeverkningarna skulle bli av helt annan storleksordning om samhället på något sätt vore med om att styra lokaliseringen. Det resonemang- et borde nog förklaras litet närmare, innan man kan acceptera det.

Herr Osvald menade att vi skulle hysa en överdriven tro på regleringar. Han har väl i så fall för egen del en minst lika stark tro på det fria näringslivets möjligheter att klara upp dessa problem. Men om vi nu har helt olika tro i detta avseende, så skulle jag vilja fråga: Varför diskuterar man över huvud taget dessa problem i dag? Varför är de aktuella? Vad är anledningen till alla dessa motioner i frågan år efter år här i riksdagen? Jo, anledningen är att det nuvarande fria systemet inte kunnat skapa tillfredsställande förhållanden. Detta är orsaken till kraven på samhällets ingripande. Och då har väl vi, herr Osvald, ett betydligt starkare underlag för vårt ställningstagande än det Ni reserverar har?

Herr OSVALD (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber endast att på ett par punkter få säga några ord i anslutning till vad herr Boo nyss yttrat.

De tidigare ransoneringarna släpptes, först sedan jämvikt hade nåtts, sade han. Ja, därom kan meningarna vara delade. För min del är jag övertygad om att näringslivet mycket tidigare skulle ha utvecklat sig i gynnsam riktning, om ransoneringarna hade släppts vid den tidpunkt, då vi i folkpartiet begärde att de skulle slopas. Nu bibehölls de, till skada för näringslivet, flera år längre än som var nödvändigt.

Herr Boo bad också om en förklaring till mitt påstående, att skadeverkningar-

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

na skulle bli större, om lokaliseringsproblemen regleras statligt. Ja, förklaringen är helt enkelt den, att en central statlig myndighet påverkar lokaliseringen av ett stort antal företag; då kan skadorna naturligtvis få mycket större omfattning än om ett enstaka företag blir felaktigt lokaliserat. Byggnadsregleringen kan då komma att drabba flera företag och vålla mycket större skador än om näringslivet får arbeta fritt.

Herr EWERLÖF (h):

Herr talman! Den rådande meningskiljaktigheten hänför sig, liksom i så många andra fall, till skillnaden i samhällssyn. Vi på vår sida håller på friheten såsom en bättre hävstång än tvånget. Vi föredrar moroten framför käppen. Inte minst kommer denna skillnad till synes på det område vi nu diskuterar. Jag kände mig särskilt uppkallad av herr Näsströms anförande och skall inte nu tala om byggnadsregleringen i stort sett, utan uppehålla mig vid den utvidgning av regleringen som begäres för att få till stånd en samhällets kontroll över företagslokaliseringen.

Herr Näsström gjorde gällande en bestämd motsättning mellan å ena sidan företagsekonomiska och å andra sidan samhällsekonomiska synpunkter. Jag har ytterst svårt att få fram någon verklig sådan motsättning i detta sammanhang. Ty vad kan till sist vara samhällets intresse, om inte detta, att företagsamheten lokaliseras på det sätt som är gynnsammast med hänsyn till dess räntabilitet och möjligheter att hävda sig? Hur skulle det se ut här i landet, med alla de käppar i hjulet, som näringslivet i olika avseenden måste räkna med, om man dessutom för framtiden skulle tänka sig att lokaliseringen av ny företagsamhet kunde ske endast efter ett byråkratiskt avgörande av något organ, som herr Näsström efterlyste såsom nödvändigt, för den händelse byggnadsregleringen skulle upphöra, och man inte på den vägen kunde ingripa i frågor om företagsamhetens lokalisering? Är det någon som föreställer sig att den vägen, med den skarpa konkurrens

som råder och som man på allt sätt och med all rätt önskar befordra, skulle kunna ge det bästa resultatet? Ligger det inte rent psykologiskt närmast till hands att anse, att en enskild företagare eller en juridisk person, som vill börja en ny företagsamhet någonstans i landet, har möjligheter att bättre sätta sig in i vad som företagsekonomiskt är bäst och riktigast? Så kan då samhällsintresset komma in och tala om att här är det lättare att få arbetskraft och här finns det goda förutsättningar för att bygga för arbetarnas räkning o. s. v. Ja, är det någon som föreställer sig annat än att en företagare tar de allra största hänsyn just till sådana faktorer?

Det har sagts här förut och behöver inte vittnas om igen, att sådana saker som att anskaffa arbetskraft och att erbjuda denna arbetskraft så gynnsamma och trivsamma arbetsförhållanden som möjligt, så att företagaren kan räkna med att få behålla den, väl alldeles särskilt ingår i den enskilde företagarens överväganden, när han bedömer var han vill placera sig. Han har väl från sina utgångspunkter lättare att tillgodogöra sig dessa tämligen enkla och klara samhällsekonomiska synpunkter än ett av staten tillsatt organ kan ha, när det gäller att bedöma, huruvida det just för denna företagsamhet skulle vara lämpligare att förlägga den någon annanstans än där företagaren själv önskar. Det är dock han som skall ta risken på sig för hur företaget skall komma att slå ut. Jag kan inte tänka mig annat än att frivilligheten i detta hänseende är det enda, som vi har att lita till.

Men detta hindrar ju inte att man, på sätt som här har sagts, ser till att ett samarbete mellan statliga myndigheter och företagsamhetens organisationer äger rum på detta område. Ett sådant samarbete har ju skett, och det vitsordas att det har varit utomordentligt fördelaktigt. Man är, såvitt jag vet, nöjd och belåten på bägge hållen. Både arbetsmarknadsstyrelsen och industrien värderar detta samarbete, men om det blir fråga om att ersätta det med tvångsåtgärder av ena eller andra slaget, är hela värdet borta i

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

den frivilliga ordning, i vilken dessa frågor nu handlägges. Det är tråkigt att man föreställer sig — såsom herr Näsström gör — att det måste finnas ett statligt organ, som skall ha möjligheter att säga nej, om ett företag vill placera sig på en viss ort.

Till sist kan det ju aldrig bli tal om tvång i den meningen — det tar jag för givet att inte ens herr Näsström tänkt sig — att det blivande organet skulle kunna *ålägga* den enskilde att placera ett företag på en viss plats. Så långt skall vi väl ändå inte tro, att vi kommer, men man kan ju indirekt komma ganska långt genom att säga nej till det ena alternativet efter det andra för att på det sättet inringa en plats, som man av s. k. samhällsekonomiska skäl anser skulle vara att föredraga.

Jag har, herr talman, således utomordentligt svårt att dra denna skarpa skillnaden mellan de företagsekonomiska skälen och de samhällsekonomiska skälen, ty de borde enligt min mening sammanfalla och sammanfalla på det sättet, att man i sista hand ger den vitsord, som har att ta risken för ny företagsamhet här i landet. Företagsamheten är ändå det vi alla skall leva på.

Herr NÄSSTRÖM (s):

Herr talman! Jag förstår mycket väl att herr Ewerlöf från sina, vågar jag säga, konservativa synpunkter för det språk, som han för, men verkligheten talar ju om för oss hur det här ligger till.

Vad är det viktigaste man måste räkna med vid bedömandet av denna fråga? Jo, det är väl kapital och arbetskraft och en hel del andra ting, som behövs för att starta en stor industri. Här är det dock en sak, som icke berörts, nämligen det förhållandet, att väl omkring 90 procent av våra företag inte har skapats på det sättet, utan har vuxit från mycket små enheter till större företag.

Vad vi nu resonerar om är emellertid placeringen av en större anläggning av något slag. Om vi först håller oss till arbetskraften, så finns den ju — jag tän-

ker nu närmast på den unga arbetskraften — i mycket hög grad på orter här i landet, herr Ewerlöf, där herrarna företrädare för företagsamheten inte vill lägga några fabriker, exempelvis Norrbotten. Var kapitalet finns, är kanske vanskligt att säga. Det är svårt att geografiskt lokalisera det till någon viss plats. Vi har ju sparkassor, försäkringsbolag m. m. här i huvudstaden, och pengarna strömmar in till Stockholm från alla delar av landet.

Vi är väl tämligen överens om att det är en samhällsangelägenhet av första ordningen att vi, i den mån det är möjligt, kan sprida företagen. Så långt tror jag att herr Ewerlöf och jag är överens. Vid den utredning, som har gjorts, var vi emellertid på det klara med att det är mycket svårt att göra det, om man inte har några som helst maktmedel bakom, och det skall nog alla få erfara. Skulle vi fatta ett beslut här i dag, som innebär att byggnadsregleringen slopas, misstänker jag att det inte är lätt att ordna saken sedermera. Vi har nu haft den möjligheten — vi kan kalla den för milt tvång eller vad som helst — att när vederbörande resonerar med arbetsmarknadsstyrelsen, har styrelsen öppenhjärtigt påvisat fördelar och nackdelar. Styrelsen har vidare framhållit, att ur arbetssynpunkt och ur landets synpunkt skulle vi gärna se, att man ville lägga en fabrik där eller där. I många fall har det lyckats — det vill jag hålla med herr Ewerlöf om. Men mister man det, som man hittills haft i bakfickan, fruktar jag, att ingen hänsyn toges till arbetsmarknadsstyrelsens råd, utan man gör då precis som man vill. Det är ett sådant tillstånd, som jag inte skulle vilja vara med om, ty det skulle vålla skada i mycket hög grad.

Jag förstår mycket väl herr Ewerlöfs åsikt att en företagare skall kunna handla precis som han vill, men jag kan inte respektera den uppfattningen. Herr Ewerlöf, vi lever nu i en ny tid, och t. o. m. högerpartiet får taga någon hänsyn till detta. Jag kommer inte med några som helst orimliga krav — det vill jag inte göra — men jag måste sätta

Ang. fortsatt tillståndstvång för byggnadsarbete m. m.

samhällets intressen före de företags-ekonomiska. Kan dessa intressen sammanfalla, är det så mycket bättre.

Herr PERSSON, HELMER, (k):

Herr talman! Vi behandlade i följande frågan om industriens lokalisering, och nu är denna fråga åter uppe på dagordningen. Jag måste säga, att de föreslagna åtgärderna för åstadkommande av bättre lokalisering enligt min mening inte är till fyllest. Men jag vill därmed inte ha sagt, att jag inte skulle vara anhängare av att denna lag förlänges samt att lagen ges ändrad lydelse på förslaget sätt i syfte att åstadkomma en förbättring av industriens lokalisering. Dock måste jag poängtera, att man gör sig skyldig till en illusion, om man tror att man med en ändring av denna lag kan lösa detta vittgående problem. Jag tror nog, att man är tvungen att vidga hela problemställningen till att bl. a. omfatta en diskussion om hela det svenska näringslivets struktur och om industriens uppbyggnad. Man kommer då helt naturligt till den slutsatsen, att den svenska industrien är snedvriden, med alltför stark betoning på exporten o. s. v. Jag skall inte i sammanhanget gå in på hela detta problemkomplex, men skall man lösa det, måste man i blickfånget ta in frågan om näringslivets struktur och uppbyggnad.

Man skall aldrig inbilla sig, att man på något avgörande sätt löser lokaliseringsfrågan genom lagen om tillståndstvång för byggnadsarbeten. Jag tror nog, att man genom en strikt tillämpning av lagen kan åstadkomma vissa resultat.

Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna har uttalat, att den rådgivningsbyrå, som finns inom arbetsmarknadsstyrelsen, har givit påtagligt goda resultat i sin verksamhet. Detta stämmer emellertid inte överens med vad arbetsmarknadsstyrelsen själv har sagt. Om jag inte minns fel, framgick av det yttrande, som styrelsen i följande avgav över detta problem, hur hjälplös man egentligen har stått och att man inte kommit någon vart. Men här söker man inbilla

sig, att man verkligen har nått några framsteg på detta område, och jag skulle vara tacksam att få några konkreta upplysningar härom. I varje fall har inte vi, som bor norr om Dalälven, sett något påtagligt resultat av denna verksamhet.

Vidare måste jag säga att jag håller med herr Näsström i hans polemik mot herr Ebbe Ohlsson när det gäller de företagsekonomiska intressena. Herr Ewerlöf ville förvandla debatten till en diskussion av ideologisk art, där två skilda synpunkter på samhället gör sig gällande. Det förefaller ju bestickande att säga att företagsekonomiska intressen sammanfaller med samhälleliga intressen. Jag måste säga att det, som är det primära i vårt samhällssystem när det gäller företagsekonomiska intressen, är intresset hos dem, som äger företagen, att få så stor utdelning som möjligt på det i företaget nedlagda kapitalet, och denna grundsanning tror jag att inte ens herr Ewerlöf kan bestrida. Om detta intresse händelsevis råkar sammanfalla med samhälleliga intressen, är man mycket snabb med att framhålla detta, men om icke det primära intresset, alltså den stora profiten, uppfylles, då struntar man fullständigt i det samhälleliga intresset. Bevis härför kunde ju plockas fram i all oändlighet, framför allt från den landsända jag representerar.

Jag kan såsom exempel ta det faktum, att staten nu löser ut Grängesbergsbolaget från LKAB och betalar en miljard kronor. I femtio år har Grängesbergsbolaget tagit ut väldiga vinster från dessa gruvor men har inte utöver vad det nedlagt i gruvorna investerat någonting i det norrbottniska näringslivet. I detta fall har alltså till hundra procent renodlat och cyniskt hävdats det primära intresset, nämligen den stora vinsten, och de samhälleliga intressena har man helt bortsett ifrån. Nu tas en hel miljard kronor därifrån, och samtidigt står vi i Norrbotten inför det faktum, att intill år 1965 måste 40 000 ungdomar ha arbete i detta län. Om de inte får arbete, måste de ge sig därifrån, och utvidgas inte industrien, får de inte något arbete. Men mig veterligt har inte Grängesbergs-

Interpellation om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

bolaget gjort den gesten att erbjuda åtminstone en halv miljard av allt, det tagit därifrån, för att investera i en vidare utbyggnad av Norrbottens näringsliv, så att några tiotusentals ungdomar kan få möjlighet till arbete och utkomst.

Jag ville dra fram detta med anledning av den skarpa reaktion, som herr Ewerlöf visade i denna fråga, och påpeka vad som är det primära intresset när det gäller företagsintressena i vårt nuvarande samhällssystem.

Jag ansluter mig till yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående punkten A av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan och särskilt rörande punkterna B—D.

Sedermera gjorde herr talmannen enligt de i fråga om punkten A förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i nämnda punkt hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Osvald* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givnen varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 15 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen

nen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Osvald* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 92;

Nej — 37.

Därefter bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkterna B—D hemställt.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring av förordningen den 1 juni 1951 (nr 440) med instruktion för värdering av skogsmark och växande skog vid taxering av fastighet (skogsvärderingsinstruktion); samt

nr 212, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 10 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution.

Anmälades och bordlades följande till kammarerna överlämnade kungl. propositioner:

nr 175, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1956/57, m. m.; och

nr 176, angående riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet.

Interpellation om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

Herr *WEILAND* (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! På en av de första sidorna i de av televerket utgivna telefonkatalogerna finns följande uppma-

Interpellation om minskad annonsering i rikstelefonkatalogen m. m.

ning till telefonabonnenterna: »Korta koncisa kataloguppgifter. Uppräkning av olika avdelningar utan eget direkt nummer bidraga till att göra katalogen onödigt omfångsrik. Det räcker med att i kort, koncis form angiva den titel eller yrkesbeteckning, som bäst tjänar identifieringen.»

I en cirkulärskrivelse till pressen togs på sin tid samma sak upp och det meddelades där, att telefonkatalogerna skulle bantas ner. Detta skulle ske genom användandet av mindre stil. Det omtalades vidare att den erforderliga omsättningen med mindre stil av de 24 katalogdelarna därav en del, Stockholm, i tre separata delar, alltså strängt taget 26 delar, måste ske i etapper och att början skulle göras med en medelstor landsortsdel, vilket skulle innebära att denna katalogdel skulle bli 128 sidor mindre, motsvarande 23 % minskning av själva textinnehållet.

Förmodligen uppskattades denna åtgärd av allmänheten, som nog börjat tycka att de olika katalogdelarna börjat bli en aning otympliga. Man frågar sig dock bland denna allmänhet, om man från televerket sida icke kunnat taga ett steg till på den inslagna vägen och även taga bort en stor del av annonserna ur katalogerna, allra helst som det ju ganska allmänt anses att annonser i rikstelefonkatalogen har ett förhållandevis litet reklamvärde. Därtill kommer att den verkliga nettoinkomsten, som tillföres televerket genom dessa annonser, sedan man fråndragit alla direkta och indirekta utgifter de för med sig, torde vara förhållandevis blygsam. Bland utgifterna måste man ju i första hand räkna med ackvisitionskostnaderna, som lär i vissa fall utgå med ända upp till 35 % av bruttoinkomsten. Här till kommer kostnaden för papper, sättning, inbrytning, tryckning, administration, distribution m. m. I varje fall kunde man ju till att börja med gå in för att slopa all ackvisition, vilket förmodligen skulle innebära att annonserna utan vidare åtgärder skulle betydligt minska i katalogen och de annonser, man ändå

finge, ge ett betydligt större netto för det utrymme de tar i anspråk.

Pappersåtgången till rikstelefonkatalogen är nu så enorm och priset på papperet har under de senaste åren stigit, varför det enbart ur denna synpunkt borde undersökas, om det inte i stället för att ärligen, som nu sker, genom en allt hårdare driven ackvisition öka utrymmet för annonserna vore lämpligt med en minskning av detta utrymme. I detta sammanhang kanske det även vore befogat att undersöka, om man icke till exempel vart annat år kunde nöja sig med att trycka endast supplement till katalogen upptagande de förändringar som förekommer under året. Detta skulle måhända icke åstadkomma någon större minskning av tryckningskostnaden, men däremot skulle den stora pappersåtgången minska kanske till hälften eller mera. Kostnaden för utgivning av rikstelefonkatalogen torde nu röra sig om minst 10 miljoner kronor årligen.

Med anledning av vad som här förut anförts hemställer jag om första kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få rikta följande frågor:

Är statsrådet villig att låta undersöka möjligheten att minska rikstelefonkatalogen genom minskning av annonsutrymmet? Och vidare: Är det möjligt att vartannat år trycka endast ett supplement till katalogen?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågakvarande spörsmål finge fränställas.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 94, i anledning av riksdagens år 1955 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss televerket tillhörig fastighet;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden för budgetåret 1956/57;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa tjänster vid kommunikationsverken;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag för budgetåret 1956/57 till avlöningar till personal vid 1956 års jordbruksräkning m. m.;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa enligt allmänna resereglementet den 21 november 1952 (nr 735) utgående traktamenten m. m. jämte i ämnet väckt motion; och

nr 101, i anledning av väckt motion om livränta eller pension åt G. S. Holmberg;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 34, i anledning av väckta motioner om rätt till skatteavdrag för belopp, som skänkts till humanitära, litterära, religiösa eller vetenskapliga ändamål eller till undervisningsändamål; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk ändring i grunderna för reglering av restauratörernas utskänkningsvinst; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner om viss ändring av bestämmelserna för lån ur kraftledningslånefonden, m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 17.22.

In fidem

G. H. Berggren

Torsdagen den 3 maj

Kammaren sammanträdde kl. 9.30.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 175, angående komplettering av riksstatsförslaget för budgetåret 1956/57, m. m., hänvisades propositionen, såvitt angick dels förordningsförslaget, dels ock det procenttal av grundbeloppet, varmed statlig inkomstskatt för vissa skattskyldiga föreslagits skola ingå i preliminär skatt, till bevillningsutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 176, angående riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet.

Föredrogs och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 94—101, bevillningsutskottets betänkanden nr 34 och 41 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 25.

På framställning av herr talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 94 skulle sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 9.32.

In fidem

G. H. Berggren